מעריב

גליון היום 56 עמודים

יום ד'
ג' אייר תשל"א
28.4.71
גליון 8147
שנה כ"ד

60 אג'

העתון הנפוץ ביותר במדינה

המייסד והעורך הראשון
ד"ר ע. קרליבך ז"ל

„מסמך בנבנישתי" אינו כולל הצעות אלטרנטיביות פרט לפתרון „דו ריבוני"

פרטים נוספים על התזכיר הסודי שהוגש בשנת 1968 למשרד־החוץ

— מאת יהושע ביצור —

הפרסום ב„מעריב" אתמול של התזכיר הסודי של מירון בנבנישתי, המשנה לראש עיריית ירושלים, מטעם עיריית ירושלים, בדבר הצעות אלטרנטיביות, מלבד מה שהיה ערבית במזרח ירושלים תחת ריבונות ירדנית — העיר את כל ההיבט המהותי של המסמך הסודי הזה, אין בתזכיר שום הצעות אלטרנטיביות מלבד זו האחת של חלוקת הריבונות בין שלטון ישראלי ושלטון ירדני.

אתמול בבוקר עד ביפה מר בנבנישתי להכחיש בשיחה אתי באופן מוחלט את עצם קיומו של המסמך הזה שהוא בר עליו. הוא טען בתוקף כי: מעולם לא חיבר מסמך כזה והוא בכלל אינו יודע על מה מדובר.

השגתי את מר בנבנישתי טלפונית בשעה שהוא נלשכו של שר־התחבורה מר שמעון פרס בתל־אביב. השיחה בינינו התנהלה בנוסח זה:

ש: מירון, קבלתי ידיעה כי אחת הגשת הצעה בדבר הקמת עיריה ערבית במזרח ירושלים תחת שלטון ירדני. האם זה נכון?

ת: אין לזה שחר.

ש: קבלתי את הידיעה מר מקורות מוסמכים הידועים כמהימנים ביותר, והם אומרים כי אתה בעל הצעה כזאת.

ת: אף פעם לא היה דבר כזה. אינני יודע על מה אתה מדבר.

ש: ובכן, אמש הוצג לפני המסמך הסודי הזה, קראתי אותו שעה ארוכה בעיון רב והעתקתי אותו.

ת: אם אתה טוען שיש לך דבר כזה, אז למה אתה פונה אלי בשאלות?

ש: משום שאני רוצה לדעת אם המסמך הזה הוא אותנטי שלך או מזויף. האם זה מסמך אמיתי?

מי מעוניין להכחיש?

ת: מי מעוניין להכחיש עתה בקלות הזאת?

ש: זו לא השאלה. ואת תוכל לזכור בעצמך. השאלה

(סוף בעמוד 2)

הסערה בעיריית ירושלים והודעות קולק ובנבנישתי

בעמוד 2

הדף הראשון של התזכיר שהגיש מירון בנבנישתי ובו הצעה לחלק את מרחב ירושלים בין ריבונות ישראלית וריבונות ירדנית.

ארה"ב דוחה רוב עקרונות ישראל להסדר חלקי מוכנה לתת „ערבות מדינית" לאחר נסיגה חלקית

— מאת יוסף חריף —

ארה"ב דוחה את רוב „העקרונות" של ממשלת ישראל לגבי הסדר חלקי לפתיחת התעלה, להוציא עקרון אחד אשר לגביו מוכנה וואשינגטון להחליף את ערבות דיפלומטית לגבולי הביטוי החדש, אחרי נסיגה הלקית עד מהות צה"ל. ערבות מדינית כזאת פירושה, שלא תהיה נסיגה נוספת של ישראל, אלא במסגרת הסכם בין שני הצדדים.

אף כי הממשלה טענה, כי עקרונותיה שנמסרו לוואשינגטון בכתב, אינם תשובה סופית של הממשלה, היה ברור שאם תקבל ארה"ב עקרונות אלה תבכים ישראל להסדר להתהיה התעלה תוך נכונות להכין את בוטחיה למרחק של כ־10 ק"מ. העקרונות הישראליים הם:

- הפסקת־אש בלתי מוגבלת בזמן;
- התחייבות לאי־הצבת הד העלת התפיסה השטח שיפונה על ידי כוחות צה"ל;
- שיט חופשי לכל בהו פתח התעלה, לרבות שיט של אניות ישראליות.

נודע כי ישראל לא תבעה מארה"ב ערבות במובן הצבאי, אלא ערבות מדינית, שפירושה הסיכה מוחלטת בישראל בנוקדת של הפרת הסכם ההסדר החלקי על־ידי מצרים — ותגובה צבאית של ישראל כתוצאה מהפרה כזאת.

בעיות להכרעה

תשובתה השלילית שנמסרה לישראל בשבוע שעבר, עמדת בתחילה להכרעת של דובר משרד החוץ האמריקני, אחרי קבלת „העקרונות" הישראליים, שאמר כי אלו יכולות לשמש „בסיס למו"מ". יחד עם זה, מתברר, כי וואשינגטון אינה מקבלת את העקרונות כבסיס, אלא דוחה אותם. כאן הסיכו מעקיפים מדיניים בירושלים, שהיה מגע בין וואשינגטון למצרים לגבי תור כן העקרונות הישראליים — שבעתם הציעה ארה"ב, כי מצרים דוחה עקרונות כאלה והיא גם לשלול אותם ולהציע לישראל. כי למען ההסדר החלקי, תוותר עליהם.

נושא זה יעמוד במרכז משיחות הבצבת בין ראש הממשלה ושר־החוץ דבין

(סוף בעמוד 2)

ג. מאיר: הצעד הבא — של מצרים

ראש־הממשלה, גב' גולדה מאיר, אמרה אמש, כי על מצרים, ולא על ישראל, לעשות את הצעד הבא בשיחות השלום במזרח התיכון.

בראיון בטלוויזיה בשאלה ראש הממשלה על אכזבתה של ארה"ב מן העובדה, שישראל לא פרכה את הדיפלומטיה הבריטאית בדיונים שנערכו בחסותו של ד"ר גונאר יארינג.

על כך אמרה, כי הנוקיה כאשר היתה את העתיד להסכם שלום עם ישראל, בכך על מבוקשם הישראלים לחזור לגבולות שמלפני מלחמת ששת הימים. „לא נתחייב לדבר ללא מו"מ" — אמרה ראש הממשלה. „אולם, אנו מוכנים להתקדם בפרים דהדבר האחרון ששמעתי מד"ר יארינג הוא, כי הוא העביר הודעה גאה למצרים... לפיכך, את מיעוהו חייב לענות על משהו חדר הכוונה למצרים".

להלן אמרה: „הדבר האחרון ששמענו, באמצעותו של ד"ר יארינג, שמצרים ביקשה התחייבות מוקדמת כאתנו על נסוג לגבולות הקודמים".

רוג'רס דן בלונדון ויסקור גם בפאריס הסיכויים להסדר חלקי לפתיחת התעלה

סר אלק חושש שתוסח הדעת מהצירך הדחוף למצוא פתרון כולל

— מאת י. פינקלשטיין — סופר „מעריב" בלונדון

מבריטאניה

הסיכויים להסדר חלקי ישראלי מצרי, שיאפשר את פתיחתה מחדש של תעלת סואץ, נסקרו אתמול בלונדון בשיחתו של מזכיר החוץ האמריקני, מר וויליאם רוג'רס, עם עמיתו הבריטי, סר אלק דאגלס יום.

מר רוג'רס, המשתתף בלונדון בכנס שרי החוץ של הברית לדרום מזרח אסיה (סיאט"ו), דן בכך גם בפגישתו בבירות המערביות.

היקולי השקפות

„דיילי טלגראף" הלונדוני כתב, כי מר רוג'רס מאמין, שהסכם כזה יוכל להיות צעד קדימה להסדר כולל במזרח התיכון.

מכתבר, כי סר אלק לא היה שותף להתלהבות, שכן לדעתו, עלול דיון בפתיחת התעלה להסיח את הדעת מן הצורך הדחוף למצוא הסדר כללי במזרח התיכון, והאת לפני שלחצים מרוכזים יאלצו את מצרים לחדש את הלחימה.

לאורך השקפותיו, ימצאו סר אלק מלהפגין בפומבי כל דעה הקלושה להקשיה על מסעו של מר רוג'רס לבירות המזרח התיכון.

אף כי בריטניה אינה משחקת ישירות במו"מ במזרח התיכון, מאמין מר רוג'רס, כי ללונדון תפקיד פוטנציאלי בכניותה מחדש של התעלה, כאחת מארבע המעצמות הגדולות.

מר רוג'רס נראה בלונדון אופטימי ובנראה הוא סבור שקיימים סיכויים רבים לפתיחת התעלה.

בפגישה עם שומאן

(ו.פ.) — מר רוג'רס יערוך מחר ביקור בזק בפאריס ויפגוש עם מיניסטר החוץ הצרפתי, מר מוריס שומאן.

פגישה זו, כמוה כפגישת מר רוג'רס עם סר אלק אתמול, תיקדש כמעט כולה לעניני המזרח התיכון ולמאמציה של ארה"ב להחיש הסכם ישראלי מצרי לפתיחת התעלה.

מר רוג'רס יסור לפאריס בדרכו לאנקרה, שם ישתתף בישיבת מועצת המיניסטרים של „ברית המרכז".

„אירגוני החבלה עלולים ליזום חטיפות ישראלים בארצות אירופה"

— מאת גיל קיסרי — סופר „מעריב" בפאריס

טלגראפית

שירותי הבטחון הצרפתיים, כי אירגוני החבלה הפלשתינאים עלולים ליזום חטיפות ישראלים בצרפת או בארצות השכנות, כדי שישמשו להם כלי עזר בלחצם להחלפת עצירי „רשת פרחי" שהוחזרו בישראל.

לרשויות, כי בעיקר בצרפת צלולים אנשי „הזהירות" לתקוף ישראלים או יהודים בעלי אזרחות צרפתית, בהנחה שממשלת צרפת תלחץ על ישראל להסכים לעסקת חליפין כדי לחלץ את אזרחיה. מלבד זאת, שלושה מעצורי הרשת הם צרפתים ופאריס הוציאה עצרה, בלאו הכי, בעירבות בענין.

עד כה נמנעו הפלשתינאים מלפעול על אדמת צרפת בפעולות חבלניות וטרוריסטיות, בעיקר מסיבה פוליטית, מפני שלטונות צרפת העלימו עין מפעילותם תקפתם.

אולם, החוששים לחטיפות של ישראלים השוהים באירופה גם מחוץ לצרפת, קיים גם חשש שהטרוריסטים שיל ינסו להח־טוף מטוסים שבהם ייסעו נוסעים ישראליים, כדי להחליפם בחמשת הטרוריסטים.

מה, מתי והיכן בחג העצמאות

בעמודים 47, 48

ד"ר זאנד בשיחה טלפונית עם „מעריב":

נרות לזכר חללי צה"ל בבתי יהודים במוסקווה

— מאת אברהם תירוש —

„בבתים יהודיים רבים במוסקווה הדליקו אמש נרות לזכר הגיבורים שלנו, שנפלו בימי מלחמות העצמאות. אנו גם נחוג מחר את יום העצמאות, אנו האנשים שנאבקים לחיות בארצנו. אנו אתכם. לברות שלא נוכלים ינו להתאחד, ואני רוצה שאחיתו בישראל ידעו זאת" — אמר הבוקר ד"ר גבריאל זאנד, המזרחן היהודי, בשיחה טלפונית ממוסקבה למערכת „מעריב".

ד"ר זאנד מסר, כי התמן לנגא היום אחת"ץ למשרד „אוביר" (מחלקת הרכלוב במיניסטריון הפנים) במוסקווה כדי לקבל תשובה על בקשתו לעלות לישראל. בתו אינה, בת 22, הנהגה בנפרד והדבר תמוה בעיניה.

לאחר שבתו סולקה מהקומסומול (ארגון הנוער הקומוניסטי) בגלל „בגידה במולדת", עומדים לסלקה גם מבית הספר לרפואה, שבו היא לומדת, בגלל אותה סיבה — סיפר זאנד. על בקשתה, שיאפשרו לה להשלים את שנת הלימודים, כדי שתוכל לעבוד ולפרנס את משפחתה ענו לה שזוהי „עזות פנים".

גם לאשתו אמרו שתגיש בקשה להתפטרות מהעבודה, אך היא סירבה.

ישראל מתייחדת עם זכר חללי צה"ל

צפירת דומיה בשעה 10 הפסיקה כל פעילות במדינה למשך שתי דקות ✡ בצהריים — טקסי אזכרה לנופלים בבתי־העלמין הצבאיים ✡ אלון: „אם נגזר — נהדוף גם בעתיד כל תוקפנות"

מדינת ישראל התייחדה הבוקר, בשעה 10, עם זכרם של חללי צה"ל ומערכות הקוממיות של ישראל. בהכהי הד ארץ הרעישה צפירת דומיה, שנמשכה שתי דקות, כל פעולות הופסקה והכל עמדו על מקומם.

בכל מחנות צה"ל נערכו הבוקר מיסדרי זכרון, והדגלים הורדו עד לחצי התורן.

משמרת כבוד של חיילים הוצבו בכל בתי הקברות הצבאיים וליד האנדרטאות וגלעדי הנופלים. טקסי אזכרה נערכו הבוקר גם בבתי הספר.

בירושלים עמד נשיא המדינה לפקוד משמר כבוד של בני ירושלים ליד גל הזכרון ב„סלע ברכובא".

בשעת 11.30 שודרו דברי שר החינוך, מר יגאל אלון, ליום הזכרון לתלמידי בתי הספר. בין היתר אמר מר אלון: „לציבור, אין ביכולתנו למלא חלל זה, שנפער עם לכתם של הנופלים לבלי שוב. אולם בכוחנו לעשות יותר כדי לשמור את זכרם... אם ניטיב להקשיב למורשת רוחם, כי אז היינו שומעים: הם לא היו מופת לגבורה. לא היתה צוואת הלכת לפניהם ביום פקודה ודמיה, אלא האהבה, אהבת החיים והשלום, העם והארץ".

סגן ראש הממשלה הוסיף: „אין יודע מה יולד יום. אתם אני יודע: דשלום דרוש לעצי יריב, בשם שהוא דרוש לנו. אך השלום כי ידע של קיצוניים בחברה הערבית, הנתמכים בנהמי דוין אוטרפים, היא עבר על המלחמה. אם נגזר, נהדוף גם בעתיד כל משטה תוקפנות".

„אף על פי כן, הנה בא המבול מים ובטוחים — סיים אלון דבריו לתלמידים — כי משאלת ישראל עושה כל שלום, בלי שבוערי חשילא יהיו בני דור ראשון לשלום".

בשעה 1 בצהרים יחלו מכסי האזכרה בבתי הקברות הצבאיים ובחלקות הצבאיות של בתי העלמין האזרחיים ברחבי הארץ. מטכסי האזכרה יחולו בר השתתפות נציגי הממשלה,

צה שהסיירו והלל.

(ראה עמוד 3)

2 החוקרים מהולנד שבאו לישראל חקרו את המחבלת אולין בארג'

לדעתם „היא לא ידעה בדיוק מה היו הפעולות שהיתה שותפה בביצוען" ✡ משבחים שיתוף־פעולה של משטרת ישראל: „קיבלנו אינפורמציה רבה" ✡ ייצאו לרומא „בקשר למידע מסויים"

— מאת אהרן פריאל —

אבלין בארג', בת 25 מפאריס, שנעצרה בנמל התעופה בלוד, זמני בשלושה שבועות באשמת־השתתפות בחבורת חבלה, לא ידעה בדיוק מדוע היתה צריכה לפעול לביצוע פעולות המחבלים, גם לא ידעה בדיוק מה היו הפעולות, שהיתה שותפה בביצוען, לרבות פיצוץ מתקני הזיקוק בעיר רוטרדאם בהולנד. על הוצאות פעולותיה נודע לה רק לאחר מעשה — זאת גילו אתמול לכתב „מעריב" שני החוקרים

(סוף בעמוד 4)

מר ט.פ. דה פריס (מימין) ממחלקת החקירות הפדראלית של ממשלת הולאנד, ומר ס. דה פריס ממשטרת הולנד — נמצאים עתה בישראל, בקשר לחקירתה של אולין בארג', החשודה

סרט על „המדיניות הפלילית של הציונות" — מוצג במוסקווה

סרט תיעודי, בשם „המדיניות הפלילית של הציונות", מוקרן זה זמן מה בבתי הקולנוע במוסקווה. בחלק הראשון של הסרט מוקרנים קטעים, שהוסרטו בארה"ב בעת ההפגנות של „ליגת ההגנה היהודית", ובבריסל בעת הוועידה העולמית למען יהודי בריה"מ המועצות. כותבת „טאס" הסובייטית אומרת, כי הסרט „חושף את הקשרים בין הפעילים הציונים לבין האימפריאליזם, ומגלה את „משטר הטירור של הישראלים בשטחים הערביים הכבושים".

בסיום הסרט מראים את מסיבת העתונאים הפרו־ערבית שנערכה במוסקווה לא מכבר יהודים „משפט", בחסות מיניסטריון החוץ הסובייטי.

יהודי מאנצ'סטר קיבלו את להקת הצבא האדום - בזיכרנה ומחולות הורה

— מאת ג. פינקלסטון — סופר „מעריב" בלונדון

טלגראפית

14 חברי להקת הצבא האדום, הנמצאת עכשיו בבריטניה, היו אתמול אורחי קהילת מאנצ'סטר, שערכה לכבודם ארוחת צהרים מסובאת בזמרה ובמחולות הורה.

המסיבה והמחולות — בניגוד גמור להפגנות של יהודים ולא יהודים נגד הלהקה בלונדון — נערכו ביוזמת הרב גיפרי ניוסן, מרבני מאנצ'סטר, שאינו מסכים להפגנות נגד הלהקה. הוא אמר, כי הוא רוצה להראות לאנשי הצבא האדום, מה דמותו של בית יהודי.

מחבלים כלואים ערכו שביתת רעב

כ־300 אסירים, חברי ארגוני המחבלים, ערכו אתמול שביתת רעב, כנראה כחלק מפעולותיהם בבלא לרגל יום העצמאות.

האסירים הודיעו למפקד הכלא כי השביתה מתבצעת בשל „אופל גרועי", אך מהלירה מתברר כי זה תירוץ, שי מגמתו למנוע פעילות נגדית בשל האלט הפוליטי המשתף עם מעשיותת רעב זאת.

פיצוץ „מכונית התופת" תמורת 150 לירות

אחמד זמירות, החשוד בלקיחה חלק פעיל בפיצוץ „מכונית התופת" בשוק מחנה יהודה בירושלים, נעצר במקום מגוריו בעיר העתיקה בתנופה „הוודיפי" ומלפליו לשלום. מחקירתו נתברר, כי המרד דת 150 לירות בלבד שקיבל מילדי איש „אל פתה", גרם למותם של שנים עשר איש ולפציעת 53.

(ראה עמוד 4)

ראש הממשלה, גב' גולדה מאיר, השתתפה בטקס הזכרון, שנערך בבית הקברות בקרית ענבים. שר הבטחון, מר משה דיין, ישתתף בטקס על הר הרצל.

יום הזכרון יסתיים בטקס הדלקת המשואות בהר־הרצל בירושלים, בשעה 6.30, ובצפירה של דקה אחת בשעה 7, כשלאחר מכן יכריז יו"ר הכנסת, מר ראובן ברקת, בהר הרצל על פתיחת חג העצמאות העשרים ושלושה למדינת ישראל.

תפילות ליל העצמאות היעדרו הערב, בבתי הכנסת של מצה"ל. התפילה ליד עירך בנוסח אחיד ומקראל

6 יהודים נעצרו בצרפת בהפגינם נגד שגריר בריה"מ

המשטרה הצרפתית עצרה שישה צעירים יהודים, שהפגינו מול בניין העיריה של לה־האוור, בעת שהגיע לשם השגריר הסובייטי וואלריאן זורין.

הצעירים כבלו עצמם בשלים והניפו כרזות ברוסית ובשלט שנות אמרות: „שלח את עמי". הם נלקחו לתחנת משטרה לזיהוי.

זורין הגיע לעיר נמל צרפתית זו, בקשר עם ביקורה של אניית אימונים סובייטית.

צו מעצר נגד ש. קראוס

הזמר מלחין שמואל קראוס נעצר אתמול על גמר ההליכים המשפטיים נגדו, לפי צו שניתן בבית משפט השלום בתל אביב.

נגד קראוס תלויים ועומדים שני אישומים על תקיפה, האחד תקיפה מלצר במלון „גלדמן" בתל אביב והשני כאשר היכה את המנהל בני אמדורסקי ואיים במכות על מנהל אולפני הקלטה והזמר אריה אנשטיין.

חודשה חלוקת הגז; הסכם עם המחלקים

חלוקת הסדירה של גז לצרכנים חודשה הבוקר, עם סיום שביתת המחלקים.

הושג הסכם שלפיו יעלה התשלום למחלקים ב־50 אגורות לבלול, מ־1.53 ליי ל־1.83 ליי. מגיחים, עם זאת, שהמחיר לצרכן לא יועלה, לאחר שמינהל הדלק עשוי לספוג את ההתייקרות, על חשבון המס.

עוצר לילה באנקרה; נאסרו אסיפות שמאלנים

באנקרה, בירת תורכיה הטיל פיקוד המשטר הצבאי עוצר לילה, משעה 1 אחר חצות עד 5 בבוקר. נאסרו אסיפות של הנוער למתפלגי ושל הנוער הלאומני ונסגרו משרדיהם. כן נאסרו הפגנות ברחובות, לקראת יום השבוע להפגנות שהביאו להפילת ממשלת מנדרס ב־1960.

כל האסיפות הפוליטיות נאסרו בקושטא בפקודה גנראל פאיק טורון, מפקד המחוזה הראשון הממונה על ביצוע המשטר הצבאי.

נאסר פירסום כל ביקורת על האולטימטום שהגישו המצביאים לממשלה ב־12 במארס ובכל פירסום שיש בו כדי להשמיץ את הממשלה. הוראה זאת לפרסום בנות יועמד לדין.

באה קבוצה גדולה של עולים מבריה"מ

קבוצה גדולה של עולים מבריה"מ הגיעה הלילה לישראל במטוס מיוחד של חברת „אל־על".

בצער רב הננו מודיעים על פטירתו של ראש משפחתנו

משה אמיתי (ברור) ז"ל

על מועד ההלויה נא להתקשר בטלפון 257054

משפחת אמיתי

רח' המאספים 8, תל־אביב

סכנת משבר קואליציוני בעיריית ירושלים בעקבות פרסום הדו"ח הסודי של בנבנישתי

המפד"ל דורשת פיזור המועצה ועריכת בחירות חדשות ✶ גח"ל אגו"י ופא"י דורשים לכנס מוסדות העיריה ✶ צמרת המערך אישרה למעשה מינוי בנבנישתי לסגן ראש העיריה, מינתה ועדה לניהול מו"מ על כך ✶ טדי קולק מגנה הפירסום ✶ משרד־החוץ על המסמך: חומר של צוות־חשיבה משנת 1968 — שלא נדון

— מאת יחיאל לימור —

משבר קואליציוני המור מאיים עתה על עיריית ירושלים, בעקבות פירסום הידיעה בגליון „מעריב" מאתמול, כי מר מירון בנבנישתי, המטפל בעניני מזרח העירה בעיריית ירושלים, הגיש תזכיר סודי למשרד החוץ ובו הצעה להקים עיריה ערבית נפרדת במזרח ירושלים, בריבונות ירדנית".

הצעד הקיצוני ביותר ננקט על־ידי סיעת המפד"ל, הנכללת באופוזיציה העירונית, אשר תבעה לפזר את מועצת העיריה ולהכריז על בחירות חדשות. שלוש סיעות אחרות, החברות בקואליציה העירונית — גח"ל, אגו"י ופא"י — קראו למר בנבנישתי להתפטר מתפקידיו בעיריה, בטענה כי „במעשה זה הוכיח שאינו ראוי להיות כחבר מועצת העיריה". סיעות אלה פנו אמש לראש העיריה, מר טדי קולק, בבקשה לכנס דחופות את מוסדות העיריה, כדי לדון בהפקידו של מר בנבנישתי בעיריה בעתיד.

הצעה החיפה לכנסת

סגן ראש עיריית ירושלים (וחבר־הכנסת מטעם אגו"י), הרב מנחם פרוש, אף הגיש אתמול הצעה דחופה לסדר היום בכנסת, כדי לדון ב„פרשת בנבנישתי" ובהשלכותיה השונות.

בהחלטתה של סיעת המפד"ל, שתבעה את פיזור מועצת העיריה ועריכת בחירות חדשות, נאמר כי הנזהרתו של מר בנבנישתי היא „המשך המפד...

שראש עיריית ירושלים תהיה ישלוט בוכנות קולות ערבים, ועל כך יש להכריז על בחירות חדשות".

סיעות גח"ל, אגו"י ופא"י — קתבענו לכנס בדחיפות את מוסדות העיריה, כדי לדון בי תובות — הוסיפו כי הן מגנות ודוחות בשאט־נפש „את יוזמתו ותכניתו של מר בנבנישתי, המסוכנת בתנובה חחירה ונזק לירושלים, עיבור נפשנו, ולמדינת ישראל כולה".

העבודה מגנה

בעוד ארבע המפלגות רוגשות ווצעקות, התכנסה אמש לשכת מפלגת העבודה בבירה, כדי לדון בהצעה למנות את מר בנבנישתי לתפקיד סגן ראש עיריית ירושלים. חלק ניכר מן הישיבה, שנמשכה כשלוש שעות, הוקדש להתגבה על הכוונותיהן של המפלגות האחרות, בעניין התזכיר שהוגש למשרד החוץ, בשנת 1968, ומפלגת העבודה גינתה את המפלגות הללו על הכרזותיהן ופרסומיהן בעניין. בהודעת הי עבודה אף הודגש כי מפלגות אחרות אינן מוסמכות לקבוע מי יכהן מטעמה כחבר מועצת עיריית ירושלים, וכי דבר זה נתון בסמכותה הבלעדית של המפלגה עצמה.

הרוב בעד המינוי

אחרי כך עברה לשכת המפלגה לדון בהצעתו של מר קולק למנות את מר בנבנישתי לסגנו ולאחראי לענייני התכנון בבירה. אחדים מחברי הלשכה — ביניהם סגן ראש העיר, מר חיים טריגר — טענו כי לדעתם אין מקום למנות...

קהיר מוכנה ל„גמישות" בעניין הסדר־חלקי אם תתחייב ישראל מראש לנסיגה מלאה

הממשלה המצרית דנה אתמול בביקור רוג'רס, החליטה למנוע הפגנות נגדו ✶ הנחיות סופיות ייקבעו אחרי נאום סאדאת ב־1 במאי ✶ מקורות בקאהיר: מצרים תסכים למינהל אזרחי בלבד בשטח שיפונה על־ידי צה"ל

— מאת שמואל שגב —

ממשלת מצרים התכנסה אתמול לישיבה מיוחדת, בראשותו של ד"ר מחמוד פאוזי ודנה במשך שלוש שעות את הבעיות השונות שיידונו עם סירוני מזכיר החוץ האמריקני, מר ויליאם רוג'רס, בעת ביקורו בקאהיר בשבוע הבא.

ספיקות בעניין הלחצים

בקהיר — נושא למו"מ

רוג'רס: ניכסון מעוניין להוציא את סין מ־20 שנות בידודה

בחודש הבא תחליט וואשינגטון אם לתמוך בקבלת פקין לאו"ם

„סאליוט" שינתה מסלולה

התקוממות הקומוניזם

ארה"ב דוחה רוב עקרונות

(סוף מעמוד 1)

נושאים שיידונו עם רוג'רס

כפל לשון

„הרומה להרגעה"

התייעצות עם רבין

אבן מקבל בברכה את ביקור רוג'רס

האשה תבעה פיצויי־תאונה מהבעל — וקיבלה

— מאת דוד זוהר —

ח"כ אליאב מסרב להמשיך בתפקיד המזכ"ל עוד שנה

— מאת מ. שמחיהו —

הכחשה

ההסתדרות יוצאת למלחמה בעוני

מליאת הוועה"פ תפעל לחלוקה צודקת יותר של ההכנסה הלאומית ולהעלאת רמת החיים של קבוצות חלשות

— מאת ישעיהו אביעם —

„מחרוזות של רכילות קוקטיל"

„מסמך בנבנישתי"

מירון בנבנישתי

המסמך הסודי

ניהול מו"מ — סירב

מחריף העימות ב„העולם הזה"

„נשיא עיראק התעניין בשלומו של סופר יהודי"

נצחון למועמדי העבודה בבחירות הסטודנטים בבירה

12 עולים מארצות־מצוקה ידליקו העדב המשואות

מברק ממוסקווה: „חג העצמאות מוסיף לנו כוח ותקווה"

יו"ר הכנסת, ח"כ ראובן ברקת, אירח אתמול לארוחת צהריים בכנסת את שניים־עשר העולים החדשים מארצות המצוקה, שידליקו הערב את המשואות על הר הרצל במקום פתיחת חגיגות יום העצמאות.

העולים החדשים, מחציתם מבריה"מ ומחציתם מארצות אחרות, באו לארוחה החגיגית עם כל בני משפחותיהם. בשם העולים הודה לכנסת על האירוח הנאה ד"ר מאיר גלפנט, רופא קרדיולוג שעלה עם משפחתו לפני כחודש ממוסקווה, והנמצא עתה במרכז קליטה בנתניה.

הוא סיים בברכת „אני מאמין", שכל יהודי בריה"מ יזכו כמותו להיות אורחי כנסת ישראל בתור אורחי המדינה.

מברק ברכה לנשיא שזר ליום העצמאות הגיע מקבוצת יהודים במוסקווה: „אנחנו מברכים אותך, כבוד הנשיא, ובאמצעותך את עם ישראל כולו, ליום העצמאות" — נאמר במברק.

„הקמת מדינת ישראל לפני 23 שנים פתחה תקופה חדשה בתולדות עמנו. לנו אשר בצער כאבנו לפי שעה להגשים את חלומנו ולהיות יחד עם עמנו במולדתנו, מוסיף חג זה כוח ותקווה".

חתום: לאליק, קריננולד, בבל, רבינוביץ, שפור, בשצינסקייה, לינר, חיד מרקיש, רוטמן, צצקיס, לוינה, קסלמן, חיים בלום, פוניבה קרשבדסקיה.

בוריס רבינוביץ, הושב העיר שבדילוביץ שבסיביר, אשר נמנה עם שובתי הרעב ליד הסובייט העליון במטעות בחודש מארס, שיגר אתמול מברק לישראל, בו נאמר בין השאר: „מיטב ברכותי לרגל יום העצמאות של מולדתנו".

המברק נשלח אל אפרים סינגלוב, שהגיע לפני כחודש וחצי לישראל ממוסקווה, והשוהה עתה במרכז הקליטה בבאר־שבע. (ראה עמוד 45).

הנשיא שזר הדליק את נר הזכרון לחללי מערכות ישראל:

„בזכות דמם השפוך ישובו בנים לגבולם, יבוא השלום ומדינת ישראל תשכון לבטח"

טקס מרגש נערך ברחבת הכותל־המערבי ✶ הרמטכ"ל בפקודת־היום: „הגאווה על מסירת נפשם נוסכת בנו אומץ לעשות המוטל עלינו"

— מאת סופרי „מעריב" —

יום הזכרון לחללי צה"ל נפתח אמש, במקום מרגש ברחבת הכותל המערבי, בו אשר נשיא המדינה הדליק נר זכרון לכל אלה שנפלו במערכות ישראל.

אלפי אנשים התכנסו ברחבה, כדי להיות נוכחים במעמד. במרכז הרחבה נמצאו שי...

אלוהים את נשמותיהם ויתברך ישראל בגבורתם. ינוחמו כל המתאבלים עליהם, ויולצה כרי בנם השהור. ובזכות דמם הך שפוך, ישובו בנים לגבולם, ויבוא השלום לשכון בארצנו, ומדינת ישראל תשכון לבטח, לנצח נצחים. ברוך גואל ישראל, מנחם ציון ובונה ירושלים".

דום העצורים ניתק משפחתם. אין תמורה לאב, בן, אח, דעו ימי האבל חולפים, אך ינוננה של המשפחה — אין לו עיעור, רק התמרה, שתיה טעם בחייהם. היא שנותנת לנו כוח לשאת את הכאב.

„יום שני גאוה, כי הגאוה על מסירות נפשם..."

העיר, ראש העיריה, מר מ. רוטשילד, והרב הראשי, פ. קוקים, פתחו את העצרת.

במעמד מאות תורים עשרי לים, התקיים ברחבת „יד לבנים" ברמת־גן טקס אזכרה לבני העיר שנפלו במלחמות ישראל. דברים להוריב השכולים השמיע ראש העיריה, ד"ר ישראל פלד. קיר התנצחה בבנין „יד לבנים" הוחלף תשנה בקיר חדש, מצום שהיה צר מהכיל את כל השמות.

בפתח־תקוה נערך הטקס בבית „יד לבנים", בהשתתפות המשפחות השכולות, אבות העיר, אלוף פיקוד המרכז ומפקדי צבא ומשטרה בכירים, בציגי משרדי הממשלה וקהל רב.

ראש העיריה, מר י. פיינברג, נשא דברים, וגבי שושנה ישראלית, שכלה את שני בניה במלחמת השחרור, השמיעה דברים באזני המשפחות השכולות.

דברי הנשיא

בהדליקו את נר הזכרון, אמר הנשיא: „במקום הקדוש הזה לעטבו בכל הדורות, ליד שריד בית מקדשנו, אנו מדליקים, בשם כל בית ישראל, את נר הזכרון לזכר יקירינו שהקריבו את נפשם על גאוני לתנו נעל סדות נפשם...

אנו מוכנים להילחם בכל הכוח לשלום

ישובי הנגב התייחדו עם חללי מלחמת השחרור וצה"ל, בעצרת זכרון רבת משתתפים, שנערכה ליד אנדרטת חטיבת „יפתח־פלמ"ח" בצומת בית לסה, בהשתתפות ההורים השכולים ובני משפחותיהם של חללי החטיבה.

האלוף דוד אלעזר הביא את דבר צה"ל ואמר: „אנו חייבים לשכנע ידידים ואויבים, שאנו רוצים באמת ובכנות בשלום הוגן, אך מוכנים להילחם נגד כל הרפתקה ותהליך לשלום".

אסתר כרזילי, שדיברה בשם המשפחות השכולות, אמרה כי הילדים הרבים שהתאספו מסביב לאנדרטה מעידים על התחדשות ישובי הנגב. „מי יתן שלא יצטרכו להילחם, והשלום הנכסף בוא יבוא". כן דיבר מולה כהן, מפקד חטיבת „יפתח" במלחמת השחרור.

נשיא המדינה הדליק אמש נר זכרון לחללי מלחמות ישראל, ברחבת הכותל המערבי בירושלים.

העלאות בדרגה במשטרה

בטקס שנערך בלשכת מפקד המחוז הדרומי של המשטרה, ניצב רוד עוזל, הועלו אתמול בדרגה קצינים בכירים מן המחוז.

ראש הענף להתפקידים מיוחדים ודובר המחוז רב־פקד אברהם תורגמן הועלה לדרגת סגן־ניצב. רב־פקד שאול מרקוס המכהן היום כעוזר של ראש ענף החקירות במחוז הדרומי, הועלה אף הוא לדרגת סגן־ניצב.

פקד דוד חן, עוזר ראש הענף לתפקידים מיוחדים, הועלה לדרגת רב־פקד. סגן ראש לשכת הסיור במשטרת ירושלים יעקב רוזה הועלה לדרגת פקד. כן הועלו לדרגת פקד: יוסף המיר ממטה המחוז הדרומי ויוסף פרג, ממרחב ירושלים.

כ־50 קצינים ובעלי דרגות אחרות במשטרת מרחב חיפה הועלו אתמול בדרגה, בטקס חגיגי שנערך במטה המשטרה בחיפה.

מפקד מעבורת המחוז, ניצב אהרון סלע, ומפקד המרחב, ניצב־משנה מרדכי רון, ענדו לשוטרים את הדרגות.

הקצינים שהועלו בדרגת הם: פקד עוזיאל רודמן — נועלה לדרגת רב־פקד. פקד יצחק קליר — לרב־פקד. פסקה אברהם זאבי — הועלה לדרגת פקד; מפקח חיים מלך — לדרגת פקד: מפקח שבתאי אילון — לדרגת פקד; לדרגת רס"ר הועלו מפקחים: משה פיש, אריה ולין, שמעון גיני, אריה סיבול, דוליגצין שי פיצר, יהודה פריד, לוי היריש, ירחמיאל לוטז, ישראל זאב, יצחק שדה, צבי פדל, מאיר אורן, נתן גלייק, יוסף פופלי. כן הועלו בדרגה שוטרים בעלי דרגות נמוכות יותר.

„צבר" ראשון לעולים מבריה"מ

„הצבר" הראשון שנולד להורים שעלו באחרונה מבריה"מ, הוכנס אתמול בבריתו של אברהם אבינו בטקס חגיגי שנערך במרכז הקליטה בבאר־שבע. שמו נקרא — יגאל.

התינוק נולד לפני כשבוע לשולמית ולברוך ברנשטיין, אשר עלו לפני כחודש מקייב.

בטקס ברית המילה שנערך אתמול בחדר האוכל במרכז הקליטה בבאר־שבע, השתתף קהל רב.

פרופ. א. קציר נבחר לאקדמיה האמריקנית

פרופ' אהרון קציר, ראש מחלקת הפולימרים במכון ויצמן למדע, נבחר כעמית באקדמיה האמריקנית למדעים.

אחיו, אפרים קציר, נבחר לאקדמיה לפני חמש שנים. תשביל הם הישראלים היחידים בין דוג העמיתים הזרים של האקדמיה. (סט"א).

מאסר ל־3 צעירים שאנסו טרמפיסטיות

שלושה צעירים, שהורשעו באונס שתי טרמפיסטיות, נידונו אתמול לעונשי מאסר, בבית המשפט המחוזי בתל־אביב.

ציון (בן־יעקב) לוי, מרחוב קמינסקה 2, בקריה שלום, נידון למאסר שלוש שנים בפועל ועוד שנתיים על־תנאי, רפי זוהרה, בן 21, מקרית שלום בתל־אביב, שהיה במכונית וגהג במכונית צבאית בפת הימלרה, נידון לשנה וחצי מאסר נפוע שנה וחצי על־תנאי, ועונש דומה הוטל על אברהם בומפיל, בן 21, משכונת שפירא בתל־אביב.

צעיר רביעי שבח טשעשע, בן 23, משכונת שפירא, בתל־אביב, שהורשע בנסיון לאונס, נידון למאסר שנה בפועל ושנה מאסר על תנאי.

בפסק דינם מתחו השופטים ביקורת על דרך הטיפול של עידות המבחן באשמים, והביעו תמיהה על כך שעלו שה קציני מבחן טיפלו בנאשמים, ולא לציין פיבהן אחד. כתוצאה מכך לא קיבל בית המשפט „תמונת מלאה מי היה הרוח החיה בין הנאשמים בפרשה זו". השופטים הורו להעביר את החלטתם זו לידיעת מנהלי שירות המבחן.

ועדה ממליצה לתת פרסים לעובדים מצטיינים בדואר

ועדה ציבורית בראשות השופט לשעבר ד"ר י. לם המליצה להעניק פרסי כסף בסך 10 אלף ל"י לעובדים מצטיינים במשרד התקשורת, הבאים במגע עם הציבור.

הפרס יקרא על שמו של דוד רמז, מי שהיה שר־התחבורה הראשון בממשלת ישראל מי אשר שירותי הדואר עדיין היו כפופים למשרדו. שלושה מן הפרסים יהיו בעלי ערך כספי גבוה ויוענקו לעובדים שגילו הקרבה מיוחדת בתפקידם. הוועדה גם ממליצה לתת לעיטורי ארד. כסף וזהב לעובדים שלא הורשעו בעבירות משמעת במשך תקופה ארוכה. העיטור יהיה בצורת סיכה על דש הבגד נישא את סמל המשרד.

הוועדה גם המליצה לשנות את מדי הדוורים מאפור לצבע אחר, שיקבעו מומחים וכן להלביש את בובעיהם.

בוועדה היו חברים גבי אורה הרציג, והה"ה א. הראל, ש. דיים, ח. כהן והעיתונאי י. לצור. ההמלצות הוכללו בדוחות ביניים שאושר אתמול בהנהלת משרד התקשורת.

נהרג ממכת חשמל

חיים אפנגרי, בן 30, מן העיירה שלומי, נהרג אתמול ממכת חשמל בעת שעסק בקישוט בימת בידור במושב עין יעקב בגליל המערבי.

המנוח הרים צינור ברזל ועליו דגל הלאום ונגע בקו מתח גבוה העובר במקום. הוא מת במקום.

1500 אנשי בטחון הופקדו על הסדר בירושלים

100 — הטלפון של מטה המשטרה

קרוב ל־1500 שוטרים, חיילים, אנשי הג"א והמשמר האזרחי יופקדו על הסדר בירושלים — היום ומחר. מטה המשטרה, שמספר הטלפון שלו הוא — 100, יענה לכל השאלות המופנות אליו וגם ידריך אזרחים בכל הנוגע לסדרי התנועה בעיר בשני הימים האלה.

בנסיבת עתונאים, שנערכה אתמול בבירת, מסר מפקד מרחב ירושלים, ניצב משנה דניאל בראלי, כי נקבעו צירי פינוי ותצלה לכל מקרה חירום באזורים שונים של העיר. כן נקבעו שתי תחנות בהן ירוכזו ילדים שאיבדו את הוריהם. במגרש הרוסים ובמתלק הנוער ברחוב שלומציון המלכה.

כ־30 אירועים ציבוריים וממלכתיים יערכו בירושלים. על מנת למנוע תקלות בעצירות, הפיצה המשטרה אלפי אגרות בקרב נהגי הבירה, ובהן הפירוט ההגבלות של התנועה בכל חלקי העיר — ביום הזכרון וביום העצמאות.

היום יסגר להנעת רחוב יפו, החל מכלכר צה"ל ועד כבר ציון, לפנות ערב יבוא מצעד האבל המסורתי מכבר הדוידקה ועד כבר בריכבבא.

בליל העצמאות יהיו סגורים להנועת הכבישים הבאים: מילא, אגרון, המלך ג'ורג', אוסישקין, אגריפס, הנביאים.

האוטובוסים פעילים עד אחר חצות (להלוך ובחזור) ועד 1 מתל־אביב לראשון לציון, רחובות, לוד, רמלה, הרצליה וכפר־סבא. הקו מתל־אביב לירושלים יפעל עד חצות.

שינויים רבים וביטול סתני לה קוים אחרים יהיו בחלבי אביב. קואופרטיב „דן" יפסיק להפעיל את הקוים 19, 24, 52, 65, ו־66 בערב יום העצמאות כבר בשעה 7 בערב. הקוים 1, 4, 7, 10, 11, 14, 17, 20, 22, 25, 30, 31, 33, 35, 37, 43, 44, 46, 60, 61, 69—68 — יסיימו הערב את פעולתם בשעה 1 אחר חצות. הקוים 5, 16, 18, 31, 36, 51, 61, 62, 63 — בשעה 2 אחר חצות. כל יתר הקוים יפסיקו לפעול עד חצות. קו 23 — עד לשעה 12.30 בלילה. הקוים בפתח־תקוה יסיימו את השירות בחצות.

החל משעה 7 בערב, מחר, יחולו שינויים במסלולי כמה קוים לרגל המצעד „קריה השמחה" וסגירת רחובות בתל־אביב והסביבה. המדובר בקוים 1, 3, 11, 18, 30, 21, 22, 14, 25, 55, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 67.

קו מיוחד לכינוס „הפועל"

ביום חמישי בערב, לרגל מיטגן פתיחת כינוס „הפועל", יפעיל „דן" שני קוים, החל משעה 4 אחה"צ: מן התחנה המרכזית ומקולנוע „ארמון דוד" — קוים 47 ו־48 — לאיצטדיון ברמת־גן.

פרטים מלאים על אירועי יום העצמאות, שיערכו הערב ומחר בפקומות שונים ברחבי הארץ — ראה עמודים 47 ו־48.

שירותי „אגד" ו„דן" הערב ומחר

„אגד" יפעיל ביום העצמאות את שירותים בכל הארץ עד לחבות. באזור תל־אביב יהיו שירותים גם אחרי 11 בלילה. בערב יום העצמאות יהיו קוים...

הערב ומחר ירושלים תוגבר בכוחות, וכן תוגבר במידה רבה שמירה...

ראש העיר מר מנחם פלמן ויו"ר ארגון יד לבנים במחוז מר משה פנל.

בנתניה נערכה עצרת הזכרון בהדלקת 177 נרות, לזכר בני נתניה, שנפלו במלחמות ישראל. בעצרה השתתפו ההורים השכולים, ראש העיריה, חברי מועצת העיר, ותיקי נתניה וקהל רב. בסיום העצרת הונחו זרים מטעם עירית נתניה, ותיקי העיר, צה"ל, ארגון אסירי הנאצים ומוסדות החינוך בעיר.

ברמת־גן ופתח־תקוה

עצרת זכרון לחללי צה"ל נערכה אמש ב„כיכר המגינים" בבת־ים, בנוכחות מאות הורים שכולים ואלפים מתושבי העיר.

נדחתה בקשת גרושה לשנות שמה — לכהן

בקשתה של גרושה, שנישאת לכהן וביקשה מבית המשפט המחוזי בתל־אביב לאשר שינוי שמה לשם משפחת בעלה, לצורך מירשם התושבים — נדחתה מחוסר סמכות.

השופט המחוזי, י. שילה, פסק שבנסיבות הקיימות על המבקשת לפנות לבית הדין הרבני המחוזי.

נציגת פרקליט המחוז טענה כי בבקשתה של טובה מלר יש משום עקיפת חוק הנישואין והגירושין, הנתון לסמכותו הבלעדית של בית הדין הרבני, ולא לבית משפט אזרחי.

השופט קיבל טענה זו.

✶ בערבות של 5000 ל"י שוחרר אתמול ממעצרו יעקב אלי העומד לדין יחד עם איתן חייא במשפט הרצח של אבנה חדר. לפי צו נשיא בית המשפט המחוזי בתל־אביב, ד"ר נ. צלטנר. הוא ניפל את התחשבות בכך שהנאשם הוא רק שותף שלאחר מעשה, ואיננו נאשם במעשה הרצח עצמה.

התייר החשוד ברצח הסטודנטית זוהה ע"י נער שראה אותו בשדה

סברת החוקרים: הרוצח ביקש לנקום על שפרוצות גנבו באותו לילה את כספו

— מאת יהושע כהנא —

התייר השוויצרי, ארנסט ציילן, בן 27, העצור בידי המשטרה בחשד ברצח מריס איזנברג, סטודנטית בת 24, ילידת בפרי־בלגיה, שהתגוררה עם בעלה בטעוני אביב, חשב אותה לפרוצה וביקש לנקום בה...

כלב גישוש. הכלב הלך בנתיב הבריחה של האלמוני, אולם ליד פסי הרכבת אבדו העקבות.

בהתאם לתיאור הרוכב קלסתרון, שהופץ בין כל יחידות המשטרה ברחבי הארץ.

הלילה, או לפנות בוקר, וחזר למקום הרצח, כדי להטמין את הגופה.

ארנסט ציילן גבוה מאד, הסל, בעל שיער בלונדי קצר, לבוש בגדי חאקי. נתה לו בכיח המתפש סימני עטיה נכנות...

נפל צליה, הרופאים במכון לרפואה משפטית קבעו בבדיקה שלאחר המוות, כי מרים איזנברג נאנסה לפני שנרצחה, או לאחר, שהיתה כבר ללא רוח חיים.

על פה העלתה החקירה, כי ארנסט ציילן, נתין שוויצריה, הגיע ארצה ב־21 באפריל. הוא התגורר תחילה במלון „מונופולי" בתל־אביב ורב עם בעלי המלון. עזב את המלון ועבר לגור במלון „מגדל דוד" בתל־אביב. גם שם רב עם בעלי המקום ועזב, כשהוא משאיר חוביה. אחרי כן נראה ישן בשפת הים, ברציף הרברט סמואל בתל־אביב.

אתמול הובא ציילן, הושב קאנטון ברן בשוויץ, לבית משפט השלום בתל־אביב להארכת מעצרו.

רב־סמל מוריס קלמיר ממשטרת מרחב דן, טען, כי החשוד הועמד למיסדר זיהוי והוזה על ידי נער, אשר ראה אדם הגולל בחורה בשדה ברמת־אביב. הנער הבחין בגבר, הנותן מעל לאשה ומכסה אותה בלוח דיקט ובסחיב. אחר שעזב האיש את המקום, הסיר הנער, יחד עם טראקטוריסט, את עריסות הדפים ואז נתגלתה גופתה של מרים איזנברג.

הטראקטוריסט הזעיק את המשטרה, שהגיעה למקום עם...

ביהמ"ש המחוזי בנצרת בהחלטה עקרונית:

אפשר לפסוק מאסר על־תנאי גם כשהחוק גוזר מאסר עולם

— מאת יוסף קפסן —

לבית משפט מסמכות להטיל עונש מאסר על תנאי גם במקרה של מאסר עולם — החלטה עקרונית זו קיבלו אתמול שופטי בית המשפט המחוזי בנצרת, בהתייחסם לטענתו של עוה"ד (ח"כ) יורם אלידור, שהעלה זו הפעם הראשונה בארץ את האפשרות לפסוק חלק מתקופת מאסר על תנאי גם במקרה של עונש מאסר עולם חובה.

אולם דווקא במקרה זה, שבו ייצג עוה"ד אלידור את הנאשם, פסקו שופטי ביהמ"ש המחוזי בנצרת, כי אין הצדקה להטיל חלק ממאסר העולם כמאסר על תנאי, וגזרו על ציון סופיר, בן 51 מטבריה, שהורשע ברצח אשתו חנה, בת 46, מאסר עולם בפועל.

זו הפעם הראשונה נכתב בפסק הדין במפורש „מאסר עולם בפועל". עד כה היה מובן מאליו כי מאסר עולם הוא בפועל בלבד.

רק במקרים נדירים

שניים מהשופטים, מר יוסף בהלול, נשיא בית המשפט המחוזי בנצרת, והשופט תיאודור אור קבעו בפסק דינם באופן כללי ועקרוני, כי „על אף התנוסח שבמטבעת בא כוחו של הנאשם, נדבר סמכות ביהמ"ש להטיל מאסר על תנאי במקום מאסר עולם בפועל לגבי כל התקופה או חלק ממנה, נראה לנו שיש בה ממש, אף כי לא ניתנת זה זו שנים".

עם זאת ציינו השופטים כי „כשמדובר בדבר מסובים אני שרק במקרים נדירים יזקק ביהמ"ש לו הטלת מאסר על תנאי על חלק מתקופת מאסר העולם".

השופט השלישי, מר י. מרבלית הוסיף, כי בשני מקרים אפשר להטיל חלק ממאסר העולם כמאסר על תנאי: כי אשר הנאשם פעל במצב של הפתעת אי־יוחר, כגון במקרה שהיה תחת השפעה אלכוהול או סבל מהפרעה נפשית וכמקרה שנאשם פעל בלחץ נסיבות שלא היתה לו עליהן שליטה.

3 מכות פטיש

שלשת השופטים קבעו, שאין מקרהו של הנאשם סופיר מצדיק הטלת חלק ממאסר העולם כמאסר על תנאי.

סופיר הורשע בכך, כי ב־3 בדצמבר אשתקד רצח את אשתו ביד מכות פטיש על ראשה ובכריכת חבל על צווארה, על רקע שנאתו של הנאשם, כי אשתו לא טיפלה בילדיו מנישואיו הקודמים.

את התביעה ייצג במשפט סגן בכיר פרקליט מחוז חיפה והצפון, עוה"ד יעקב רייס.

ספיר: אני מקווה שלא נצטרך להעלות המסים

„אך התופעות במשק אינן מבשרות טובות"

„אני מתפלל שלא נצטרך השנה להעלות מסים אך התופעות בחודשים הראשונים אינן מבשרות טובות" — אמר שר האוצר מר פנחס ספיר בקבלת פנים שנערך אתמול לנשיא המדינה, מר זלמן שזר, למנהלי המשרדים של סגנון־הכנסה, מס־רכוש והמכס.

מר ספיר מנה את התופעות השליליות שהן הגידול הרב באמצעי התשלום, הצלית בנת הקניה ואי הורידה ביבוא הפרטי. „אין איש יכול לומר מה יהיה השנה — הוסיף השר — אך מסים הם רק הנגאה לכך..."

יבדק מערך הגילנים במקור במטרה לבסס ולהעמיק.

מר ווידלפר ביקש ממנהלי המשרדים לטפח ולשפר את היחס לקהל הן מבחינת סידורי יעילות והן מבחינת טיפול בקהל ותשובות למכתבים.

עוה"ד „דנים בחיוב" בהגשת עזרה לקלרספלד

לשכת עורכי הדין דנה אתמול בחיוב בהצעה להגיש סיוע משפטי לגבי ביאטה קלרספלד, הנאשמת בנסיון להחטיף אחד ממפקדי...

נעצר בת"א לפי בקשת המשטרה האוסטרית

העצור חשוד בפריצה וגניבה בווינה

בקשה להסגיר אדם המתגורר בישראל, החשוד בפריצה למפעל „אלין אוי־בוויל" בווינה ובגניבת מכשירי חשמל שערכם כ־400 אלף שילינג אוסטרי...

נגד הקשטשר צו מעצר ב־26 בספטמבר 1966 יצא טופס ב־15 בפברואר 1967 כחשוד בהתפרצות למפעל „אלין אוי־בוויל". קצין המשטרה ציין כי חבריו של הקשטשר לפריצה...

נעצר מפוצץ „מכונית התופת" בשוק מחנה יהודה בירושלים

החשוד הוא צבעי, תושב מזרח־ירושלים ✶ שני חשודים אחרים נמלטו לשטח ירדן

— מאת יוסף צוריאל —

שנתיים וחצי אחרי התפוצצות מכונית התופת בשוק מחנה יהודה בירושלים, שבה נהרגו 12 איש ונפצעו 54, ונגרמו נזקים במאות אלפי ל"י, עלה בידי המשטרה הבטחון ללכוד את האחראי לכך — צבעי ומורה בעזרה ירושלים.

החקירה המסועפת שניהלו אנשי כוחות הבטחון הובילה אל עקבותיהם של שני צעירים ערביים מן הגדה המערבית. אך אלה הצליחו להימלט לירדן זמן קצר לאחר פיצוץ מכונית התופת. ההערכה שנקבעה אז היתה כי השניים תכננו את מעשה החבלה באופן שהם יספיקו להגיע אל...

אפשר לרכוש בבתי־מרקחת בישראל או בשטחים המוחזקים.

הצבע ממזרח ירושלים

השבוע פרשנות התעלומה. מעצרו של אחמד זמהיר לא היה סקרי. הוא היה תוצאה של עבודה מאומצת שנמשכה חדשים רבים ואשר ראשיתה בגדה המזרחית, בשכונת „חראת סעדיה" שבין חומות העיר העתיקה. לא היה איש שהעלה בדעתו כי הצבע אחמד שכל פרנסתו באה לו מעבודה בבתים יהודים, הוא זה שלקח חלק פעיל ברצח 12 איש ובפציעת 54 גברים, נשים וילדים.

לקח חלק פעיל בתיכנון פצוצית התופת והוא אשר הניחה בשוק מחנה יהודה כשעה לפני פיצוצה. לחוקרים הוא סיפר, כי לא היו לו מניעים לאומניים, וכי עשה מה שעשה כיוון שאותה עת היה דחוק בכסף, ואנשי „אל־פתח" הציעו לו סכום נכבד.

החוקרים בדעה שונה מזו של אחמד. הערכה היא כי גבר בן 38, נשוי ואב לילדים, אינו מתפתה ליטול חלק בתיכנון מסובך כל כך של מכונית תופת תמורת כסף בלבד.

סבורים כי מערבים בפרשה צעירים קרובים נוספים...

היה זקוק לכסף

נדבשים מכונית ישנה

אחמד חסן עלי זמהודה, תושב מזרח ירושלים, החשוד שהשתתף במעשה החבלה, שבו הופעלה „מכונית התופת" בשוק מחנה יהודה בירושלים, בנובמבר 1968. בתקופת נהרגו 12 אזרחים ו־54 נפצעו.

האחיות בארדאלי ממארוקו, אוולין בראג' ושני הקשישים מפאריס — יועמדו לדין

אתמול הוארך מעצרם בביהמ"ש ברמלה ✶ שתי הצעירות ממארוקו באו לביהמ"ש מגונדרות ומאופרות — אוולין בראג' נראתה מדוכאה

— מאת אהוד פריאל —

הוראות מיבה־טמון

מצבם של שלשה מפצועי הרימון בעזה — קשה

ע. וייצמן מואשם בגרימת מות בתאונת דרכים

6 חודשי מאסר על סיוע לאחר מעשה רצח

נדחתה תביעת

2 חוקרים מהולנד

תוצאות הלוטו

„כל התשובות"

תפיסה את המחבלים

לא יהודה ברישא

עונש קל למשתתפי־פעולה עם מחבלים — לכבוד החג

משרד השיכון קיבל בקשות רבות להשתקע בשארם

— מאת אהוד גוש —

נדחתה בקשת כוויית לשנות את ההגרלה בטורניר טוקיו

מאת שמשון לורד, שליח „מעריב" עם נבחרת הנוער בכדורגל

כדורגלן דרום־ויאטנאמי מנסה לחטוף כדור מרגלי יחזקאל סיגני, שחקן נבחרת הנוער של ישראל, בעת המשחק שנערך אתמול בטוקיו במסגרת גביע אסיה לנוער. ברקע מימין נראה גדעון דמרי. ישראל ניצחה 5—0.

(צילום רדיופוטו, מיוחד ל„מעריב")

הגיעו ספורטאים מיגוסלאוויה להשתתף בכינוס „הפועל" ה־9

באו בלי אשרות־כניסה — אך בלגראד לא ניסתה למנוע את יציאתם

— מאת יעקב ברוש —

ללא השתתפות ההגרלה

בעל הבשא העולמי

40 אלף מרבצים

הפועל נצרת ניצחה את הפועל טבריה 4—0

היצע גדול למניות „נפטא"

בעקבות החלטת היועץ המשפטי לממשלה ✶ ירידות במילוות הקליטה ✶ מחיר הנת"ד עדיין בשפל

החלטת היועץ המשפטי לממשלה על כך ש„נפטא" אינה צריכה לשלם דיוידנד לבעלי המניות שלה גרמה אתמול להיצע ניכר במניותיה ששערן ירד ב־2 נקודות ל־48 תוך מחזור של 26 אלף ל"י.

בשאר סוגי המניות התנהל מסחר רדום תוך מגמה של ירידות שערים קלות אך מקיפה.

הרולאר נתי"ד נסחר גם אתמול במחיר השפל של 4 ל"י תוך מחזור קטן בן 35 דולאר. בשוק אגרות החוב בלטו ירידות בשערי מילוות הקליטה שהיו תדות בביקוש בכפרוח המוקדמות. אתמול היה יום המסחר האחרון של חודש אפריל והחל מהשבוע הבא לא ניתן יהיה להשתמש בתעודות אלו לתכנית „תמורה".

אשנב לבורסה

המסחר באגרות חוב היה ער והסתכם ב־1,7 מיליון ל"י. שערי מילוות הבטחון שמרו על יציבות וברובם נרשמו עליות קלות.

מילוה קליטה 1961		
מדד 126.3	143.0	(—1.5)
מדד 132.6	128.0	(—2.0)
מדד 138.5	130.0	(—2.5)
מילוה קליטה 1962		
מדד 132.6	135.5	(—1.5)
מדד 138.5	120.0	(—2.5)
מדד 139.1	121.5	(—3.5)
מילוה קליטה 1963		
מדד 132.6	176.7	(—0.8)
מדד 138.5	164.8	(—1.2)

מילוה קליטה 1964		
מדד 110.1	146.8	(—2.2)
מילוה קליטה 1965		
מדד 110.1	146.3	(—0.4)
מילוה בטחון 1967		
סידרה א"ב	141.6	(+0.5)
סידרה י"א	138.0	(+055)
סידרה י"ד	135.5	(—0.5)
סידרה ט"ו	137.1	(+1.0)
סידרה י"ז	136.2	(—0.3)
מילוה בטחון 1969		
סידרה ב"א	107.5	(+2.1)
סידרה ב"ב	106.5	(+0.9)
סידרה מ"א	106.6	(+0.2)
סידרה מ"ב	106.8	(+0.4)
סידרה ס"ב	104.7	(—0.3)
סידרה מ"ד	103.9	(+0.4)
המדדים הקבוצתיים		
המדד הכללי	123.36	—0.4
בנקים וביטוח	114.77	+0.37
מקרקעין	96.24	+0.07
תעשיה ומסחר	158.30	—0.17
חברות השקעות	112.75	+0.16
חברות נפט	96.93	—1.5

צורון מעריב

המשרד הראשי: בית מעריב רחוב קרליבך 2. הסניף המרכזי לקבלת מודעות בחיפה: שדרות הנשיא 33, מ-8 בבוקר עד 6 בערב.

שרותי רכב

מכוניות למכירה

מכוניות להשכרה

דרושים

ביקוש מכוניות

דירות להשכרה

אופנועים וקטנועים

בתי ספר לנהיגה

הובלות

אבדות

שיעורים

מציאות

מורים

חוגים

אקדמאים

משקים

רהיטים

חשמל

נופש

מכונות שונות

חנויות

ספרים

שונות

צורון ירושלים

תרגומים בתי מרקחת

תורנות רופאים

אספות והרצאות

דירות למכירה

דירות להשכרה

דירות מרוהטות

הצעות עבודה

מכוניות למכירה

שרותים

צורון חיפה

תורנות בתי מרקחת

תורנות רופאים

מכוניות למכירה

דירות למכירה

וילות ובתים

דירות להשכרה

אופנועים וקטנועים

עסקים

דירות מרוהטות

ביקוש דירות

הצעות עבודה

תעודות מלווה

אבדות

אולמות

חנויות

הלוואות

טיולים

משרדים

מכירות

יוצאי RYBNIK פולין

יוצאי רבניק — מבקשים להתקשר עם י. קופרמן — תל־אביב.

שירות רפואי נוסף בקופת־חולים של ההסתדרות

(הודעה לחברים)

במסגרת השאלה לשיפור השירות לחבר הגיעה קופת־חולים של ההסתדרות להסכם עם רופאים עצמאים, שלפיו יקבל את החבר הקופה לטיפול רפואי בבתיהם או במירפאותיהם הפרטיות (במקום רופא המירפאה).

שיטה חדשה זו — שקופת־חולים מוסיפה לשירותיה — תופעל בשלב ראשון בחלק ממירפאות קופת־חולים בארץ, ובצהיד תורחב ליתר המירפאות.

באותן מירפאות, שבהן תופעל בשלב ראשון השיטה החדשה, יפורסמו מודעות מיוחדות — והחברים הצפויים כיום למירפאות אלה, והמעוניינים בכך, יוכלו לעבור מתחילת מאי לטיפולו של רופא עצמאי כנ״ל.

חבר!

אם עניינך בהסדר זה — אנא פנה למזכיר מירפאתך מ־30 באפריל 1971 עד 10 במאי 1971 לקבלת פרטים נוספים ולהרשמה.

מרכז קופת־חולים

„פרזות" החברה הממשלתית־עירונית לשכון בע״מ

הודעה לקהל

לרגל העברת משרדי החברה מרחוב הלל 27 (חצר ביה״ס שמידט)

יהיו המשרדים סגורים לקהל

עד יום שלישי ט׳ אייר תשל״א (4.5.71).

„פרזות" רחוב בן־יהודה 6, ירושלים

החדשה שבחדשות... פיאט 128

FIAT 128

4 דלתות

19,850 ל״י

KRUPS

המלה האחרונה בגילוח חשמלי

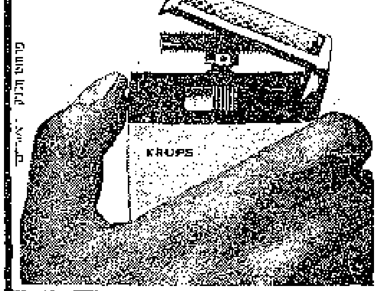
המכשיר נפתח בלחיצה לניקוי

2 רשתות לשיער רך וקשה

סכין מיוחדת ליישור פאות

2 שנים אחריות

להשיג בחנויות חשמל מובחרות

סוכנות בישראל:

חב׳ בן־שאול אלקטרוניקס בע״מ

רח׳ נחלת בנימין 70 ת״א טלפון 54666

עשו לכם חג שמח בקרו ב.מרס

MAY-TAL A.A.S. LTD. YORDE

לוח מעריב

המשרד הראשי: בית מעריב רחוב קרליבך 2;
הסניף המרכזי לקבלת מודעות בת"א: שדרות
רוטשילד 33. מ-8 בבוקר עד 6 בערב

מחיר מלה: ביום חול — 40 אגורות; בערבי־שבתות וחגים — 60 אגורות

במלאות שנה לפטירת יקירנו

חיים חייט ז״ל

יתקיימו אזכרה וגילוי מצבה על קברו מחר, יום חמישי, ד׳ אייר תשל״א, 29.4.71, בשעה 3.30 אחר־הצהרים.

קרוביו וידידיו של המנוח נפגשים ליד שער בית־העלמין בקרית שאול.

המשפחה

לעובדתנו **יוכבד נחמני**

אתך אנו באבלך
במות

אמך ז״ל

גוה חברת בנין בע״מ

מורי המכון למדעי היהדות
של האוניברסיטה העברית בירושלים

משתתפים באבלו של
פרופ׳ יצחק בער

במות עלין רעיתו

רוזה ז״ל

אוניברסיטת תל־אביב
הפקולטה למדעי החברה

אבלה על מותה של הסטודנטית

מרים איזנברג ז״ל

ומשתתפת באבלו של בעלה יואב איזנברג
ובאבל המשפחה

ליואב איזנברג

אתך באבלך במותה הטראגי
בטרם עת של רעיתך

מרים איזנברג ז״ל

התאחדות הסטודנטים באוניברסיטת ת״א וחבריך לתלמודים מהחוגים כלכלה וסטטיסטיקה

ליואב

אתך באבלך במותה המזעזע של רעיתך

מרים איזנברג ז״ל

מדיירי בית 2 כנרת 1, מעוז אביב

לאלקנה גלי

תנחומינו מקרב לב במות אמך

חנה ז״ל

עובדי מינהל מדע וקשרי חוץ
התעשיה האוירית לישראל בע״מ

לנחמה גולדשטיין

השתתפותנו הכנה באבלך על מות

אמך ז״ל

משפחות חצרים

לגב׳ נחמה גולדשטיין ומשפחתה

השתתפותנו הכנה באבלכם הכבד במות עליך

אמך ז״ל

דיירי שכון המשפחות
ת.ד. 3500 — גדרה

לנחמה היקרה ומשפחתה

בהלקח מכם אבי המשפחה

ד׳ אברהם זאב מנדלר ז״ל

משתתפים בצערכם וביגונכם

המשפחה, ע״ל דוד שחור
ועובדי המשרד

טקס גילוי מצבה ואזכרה
ליד קברו של

ד״ר זרח פרידמן ז״ל

יתקיים ביום א׳ 2.5.71 בשעה 3.30 אחה״צ בבית העלמין חיפה.

בני משפחתו ומוקירי זכרו ייפגשו ליד שער הכניסה הראשי.

אבלים: אשתו שלי
בתו דליה ואריה זוסמן

ביום ראשון, ז׳ באייר תשל״א (2.5.71)
יום השנה למות חברתנו

אסתר אייגר ז״ל

תתקיים אזכרה וטקס גילוי המצבה בשעה 1.30 אחה״צ, בבית הקברות של קבוצנו.

המשפחה
וקבוץ שער הגולן

לצבי ויסמן

אתך באבלך הכבד
במות

אביך ז״ל

אפרים מלר
ועובדי המשרד

לגב׳ פ. וייסמן ולבני משפחתה

השתתפותנו הכנה בצערך הכבד
בפטירת הבעל

משה וייסמן ז״ל

ב. את ל. טרנר, מהנדסים בע״מ חיפה
וצוות העובדים

אוניברסיטה תל־אביב
הפקולטה למדעי החברה

משתתפת באבלו של יהודה אייל
על מות אשתו

אילנה ז״ל

ליהודה אייל

משתתפים בצערך הכבד
על מות רעייתך

אילנה אייל ז״ל

התאחדות הסטודנטים באוניברסיטת ת״א וחבריך לתלמודים מהחוגים כלכלה ולמדעי עבודה

במלאת חמש שנים לפטירת יקירנו

מירון (מישה) דרפקין ז״ל

נתייחד עם זכרו ביום שישי 30.4.71 ו׳ באייר תשל״א בשעה 12.00 בצהרים בבית־העלמין בחולון.

המשפחה

לחברנו **יוסף ל. נוידם**

תנחומינו הכנים על מות

אמך ז״ל

ההנהלה והעובדים
יוניטד פורם

ליצחק בן־הלל

משתתפים בצערך על מות

אחיך ז״ל

חבריך לעבודה
בתעשיה האוירית

אנו מודיעים בצער וביגון
על פטירתה של אמנו וסבתנו היקרה

ינטה שרה גראטש ע״ה

בשיבה טובה
(אלמנת ר׳ יוסף גראטש ז״ל)

הלויה תצא היום, יום רביעי ג׳ אייר תשל״א (28.4.71) בשעה 11.00 לפנה״צ מבית החולים „זיו״ רח׳ הנביאים ירושלים להר הזיתים.

המתאבלים: בניה, בנותיה, נכדיה ונינה בארץ ובחו״ל

הננו מודיעים בצער וביגון קודר
על פטירתה של

ליוטה בר

הלויה תצא היום, יום רביעי ג׳ אייר תשל״א (28.4.71) בשעה 2.00 אחה״צ מבית החולים „אסותא״ ת״א לבית העלמין בקרית שאול.

המתאבלים:
בעלה אליהו בר
בנה משולם בר ומשפחתו
בתה פנינה בריסלע ומשפחתה
אחיה שמואל פרידמן
יעקב פרידמן
גיסתה פניה פרידמן

בצער רב וביגון קודר
הננו מודיעים על פטירתו של יקירנו

דב ב״ר יהושע בן־אפרים

הלויה תצא היום, יום רביעי ג׳ באייר תשל״א 28.4.71 בשעה 1.30 אחה״צ מביתו בחדרה, רח׳ הלל יפה 38, לבית העלמין בחדרה.

המתאבלים:
אשתו: רחל בן־אפרים
בתו: נחמה ויצחק רודניק
בנו: אילנה ודוד בן־אפרים
אחותו: יפה ודוד פלטין
גיסתו: יהודית וברוך ראובני
וכל בני המשפחה

במלאת שנתיים למותו הטרגי של יקירנו

ראובן ברזלי ז״ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו ביום ראשון, ז׳ אייר תשל״א (2.5.71) בשעה 4.00 אחה״צ בבית העלמין בחדרה. ידידיו ומוקירי זכרו נפגשים ליד שער בית העלמין.

המשפחה

במלאת שנה למות יקירנו

מרטין מוזן ז״ל

התקיים אזכרה ליד קברו בבית העלמין חוף הכרמל, ביום חמישי, ד׳ באייר תשל״א (29.4.71) בשעה 2.30 אחה״צ. הסעה תצא מבית המנוח, רח׳ הרופא 3 חיפה ומתחנת המוניות טקסי כרמל במרכז הכרמל.

המשפחה

במלאת שנה למות

מרטין מוזן ז״ל

תתקיים אזכרה ליד קברו בבית העלמין חוף הכרמל, ביום חמישי, ד׳ באייר תשל״א (29.4.71) בשעה 2.30 אחה״צ. הסעה תצא מבית המנוח, רח׳ הרופא 3 חיפה ומתחנת המוניות טקסי כרמל במרכז הכרמל.

כרמל אחוזה טקסי
וכרמל מורינג

במלאת שלושים לפטירת ראש משפחתנו היקר האדם

שם טוב ב״ר יעקב תגואל ז״ל

נעלה לקברו בשעת גילוי מצבה שיתקיים ביום ששי, ה׳ באייר תשל״א (30.4.71), בשעה 10 לפנה״צ, בבית העלמין האזורי (בגבול בת־ים—חולון). נפגשים ליד השער.
ביום א׳ (2.5.71), תיערך אזכרה בשעה 7 בערב בבית־הכנסת „שושנה״, ברחי פלורנטין פינת שדי וושינגטון.

המשפחה

במלאת שנה לפטירת יקירתנו הבלתי נשכחת

רבקה קורץ ז״ל

נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה ביום ששי ה׳ אייר תשל״א 30.4.71 בבית הקברות בקרית־שאול בשעה 10 לפנה״צ. נפגשים ליד השער.

המשפחה

במלאת חמש שנים לפטירתו של יקירנו

בנימין דותן (פוריצקי) ז״ל

תתקיים אזכרה וטקס גילוי מצבה ביום ראשון, ז׳ באייר תשל״א (2.5.71) בשעה 4.30 אחה״צ, בבית העלמין בקרית־שאול. מתאספים ליד השער.

המשפחה

בצער רב אנו מודיעים
על מות אמנו היקרה

חנה גלי ז"ל

אשר נפטרה ביום ג' ב' באייר תשל"א (26.4.71).

הלויה תצא מבית החולים תל־השומר, היום, יום ד', בשעה 11.00 לבית העלמין בקרית שאול.

המתאבלים:
בניה: משה גלי ומשפחתו
אלקנה גלי ומשפחתו

בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים
על פטירתו של היקר באדם

יוסף ב"ר דוד גרשון ז"ל

הלויה תצא היום, יום רביעי ג' אייר תשל"א (28.4.71) בשעה 1.00 בצהרים מבית הלויות העירוני רחוב דפנה 5 תל־אביב, לבית העלמין בקרית שאול.

האבלים: אשתו: אלזה
בנותיו: דינה ודליה
אחותו: שלי וניסים אלקלעי
חתנו: מנחם שפירא
אביב קרייר
נכדיו: נחשון, יעקב, יוסף
עדי ועילית

עטופי אבל וצער אנו מודיעים על פטירתו הפתאומית
של יקירנו בעלי ואבי

ד"ר אריה בר' שמואל יעקובסון ז"ל

(מרחוב ארלוזורוב 168 ת"א)

שנפטר ביום שלישי ב' אייר.
הלויה התקיימה באותו יום בבית"ע זכרון מאיר ב"ב.

המתאבלים: רעייתו שושנה יעקובסון
ובנו שמואל יעקובסון

יושבים שבעה בבית הנפטר.

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו
של בעלי, אבינו ואחינו היקר

אריה בן אליהו פלנט

מדלהיזנוב

הלויה תצא היום, יום רביעי, ג' באייר תשל"א (28.4.71), בשעה 3 אחה"צ, מבית ההנות, ברח' מרים החשמונאית 30 (פינת יהודה המכבי) ת"א, לבית העלמין האזורי (בגבול בת־ים—חולון). אוטובוס מיוחד — לערות המלווים.

המשפחה

במלאת שלושים לפטירת יקירנו

יוסף מרגלית ז"ל

תערך אזכרה וגילוי מצבה על קברו ביום ראשון ז' אייר תשל"א (2.5.71) בשעה 4.30 אחה"צ בבית העלמין בקרית־שאול.

נפגשים ליד שער בית העלמין.

המשפחה המתאבלת

תודתנו נתונה לכל מנחמינו מכתב ובע"פ

במלאת שנה להסתלקותה ללא עת
של אשתי ואמנו היקרה

שרה המאירי ז"ל

לבית אברהמי (אברהמוביץ)

נתייחד עם זכרה ליד קברה אשר בבית־הקברות הישן בראשון־לציון, ביום ראשון, ז' אייר תשל"א (2.5.71), בשעה 4.00 אחה"צ.
אוטובוס מיוחד יצא בשעה 3.50 מתחנת "אגד" בראשון־לציון.

בומה והילדים

למנהלנו יעקב גימלסון

משתתפים באבלך הכבד
במות עליך

אחותך ז"ל

"מקורות" חברת מים בע"מ
סניף מבצע הדרום
הועד והעובדים

הגנו מתאבלים על מות

רחל בנימינוביץ ז"ל

ומשתתפים בצערה של
המשפחה

בית חיים ליבוביץ
"עץ הזית"

במלאת שנה לפטירתו של בעלי, אבינו, אחינו וסבנו היקר

משה רפאלי ז"ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו מחר, יום חמישי, ד' אייר תשל"א (29.4.71), בשעה 10.30 בבוקר.

היציאה בשעה 10.00 מרחוב הרצל 17, פתח־תקוה.

המשפחה

במלאת שנה לנפילתו של
בננו ואחינו היקר

יעקב גוטוביץ ז"ל

יענקלה יקירנו.
עדין נפש, מחייך תמיד,
אתה עומד לנגד עינינו.
נקטפת כה צעיר, ביום
חגנו הגדול.
קרוביך וידידיך, הוריך
ואחיך ממאנים להאמין.
לעולמים הלכת מאתנו.
היית כה אדיב, נעים הלי־
כות
גבהת משלמך ומעלה
וצחוקך המלבב נדם.
טוב לבב, אילן שנכרתו
פארותיו
ואנו ממאנים להנחם.
בחגנו הלאומי הגדול,
נפלת גבור במערכות
ישראל.
יענקלה שלנו, אהובנו,
כחמל נפשנו
צעיר בן 18 אביבים,
תפארת לעמו ולארצו.
יהי זכרו ברוך.

משפחת גוטוביץ
משפחת מישלמן

בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים על פטירתו
של בעלי ואבינו היקר

שמואל ב"ר דב מרדכי כץ ז"ל

הלויה התקיימה אתמול יום שלישי ב' אייר תשל"א (27.4.71) בבית העלמין האזורי בגבול בת־ים — חולון.

המתאבלים: אשתו, בוזיה
בניה, דובי וחיים
וכל בני המשפחה בארץ ובחו"ל

לדב כץ

אחד אנו באבלך הכבד
במות עליך

אביך ז"ל

חבריך לעבודה

ליוסף בר־אלי

השתתפותנו באבלך הכבד במות

אביך ז"ל

חבריך לעבודה

מעריב

העורך: אריה דיסנצ'יק
המו"ל: הוצאת מודיעין בע"מ
בית דפוס "מעריבי" בע"מ

תל־אביב: מערכת, הנהלה, מודעות, לנוסע בית "מעריב" רחוב קרליבך 2, ת"ד 20010 טל' 247211. סניף ראשי לקבלת מודעות בתל־אביב: שדרות רוטשילד 32, טלפון 621991.
ירושלים: המערכת: רח' הלל 14, טל' 226922. הסוכנות ומודעות: רח' הלל 14, טל' 29769.
חיפה: רח' הנביאים 29, טל' 66464. חסנה ומודעות: רח' הנביאים 32, טל' 63254.

מעריב שלנו

ה. יוסטוס

בצלה של „נאמנות"

ביום-העצמאות — כל שכן ביום-העצמאות הזה — קשה למי שנמצא באותו יום לפני עשרים-ושלוש שנה בלייק-סאכסס, שלא להיזכר בתמונה שעלתה אז במרכז האו"ם, ברגעים רוויי הדראמה שמילאו אותו — ובלקחם שטעמו עדיין לא פג ומשמעותו עדיין לא בתמצתה.

נרוכים עמדנו וצמודים למקלטי-הראדיו — ועמדו רבים באו"ם ומחוצה לו — מצפים לקולה של תל-אביב.

בתל-אביב ידענו, כי היא ישמע. ידענו, כי ההכרעה לא תוכל להיות אחרת מזו שציפינו לה. אבל הפקפוק כירסם בלב: ידענו על שדרים שיצאו דחופים מוואשינגטון, שדרים של שידולים ואזהרות — וימים מספר לפני-כן יצא משה שרת (אז שרתוק) דחוף בהוראה לתל-אביב, לאחר שיחה קשה עם שר החוץ האמריקני גנראל מארשאל, שהזהירו מפני הכרזה על מדינה יהודית; ולמחרת נקרא אליהו אילת (אז, אפשטיין) שוב אל מארשאל כדי לקבל תוספת אזהרה — ומי יודע אילו צעדים עוד צעדה וואשינגטון באותו בוקר של ארבעה-עשר במאי, ברגעים האחרונים לפני השעה שתים-עשרה? מי ידע, אילו בלמים ואילו „תותחים" הופעלו לקראת הרגע המכריע, שבו עמדה להישמע באולם-המוזיאון בתל-אביב ההכרזה על קום-המדינה?

באולם העצרת נמשך הדיון. על מה? — על גלגולה של הצעה אמריקנית מלפני חודשיים — על תכנית של „הסדר זמני", של „הפוגה" בפיקוחן הפעיל של ארה"ב ואנגליה, שתפסק דיונת-זמן, שתעצור את ההידרדרות ותמנע פרוץ-מלחמה. אמנם הערבים הבהירו את נאומם — ביטול החלטת החלוקה והפסקת העלייה — אבל הדבר לא הפריע את הדיון. ונציג ארה"ב הסביר את מעלותיה הרבות של ההצעה, כי לא זו בלבד שאין לישראל בה לחשוש סכנה, אלא להיפך — ולמעשה אין דרך אחרת...

כאשר הסתננה לאולם הידיעה הראשונה מתל-אביב, קם רחש; אבל התברר, כי אין לה אישור רשמי, כי אפשר לראותה בגדר שמועה — והדיון נמשך.

והנה ניגש, בהול, אחד מפקידי משלחת אמריקה לראש המשלחת האמריקנית, וורן אוסטין, והגיש לו גליון-נייר. אוסטין עיין בו, מוכה המתח — וקם ועזב את האולם („הוא צינתי", הסבירו לאחר מכן); ויתר סגנו, ד"ר פיליפ ג'סופ, עלה על הדוכן וקרא לפני אולם הדום את ההודעה, כי הנשיא טרומאן הכיר במדינת-ישראל, שעל הקמתה הוכרז לפני שש-עשרה דקות בתל-אביב.

והדיון תם.

כחודשים קודם לכן — ב-19 במארס — הופיע בלייק-סאכסס פה דין ראסק, שימש אז עוזרו של שר-החוץ וניהל, לנעשה, במחלקת-המדינה את המערכה הפלשתינית, ו„רמזי" לעתונאים על קיומה של תכנית חדשה. לא שהחלטת-החלוקה נעזבה או בטלה, חלילה, אלא שביצועה בתנאים הקיימים — הסביר — טומנת בחובה סכנות חמורות; דרוש זמן כדי להכשיר את הקרקע, כדי ליצור את התנאים שבהם אפשר יהיה להגיע להסדר כולל בהסכמת שני הצדדים. וכי מה ברירה יש, כאשר הצבאות של מדינות-ערב עומדים הכן, מאיימים בפלישה?

דבריו היו ברורים למדי, ואף משמעותם היתה ברורה — ועוד באותו יום הועלה בעצרת ההצעה האמריקנית: ארץ-ישראל תועמד במשטר של נאמנות.

נזכרנו, כי אותה שעה יותר מאשר כעס ומרירות על נסיגה אמריקנית דראסטית ופתאומית זו, יותר מחשש מפני תוצאותיה, נזדקרה מצעד זה השאלה: איך עלה? איך יכלו להגיע לרעיון כה יוצא דופן במציאות כמות-שהיא? איך הגיעו למחשבה כה בלתי-ריאלית, בתקוה כי אכן תתקבל על דעת הרוב? ואכן וואשינגטון היתה בטוחה, שבהתכנס מושב העצרת באמצע אפריל תתקבל ההצעה ללא קשיים רבים.

ואם הדברים התפתחו אחרת, ואם ההצעה אף לא הגיעה לכלל הצבעה, הרי זה היה קודם כל, ומעל לכל, מפני שבארץ הלכה ונוצרה באותם הימים מציאות חדשה.

אבל גם אז, גם כאשר נוכחו לדעת, כי אין להצעה-הנאמנות סיכוי להתבצע ונסוגו — את הרעיון לא נטשו. והוא הופיע בגלגולו השני, בהצעת „הסדר-הביניים", בהצעת ה„הפוגה" שבפיקוחן של ארה"ב ואנגליה.

ואם גם הצעה זו לא הגיעה לשלב של מימוש — הרי זה אך ורק מפני שאנו ערכנו את הצעד המעשי והקובע.

קשה היה אז להסביר את הגיונם של המהלכים האלה.

החלטת החלוקה לא נתקבלה בהיסח הדעת. קדמו לה שיחות ממושכות בין וואשינגטון ללונדון; קדמו לה שתי ועדות — אחת אנגלו-אמריקנית ואחת של האו"ם; קדם לה מו"מ ממושך ומייגע עם הערבים, שהועמדו לפני הצעות מינימאליות, שתמורת קבלתן יהיו מוכנים לשים הצידה את המלצת-החלוקה של ועדת האו"ם. החלטת החלוקה נתקבלה לאחר שהוחוור והובהר, כי אין הערבים מוכנים לעשות ויתור שהוא, אשר יאפשר מציאת פשרה כלשהי, והיא נתקבלה ברוב של יותר משני שלישים של חברות האו"ם.

והרי עוד לא היה כמצב הזה, שיכול היה האו"ם לעמוד כך על מילוי החלטתו, שיכול היה להפגין את כוחו בלא חשש למשבר מבפנים.

היתה זו הפעם הראשונה שהגיעו ארצות-הברית וברית-המועצות לכלל הסכמה כזו ולעמדה אחידה כזו: שתיהן הצביעו באותה לשון.

מה מנע את ארצות-הברית מלגלות יד חזקה כלפי איומי הערבים לבטל את החלטת האו"ם בכוח הזרוע? מה הרתיע אותה? החשש הגדול, פן ינוצלו מהלכיה על-ידי מוסקבה במשחק פרו-ערבי, לא היה קיים אז.

בשנים שלאחר-כך — ובתנאים נוחים הרבה פחות מבחינת יחסי מזרח ומערב, בעיצומה של המלחמה הקרה — ראינו את התקיפות שידעה וואשינגטון (וידע האו"ם) לגלות, כאשר שתי המעצמות מצאו את עצמן בצדו האחד של המתרס — ודי „להיזכר" במבצע קדש.

וכאן — במארס 1948, כארבעה חדשים בלבד לאחר קבלתה של החלטה חגיגית והיסטורית — צצה ועלתה הצעה על משטר נאמנות;

וכאן — במאי 1948, דקות ספורות לפני המועד שנקבע להכרזה על הקמת מדינת-ישראל — ניצב נציג ארה"ב בעצרת האו"ם ושיבח את מעלותיו של פיקוח אנגלו-אמריקני על „הפוגה", אשר דרכה יבוא ההסדר.

ואיני חושב כי נטעה אם נאמר, כי ביסודם של המהלכים האלה היה מונח גם מעצור נוסף על חשבונות ולחצים מדיניים, הרגילים בזירה הבינלאומית: אי-היכולת — והתנגדות פנימית — להכיר בציבור עצמאות יהודית.

ודומני, לא נטעה אם נאמר, שעד היום עוד לא הסתגלו לכך — לעובדה של עצמאות יהודית מלאה.

רק כך — רק מתוך כך — ניתן להסביר את אשר לפנינו.

אולי אין לך דוגמה קלאסית יותר מזו של תביעת מזכיר האו"ם, או תאנט, שהוא עומד עליה בימים אלה, כי ישראל „תחזיר" את השטח שמסביב לארמון-הנציב. מה יסודה של תביעה זו? על מה היא נשענת? ומה זכותו של האו"ם לשבת אי-פה בהנהר הארמון לאחר ששת הימים, לאחר שעבר ובטל מן העולם הסכם שביתת-הנשק עם ירדן, ואין עוד על מה לסמוך כאן?

מתוך מה הגיע האו"ם להחלטתו על שליחת ועדה ל„שטחים", כדי לחקור את יחס השלטונות הישראליים לערבים, בסרבו לשלוח משלחת דומה כדי לחקור את מצב היהודים בארצות-ערב? מה יסוד מצאו להתעוררות מצפונית סלקטיבית זו — בלי לראות בזה כל עיוות?

רק מתוך כך ניתן להסביר את פנית על הזירה הרחבה יותר, שבה אנו עומדים.

ואין הכוונה דווקא לתביעות [illegible] שבהן באים עלינו, והיוצרות את הרושם, כי אנו הטלנו במאי 1967 הסגר על מצרים, כי אנו הזזנו עשרות אלפי חיילים וטאנקים ותותחים אל עבר גבולה, כי אנו תקפנו אותה — וכי אנו נוצחנו במלחמה, ועתה עלינו לשלם את המחיר.

אבל לא זו בלבד שאנו ללא ספק המדינה היחידה בעולם, אשר כלפיה מועלה העקרון העליון, כי אין לספח שטח כלשהו משטחים שנכבשו במלחמת מגן (ועל-ידי מי מועלה עקרון זה?), ואשר דורשים ממנה ויתורים לא תמורת הסדר של שלום, אלא בתוספת לנכונותה להרשות למדינה, הנמצאת במצב של מלחמה עמה, לפתוח את התעלה על כל הטובה שתצמח מכך לכלכלתה המעורערת.

אנו בודאי המדינה היחידה, אשר לגביה נקבע גם הכלל, כי אין ערך לגיאוגרפיה.

איך, באיזו דרך הגיון, מגיעים להגדרה זו, הקובעת — ואת לאור הפלישה לצ'כוסלובקיה, לאור הנעשה בוויטנאם — כי אין ערך ל„גיאוגרפיה", כי מבחינת הבטחון אין ערך לשאלה, היכן נקבעים גבולות?

אין ידידינו חולקים על חשיבותה של שארם א-שייך לישראל, קשה לחלוק על כך לאור נסיון העבר הלא-רחוק כל כך. אבל הדרך להבטחת נקודה חשובה זו היא — כנוח בינלאי', בפיקוח בינלאומי.

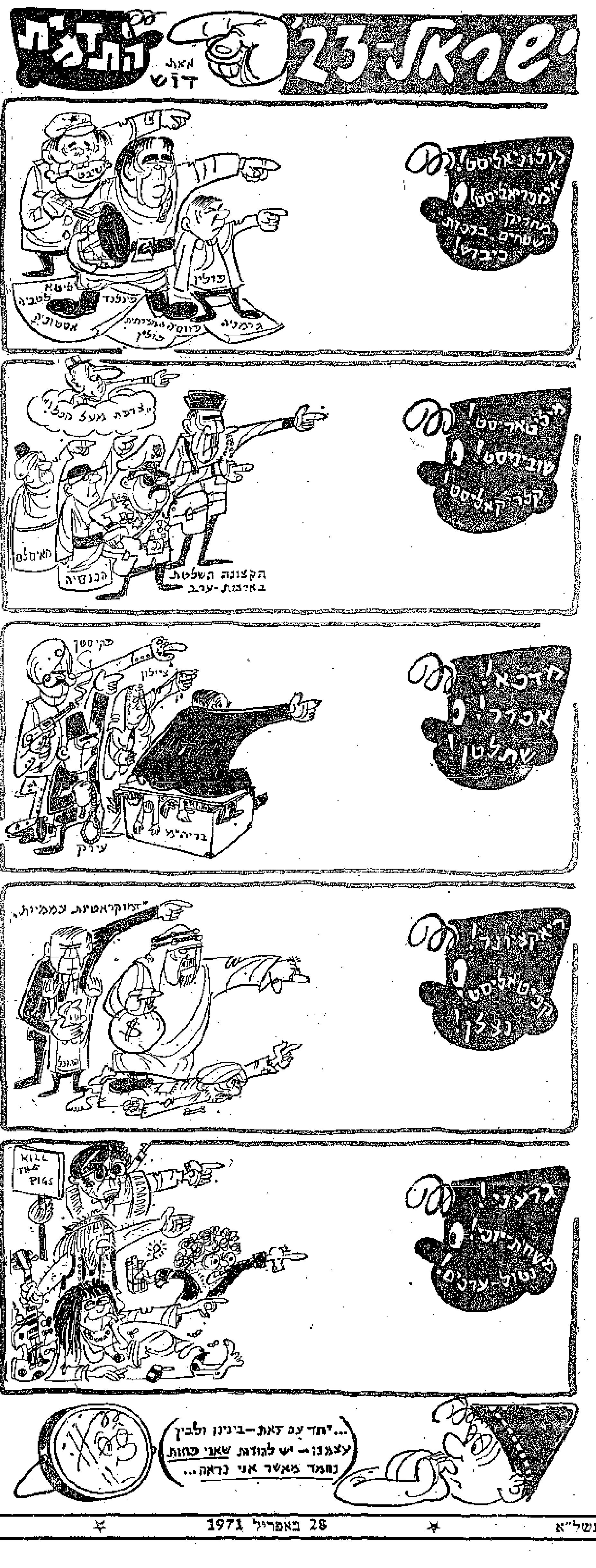
בוודאי אין איש מבין ידידינו מטיל ספק ברצוננו בשלום, ואינו מזלזל בדאגתנו לבטחוננו — אבל כאן הדרך להגיע לשלום ולהבטיח את קיומו, איבה זו, הנהגה על פני שנים והורות בין עמים — הדרך של משא ומתן והסכם; כאן — וכאן בלבד — הדרך היא של ערבות בינלאומית.

כאן, לגבי ישראל, נעשה רעיון זה, אשר פשט את רגלו בכל מקום, אשר כמעט נמחק ממלונה של המדיניות הבינלאומית, למתקבל על הדעת.

כאן, ורק כאן, הוא עולה כדרך מציאותית, הגיונית, כרוכה ושלובה במציאות.

בדיוק כשם שעלה אז, במאי לפני עשרים ושלוש שנה, רעיון ה„נאמנות" — והתנגש אל המציאות, שקמה בכוח עצמתנו.

ומאז ועד עתה מוסיף הוא להתהדהד — על גלגוליו הרבים ובלבושיו השונים. וכאז כן עתה — אחד הוא הלקח.

דוד גלעדי

5 ימים במאי

כל שעשוע לדפדף בדפים הצהובים של עתונות מלפני עשרים ושלוש שנים — דווקא בזוטות ולא בדברים העומדים ברומו של עולם.

למשל, ידיעה בעמוד א':

„נדם קולו של הבובי" והכוונה היא למנהל והקריין הבריטי של קול-ירושלים באנגלית, מיסטר גרין, עליו נאמר בגוף הידיעה, כי „רדיו ירושלים לא שידר כבר הבוקר בשפה האנגלית, נראה שהקריין הראשי ג'ימי כבר עזב את העיר"...

היה זה יום הכרזת המדינה באולם בית דיזנגוף. ידיעה, שהתבררה אחר כך כמופרכת, מסרה, כי עוד בו ביום, שהיה יום ששי בשבוע, ייצא עתון משותף לכל העתונים בשם „יום המדינה" שיביא את נוסח ההכרזה וכן דיווח מהטקס במוזיאון. עד כמה שנזכר לנו, עתון זה לא הופיע, כי עד כדי כך לא היו גם הימים ההם ימות המשיח בבחינת וגר זאב עם כבש.

הקבלן מר מוטשניק מצא לנחוץ לפרסם בעמוד א' של העתון מודעה, כי הוא מוכר דירות מפוארות בנות 1 חדר ועד ארבעה חדרים ברחוב גורדון-אליוט 12 בתל אביב. מטעמו, החיים צריכים להתנהל כסדרם גם ביום גדול זה והימים הגדולים שלאחריו. ובקפה „גינה" ממשיך בולר-דהבי לנגן יחד עם הזמרות יום-יום אחרי הצהרים ובערב. וגם ברחוב הירקון 135 מוכרים דירות לוקסוס. ויש גם „סול הקפיטל" בגליון הזה, ו„מעריב" פותח בחידוש החלוצי בשטח העתונות ביום הזה של ה-14 במאי 1948 — הוא מתחיל בפרסום ה„לוח" של המודעה הקטנה. אנו מונים 22 מודעות קטנות כאלה בגליון של יום הכרזת המדינה.

כעבור יומיים — כי באמצע חל יום השבת — כותרת גדולה מבשרת על „העתון הרשמי הראשון של מדינת ישראל", אנו קוראים בין השאר בידיעה על עתון זה:

„...יחד עם זה מתפרסמת בעיה יסוד של כל מדינה ומדינה; המשפט והחוק כגורמים בלתי תלויים בפוליטיקה פנימית, המסדרים ומייצבים את חיי המדינה. יהיה אשר יהיה הרכב המיניסטריונים לפי המפתח — או לפי השפעת המפלגה השלטת — חשוב מכל הוא שלפחות המנגנון המשפטי יעמוד מעל כל צל של חשד של משוא פנים, כי באין משפט אובייקטיבי, אין בטחון לא לזכויות הפרט ולא לזכויות הכלל. כל אזרח במדינת ישראל צריך להיות מבוטח מפני כפיה ואונס ושיוות הדין ועל הכל, מפני קורופציה. צריך שתהיה לו אפשרות להגיש תלונה על כל פקיד במדינה אל בית דין בלתי משוחד, בלתי תלוי בחלש" וכו'.

אין צורך להוסיף פירושים.

גם לא למדור המיוחד שהוצג בעתון בשם „שולחן ערוך", מדור הנותן עצות לעקרות הבית, איך לבשל, מה לבשל, כאשר לא היה בעצם מ ה לבשל...

לא יצאו אז גם משלוחי דואר סדירים מן הארץ. וחברות פרטיות קיבלו על עצמן להעביר דואר והן פרסמו מודעה על כך בעתונים. חברת „סילי" למשל הודיעה, כי „האניה „סטרי" שהביאה הראשונה עולים מאירופה למדינת ישראל, לקחה אמש דואר לחו"ל. משלוח שני של דואר אויר יצא מכאן בימים אלה..." מודעה דומה מפרסמת חברת „טראנסאוריינט".

ובצד ידיעה, כי המיניסטר לעניני עליה בא היום לנמל תל אביב, כדי לחתום על הויזה הראשונה של מדינת ישראל" — חצי עמוד של צילומים, „ראה את מנהיגיך", עם שנים-עשר חברי ממשלת מדינת ישראל. ומה אנו קוראים בכותרת גדולה כעבור יום? „די לאיפה כושה! „שתי מיליון לקשר בשבר טייס מצרי"! ויום אחרי זה אנו רואים בעתון צילומים איזה מטוס כאשר מומחים בודקים אותו ומוצאים אותו כמעט כשיר לטיסה מחודשת, אחרי תיקונים קטנים שיש לבצע בו. נראה שלא המטוס נפל הטייס נפגע — במיראל עלו. אגב, גם חברת „ריקורד" מטיסה דואר לכל חלקי העולם באחריות וגם תשובה חוזרת... ויש ב„מעריב" מדור הנקרא: „לפני שנה... והיום". ב-15 במאי נאמר בו כי „לפני שנה הכריז גרומיקו: היהודים זכאים להקים מדינה משלהם. והיום: ברית המועצות הכירה במדינת ישראל!

„על זאת נלחמנו כל השנים..." נאמר בכותרת שמתחתיה תצלומה של הויזה הישראלית הראשונה. ולמרבה הפלא בחותמת גם השם הגרמני של „ויזה".

יום זה של שמחה וגאווה על הויזה הראשונה היה יום שבו נשפך דם רב ונהרס רכוש רב בתל אביב. מעל גג ביתנו ראינו את המטוסים המצרים כשהם מפציצים בדרומה של העיר, והיינו רצים כל הדרך עד תחנת האוטובוסים המרכזית, כי היתה אזעקה ולא היו אוטובוסים וגם לא „רכב צמוד", ועוד כדי כך רואים את המטוסים חגים ושוהרים לטרף וזנקים. מערכת העתון היתה ליד התחנה ולכן היתה הדרך גם לעוברים. ומה שראינו תחילה היו הפגיעות בקיר הבלון של חברת החשמל ובן בבנין שלידה, שבה שכרנו חדר או עליים לצרכי המערכת. מהתחנה היתמרו אבק ועשן והיו קירות הרוסים וגוויות של הרוגים היו מונחות סביב, וגם פגר של סוס היה מוטל לפני התחנה. אך לפתע תמימים התרגשים שהיו אותו אחר-הצהרים מר ונבהל, הכותרת: תשומת הלב מוקדשת ל„...קרב עז על הר הצופים. ירושלים היא בראש כל דאגת המצור על הרובע היהודי בעיר העתיקה.

אפילו ב„פינת הצחוק" היא תופסת מקום. בלשכת הגיוס שואלים את המתנדב: מאיזה עיר אתה? והוא עונה: חצי תל-אביבי, חצי ירושלמי, כי כשעזבתי את ירושלים שקלתי 80 קילו ועכשיו אני שוקל 60 קילו (צריך לזכור שבירושלים שרר אז רעב כבד).

אגב, עוד מהאנקדוטות של הימים ההם בלשכת הגיוס: שואלים את המתגייס, בן כמה אתה? עונה הוא שהוא בן עשרים. פקיד הגיוס אומר לו על כך: הרי בתעודתך כתוב שאתה בן ארבעים? עונה המתנדב: כן. אבל את חצי חיי לקחה ממני אשתי...

היה כנראה צורך לערוך מיון מדוקדק של המתנדבים, על כך הודעת לשכת הגיוס שנתלתה במשרדי בית-ספר ביל"ו: „למתנדבים לתגבורות — עבודות שמירה, ביצורים ושירותים חיוניים — רק בני 36—45 ומעלה, רווקים ואבות ללא יותר מילד אחד". מי שהיו לו יותר מילד אחד, לא נתקבל.

(הסוף בעמוד הבא)

אחר עשרים ושלוש שנים

אלוף [מיל.] מתתיהו פלד

לאלה שלחמו בסביבות ירושלים היו ימי מאי הראשונים של שנת 1948 ימים של דריכות גדולה ודאגה מרובה. וכמו להכעיס היו אלה ימי אביב נפלאים, מאותם ימי אביב שרק הרי־יהודה מסוגלים להעניק מדי פעם ליושביהם. שבילי חיטה רעננה וגבוהה מלאו את עמק הר־טוב והגבעות תוכסו משטחי פרחים צבעוניים מרהיבי־עין.

במחצית החודש הגיעו אל העמק הזה ועמי התותחים מגוש עציון ואתם ההוראה לנטוש את היישוב. אך היה משהו בטבע המתפרץ בפליאה עצמתו בתום תשמש חבהילה והרכה, בני המתעצבים להלך תוך אבוד־חושים והתעלמות מוחלטת מכל המתרחש סביב — היה משהו בכל זה שהפריך את ה,,נחוצים" על הקשיים והסכנות ועל כיתורה של ירושלים. ואכן, כעבור זמן קצר שבנו לעמק הר־טוב ולאחר תשע־עשרה שנים שבנו גם אל גוש־עציון.

גם האביב של מאי 1967 כאילו סירב להעלות ב,,נהוגים", ושוב היו אלה מראות הנוף המרהיב של השפלה וחבל הצפוני, נשקפים הפעם מבעד דלת ההליקופטר כשהם משתרעים רגועים, עשירים, מלאי חיים, שופטיהו. כי לא באה עת הזמרה. בין שני אביבים אלה משתרע פרק מרכזי זמיה של מדינת ישראל, היסטוריה של עוצמת יצירה המשתלבת עם טבע הארץ על מנת להתחדש תמיד עם בוא האביב ולהפתיע את הכל בהדוט־נעורים נצחי. אך מחזור השנה בטבע הוא מיכאני, ואין שנה אחת מוסיפה על קודמתה אלא רק חוזרת עליה, בעוד שבהיסטוריה כל שנה מוסיפה על מה שנצבר בקודמתה. מאז האביב הראשון של המדינה ועד האביב העשרים ושלושה גדלנו, התעצמנו, אגרנו כוח ורוממנו עצמנו מעל כל הסובבים אותנו מאה מונים.

אין מוחו הלוחם של המדינה אלא אחד מגילויי סגולותיה, אבל הוא מתגלה ברגעים שגורל המדינה נראה כאילו הוא נתון בכף. משום כך מקבל הוא משמעות סמלית המלמדת על כל השאר. מסלול הנצחון שכל צה"ל מאז 1948 מהווה בשבילנו את כשלונו של המדינה, שכן מחיל אל חיל, מהצלחה אל הצלחה, מכיבוש לכיבוש קבע את סימני הדרך שבה עברה המדינה כולה בה. ההישגים אינם יכולים, כמובן, להציב את הקשיים, ואין הנצחונות משליתים את הקרבנות. אבל היכולת להתגבר על הקשיים והנכונות להעלות את הקרבנות הם אולי מן התכונות המובהקות ביותר של כוחנו. משום שכל זה יש בנו, יכלנו לגבור על מכשולים וללכת בדרך שהלכנו בה עד כה בבטחה ובראש מורם.

את המכשולים הציבו בפנינו בראש ובראשונה הממשלות הערביות שכל הזמן טרחו להשלים עם עצם הותנו פה, ומיאנו להבין את הלגיטימיות של גאולתנו פה. על רקע של אירועים והליכים שהתרחשו באזורנו במעקן למעלה ממאה שנים דבקו רבים ממנהיגי העמים הערביים בהנחה שכל התופעה הציונית על מעשיה ופעליה, נידונה לביטול ולהיסקל יחד עם שאר התופעות שהתרחשו פה, שאת כולן ניתן היה לראות כגילויי של נטייה לאיזור לטוסיה והסתלקות ממנו לאחר זמן. הרבה פעל שמלו ערבים אלה, והרבה אכזבות נחלו בטרם החלו אחדים מהם להיווכח שמא טעות בידם, שמא יש דבר בתופעה הציונית המייחד אותה מכל שאר התופעות שהאריגלו להבותן באימפריאליזם.

בספר שלושה־רבעי ומאה העשרים חייבים היו לתלות לפני שהתרחש הדבר, לפני עי החלה אבחנה זו לעשות לה נוהלים בקרב מנהיגים ערביים. מתוך תקופה ארוכה זו, החלק החשוב ביותר, המכריע ביותר, הוא תקופת עשרים ושלוש השנים שחלפו מאז קום המדינה. אילו לא היו עשרים ושלוש שנים אלה מתבכמות אלא בכך, שחלק חשוב כל המשכילים בארצות הערביות החל לראות את השוני המהותי בין הציונות לבין האימפריאליזם, ראויה היתה התקופה זו להרשם כאחת החשובות ביותר בתולדותיו הארוכים של עם ישראל.

טבעי הדבר שתעוה גם, ברבר התפכחותם של מנהיגים ערביים לגבי מהותן של הציונות ומדינת־ישראל, משום חשיבותה המכרעת, תהיה נתונה לספקות המורים מצד ישראלים רבים, מובן שהתפכחות זו, אם אמנם התרחשה, טרם קיבלה ביטוי מלא בעמדות פוליטיות במידה שתניח דעתם של חלקים גדולים בציבורנו. אך לעומת זאת, דוקא משום חשיבותה של התפתחות כזו, יש להטות אוזן קשבת לכל בת־קול המעידה על שינוי זה.

יכולים אנו בהחלט להתברך בכך שקיימת בתוכנו היכולת להבחין בשינוי כזה מצד הערבים, בראש ובראשונה מעניק ההעדר הגמור של שנאה לערבים את היכולת לעמוד על שינויים כאלה, אחד הדברים המופלאים אולי, אך הבלתי משתנים, שבנו, הוא העדר שנאת האויב — בקרבנו בכלל, ובקרב חיילי ישראל בפרט. תופעה זו הקיימת בתוכנו מאז היינו למדינה לא רק שהיא מפתיעה תמיד משקיפים זרים, אלא היא מנוגדת ומפתיעה גם רבים מאתנו. כאשר יצאה, לאחר מלחמת ששת הימים, החוברת ,,שיח־לוחמים", הופתעו רבים מחדש נוכח העדר מוחלט זה של שנאה לאויב. אותה חוברת, שמעלתה העיקרית היא בכך שהצליחה להעביר אל הקורא, ללא חיץ, את חווית הלוחמים אינה מגדפת למעשה ולא כלום ביחס לידיעו לנו על רוחם ונרשותיהם של לוחמינו. תמיד ידענו על יחס זה של לוחמינו אל האויב שהיו אף שהגדירוהו לפעמים, שלא בצדק, כשריון נשק. לעיתים אף בשמעם דעה שדווקא העדר השנאה הוא היוצר אצל לוחמינו גישה ענינית מאוד, מעשית, אל הלחימה לענין הנתון כולו לשיקול־דעת הכוונה המביא לידי לחימה יעילה כל־כך. אך דימני שוהר פירוש מולפה. אין החייל שלנו מוה־נפש לאדם הערבי בצרתו ובינונו, ודבר זה הוא העולה בבהירות רבה כל־כך מתוך אותה חוברת.

אך בכך אין כל חידוש, למעשה. לעתים נחרתים בזכרון אירועים מן העבר המקבלים במשך הזמן משמעות סמלית. בזכרוני מקרה שאירע כשש שנים לפני קום המדינה, כשהלהת פלמ"ח שיצאה לסייר את החוף המזרחי של ים־המלח, נתקלה ליד היבוק בבדואים מזוינים שתקפוה וניסו לסטשה. המחלקה התגברה עליהם ושבה לבית־הערבה עם שבוי שנפל לידיה. אותו שבוי, למרות שהיה בן המדבר לא יכול היה לצעוד במהירות של יחידת־פלמ"ח והתקשה מאוד בהליכתו, ומדי פעם היה סנדלו נשמט מעל רגלו. פלמחאי אחד, שהיה מופקד על שמירתו, היה נתכופף בכל פעם שעלה הדבר ומסייע לשבוי לנעול מחדש את סנדלו, ומדי פעם גם היה משקהו מים ממימיתו. יחס זה לאדם שבאויב מוצאים אנו גם ב,,שיח־לוחמים" כיון שהוא מצוי בקרב לוחמינו. גם בימי מבחן אין אנו נזקקים לטיפוח השנאה כלפי האויב כאמצעי לחישול רוח הלחימה, וכזכרי בימים שלפני מלחמת ששת הימים, כאשר הציפיה שנולדה מתוך התמתנה הכבוכה גרמה לדאגה חמורה בלב החיילים לגבי יכולתנו ולגבי עתידנו, הלהת ובתהשלת החלטתם של החיילים להלחם אם תפרוץ מלחמה כפי שלא לחמו חיילי צה"ל מעודם, אבל הביטוי להחלטה נחושה זו לא נמצא בדברי קינטור או גידוף על האויב, אלא בהתרכזות סביב הערכים המחייבים לענים אנו נלחמים. אחת התופעות המעניינות היתה ההתקהלות שהלכה וגדלה לעתות התפילה בבתי הכנסת של שדה, אותם מקדשי־ נוהג שתוקים צה"ל. כדרכם של חיילים הנלחמים מלחמת קודש לא נזקקו חיילי־צה"ל לשלהוב יצרים בשנאה לאויב, אלא פנו אל הערכים ההיסטוריים של העם לחישול רוחם.

אלה הם דברים שקשה להבינם מן החוץ. בימים אלה נזדמן לי לקרוא בספר מצוין על מלחמת השחרור, שנכתב באנגלית ע"י דן קורצמן, על אחות מאורע זעיר באותה מלחמה הקשור בי. מסופר בספר (ע' 585) כי במבצע ,,יואב", לפני שיצאה פלוגתו לתקוף את משלטי הצומת (,,צומת גבעתי" דרום) נשאלתי בפניה נאום קצר ובו אמרתי בין השאר: ,,חיילים... האומה הטילה עליכם את המשימה... לנקום את דם אחינו וחברינו לנשק שנפלו בקרב, נקמה ומוות לפולש!". איש, כמובן, לא רשם את דברי הלצרים כי אותו מעמד, אך יודע אני שלא אמרתי דברים אלה מעודי, מעולם לא קראתי לחיילי להלחם לשם נקמה. הקריאה לנקמה והסיסמא ,,מוות לפולש" לא זכו להד רב בחטיבת ,,גבעתי", למרות שמעטים מיוחדים בקיומם נעשה בהם שימוש רב ב,,דף הקרבי" שלה. קצין התרבות של החטיבה, המשורר אבא קובנר, שלא מכבר בא מאירופה לאחר מלחמה ממושכת בגרמנים, היה מודגל בסגנון של הקונסקאריס של הצבא האדום והעתיקו, בלא להבחין, אל חוית החטיבה. איש לא התרגש, כזכור לי, באופן מיוחד מסיסמאות אלה שנתקבלו, במידה מבויימת של הליכות, כסממנים נחוצים במלחמת מודרנית. אבל עלוניו של אבא קובנר התקבלו ברצון רב לא בגלל הסיסמאות המופלגות הללו, אלא משום שטיפחו על מבצעיה של יחידות שונות בחטיבה ומדי פעם היו מבליטים את התיאורי שברות להצביענו ובמסורותינו. בעיקר היו רבי רושם אותם דפים שציירו את העתיד הנאוער יותר שיקום לאחר המלחמה, כאותו דף שתיאר, בצד המלחמה בעיצומה, איך ייצאו ילדי נגבה לקטוף פרחים בתל.

קל לי להבין איך נעלמו מעיניו של דן קורצמן אותם התלים מן ה,,דף הקרבי" שעשו את הרושם העמוק על הלוחמים, ומדוע נתפס הוא לאותן סיסמאות שרישומן היה מועט ושם אותן, שלא בצדק, בפי. נוהג שבעולם הוא, כי זוהי הדרך להסית חיילים באויב, אלא שחיילי צה"ל, בדרך כלל, לא היו זקוקים להסתה כזו על מנת להלחם בעוז. מניעיהם במלחמות היו נעלים יותר, אנושיים יותר, וכך היא הדבר עד היום. המטען החיובי הממלא את חיילינו מספיק ליצירת רוח־לחימה מסוג שנמצא בדיוק אולי בתולדות ההתלפות ואין לנו כל צורך להנהיג בטיפוח השנאה לאויב.

חיילי צה"ל מחונכים, כידוע, בבתיהם, בבתי־הספר, בתנועות. את המטען שהם צוברים שם הם מביאים אתם לשירות הצבאי מן המוכן. צה"ל הפך מטען זה לרוח־לחימה, אך אין הוא צריך, על פי רוב, ליצור אותו יש מאין, ולפיכך יכולים אנו לבטוח בלבך שבימים שתיווצר הנכונות בקרב אויבינו להשלים עם קיומנו לא צפוי לנו כל משבר של הסתגלות, לא צפויים לנו חבלי מעבר מרגש השנאה לרגש של רעות. ומשום שמוהר המצב, וזוהי האמת לאמיתה, לא נוכל לעתים הנסיון המחוד ובשנה ע"י אנשינו לתאר את הערבים כולם, על מליוניהם כאשר הם, כחומין אותם דקויי שנאה עיוורת לנו, נסיבות אלה אינם מובנים בשני טעמים. ראשית משום שהמציאות איננה ואינה יכולה להיות כזאת. מליוני הפלאחים במצרים, סוריה, עיראק וכויית, אינם מסוגלים לשנוא אותנו משום שאין הם יודעים על אודותינו מאומה. אולי שורר בי קרבם מהד שתוף מפני יכולתנו האגדית. יבי אבידוב מספר בספרו על מבצע העברת חורשי התומר מעיראק, כיצד הופתע להווכח בבהלה שתקפה את פלאחי אותו אזור ודרך בעיראק התחתית, כששמעו על פשיטת צה"ל לעזה בשנת 1955. אולי הם יראים מפנינו, אך ודאי אין הם שונאים אותנו. שנאה־עצם כן הסוג שמתארים לפנינו כאילו מצויה היא בקרב המוני הערבים, נוצרת במשך מאות שנים של מלחמה מתמדת בין עמים החיים זה עם זה בתוך זה, שנאה כזו מוצאים אנו בין אירים, קתולים ופרוטסטנטים, בין הודים, מוסלמים ואינדים. בין סינים ומלי־למים באינדונסיה, שנאה כזו שורדת גם בין צרפתים לגרמנים באזורי הגבול, אך דוגמא דוגמא זו מצירה עד כמה קל לבטל שנאה זו תוך זמן קצר של ידידות. במקום ששנאה כזו קיימת היא הופכת למכשיר לדוגמה אדיר ומשום כך, בעיקר בעתות מלחמה, יש המכנים לטפחה. ההנהגה הרוסית, למשל, במלחמת העולם השניה, משנוכחה כי אין כל שנאה מצד העמים הרוסיים אל הגרמנים, השקיעה מאמצים רבים לטפח אותה כחלק מן הנסיון לפתח את כושר ההתנגדות לגרמנים. קשה לאמר שבעניין זה היתה להנהגה הרוסית הצלחה יתרה. באשר להמונים הערבים, לא רק שלא קיימים התנאים לצמיחתה של שנאה כלפינו, ולא רק שאין עדות לשנאה כזו בקרבם, אלא שאין גם צורך מעשי לעודד אמונה כוזבת בקיומה. במשך עשרים ושלוש שנות קיומנו כמדינה לא נדבקה בנו השנאה אליהם בעוד אנו הותקפים ועל קיומנו קוראים תגר. מדוע, אם כן, ישנאו הם אותנו שנה שאף פעם לא נסינו לסכן את קיומם או להטיל ספק בזכויותיהם.

אמת היא שמשרדי התעמולה של כמה ממשלות ערביות מוציאים ומפרסמים ספרות פיגולים המעתיקה את האנטישמיות האירופית בצורה גסה ומגושמת, ומטופשת. אך ממתי זה נאמנים עלינו מספר פקידים וסופרים ,,מטעם", שמשרדם לא העידו עצמם לשיפוט העם שאינו הם המתימרים לייצג, בבואם לבטא, כביכול, את רחשי הלב של אותם המונים עצמם שאת חופש הדיבור והביטוי שלהם הם מדכאים ללא רחם?

אך גם סיבה נוספת אין צורך להבליט ולגדל בעיני הצבור גילום זה הקרוי ,,שנאת עמי ערב לישראל". כי גם באותה מידה ששנאה כזו קיימת — והיא ודאי מצומצמת במציאות — הלא ראינו פעם אחר פעם כי זוהר שנאה הלליקאניים, שנוה כואף כי לעתים היא מתנשאת כגל גדול, סופה שהיא מתרסקת על חופינו ומתפזרת כקצף על פני המים.

ענין זה מועלה פה, כמובן, לא מתוך רצון לעסוק בענייני מוסר ומידות טובות, אלא דווקא בגלל המשמעות המעשית שיש לשאלה זו בימי הרעה אלה. כי אם אמנם ישנם סימנים — ועל כך אי אפשר לערער — שמתחיל שינוי בתפישתם של חלק מן המנהיגים הערביים לגבי מהותנו וקיומנו בארץ, חשוב שנפתור להבחין בהם ולעודד אותם בכל הדרכים, כי לכך צפינו כל השנים. אמת הדבר שרבות שמענו מפי מנהיגים ערביים שונים על זריקת ישראל לים (בעני שלהם מצניעות אותי התעמולה הערבית עד שאפילו נגמרים מהקשים למצוא את מקורו), על חיסול ישראל בשלבים — תחילה ע"י החזרת הפליטים ואח"כ ע"י ההקפה מהן מן החוץ. עד כמה היו דברים אלה כנים איש אינו יודע, אך עד כמה תפרו שחר הם ביום איש לא יוכל להכחיש.

העומד היום בתוכנו וחוזר ומשנן את ה,,עקיקרי הערבית הזאת, את ה,,הכניתי" הזו, כביכול, על מנת להזהירנו מפניה, מדי מין אותנו למעשה להתעלם מכל אשר עשינו והשגנו במשך עשרים ושלוש שנים. יתר על כן, בדברים אלה מסתתרת כאילו ההנחה ש,,לא יעזלם חוסן", וכי הנה ימים באים ואותם מנהיגים ערביים שעד כה לא הצליחו אפילו להקים צבאות הראויים לשמם, יעדיכו עלינו וסוף־סוף יגשימו את מזימותיהם. אבל לאמיתו של דבר ימים אלה אינם משתיים ובאים, כי עליונותינו מכל הבחינות, שהלכה והתבלטה בצעדי ענק מאז מבצע גפד 1956 וה,,מבצע סיני" ועד 1967 ואילך, עליונות זו רק עולה וגדלה יותר ויותר מדי יום ביומו. לפיכך הגיע הזמן להבין שהפחד מן הערבים כולם, חלקם או מיעוטם, אינו יכול ואינו צריך להוסיף ולשמש נימוק בויכוח או גורם בהחלטה.

איננו מחוסנים מסכנות, לדאבוננו, ורבות הן הסכנות המרחפות על ראשינו, סכנות ההולכות וגדלות. אך מתוך תון של סכנות אלה היא שהערבים מגולאים בהן תפקיד ההולך ומצטמצם ואילו זרים, ורוסים, נוטלים בהן המקיד ההולך וגדל. משל למה הדבר דומה, למלחמתה של אנגליה במלחמתה ה,,צירי" במדבר המערבי. לפני שבאו לשם הגרמנים יצא המצביא האנגלי ויויל עם שלושים אלף חייליו והביס חצי מליון חיילים איטלקיים. לימים הגיעו הגייסות הגרמניים למדבר המערבי, ומאז חדלו הבריטים למנות את האיטלקים. הסכנה מהם חלפה ובמקומה באה סכנת הגרמנים. היה זה אוילי אילו השיבו האנגלים לחשוש מפני האיטלקים ולמנות אותם ולהתעלם מן הגרמנים רק משום שהראשונים היו מרובים יותר באותה זירה.

מה שיכול לתת תינוק ניכר להצרכה מחודשת זו לגבי רגשותיהם של הערבים ורצונם להשמידנו הוא הנסיון שנרכש בארבע שנים במגע יומיומי הדוק עם מליון ערבים פלשתינאים, הנוללים את מרביתם של הפליטים. זוהי האוכלוסיה שבה מצוי, כביכול, מטען השנאה הרב ביותר כלפינו. אך כפי שנוכחו רבים מאתנו, אין מכלי בהבחה זו. כי בדרך כלל אין השנאה קיימת, ישנה מרירות, ישנו כעס, ישנה אכזבה.

אין כוונתי לתאר עולם שכולו טוב. אך אותה שנאה מרה ועוורת העלולה לעורר הלי־הלה — שנאה זו איננה. רבים מתוכנו מהבוגרים בכך שבמשך ארבע השנים הללו, עקב המגעים ההופעיים עם האוכלוסיה הערבית, נוצרו דפוסי חיים ודפוסי מגע בין שני העמים שהם לברכה לשניהם. אנו מהדרפים בכך, כי הערבים למדו לראותנו כפי שהננו ולהווכח, כי איננו אותן מפלצות שמנהיגיהם תארו בפניהם. אין ספק שלכל זה נכון, וכי מגעים אלה הרמו רבות להכרת הערבים אותנו כפי שהננו. אך האם הכרנו הם באותה מדה להכרתנו את הערבים כמות שהם? האם מגעים אלה אינם מספיקים להסל אחת ולתמיד את אגדת השנאה התהומית שרוחשים המונים הערבים כלפינו?

ביום חג העצמאות העשרים ושלושה, חג הנצחונות וההישגים, ראוי שניתן דעתנו על כך שיתכן מאד, כי אחד הנצחונות הגדולים שלנו הוא שלמרות כל התעמולה העוינת, האוירה, לא הורעלה נפש הערבים בשנאה תהומית כלפינו. כי אולי גדול הנצחונות שלנו מתבטא דוקא באותן בנות־קול היוצאות מפיהם של מנהיגים ערביים המעידות על נכונות להשלים עם קיומנו במדינה יהודית עצמאית.

האלבום

ימימה אבידר־טשרנוביץ

אט אט התלה השבת יורדת על השכונה המסתתרת בין עצי האורן. ילדות רחוצות למשעי, קופצו על חבל כשהן סופרות את הקפיצות במנגינה מסורתית שכנראה עוברת מדור לדור. בצדי הכביש ניצבו גברים בגופיות כשהם ממרקים את המכוניות ומתיזים עליהן סילוני מים.

איפה אי־שם נשמע קול רכב מאחר הביתה כשבעליו עמוס קניות של הרגע האחרון. עוד מעט קט ושבת מלכתא תרד על השכונה היפה המבטנפת בשיפולי הרי הכרמל. המכונית שבה נסענו התפתלה בין רחובות מעוקלים ואנו חיפשנו את הכתובת בין שמות הרחובות הנקראים על שם צמחים ופרחים. ,,זה שם" אמרה ילדה קטנה כשהיא מפסיקה את משחקה ונושאת אלינו עינים מרציבות ואצבעה נשארת תלויה באויר. ,,זה שם, ברחוב השלישי" אמר נער כבהרא מלווה אותנו במבט בוגר. דממה: האבל שירד על השכונה נשאר תלוי כאויר כענגת כבדה הרובצת על פני השמים. הנכנר לבית האבלים לאחר שקראנו את המודעה בעתון והלב סרב להאמין, וכמו תמיד שעה שנעקר אדם מבני סביבתך הקרובה, חיפשנו בהודעה סימוכים שטעות היא זו — ולא בנו של ידידנו הוא שנפל בקרב, לא אותו ילד שהכרנו כל חיינו, לא אותו נער, בן של חברים אשר יחדיו הוספנו הריישי קמטים על הפנים, קמט אחר קמט ושער שיבה שנצטרף אחד למשנהו. אך הכתובת, השם, השכונה, הכל היה מדויק עד כדי אכזריות — ועתה היינו בדרכנו לשם, לבקר את המשפחה, לישב עם הידידים — ולידום, מסביב לבית נצטופפו כמה אנשים, היו אלו ידידים אשר מהרו הביתה, עם בוא השבת.

הדלת היתה פתוחה ונכנסנו בלא להודיע על בואנו. חדר גדול, כסאות מסביב, ועליהם ישבו הידידים, וחדר בבית אבלים אשר במרכזו ישבה היא, האם. וזה זמן רב שלא ראותיה. קצב החיים בארץ הזאת אינו משאיר לו לאדם פנאי לראות ידידים הגרים מחוץ לתחום מושבו — גם אם הנך נע בכבישי הארץ, מסלולים הישראלים לבנים מסוגרים בקרב סביבתם הצרה, הנך נפגש עם הילדים, הנכדים, המשפחה והידידים הגרים לא הרחק מכך. ועל־כן זה זמן רב שלא ראותיה ועתה נראתה לי מצומקת, מכורבלת בתוך הכורסא הגדולה. דומה היה עלי שאין היא רואה את הנעשה סביבה, אין היא מבחינה בדמויות תנועות בחדר, שכנות השורכות במטבח ומנסות, בעזרה שהן מגישות, להקל במעשהו של הכאב העמוק — ופם כל סיפלון קפה שהן מגישות למשפחה האבלה, דומה עליהן שהן עוזרות לגבור על הכאב. אך היא, האם, ישבה בתוך הכורסה ולא ראתה את הדמויות סביבה ונדמה היה לי שעוד מעט קט והיא תשקע עמוק בכורסה — ושוב לא יראוה.

לפניה, על השלחן הנמוך היה מונח האלבום. אלבום תמונות רגיל שכל תמונה מודבקת בו בזוויות שנעקרות על נקלה. הושיטה ידה אל האלבום ונתנה אותו בידי ,,הנה" אמרה כמלחשת ,,הנה מה שנשאר — התכלי בדרך היו, תראה, הביטי". ישבתי על ידה, על שרפרף נמוך כשחומת האנשים סביב חוצצת בינינו ובין הנוף של ערב שבת אשר חפץ לפרוץ מבעד לחלון, והתילותי מרפדפת בין הדפים. דמות אם צעירה מריכה תינוקת כלפי מעלה, אושר אמהי קורן מתוך התמונה והמיחה ופליאה נישאו אליך ממבט העינים. תינוק יפה, ראש מלא תלתלים, עומד בלול־הילדים כשהוא מחייך בשתי שינים קידמיות. חגיגת פורים בגן הילדים וילד מתחפש לליצן בעל פעמונים מצטלצלים, מביט אליך. טיולי בית הספר; קבוצות ילדים מצטלמים בגוף פראי כשמישהו משים שתי אצבעות ומרכיב קרנים על ראש חברו, תנועת נוער, טלעי ושימון ובעלים כבדות, בתצית משפשות על המכוניות, דרכו של נער בארץ הזאת, דרך בן של מספד ב,,הגנה", בצה"ל, דרכו של ,,נער הגדל במשפחה שבולטולה על דורותיה השונים, בהוגה בבעיות בטחון, יד מהססת על כתפה של נערה עטופת כפיה, ראש שמוט אחור־בית ונורמי מים קולחים אל גרון צמא, כל התמונה שופעת חיים, עליצות, תקוות ודומה היה עלי שאני שומעת את הקולות הבוקעים מתוך התמונות המודבקות בדפי האלבום שנצער חום, כצבע רגבי האדמה הזאת. ,,תראי את פניו" כלחשות שפתי האם ,,יפה הוא, יפה כל כך".

בלעוג תווה אמרה זאת, בלא להשתמש במלה הצורבת של עבר הזמנים בצמדות לנכות במדי צבא, דמות הסירה, חייכנית ניצבת במסדר צבאי עטוף דגלים. ,,תמיד היה מטלפן הביתה, במשך כל ימי שרותו בצבא, הירבה לטלפן. אמא, מה נשמע? אצלי? הכל בסדר גמור. אבוא לשבת. לרגילה, כן, לשבת" ופתע בשאה עינים לעבר החלון כאלו רק הרגע הרגישה שערב שבת היום, הסתכלה באנשים, בחדר, ושוב בצמד מבכה באלבום. ,,אמא, הכיני את עוגת השבת. את יודעת, זו עם הקרם והשאירי משהו ללקוק, כן, ללקוק". בפעם הראשונה עלתה מין בת צחוק על פניה. ,,היה בא ככה, במדי צבא, היה מלקק מתוך הקערה את שרידי השוקולד. מאז היותו ילד אהב ללקק וגם במדי צבא המשיך במנהג זה. את זוכרת?" ושאלה זו היתה מופניה לנערה שלפתע ניצבה על ידנו. דינה, תמידה, לבושה מכנסים הדוקים, הסתכלות בנו בעיני אילה ניפחדת. רק עתה הבחנתי בה מתלכת בין האורחים טורחת ומגישה כסאות ומשוחחת בקול חרישי עם באי הבית. ,,הנערה" לחשה האם כשהיא עמה ידה בין דפי האלבום כאדם אשר הפסיקוהו באמצע קריאתו ,,עמדו להנשא. מגיל הגן הם חברים. לעתים בבי עש הודיעו לי שהם עומדים להתחתן. הנערה שלו, חמודה, אהב אותה כל כך. ולא הספיקו לבנות את הקן. לא הספיקו" עיניה ניצמדו לדמות הנערה באהבה נתמלה וברגע זה דומה היה עליה שאת כאבה שלה, של האם, הטבינה עמוק עמוק על מנת לתת מקום לכאב הצורב של החיים הצעירים. ,,הן הוא עמד להשתחרר בעוד כמה שבועות. ואני לתומי חשבתי שעוד מעט ואשתחרר גם אני מהחרדה בלבך ואפרד לזמן מה ממנורי ויצי ועם נישלחן לעבר טרנזיסטור שחור שהיה מונח על השולחן וניכר היה בו שגם עתה, הנך הכאב העמוק, לא פסק מהשמיע חדשות על הבעבה בארץ.

בזה אחד. זה נסגרו דפי האלבום. ואז, בתנופה נמרצת פתחה האם את הדף האחרון

,,זותי התמונה האחרונה. בשבת שעברה היה בבית בחופשה — ואבא צילם אותו. הנה כולנו, כאן, ליד הבית, אך הוא זז בשעת הצלום ותוי פניו אינם ברורים".

העינים נצמדו לתמונה כאלו תיפינו בפנים עוד קו, עוד קו שלא תפסה המצלמה. הרימה את התמונה ונשאה אותה קרוב יותר אל עיניה, אין זאת כי קיותה לראות את הדמות בבהירות גדולה יותר.

דממה כבדה ירדה על החדר. חומת האדם סביב אף היא שתקה. השבת החלה יורדת על השכונה המוריקה ושלווה עמוקה תררה בין עפאי העצים שנעף את אט מבעד לחלון. האם הרימה עיניה לעבר החלון ועתה הרגישה ביתר שאת בשבת הקרבה ובאה — ואז, כמדברת לעצמה, לחשה דבריה ובסיומם דומה כי זעקה את אשר אמרה: ,,השבת הראשונה. בלעדיו". ורק אז פרצו הדמעות מעיניה.

5 ימים במאי

(סוף מהעמוד הקודם)

יוגוסלביה, סולין, בראסמלה, אורוגוואי די צ'כוסלובקיה — הכירו גם הן במדינת ישראל. ,,מנה של ביצים לשבוע זה: ביצה טריית למבוגר ושלוש ביצי משק לכל ילד". — וזוהי אחת מהודעות המפקח על המזונות.

וכותרת גדולה מבשרת: ,,פרפנר (צריפין) נכבשה בתכסיס ,סרון'".

ובתוך משבצת אנו קוראים על כך: ,,ערב חמש סיפר שרתוק, כי היהודים עמדו לקנות את קרפנר ב־300 אלף לא"י, אך ברגע האחרון באה הודעת מלונדון לבטל את המכירה. הגוואי־הרץ אחד שמע על דבר כיבוש סרפנר בידי הכנות היהודיים, העיר: ריווח יפה בין לילה. נדמה שהמחותם (התורם) הגדול ביותר על המלונה הלאומי היהודי היה ממשלת בורין".

ליאין בלים שלח מברק ברכה לבן גוריון עם הקמת המדינה היהודית — מבשרת ידיעה קטנה, וכותרת על טור אחד בשליש שדרות מסבית, כי ,,מוסקבה מכליסה את ההודעות הבאויות שלכו". ולא עוד אלא: בראש הידיעות של רדיו מוסקבה ואמר, כי ,,כוחות ההסתדרות היהודית ארבון צבאי לאומי פתחו התקפה על רמלה".

רמלה? זכרונות בעורינו האישיים, לכתגר באמצע הכבים מצריפין לרמלה ברגל, מתרחקים מן השולים שהיו ורודים מוקשים. וכי דבר קטן הוא, להיות בין חמשת היהודים הראשונים שנכנסו לעיר שכל נסיעה דרכה בימי המנדט היתה תמיד צלולה לפחות בידוי אבנים.

תנר־עתונאי במדים ועם ציוני דרגה (סר מאירמן) הלך בראש עם סמן ביד. כאשר נכנסנו לעירה, עוד ראינו מרחוק איך התושבים הערביים הבורחים מתנהלים בשיירה כבדה על הגבעות הפונות מזרחה ושובל של סטלטלים נושרים נשאר מאחוריהם. לא היה זה מהמהות מרפבי הנפש גם אז, כי האטרציאביות היו די טריות ודי קשות.

*

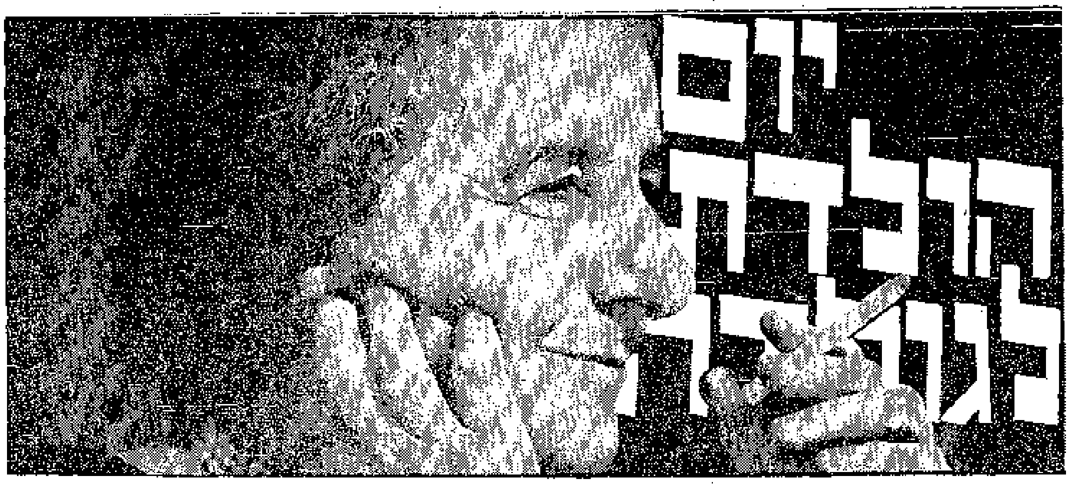
המדור ,,אשה לרעותה" של עתונאי נותן עצות לנשים, איך להכיר לעצמן חצאיות קפלים בלי טירדות מיוחדת. אך עצה חשובה מזו היא, איך להימנע מגבנון ואיך להכין מאכלים מכל השאריות של להם, ירקות ובריסים...

דור למן היות עד הי אז. וגם משה שרת. וכידוע, שניהם בעלי דקדוק היו. ואין פלא שבמועצת המדינה פרצה מחלוקת בלשנית חמישה ימים בלבד אחרי הקמת המדינה היהודית. אנו קוראים ב־20 במאי:

,,אגב הקריאה חוק סדרי השלטון, התפתח אתמול במועצת המדינה ויכוח בלשני. נאמר שם, כי חוק זה הוא יחול, ,בלתי אם' יחלט לשנותו. הציע מי שהציע לומר ,אלא אם כן' תחת ,בלתי אם', שהוא גם לדעת ראש הממשלה ,ביטוי ארכאי'. שר התחבורה (דוד רמז ז"ל) היה בדעה אחרת. של המשפטים היה ניטרלי... ולאחר דקדוקיים של חילופי דברים, לא היתה ברירה אלא — להצביע. ,אלא אם כן' נפל ברוב קולות קטן..."

בשורה מהצפון הרחוק נבוסח: תחי הניטרליות הקדושה! ,,שוודיה סירבה למכור נשק ליהודים ולערבים" — נאמר בהודעה.

דוד גלעדי

יום הולדת לגולדה

מאת יהושע א. גלבוע

„...כי ברא ה' חדשה בארץ, נקבה תסובב גבר" (ירמיהו ל"א, כ"א)

מי עוד מבחין כיום באנומליה הדקדוקית שנגרמה לעברית שלנו לפני למעלה משנתיים, כגון — ראש־הממשלה א מ ר ה, ראש־הממשלה ה ו ד י ע ה! לעתים כבר נדמה, שאין טבעי מצירוף זה של שם־עצם זכרי ושם־פועל נקבי.

אם תרצה, יכול אתה להשתעשע בתמיהות נוספות רבות: אשה בראש מדינה שבתחומים רגישים שונים הצליחה עם שלטון ההלכה, אשר לפיה אשה אפילו פסולה לעדות; גברת המכהנת כראש־ממשלה במדינה גבריות כל־כך, עירנית כל־כך — מדינה שתודעה בטחונית היא נעימת אפה וכוננות צבאית מתמדת — פנטסטיקה...

הגברת גולדה מאיר לא סתם נושאת עטרה של כהונה רמה; היא מ ו ש ל ת בנו. כאשר אומרים „בנו", בהכללה כזאת, אולי מיטשטש כוחה. יוכר איפוא (מה ששמעים): איך היא מושלת בנו: בשרים, אלופים, נגידים, מנהיגים!

למען האמת, אם בוחנים את התופעה ששמה „גולדה" כתופעת היסטוריה רחבה, בין יהודית ובין כלל־אנושית — מתמעטת הפנומנליות שבה. בתולדותינו היו הרבה נשות־חיל — מדובר במובן הציבורי הלאומי: מלכות, שליטות, נביאות. אמנם אתה מוצא במקורותינו הוראה כמו „אין ממנין אשה פרנסה על הציבור" ותפילה כמו „שלא עשני אשה". אבל התנ"ך שופע לא רק הן־נשים אלא גם חכמת־נשים וגדולות־נשים — ובמדרשים הרבה נשים חזקות, תקיפות, שקשה מאוד לראותן כנציגות „המין החלש". אם נפנה לזירה ההיסטוריה העולמית, די להצביע על המספר הרב של המלכות — בזמנים שונים ובמקומות שונים — שהתואר „גדולה" נצמד להן, או שתקופות שלמות נקראו על שמותיהן, על מנת לפקפק ביתרונות כושר ההנהגה והשליטה של גברים.

הזה אומר: אם מובנת פליאה על כוחה של ראש־הממשלה, אין היא נובעת מחריגות היסטורית של התופעה „גולדה". התהייה היא ממישור קרוב מאוד, מוחשי מאוד — מהימים השוטפים והתחוויות שלנגד עינינו. ובראש וראשונה יש לתת את הדעת לתמורה הגדולה והמהירה של הדמות בעיני דעת־הקהל. כאן נתגלתה ממש מטמורפוזה הראויה לא רק להתעמקות על הנושה לשרטט דיוקנה של ראש־הממשלה, אלא גם — ואולי הרבה יותר — של חוקר התרבות הישראלית.

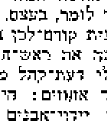
שגיחה — לאחר ימי אבנים

די לראות היטב „גילגול־גולדה" זה, יש לחזור לימים של ערב מלחמת ששת הימים ולזמן ממושך לימי אחריה. אינני בא כאן לא להזהות ולא להסתייג מתדמיתה בימים ההם, כפי שהתקופה בבלי־תקשורת שונים, או בית־הוחוב ותלוצת־בית־קפה. אני רק מזכיר, כי משאלי דעת־קהל נתנו לה אז פופולאריות קרובה לאפס.

בפיקחות ובאנפיה החזק יכולה הגברת מאיר להתפלם כיום מגילויי־הבל כאלה, לסמור אותם בקצף על פני מים. אבל הרושם הוא כי לא כל־כך קל לה להשתחרר מהמשקע המריר שהותירו. בשיחה לפני כשנה עם צוות „על המשמר" הזכירה „מצבים חמורים מבחינת העתונות" שעמדה בהם לפני מלחמת ששת הימים. היא אף הוסיפה בעצמה וסיפרה על מקרים כמעט־נשכחים, כמו „חברים שנכנסו לחצרי", או שכן שלה ש„רצה בכוח לא לתת לי לצאת מן הבית, לא לתת לי ללכת לישיבה, שבה אביע את דעתי". ואיזו הבנה רעה לא מגן בה? ואילו בדיחות עוקציות לא נפוצו עליה?! וכמה, פשוט, שנאה כלפיה באה לידי ביטוי בציבורות שונים ובהזדמנויות שונות?

וראה זה מעשה־הקסמים: נדמה לי, הגברת גולדה מאיר. היא עכשיו לא רק נערצת; היא אולי האשה המלופפת ביותר במדינה, ובהכללה אפשר לומר, בעצם, כי אותה „דעת־קהל" עוקצת דורסנית קודם־לכן היא־היא עכשיו המפנקת בחום ובחיבה את ראש־הממשלה. פופולאריות שלה בסקרי משאלי דעת־הקהל מאמירה ועולה וכבר אין טעם לספור אחוזים: היא בפסגה. איזו סגולה בפניה לאחר ימי־אבנים מכישה? ומה מעלה טובה שלא מוגים בה?

בעצם, אין להכיר את גולדה. עולה בזכרון סיפור־בדיחה על יהודי ששמע על פלאי הכירורגיה הפלאסטית והחליט גם הוא לעשות ניתוח־יופי בפניו, אולם ביקש מהרופא שישאיר לפחות איזה שהוא סימן מכיעורו הקודם — אחרת לא ידעו ולא יכירו מתוך האיש שנעשה יפהפה כזה...

„ירחי־הדבש" אינם משכרים

שמא באמת נשתכחת עד לבלי הכר? סיפרו לי כי פעם התבטאה בעצמה, באמירה יידישאית, על גילגול־תדמיתה: אותה „יהודיה"... (תרשה לי הערה במאמר מוסגר: בשעה שאני כותב „סיפרו לי" ויוצא בזה, סימן הוא כי המקור שאינני נוקב בשמו מהימן עלי; אף־על־פי־כן, אינני מסוגל לערוב לדיוקם המלא של הדיבורים המיוחסים לי גברת מאיר). ועתה לך ונחש — למה התכוונה, במודע או שלא־במודע: אותה „גברת־בשינוי־אדרת" לפי האספקלריה העכשווית שלה או לפי האספקלריה מלפני שלוש־ארבע שנים? מכל מקום, כפי שכבר נרמז, היא איננה יכולה־נפל להדמיותה. לכבוד ולנחת יש עוד ערך בעולמנו — ובוודאי אין לבטל חשיבותם בעולמה של אשה שלטת.

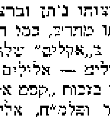
אמנם, בנסיבות ובסטרקטורות פוליטיות מסוימות (וישראל משמשת להן לא אחת דוגמה) נראה, כי „מי שבכרך" מועיל למדינאים חיים כמו „אל מלא רחמים" למתים. אף־על־פי־כן, טוב שאיכפת לגולדה איך היא נראית בעיני הציבור. הדבר טוב לה וטוב לנו, אולם כל זאת בתנאי שראש־הממשלה לא תתאהב יתר על המידה בדיוקן עצמה כפי שהוא משתקף בגלי הגיאות של הפופולאריות שלה. הרושם הוא, בינתיים, כי „ירחי־הדבש" שלה עם דעת־הקהל אמנם לא מסכרים אותה. ונקווה, כי עוד ימים רבים תימנע מלשאול (בנוסח אמה החורגת של היפהפיה הנרדמת): „מראתי תלויה על הקיר, היש יפה ממני בעיר?"...

הכאריזמה מתחלקת במנות קצובות

אם גולדה עצמה לא נתחלפה לנו לגמרי באחרת, הרי מצוי בגילגול־תדמיתה הקיצוני לקח פוליטי־סוציולוגי ישראלי מעניין — לקח המתאשר גם ע"י מקרים אחרים.

איתה זוכה לדעת כי למדינתנו — האוריגינלית מהרבה בחינות — יש גם ייחוד משלה בתחום הכאריזמה. כידוע, המושג של אישיות או מנהיגות כאריזמאטית לקוח מעולמה של הכנסיה הנוצרית בתקופה הירואית שלה ועיקרו — סמכות מתחסד אלוהית. אם כך הדבר, הרי האל היהודי־הישראלי היא דימוקראטי להפליא, בעל תחושה סוציאליות מפותחת ביותר — והוא מחלק את מתת־חסד שלו בין רבים־יחסית, במנות קצובות (אם־כי לא תמיד שוות), יתירה מזאת, היעבר במרופים („אלוהי־הילדים קטן", הייתי אומר בלשון המשורר היהודי יעקב גלאטשטיין) מעניק ליצוריו עלי אדמת ישראל את הסמכות השמימית רק לשעה לצובות (שוב: לא שוות לכל) — ובנדבתו נותן וברצונו לוקח, ברצותו שולל זכרונו מותרים, כמו רשיונות־נהיגה, להבדיל... מסתבר, ב„אלילים" שלנו מתבלים יחסית מהר כל מיני אלילים — אלילים בנות „אבות מייסדים" ואלילים בנוח „קסם אישי", אליל שמואל ויטין, אלילי גיבור הפלמ"ח, אלילי מרד ומלחמות (ואין צורך בפירוט שמות). אכן, לפי גילה הצעיר של המדינה — יש לה כבר בית־קברות עשיר של כאריזמות.

מנהיגת התקופה של „דה־אידיאולוגיזציה"

עוד אדבר על סגולות אישיות של הגברת גולדה מאיר, שלא רק סייעו להתחלפות תדמיתה אלא באמת מקנות לה את הכוח והסמכות שהיא מגלה כראש־ממשלה. אולם לפני כן מן הראוי להצביע על גורם חברתי־אובייקטיבי שעומד לעזרתה.

העולם, בדרך־כלל, שרוי בסימן „דה־אידיאולוגיזציה". מוקדים ניגודים מעמדים. ביחוד ניכרים טישטוש והרהורי ההבדלים בין מפלגות. הצד השני של אותה תופעה הוא ליכוד לאומי גובר והולך — אם לא בתהליך הכרחי, הרי באורח אינרטי.

ישראל, אף כי יש בה הרבה מישלטון־מפלגות, איננה יוצאת־מהכלל מבחינת התמתקותם של קווי־פירוד אידיאולוגיים. יתירה מזאת, ההכרה במסורה לאומית משותפת הודות אצלנו יותר ויותר — בשנים האחרונות, בכורח מצבנו המדיני והבטחוני המיוחד, מעמיקה באופן אינסטינקטיבי החושה של שותפות־גורל לאומית (בין שיש ובין שאין מכשלה ליכוד לאומי).

בעצם, זו לא תחושה ערטילאית, אלא מציאות פוליטית ממשית: אפילו בימים אלה, כאשר העם נראה מפולג לגבי השאלה הגדולה של ויתורים ושטחים, שלום וגבולות (המלים „ערב הכרעה" תוכפות ונשמעות), קיים למעשה קונסנסוס רחב בבעיות מדיניות־חוץ־ובטחון — וממנו ביזון, במידה לא מבוטלת, גם קונסנסוס רחב בכפיות הבדתיות שונות (או שאלו נתנות מ„מוראטוריום", עד להניב יותר נוחים ורגועים). מהתנאים האלה נשכרים מעמדה והדמותה של ראש־הממשלה: הוא־היא יכול־יכולה בקצת מאמץ וכישרון להיראות ראש־אומה.

בין המפלגה והאומה

הרושם הוא, כי הגברת גולדה מאיר מודעת לאפשרות הזאת — ולמעלה מזה: מכירה בצורך הזה. היא עודנה, ללא ספק, אשת־מפלגה נאמנה, למספרים, כי צליחה המסתורית בסולם ההמלכתי איננה מהלישה, בינתיים, את הדגשת הלויאליות שלה כלפי מפלגת־העבודה. היא גם יודעת להשתמש בהתוות קונטואויות כדי להפגין, שאיננה אלא שליחת ציבור־החברים, שהיא נציגה מבושמעת של המפלגה ומכבדת את מוסדותיה. ויבים אמנם מציינים לשבח את השתתפותה הסדירה והסבלנית בישיבות גופים מפלגתיים, הגוזלות הרבה מזמנה היקר. הוגד לי כי היא משתדלת, לפחות, להפגין יחס „קורקטי" וכבוד ללייבה אליאב, מזכיר „עבודה", כאילו ביקשה בכך לומר, בכלל: יהא לקיבורות עבר־הרוב הירקון 110 אשר לקיסרות. ועם כל זאת אפשר להבחין, כי פוחתת קנאותה המפלגתית. אינני יודע אם עברה כבר לגמרי את קו־הגבול המפריד, לפי אמרסון, בין הפוליטיקאי לבין המדינאי — „הפוליטיקאי רואה את הבחירות הבאות, ואילו המדינאי רואה את הדורות הבאים"; אולם היא בוודאי מתרחקת מהפוליטיקאי ומתקרבת למדינאי.

תהליך זה הוא הגיוני ובריא. ראינו אותו היטב בדרכו הפוליטית של דוד בן־גוריון. אולם גולדה — כגולדה: היא עושה דרך זאת בפחות פילוסופיה מבן־גוריון („ממעמד — לעם") ובפחות דראמאטיות. בין כה וכה, היא משתדלת — ומצליחה — להיות שייכת לאומה לא פחות מאשר למפלגה או ל„מערך". מאלפת מבחינה זו זעקה הנשמעת פעם בפעם משורות מפ"ם, בנוסח „מה קרה לגולדה?" — זעקה על הניקסון בעמדותיה של אותה אשה, אשר אך לפני שנים אחדות נתגלמה בה החרדה לתמשך ה„הנהגה הפועלית"...

„האכזריות של החברים" כלפי גולדה

מה התכונות והסיבות שבעזרתן הצליחה הגברת מאיר — כבהוג לומר בוארגון הפוליטי — להיעלם על תפקידה כראש־ממשלה? והרי זה, לכל הדעות, תפקיד הכרוך לא רק באחריות גדולה, אלא גם בתפקיד מורכב ו„עדין", והתפקיד דורש גם יגיעה פיזית מרובה — והיא, אחרי ככלות הכל, אשה שלפי חוקי־העבודה בארץ ישראל היתה כבר לפני שלוש־עשרה שנים לפרוש לגימלאות.

בין התכונות והסיבות תללו אני נוטה להועיד מקום בולט — ל ר צ ו נ ה להיות ראש־ממשלה, לשאיפתה החזקה מאוד להגיע לכהונה זאת. אינני אומר כי כדי להשיג את מבוקשה נכונה היתה להשתמש בכל האמצעים. אף אינני כופר בכנות כוונתה — שנים אחדים לפני שנתמנתה ראש־ממשלה — לפרוש לחלוטין מהזירה הציבורית הפעילה (כזכור, לאחר שעזבה ופעילה כמזכירות „עבודה" נשארה רק חברת־כנסת). אפשר אפילו שלא האמינה כבר שעמוני ראשות־הממשלה עוד יצלצלו לה. גולדה היתה כל־כך מזוהה עם לוי אשכול, שאי־אפשר היה לשער שגם היא תהיה בין הנאבקים על ירושתו בעודו בחיים — ומי יכול היה להעלות על הדעת שמותו קרוב? ואף־על־פי־כן, ראשות־הממשלה היתה כלולה במשאלותיה הלוחנות. אולי אני נוגע בדברים אלה במיהום. מילא, אסתכן.

בכלל, מתוך איזה־שהוא צירוף מוזר של כיורת פוריטניות אמיתית בתנועת־העבודה הארץ־ישראלית עם מה שאפשר לכנות „פולקלור עסקני" (כך — בעדינות; בפחות עדינות הייתי אומר „עיקר מיסבם") מושרש בתוכנו הנוהג „להתבייש" מפני הרדיפה אחרי שררה. ה„טאקט" מכתיב לכל רודף־שררה לא להודות בכך: זה לא מתאים ליהודים, לציונים. ובמיוחד לא לפועלים יהודיים־ציונים. הם צריכים להיות קרבן של כפייה מצד המוסדות, המפלגה, העם: אנוסים מסכנים־אומללים (אלא מה, מתקקים שם רבש בתפקידים הציבוריים?).

אולי חוסר־נסיון הוא בעוכרי, אבל נדמה לי שאי־אפשר לאדם להיות שליט בלי מידה של הנאה מעצם השלטון (אפילו ייאמר, כי אין הוא מעניק שום יתרונות מעשיים). בלי יסוד הדוניסטי כלשהו תתמוטט כל שררה — ואיני מבין למה ה„אצילות" מחייבת להתבייש בכך ולהתחסד?

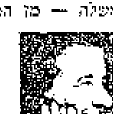
אלה הרהורים כלליים, ומהם — חזרה לגולדה. לפי הבנתי, באשר עלתה מועמדותה לראשות־הממשלה לא היה צורך למשוך אותה. בטעורותיה אל הכסא הרם. אפשר אמנם להניח, כי במשמרה, בגילה — לא היתה נדחקת בגסות, בנוכח „יחי מה", אילו נאלצה להתמודד על הכהונה עם מועמדים אחרים. אולם מינוזדת למניה „פניבה" אידיאלית של חובת־שירות ושעת־כושר, בוודאי לא נתקפה כאן גם הרצון — ויש אומרים: רצון־ברזל — לחזור לזירה ולעלות למרכז הבמה. וכך יישארו הדברים שאמרה הגברת מאיר בשעה שעבר מפלגתה הוצעה מועמדותה לראשות־הממשלה: „מעולם לא דרשו ממני חברים קרובים שלי דבר כה אכזרי כפי שהם דורשים ממני עכשיו" — יישארו רק כזכר לגנדרנות ציבורית, ואם אמנם עשו „החברים הקרובים" מעשה אכזרי לגולדה — הייתי יכול להמשילם רק לחלמאים, שיום אחד החליטו להעניש דג על־ידי הטבעתו במים...

ראש ממשלה — מן המוכן

מה, באמת, שוחה גולדה בפסגת השלטון — כדג במים. ומדוע לא? יש לה הנתונים הדרושים, של הרצון דובר, והיכולת? עכשיו, בהיותה בשיאי פופולאריות, מזכירים לה, כי תמיד היתה ב„חוג מצומצם". מספרים שגם בתקופת הפרישה־לא־פרישה, בהיותה רק חברת־כנסת, בלי כל „תיק" ממלכתי או ציבורי, ההתחדשות אל מפלגתי — עליה בקבעו ענינים. מסביב אומרים: היא שליטה־מלידה!

ואתה שומע סיפור מופלא, אם־כי עגום, שלפיו כאילו היתה גולדה לראש־ממשלה עוד לפני הלוויתו של אשכול. היתה איזו אי־בהירות והתלבטות בדבר מקום־הקבורה המיועד לו: בדגניה או בירושלים? בביתו של ראש־הממשלה המנוח נמצאו כמעט כל השרים ואישים חשובים אחרים, וביניהם גם גולדה. השרים צריכים היו להחליט על מקום־הקבורה וקשה היתה ההכרעה: היו שיקולים לכאן ולכאן. לפתע נראתה גולדה מוקפת כל ה„גדולים", היא הבוזנה במבוכה בלשון ושאלה: „יש איד בעזיה?" — וסיפרו לה. כל העיניים נתלו בה. או בידראת־כבוד — גם עיני השרים מטעם מפלגתה וגם עיני שרים מכובדים כמו מנחם בגין וחיים משה שפירא — והיא אמרה והכריעה: ירושלים! מיתוהו הבליט אז ביחס אליה: ראש־ממשלה — מן המוכן!

לא פתחה תקופה לא חוללה מהפכה

כאשר מתחקים על סגולותיה של הגברת גולדה מאיר, כדאי לומר תחילה — מה איננה ומה אין בה.

היא איננה דמות אגדית. אף כי יש בדרכה הציבורית קטעי־מתח והיו לה כמה וכמה הישגים אישיים מרשימים, לא כבשה מקומה במשהו דראמאטי הוד־פעמי: היא לא פתחה תקופה, לא הקימה הגיעה, לא חוללה מהפכה, לא הניחה יסודות לזרם התיישבותי, לא היתה אלופת־נצחון במלחמה. היא איננה — ואף אינה מתיימרת להיות — מגדולי־ההלכה־ההגות, או בעלת כישרונות ספרותיים. היא איננה בואכת־בחסד, סוחפת־המונים...

ובכל־זאת — היא גדולה. גולדה. ותהיה זאת פשטנות־יתר, אם ההערצה עכשיו היא בהגית עכשיו תיוחס רק לאפריזות של דעת־הקהל, או לתימרון בכלי־התקשורת. יש בה סגולות־מנהיגות חשובות מאוד. ויותר מזאת: יש בה הכשרון לנצל אותן סגולות עד תומן.

פרופ' מאכס לרנר — מלומד יהודי־אמריקני, מומחה במדעי־חברה־ומדינה שונים, מגדיר „מנהל גוזו יוצר" כיכולת לחדור לתוך תוכם של מצבים שונים, יכולת הערכה של מצבים משתנים וכושר לקבל החלטות תוך שמירה על ברירות אפשריות. הגברת מאיר נהגה ב„מהיגות יוצרה" מעין זאת. היא מי שהתבטא, כי יש לה מוח אלקטרוני לקליטה עניינים.

אבל בעם כמו שלנו ובמצב כשלנו תגיע עם אותו סוג של „מנהיגות יוצרת" לדרגת יועץ, מומחה, או מבין סקירות־רקע, אך לא תתפס גבוהה גבוה. גולדה נתברכה בתוספת־סגולה, שאקרא לה „קנאות יוצרת". כוונתי לדביקות ברעיון ולעקשנות בשירותו למענו. יש בה היכולת וההכנות להתמסר לנושא, לעניין, בלא־שיור — בלי הציצה בינה לבין אותו נושא או עניין. היא איננה טיפוס נזירי, אך מסוגלת להתנזר מהרבה דברים לטובת מטרה מסויימת, הנוראית או ממלכתית.

מבחינה זאת מקורבת גולדה בטבעה לבן־גוריון: בשניהם אחת מוצא אין מגינים אידיאל, אלא שגילה נושאת בו בלי הפאתטיות המבוגריזות, בלי ההוכחה הנבואית או הסממנים המשיחיים של „הזקן". משותפים לה ולבן־גוריון גם אמונה והיכבנע עצמיים במה שהם אומרים. אך היא איננה ב„דבר" תנ"כית, אלא פרוזה ענינית, המתגלגלת לכל היותר בתבלינים נשיים־אמהיים.

לא זוכר לי נאום שלה שבו הפליג למרחקי ההיסטוריה היהודית או ההיסטוריה הכללית. דיבוריה והוכחותיה מעוגנים בנסיון תקופת־חייה — וזה מספיק כדי לבטא ולהנחיל תחושה עמוקה של הגורל היהודי. לא זכור לי גם שהתהדרה בנאומיה בשיחותיה במובאות מהוגי־דעות או בפסוקים מקראיים. לרוב היא מזכירה מה שאמרו פעם ברל כצנלסון, שפרינצק, רמז, זיאמה ארן...

היא, בכלל, רחוקה מצחצוחי־לשון. מישהו אמר שהיא מדברת באוצר של „אלף מלים עבריות" — וגם באנגלית, שהיא שולטת בה היטב, אין לשונה שופעת דימויים ואין סגנונה מתנשא לשחקים. ובכל־זאת אני נמצא תמיד מתרשם — וכמוני רבים מאוד — שהיא לא רק מבטאת יפה את עצמה, אלא גם מצליחה לבטא אותנו, לרבות אנשי עט וספר בתוכנו.

ארם בעל צורה רמה ניסה פעם לעשות השוואה בין הגברת מאיר לבין מר אבא אבן — על־פי הופעותיהם לפני זרים, באומות המאוחדות או בשיחות עם דיפלומאטים ומדינאים שונים. הוא שיבח מאוד את הבקיאות, יכולת־הניסוח והכושר הרהורי של אבן. אבל הוסיף: אבן הוא בבחינת עורך־דין מוהיל, שהוזלה בשירותיו רשאי לקוות להצלחות; אבל מוכשר, מלומד, מבריק ומרשים ככל שיהיה — עורך־דין הוא עורך־דין... לעומת זאת, כאשר גולדה היא הדוברת — בארגומנטציה דלה יותר, בפחות הוכחות ובוודאי לא בניסוח האמנותי ובלשון העשירה של אבן — אתה מרגיש, כי בעל־הדין עצמו טוען, בין שהוא מגן על עצמו ובין שהוא תובע; אתה מרגיש איכפתיות, הזדהות מלאה של הדוברת עם המדובר — מרגיש יציאת הדברים מהלב המנדילה סיכוייהם להיכנס ללב.

גישה אמוציונלית לגלויי החיים

לדבריה בעל הבמה יש כוח־הדירה, אף שאיננה נוטפת־בחסד. אולם נקודת התקשורת העיקרי — הן עם תושבי הארץ והן עם זרים — היא השיחה האישית, עין־בעין, כאשר היא שופעת זכרונות ואפיזודות. כאן עולה מאליה הנעימה האנושית והנשית, מתרובבת הגישה האמוציונאלית שלה לגילויי־החיים השונים.

היא כל־כך כבעות בנעימה זאת ובגישה זאת, כל־כך משלמת, שמהשעור החשד שמא אין בהן אלא משחק ואמנות של יחסי־ציבור. אבל את מקורות החשדנות הזאת מיטב שנחפש בנו־בעצמנו ולא בה. אבל, מכל מקום, נוסה להאמין בכנות של התרגשותה, או של דמעה הנתלית לפעמים בעינה — לא פחות מאשר לאמין בכנות רוגזה שלה. העובדה שסנטימנטליות שלה, בלתי־אמצעיות, פשטות, ניסוח פשוט ובהיר, דיבור „הגרי", ומידה בלתי־מופרזת של עזות „ממכרים" גם היטב (כבסופו של דבר גם עסקנים ומנהיגים ומדינאים הם אנשים ולא רק בעלי־עמדות) — עובדה זו אך מדברת בזכותה.

ואפילו „מיהתקת" מצה גולדה במעלות טביעות שלה — אין בכך לא פגם ולא נזק. נבנו נזכר, אגב, באחת מעצות מקיאבלי ל„נסיך", שעליו להיות בעל מידות מעולות טובות, אבל עוד יותר חשוב שיהא אמן היודע לשחק במידותיו (במאמר מוסגר: רבים שגו בתפסם את מקיאבלי לסמל של אנטי־מוסר במדיניות; מעיקרו של דבר סיכם את התבוננותו באורחות מדינה ומושלים).

המוזיקליות האחרונה

לוי אשכול, עת נתמנה לראש־ממשלה, מצא לנכון לציין, כי הוא רואה את ממשלתו כממשלת־המשך. ההמשכיות התיימנה, כמובן, בעיקר לקודמו — דוד בן־גוריון, מחמת חילופת של מספר גורמים, אובייקטיביים וסובייקטיביים, טרשטשה אותה ההמשכיות ולא זה המקום להרחיב על כך את הדיבור.

הגברת מאיר לא הבטיחה דבר מעין זה. היא נכנסה לתפקידה בלא ההתחייבויות חגיגיות כלפי הממשלות וראשי־הממשלות שקדמו לה. זאת ראשות־ממשלה של גולדה, מהותית ולא רק פורמאלית.

ואם אני מנסה להגדיר בפה מתייחד ראשות־ממשלה זאת, נדמה לי כי אפשר לראות למשקפן זמן־מעבר בין תקופה הירואית לתקופה „נורמאלית". לא במקרה שמהי „נורמאלית" במרכאות כפולות, כי זו הנורמאליות־גופה־ישראל, ספציפית, שאולי לא תהיה לעולם — ולפחות, לא בתקופה הניתנת לחיזוי — נורמאליות־כל־הגויים על־פי גילה ועל־פי הניתק התנועתי שלה שייכת גולדה לתקופה ההירואית הבראשיתית שלנו (ה„מפעל" בארץ). אך היא נוהגת במדינה שלרוב המכריע של אזרחיה מהווה העלייה השלישית (היא עלייתה), לכל היותר, פרק־היסטוריה. בעצם, היא מהתיקה אחרונה ב ש ל ט ו ן מ„דור־המייסדים" ובממשלתה מצויים „נציגים" של כמה דורות־המשך. לא רק מבחינה ביולוגית שייכת גולדה לגווארדיה של שבעים־פלוס, אלא גם מבחינת שרשים רוחניים וציבוריים. זאת היא (אך — היונה) גווארדיה של זאבים פוליטיים מנוסים, אך גם בעלי זיקה אינסטינקטיבית־כמעט לערכי־יסוד של ה„תנועה", אנשי פאתוס על אף גלגוליהם האישיים ותמורות־הזמן. שרידת הגווארדיה הזאת — אם אינה מאבדת את יכולתה הקומוניקאטיבית עם הדינאמיקה של ההווה — וממשלה „צעירים", בני מספר דורות, בראשותה עשויה לסמל המשכיות והתחדשות גם יחד, לשקף אותה תרכובת מיוחדת במינה של מחזו ונורמאליות, לבטא את תקופת־

(סוף בעמוד 44)

חנוך ברטוב

קולאז' שבעים ואחת

א

בקומה עליונה, באגף המשוקם, וילון וחלון ותריס בינו לבין הר־הבית, בינו לבין הדורמיציון, בינו לבין גולגולתא, בינו לבין המדבר, יושב סגי־נהור. גם אם יוסט הווילון, אם יוגבה התריס, אם ישוב הירח למלואו, יישב הזקן העוור בחושך, אותו חושך.

רק קולות רבים יעידו חודרי־יהלום בהר־זיכרונו, רק עוד ריחות יעירו תמונות על מסכי־צהרים. עשן מחטי־האורן. דלת נפתחת, ביחוח סיגאר האוואנה, דלת נסגרת, שאגל חכמי. מורדות האנדים. גבעות טוסקאנה, דרך הקונקוויסטאדורס מבורגוס לטולידו, האם זו שצעדיה נבלעו בחושך שבריריה כיוליה הוורינות, נחרצת כיהודית הנושאת על טס את ראשו של הולופרנס, בדויית־מלב כדולציניאה הטובוסית, מטרוניתה אדירת־חזון כדונה גראציה מנדס, נושאה ברחמה הר מואבית מלך ומשיח ואל, נושאת מגורנו של בועז, בבית־לחם יהודה, קינג דיוויד.

כלוא בתוך מסכי־החושך יושב סגי־נהור בר־קינג דייוויד ומכוהנו עוליב סילונת אל מסנור, כפלדה מותכת. מאחרי מיצחו המקריח, בסתר הגוף הכלה ומתפורר, אצור הכל, לביחד, נוצץ, נהפך מחדש ליסוד קשה ואציל, מיסהות העולם. כל הארצות, הזמנים, הלשונות, שירות עמים שנבוזו לפני דרוך פרסה־סוסי ההידאלגוס על אדמת קאסטיליה החדשה, תורת הסוד של משה די־ליאון, צירופי־האותיות המיסתוריים של חכמי הקבלה המעשית, לגיונות של כוכים שחוזרות בהם עד אין־מספר, ישר והפוך, אותיותיה של רומי וירושלים. מ־A ועד תי"ו, מ־Z ועד אלי"ף.

קולאז' שבעים ואחת, ובו: מעבר לעמודי־הרקולס, מעבר לים האחרון, מן הארץ שבה ליל־ירושלים הוא בוקר, אביבה סתיו, סגי־נהור, אורות חשוכים, המלך דוד.

ב

בצלע־הגבעה, במגרש־החניה, נעצרת ה"סאב", בסוף הטיפוס הנמשך האחד מן תעפלת. כמו להעניק לעצמו את פרס־הדייקנות, הוא מוותר על החדשות של שמונה, מפסיק את פרשנו של הפרק ווומי באמצע המלה, וכבר בחוץ, ברוח הירושלמית הקרה. טוב שלקח את הז'אקט — משי־מצנחים וצווארון פרווה. עדיין משונה לו בלי זמהים, בוודאי בערב כזה, ואילו בך הוא עדיין בזהותו הנכונה יותר, שעוצבה במשך עשרים שנה.

מפתחות־המכונית מחליקים לתוך כיסו, וכבר ברגע משתלחים פעמוני הכנסיות, על הרגע. קול הפעמונים אינו רק מכריז על השעה, כי אם כתאמץ להבקיע לתוך כל אוזן, להזעיק עוד ועוד פעמונים, לקרוא לעיר כולה שתצא ותראה את המחיר שמשלמים היהודים ביום־הפסחא הזה, ארבעים־ושלוש. כמו בשביל להמוק מן היעד שהחזיר אל הגישר האחרון שלו, ונעיף מבט ב"סייקו", ובאור הזרקורים ראה את השעה, את היום, את החודש, זכר את השנה.

וכמו מדי שנה, ביום הזה, אוחזת תמיהה: כל־כך הרבה שנים כבר עברו?! עשרים ושמונה?!

לעיר הזאת הוא כבר שב וחוזר מאז לידתו מן תאנה, בקיץ תש"ח. אז היה גח"לניק. עכשיו הוא צריך לאמץ את הזכרון בשביל לראות מה היה. מתחת לגבעות הבנויות האלה באותו קיץ. הפעמונים מצלצלים, אבל לא פעמוני כבאים הם ולא פעמוני מבעירים. שקט בגיטרדאם. שקט על הר ציון. שקט במאר־אליאס. וכנסיית גבירתנו מאריה, רחוקה כבר מאוד, יותר מעשרים ושמונה, בהצליח להמלט, לבדו, מבירת הגנראל־גוברנמאנט. סופרי מלחמת ששת הימים הכתירוהו בכינוי "מפצח האגוזים", על שום העדיון הרב שפיצח הסוד שלו. אבל עכשיו, עם הפעמונים, חוזרת אותה צביטת־קנאה של שחר־הילדות, בהבקיע תרועתה של הצוצרת־הכסף מצריח הכנסיה של גברתנו מאריה לתוך בית־המדרש הדחוי יד־ליד דירתם, ליד שוק הדגים. הוא רואה עצמו הולך לתידי, בתוך המון־אדם, ראשו בגובה כתפיהם, הולך לעבר הצוצרת־הכסף הזאת, שאביו אוסר עליו אפילו לשמוע את תרועתה.

הוא רוכס את הז'אקט, ואינסטינקטיבית מבקש לחבוש את הכומתה. גם זה מאחוריו, אדוני. עשרים־ותשע פלוס חמש־עשרה, אם למנות כן הניתוק מאבא. ארבעים פלוס ארבע. אם לחשוב על שעת־השיא של חייו, בדרך שלא ראה אפילו בדמיונו ביומו האחרון בגיטו, כשהפעמונים צלצלו והרחובות בערו. בצעד קצוב הוא קרב אל האודיטוריום, רוצה לראות את עצמו כמו באלבומים, כבר ביומני־הקולנוע, בשחור־לבן ובצבעים, רכוב על טאנק, כל המדבר תחתיו וכל השמים מעליו.

מה יאמר לצעירים האלה הוא, בן ארבעים־וארבע, אפילו לא גנראל גדול, מנהל עסקי־דפוס בימים ובבקר בלילות בקפלי־מוחו ובספרים. מנסה להבין, מנסה להעלות על הכתב את מה שחושב הוא, מפצח־האגוזים, ילד נמלט מקראקוב, עייף מאוד, מן העבר האחר של הגבעה?

שמונה ועוד שתי דקות. זכוכית ממורקת היטב, קיר לבנים, שבבתו הרצני־דנכדבך יבשים. מאבלים של עץ חם. כבית כנסת רפורמי כזה, באטלנטה, ג'ורג'יה, דיבר למען המגבית. שרק לא תפצח מקהלה, מאחרי סורג דיקוראטיבי, מעל לארון־הקודש, בשירת אלי־אלי־שלא־יגמר־לעולם.

כל הכבוד ותודה רבה, אומר האיש המצפה לו בכניסה. ברור היה לי שאתה תדייק: שמונה זה שמונה. ה"סייקו" מראה: שמונה ועוד שתי דקות. התשעה־עשר, אולם וייז. בזכרון נפתח תא, בעוד ששה מיליון הולכים למות. אל תטרידו אותנו במברקים האלה, מבריק קורדל־הול לאיש־שלך בברנך ואתם, אחה, רבי וייז, אתם, כולכם, עד איזה גובה עלה קולכם, עד אילו מעמקים ירדה שתיקתכם?

ג

ומן ההר, דרך שיח ג'ראח, בכביש אחר מאשר אז, ליד רוקפלר, על־פני הר־ציון ומתחת לימין־משה, ליד אבו־טור, לאותה חצר שבראש הגבעה, לאותו גג שעולים אליו בסולם אלכסוני אחד של מדרגות־אבן, מבחוץ, על הקו העירוני.

פה אין שום קו. ולא הפקחים רואים אותו, ולא הסומים. אבל מי שבכה, באחת כתשע־עשרה שנותיו של הקו — זוכר. ומי שזוכר — רואה. ביובש הזה, בריתוק של קורי־כסים אחד בלבד מן המדבר, ליתייבש הכל מהר, אפילו האבן, שלא לומר הדם. למטה, מעבר לקו העירוני, הולכים לאט מי השילוח, ואילו הגגות מספסים וערלום מבאן ומכאן, ועד לעיר דוד. מעל גג אחד ראה דוד את מערומי בת־שבע. על גג אחר בא אבשלום אל פילגשי אביו. על איזה גגות במשך הקו העירוני, תשע־עשרה שנה?

שנת שישים־וארבע, בקו:

עד לגדר־הבטחון, עד לשורת בתי־ההפקר, חיה ירושלים — הנשים, והזקנים, והטף. פה הדשולים, העניים, כי שאפילו בחירתם אינה בחירה, בניתם, בבתים שלמים, או בחלקיהם, יושבים בעלי צווי־הקריאה, חיילי־החודש. את החודש ההוא אהב מאוד — את שינוי־האוויר, את המנוחה, את המתח התוזר. וכך עד לאותה שבת שקטה, בין מנחה למעריב, כשהאור מתרכך במהירות והעיניים נרטצות, מבעד למשקפת, מעמדות־הירי שבעיר־ירקה, הלאה משם, עד לידי־אבשלום (לא יד, לא אבשלום), במעלה הר־הזיתים עד לאינטרקונטיננטאל ויקטוריה אוגוסטה, או מזרחה לאורך עיקולית המבצרים כמאבלות של דרך־יריחו, או מערבה עד בית־הספרים הלאומי ועד "הדסה" ובית־הקברות הצבאי. מבעד למשקפת — הקרוב כל־כך, קרוב יותר, כאילו לא נגרז כל הזינים, וכוחו, לפני המסעדה הקואופרטיבית, עולים על מספר־תשע ונוסעים להר. יורדים בבית רוזנבלום. במלחמה האחרת, הגדולה, הלכו ארצי־שראלים לארצות־נכר, התפזרו במוודות האפנגיים, בואכה אימולה, בתעלות החעלקיה של עמק הפו, היו והלכו. שעה אחת בארץ זרה, במלחמה שהיתה. פה עומד מקום אחד, וכולנו עומדים עליו, והזמן הג סביבו כעוף־טורף: שבעים־ואחת, שישים־וארבע, ארבעים־ותשע, שבעים־ואחת...

ארבעים ותשע, הודף על ההר המפורז. כמו כפופים, מתנאים הכל בכובעיהם הכחולים של השוטרים האנגלים, בגרביים כחולים, שלל מחסני בינראלי, משוטטים באילמות קרית־הרפאים. בריקנות חדרי החולים. שנים יישמרו כאן תיליהם המדוקדקים על מי שנמסר הבריאו מזמן, או של מי שעבר הלכו בשיבה טובה לעולמם. פה עומד הזמן, בבנין מדעי־הרוח, על קירות נקובי חודרי־שריון, אחוזות עדיין בנעצים מתלידים דודעות על סמינרים שלעולם לא יתקיימו, על ציונים שובים של מי שהצלחתם זו לא תביא להם עוד שום תועלת. לילות הרוח השורקת במסדרונות הריקים, דרך הזגוגיות המנופצות, ההתהפכות העיקשת בסלע הגיר, השניים המגיחים מתוך הלילה ההוא. דרך הקווים, באים חדש והולכים חדש. מראתו של האחר: גוץ, שברירי, קטקטני, לא צעיר, לא מבין מה־זה פחד.

וחוזרה לששים וארבע, גם זה לקולאז':

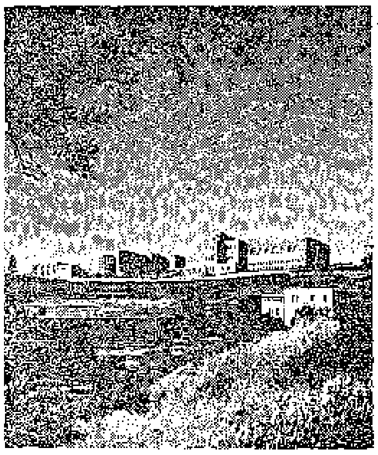
מעל הגג, מעבר לקו העירוני, אותו הר. כעוף טורף הג הזמן סביב עיר שצפרני טורפים רבים נשברו אל אבניה. הכל עומד, כמו גבעות הגיר המתאחדות עם השקיעה המהירה, כמו ים המלח, שבצנוגו האחרון כבה פתאום, מלא־מקום, מלא־זמן, מסתלסלת הבריזה ועולות, אותיות פזורות, פסוקים כהשבעות:

"אויה־לי כי־גרתי משך, שכנתי עם אהלי קדר... אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה... אשא עיני אל־ההרים, מאין יבוא עזרי?... ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו... נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים, הפח נשבר ואנחנו נמלטנו... ירושלים הרים סביב לה, ואדוני סביב לעמו... בוא יבוא ברנה, נושא אלומותיו..."

ואחרי פחד־הפתאום, פשטותה של העובדה, לא מן המדבר נשמע הקול. בחצר הפנימית של הבית, על מדרגה, יושב זקן ומזמר בקול, מתוך ספר פתוח, פסוק אחרי פסוק, פרק אחרי פרק, כמו כל הכנים, כמו בכל המקומות, פסוקי דזימרה, או סגולה נגד כל המזיקים.

גם תמונה זו: תהלים, פרקים קי"ט—קכ"ה, מארוקאני שזקנו מפולפל, רגל ברכיו פרוש במפה בגד לבן, הקו העירוני.

עכשיו שבעים ואחת, ואת הקו העירוני רואים רק הזוכרים. ציפיה שהיתה מבוצעת תשע־עשרה שנה פרצה על ההר שכמגדל כחית רעבה, קורעת את קרביו בבולדוזרים. מכסה אותו אבן מסותתת ומגוסרת. ההיזקוד היפה הזה, בקול ה־מרבג, יהיה קאמפוס בי"ת, פרומאן כנגד וייז, בגבעתיי־צועים.

עכשיו לאודיטוריום.

ומה בכוונתך לומר, ישאל האיש בשמונה וחמש דקות.

הזכרון הוא אפונה, אולי זה. הזכרון הוא חיים. אולי זה.

ד

ראשו מוטה בלעיהו לצבר כתפו השמוטה, עיניו פוזלות אל הספרים כמו אל דבר האסור, כמו מתוך פחד, שישפילוהו עד לריצפת. התקרות גבוהות מאוד, ואפילו בתוך־הספרים אינם מגיעים אלא לגובה ידו הפשוטה של אדם בינוני. בהשאי חולף הוא על־פני הביתנים, מהוצאה להוצאה, מלשון ללשון. כל זה כהבה יד. כל זה כרפס, נכרך, כל זה יקרא. האם אין איש מכל העם הרב הזה מבחין בחסרונו של ספר אחד, ספר זה שהביקורת מחכת לו, ספרו הבא? האם אין איש הכחת מדוע נעדר הוא מכל הביתנים, בכל הלשונות, החל בספרי הכיס וכלה במהדורות הביבליופיליות?

כך כתב על ספרו האחרון מבקר אחד מאותר־בין: מבחנו האמיתי יבוא בספרו הבא.

כאב. כן, דקות, כן, וגם ריכוז, וגם צמצום. אלא מה, קשת־הנושאים מוכרת, ולוח־צבעיו כולו אפורים ושחורים, וסולם־הטונים קטן מדי. נכון, כתב המבקר, הנושא מחייב. אלא יבוז בדיוק השאלה: הנושא, מבחנו הספרותי האמיתי יבוא בספר שיהיה מנותק כליל מן השנים ההן, באיזו עלילה שתתרחש — נאמר — בבואנוס־איירס, בניו־יורק או אוקספורד, והוא חייב להשתחרר, לא עוד הגלרפים, ההודים, המתוקים.

כמה צודק המבקר, הוא עצמו אינו יודע כמה. לכן גם הרבה כל־כך לנסוע, לעבור בהשאי, קטן ולא נראה, מארץ לארץ, למקומות שנופיהם אחרים, בין אנשים שזכרונותיהם שונים. גם את הספר הקודם רצה לכתוב אחרת. כך אמרו על עיכוב. כתוב סיפור על דוב — ויכתוב על וגב. על כינור — על כינור.

הנה הזקן הזה, דמגביה את הספר אל האור ומרכין עיניו אל הספר. כל־כך לקויות הן, עיניו־חוכמי מטביע ביראי חותם על הדף. הנה סיפור: הזקן הזה בידיד הספרים. מקצה־החוט הזה להתחיל סיפור.

אבל זקן זה כבר נהפך לזקן שני, שראה בניו־יורק, כשטייל בקרבת מערכת ה"פארווערטס". היתה שם איזו חנות אפילה, מדפים ושולחנות ותיבות — עריכות־עירמות של ספרים עבריים, שיורשים מיהרו להפטר מהם במות אבותיהם, בעלי־הספרים. באפלולית, בין כל הספרים, היה גם זקן כזה, פניו בתוך כרך של עתונים מן המאה שעברה — הגליונות צהובים בעור־פניו, חליפתו מאובקת כבריכה המהוהה.

אלא שעל אותו זקן כבר כתב סיפור, כבר שאל מה מעשיו בחנות־האסופים הזאת, האם נמכר יחד עם אחת הספריות, או שמרצונו הוא כותר בצר ביניהם, רוצה למות בתוך שלו? והזקן ההוא מחנות־הספרים, שברחוב הסטר, או דלאנסי, מה מעשיו ברחובות אלה (שאל אז) והאם לא הוא אותו זקן ממחנה־העקורים בלאנדסברג, זה שעליו כתב את אחד מסיפוריו הראשונים.

עכשיו הוא מחייך. הוא עומד לבדו בחוץ, ברחבה המפולשת, בציפיה שחזרה פתאום. אמת. גם בניו־יורק היה, גם בפאריס, גם בבואנוס־איירס, גם בירידי הספרים, אבל גם סיפור זה כבר מתגנב הזרה לבין אותם הנשרפים, התועים, המחוקים.

אילו רק מסוגלים היו שומעיו להבין מה שאין להם שום אפשרות להבין — שבלחשים והשבעות, באותיות שהוא מצרף לסיפורים, מה־אמין הוא להכרית מתוך זכרונו את הגנזן האחד הזה, חוזר ומנשת, חוזר ובכעל, אינו ממציא מגוריה, אינו לוכח. אילו.

אם יילך מהר, יגיע לאודיטוריום בשמונה ועשר דקות, מוטב שיאחר מעט, כדי שלא ישדי לוהר לדבר.

הוא יכנס, שוב לגרש רוחות. הוא יקרא השבעה, מתוך הספר הכתוב.

ה

השתיקה שבראשו, הנעמעת ביתוי־עוצמה מדברי הישובים על הבמה. מחמת הכאב שבין עיניו, נודדת מחשבתו בין זמלים, מאבדת אותו, חוזרת אל הפעילות המתקתקת בראשו כשעון בר־דמסמח־הלילה. מפני הקץ לא פחד מימיו, זה יש לו זכות לומר, וגם עכשיו לא מפני המוות הוא מפחד. הדממה הזאת, שנכפתה עליו על־כרחו, היא שנכלת את כותותיו, מבשרה רעות.

פתאום התקתוק הזה בראש, הלחץ הזה בעיניים ופקודת־הרופאים: מנוחה שלימה. כל ימיו רוזה היה אחר מה שעתיד הוא לעשות, ואת קורות־חייו אהב להגדיר כשור רצוף של פרוייקטים חדשים. פתאום הוא מחויב להכרעות, למרוצה הלא־נפסקת קדימה, לעניינים. פעם ראשונה בחייו תופס הוא את עצמו שב ושוב שוקע בספק־הזיות פסק־זכרונות, שואל על אנשים שאינם, חולם על משפחתו, ובנסיון נואש למלא במשהו את הדממה התקתקתית הזאת הולך להרצאות, נועץ אצבעותיו בתוך עיניו הכואבות, ואף שהוא כורה אזניו אל המלים, שומע הוא רק את השתיקה נרפה הזאת.

פתאום לכד במה צירופי־מלים: בנסיון כזה אין אוכה שוכחת. הוא נהפך לחלק ממתכל־הרם של בניה.

מנזה הוא מפחד, ממה שאמרו הרופאים על מחזור־הדם שלו. זה סימן־חולי, ראשו המתנפח ממש מרוב דברים שכאילו קרו מזמן, שכאילו לא זכר כלל. כך היה כנראה אתו אמריקני, במינוך הסטודנטים, בתש"ח, הזכרת הבריע אותו, מוטט את גופו, טירף את דעתו.

על הבמה נעית שפתיו של עוד דובר, אבל הוא שומע את נאומו הלא־נפסק של האמריקני ההוא, העומד בחלון חדרו שבקומה השניה ומדבר אל העיר שהפגזים מתרסקים. והלהבות מאדימים את שמיה. עכשיו הוא עובר מאידיש לאנגלית, ונואם באוזני האומות המאוחדות. הוא נראה בר־אמריקני, אבל איננו כזה, היגוי האנגלי גר, והוא עובר במהירות מאידיש לרוסית ומרוסית לגרמנית. בתגר קבע עצמו הלילה איזשהו מסת ומכי־שירי־הקטר מצפצפים, וקולות צועקים לתוך הר־אפרכסות. אבל דבריו של האיש המשתגע שבקומה השניה ממשיכים לבעור. דבריו אינם דברי־טירוף. הוא מרהיב את הריבמר על הנציב העליון לפליטים, על חסרי־הנתינות, על פאספורט נאנסן, על ועידת אוויאן, על ועדות החקירה למיניהן. רק ההרת הלא־כלאית על אותם הדברים עצמם הוא טירופו. במגרש הריק שמאחרי המעון מוצבת עכשיו סוללת תותחים והלילה יוריה גם היא, מטח אחר מטח. אבל כשנופלת הדממה פתאום, והוא, שרק לילה אחד חזר אל המעון, עוצם את עיניו, מנסה להרדם, נשמע הנאום כן הקומה השניה. יהיה עליכם לעמוד לפני דין ההיסטוריה, כולכם, לעמוד ולספר היכן הייתם, היכן, היכן, היכן.

אפילו האצבעות הנעוצות בתוך עיניו אינן עוצרות עוד את הכאב, ושוב אינו יודע מה הולם כל־כך בתוך ראשו. אולי גם את זמן, בלא שידע זאת כל השנים, הרעיל הזכרון. בעיניים עצומות כמעט לגמרי הוא עושה דרכו החוצה. כבר כמעט עשר — ועל הבמה עוד מדברים. אבל לפניו רק קולו של האיש ההוא, הוא רואה אותו הולך, לכו אז, ככביש הנמשך בין מכמתי־סלעים ריקים (בדיוק במקום שעומד עכשיו אחד הפרוייקטים שלו), לחיור, שהיו תמיד לבנות, בשרביות, מגולחות למשעי, הן עור ועצמות וניפים שחורים. כוהנו פרומת־כפתורים, מכנסי חליפתו הקיצית קרועים, בידיו הוא נושא בקבוקי מים והוא עהנו בהון אותו נאום עצמו, הקול רק לפניו, אל מחוץ לאודיטוריום, לצינה המקיפה את ראשו כבגבעת קרח: היכן, היכן, היכן.

ו

כל העניין היה טעות אחת גדולה. מה פתאום אמרתי כן, רק כדי שמישהו יוכל להגיש דוח־פעילות־חדשי: הערב, יום השואה, הוסיפו סגן־אלוף־סופר, ניצול־שואה־סופר, צבר־סופר וגם אני, רק סופר. הלוא זה מכה: כל אחד בונה אולם ומתחיל לחפש תוכן, שאם לא כן יקבל מינוס אצל מבקר המדינה: הושם אל לב, כי בשנת־הכספים האחרונה היתה ניצולת האולם בשעור עשרים אחוז בלבד מכושרו להפיק ארועים. בתגובה לדו"ח, מעיר המוסד, כי כל הרעדות גלקחו בחשבון וכי שורה של שיפורים ארגוניים שהונהגו השנה אפשרו לקיים בין־השאר את יום הסטודנט, יום הצנחן ויום השואה והגבורה...

וכן הלאה, וכן הלאה. עוד מעט עשר, השעה שבה הבטיח — ומעוניין — להיות במקום אחר, אצל הסגי־נהור. צריך היה לדעת, כי ברגע שיקום לדבר, לא יהיה לדבר סוף. ראה את הפנים המצומבות שלבשו לכבוד היום, שבע אותם חוורים. זכור, זכור, צועקים איש באזני עצמו כדי לא לשכוח באמצע כה נושא הערב. וגם אני כך, למה לא שכחתי פשוט לבוא — מפני שהיום חובה לזכור הכל. מדינה מאורגנת: שלוש מאות ששים וארבעה ימי שיכחה ויום זכרון אחד. יותר מאשר אצל אורוול: לא שני־רגעי שנאה ביום, יום שלם לזכרון. כבת זה, המוסדות הלאומיים קדמו למדינה ולא היתה מלה מחוקה יותר לאזני הדור הזה מן המיוסדות, חוכה כמו חוקת של אמא. מה פלא שפה הכל, אפילו תרגשות, ממוסדים עד הסוף, עם פנקסים וגבולים, והכל...

הוא ברגז החל מראשית הערב, מפני שכל ביאתו לכאן היתה טעות. אנשים מתארים רגשות שאין להם. מזילים דמעות על כאב שאינם חשים. זהו זה. מסורה מגוהית של קיבות מקצועיות. כן, סופ"סוף התיישב האחרון ונותנים לו את רשות הדיבור. תודה רבה. בעצם, אילו קמתי ואמרתי עכשיו כל מה שעולה כמו־מאליו לקצה לשוני, תמהגה בתוך תמוגה, היו מקבלים את השוק של חייהם. חלק רביעי של חומץ לתוך שלושת החלקים של שמן־זית־זך, והסלאט כולו מקבל טעם אחר. זכרון. מי זוכר בבוקר מה שלחש בלילה. איזה ראש ממשלה זוכר היום מה שהבטיח אתמול. פקידים צריכים להצדיק את משרותיהם, אם ביקזו יתיעלו גם את הבראה. זה צריך היה להשמיע באזני הצעירים האלה, מפני שהם, כשיהיו בני ארבעים והמעלה, לא יקברו אלא שהיתה איזו שואה גדולה, באחת המלחמות של ראשית המאה, ובניהם שלהם, במאה העשרים ואחת, לא יהיה אפילו מי שיזכיר להם שכבר שכחו. אנחנו זה אבותנו, כאן ועכשיו, וזאת צריך לומר, בעבריה עתונאית. אפשר היה להוציא את כל האוויר מן הדיבורים המנופחים האלה, אלא שכבר עשר, והמונית מוזמנה לרבע לפני הלכנו.

ז

את האנשים אינו מבקש ממזכירו לתאר באזניו. סגי־נהור שומע לא רק את המלים. שנים ארוכות הרגילו את חושיו האחרים לחלק ביניהם את מה שעושה העין הרואה. מתיחותם של מיתרי הקול. לחיצת היד. הניחוח. ההתאמצות להשמע. ובכלל: האם הפנים האלה שאינו רואה מונעים ממנו להגיע אל המהות, אל הניצוץ, אל קרן־האור האלהית?

את העצמים מבקש הוא להכיר. וכבר הוא רואה את הכתלים העבים, הקשתות, הגומחות, מהדהד הוא בטולידו, את איש־שיחו המלומד, שאת כל כותלי הרזות ריכז באותו מקום ובאותה שעה בהיסטוריה שנפגשו בהם האיסלאם, היהדות והנצרות, הערבית, העברית והקאסטיליאנית, הראציונאלי והמיסטי, היין והסוד — את האיש הזה, ששיחתו עמו מתנהלת משום־מה דווקה באנגלית, רואה הוא בדמות דיוקן־עצמו של אל־גרקו, ואת הבית — שאינו ביתו — בדמות ארמונו של היהודי שמואל הלוי אבולעפיה, שכמאתים שנה מאוחר יותר היה לביתו של אל־גרקו, וכך הוא ידוע. והוא בירושלים של מדינת היהודים, בבית עובר לשעבר, והוא בטולידו שלאחר גרוש ספרד, בבית שירש צייר המיסתורין הקאתולי מן הנזיר היהודי של פדרו האכזר. הוא בלא תמונות משכרות, הוא רואה את פסוקי התהלים על כתלי בית־הכנסת המפואר שבנה דון שמואל. החדר מלא קולות־אדם, ואני הזקנים ניפעים על־פני ההיסטוריה, חדים חידה בתוך חידה, עוברים מן הממשי אל החלום, מן ההיסטוריה אל המיתוס, ההיסטוריה שלכם, אומר האורח, היא הגדולה בחידות, ובשום שהיא היתה קיימת דורות רבים רק בספרים, בתלמוד, בבדיה שיעביר אב לבנו, היא ממשית כל־כך. רצונך להמית את האדם — טול ממנו את זכרונו.

אל בין הקולות הסובבים אותו, שלכולם כבר חיבר פנים וקורות־חיים מכל מה שאצור במוחו, נכנס קול חדש, מברך אותו לשלום, אומר את שמו, מזכיר לו את פגישתם הקודמת.

סגי־נהור נוטל את ידו בשתי ידיו, אינו מסתיר את שמחתו.

אבל והישאתה זוכר, אומר סגי־נהור, זה נפלא באמת. מפני שאני זוכר אותך כך תשיחה ההיא, ובצעירים לך פנים שלא יאריכו ימים, אנחנו, אמרת, חיים רק כאן, רק עכשיו, ואם כך, אמרתי בלבי, מי ידע אם איש חי הוא המדבר אלי מן החושך. והנה, אם את הרגע הקצר ההוא נושא אתה בלבך עד היום ומגישו לי מחדש, יודע אני שרק התכחשת, וגם פה אתה חי וגם אז, ואין דבר מרעיש יותר וחי יותר מקולו של הזכרון, כאן, בירושלים.

חוויה אחת שלי ביום העצמאות

דב גולדשטיין
ראיונות עם חמישה רמטכ"לים

מקדימים לשמם את התואר: רב־אלוף, ייחוד של כבוד. בתקופות שונות בהתפתחותו של צה"ל — הם יצקו תכנים חדשים במסגרותיו, השפיעו על אופי לחימתו, תרמו לעיצוב תכונותיו המיוחדות. וחוץ כך — אספו אל הציקלון הפרטי חוויות אישיות, קטנות וגדולות, שמחות ועצובות, מדאיגות ומרנינות־לב.

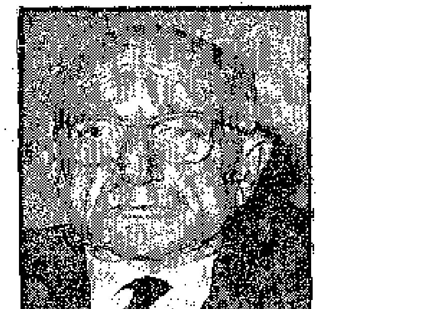
הימים הגדולים שלהם, כמפקדי הצבא, הותירו לעתים משקעים נפשיים גדולים, וגם קטנים. בפרספקטיבה של שנים נצרפו הדאגות בתוך כור ההיתוך הפנימי, יצרו מועקות, הזינו את מקורות הצער על דברים שאפשר היה לעשות — ולא נעשו. על דברים שנעשו — ומוטב להם שלא נעשו.

אחת לשנה, בימים של לא־שלום ולא־מלחמה, הם חוזרים לצבא. אהבה ישנה להם, שליחה לא נס ועוצמת תחושותיה לא פגה. הם לובשים מדים, עונדים את דרגתם הרמה — והגאווה נמסכת בלבבית.

הצגנו להם הפעם שאלה אחת בלבד: מכל ימי העצמאות של המדינה — אותם ימים, שרבים מחפשים את התוכן האמיתי שלהם ורבים עדיין לא מצאו — איזה השאיר אצלך את החוויה העמוקה ביותר? איזה מימי העצמאות נחרת בזכרון ובלב?

חמישה רמטכ"לים לשעבר נענו לנו (יעקב דורי, יגאל ידין, מרדכי מקלף, צבי צור וחיים לסקוב).

ב־1967 נגלדו פצעי 1948

יעקב דורי

יש משהו מרתק בדמות הקשישה של רמטכ"ל צה"ל הראשון, רב־אלוף יעקב דורי. אולי מפני שעמד אצל עריסתו של התינוק המגודל הזה, אולי בגלל התרגשה, כי עם כל הקשיים — היום יש לנו, לפחות, הכלים הדרושים לעשות את המלאכה.

בביתו על הר הכרמל בחיפה, שקוע בתוך כורסה עמוקה, סיפר יעקב דורי בהתרגשות: אני אולי לא אהיה אורגינאלי אם אגיד, שיום העצמאות הראשון שאחרי מלחמת ששת הימים השאיר בי את החוויה האישית העמיקה ביותר. היו אלה תוויה של דרבנה כבירה, של שמחה גאה שבגאה, שלא ידעתי מימי בשום מקרה.

איזה אישית? אמרתי, תה אולי מחייב הסבר. יום עצמאות זה, של שנת 1968 לא סימל בשבילי רק את הנצחון התיפאורי האדיר, שירשם לדורות בתולדות המלחמות המודרניות, ללא אח ומעל בהיסטוריה של העמים. היום הזה שחרר אותי ממועקה

בירושלים את צה"ל במלוא עצמתו, להבין בפגיהם תגאות של תהילים ואת הנשק המשוכלל וריב העוצמה, ואת השלל — זה נכן בלבי שמחה, התרגשות, הדדיה — שמעולם לא ידעתי לפניכן, ההכלחי גם במפקדים, במלחמה הלוחמות החלו רק

[illegible]

ב־10 בבוקר: ניצחנו במלחמה

יגאל ידין

נטול את פרופסור יגאל ידין, הרמטכ"ל השני של צה"ל, מאצל הארכיאולוגיה ו"לאנוס" אותו לספר על עשרים ושלוש השנים האחרונות — אין זה מהדברים הקלים.

עליו תקופות חביבות על הפרופסור: העבר הרחוק, ההווה והעתיד. בעבר הרחוק הוא מסתכל במשקפיו של איש המדע את ההווה — הוא בוחן בעיניו ההולדות של אינטלקטואל ההבידעה. אל העתיד הוא צופה בזהירות מירבית, אותה בקצותיהם של החוטים, מסרב להעלות בהנעת הגיבות.

סיפר רב־אלוף יגאל ידין: יום העצמאות הוא חג מיוחד במינו. אני מגדיר אותו כרגע בתשואות לחגים לאומיים או דתיים אחרים. הוא חג יחיד במינו, שאני, בדומה לאחרים, יודע שהיה לי חלק ביצירתו. מי בהינת ההרגשה — זוהי הגלודה הבליסית, שמייחדת את החג הזה מכל תהר. כאשר אנו דוגגים את העוצה, אנחנו מספרים כי עלילותיהם של המכבים בימים ההם. בפסח אנו זוכרים את ניסאי ההרות בתקופה ההיא, יום העצמאות הוא חג, שלא הגנו אותו לפני שאני חגגתי אותו, ולא הגגר אותו בטרם שמלאתי בו את חלקי. זהו ההבדל העצום. זוהי תחושה סובייקטיבית בתחלב. זהו היום היחיד בשנה, כאשר עזבתי את צה"ל, שאני לובש מדים, שמוהר לאיש מילואים לחזור וללבוש את מדיו — זאת הנהגתי בימים שהייתי רמטכ"ל, חשבתי שי הכרח. הוא לתת לכל איש ביום העצמאות לשתף את עצמו בהווייה הצבא, לחוש בי גאווה הגדולה הזאת לא רק כלפי צבאו, אלא גאווה אישית כלפי ילדיו ונכדיו.

כלל עשיתי לי, שביום העצמאות, אינני

[illegible]

הגשתי בגיזרה המצרית ועם כל מה שלנסבר אז על הראוונגות של נאצר, הגלוי כבר לרחף עגני הדאגה הראשונים.

בשורת מצעדי ירושלים שלי צעד גם ה־מצעד של 1968, לאחר מלחמת ששת הימים, שהיה הוויה עילאית לכולנו. לא, אני לא הרגשתי אז, שעכינו במה שלא זכינו בעלי־

(סוף בעמוד 26)

המצעד בתשכ"ח

מרדכי מקלף

רב־אלוף מרדכי מקלף, שהיה צעיר הרמטכ"לים של צה"ל, סיפר על שתי חוויות, הכרוכות אצלו בימי העצמאות — אחת, מימי הרמטכ"לות שלו, והשנייה — שגים לאחר שפרש מצה"ל.

"עד 1953 היו מצעדי צה"ל ביום העצמאות בתל־אביב. ביום העצמאות של 1953 העתקתי את המצעד לחיפה. נכון, היה לי יחס מיוחד לעיר הכרמל, גדלתי שם, התחנכתי והשתתפתי בשחרורה של העיר. אבל השיקול, מעל לתחושות הרגשיות, היה זה, שרציתי לראות ולהראות את כל זרועות צה"ל — ביבשה, בים ובאוויר — בעת ובעונה אחת. בעת ההצלעת היתה ירכתי הר כרמל. התרגשתי מאוד כל צה"ל כאילו צפה רש על כף היד, הר הכרמל היה כאולם ענק, שקלט את כל ה"עמק" וכל שלוש הזרועות של צה"ל הופיעו על הבמה, עוברים לפני עם ישראל ומחזקים את לבו.

אבל חוויה הרבה יותר מרגשת היתה לי חוויית יום העצמאות של 1968, לאחר מלחמת ששת הימים: מעל גבעת התחמושת, דרך חומות ירושלים המשוחררת, הזרועות המשוריינות תוגגים, שבנו לכל החששות והדהקו את כל הסכנות ובאו לשלום ביום העצמאות הגדול מכולם, ולראות במו עיניהם את צה"ל המנצח. זה היה ביטוי אדיר לנצחון של העם, של כל העם.

כאשר אתה שואל אותי על החוויה הגדולה מכל חוויות יום העצמאות — אני

[illegible]

הפגז של ה"דוידקה"

צבי צור

לא דגלים מתנפנפים ברוח. לא תרועות חצוצרות. לא צבא גדול. לא טאנקים, החורשים את הכביש. לא תותחים, שקניהם מזדקרים קדימה. לא פרצופים להוטי־התרגשות וקורני שמחה וסיפוק. החוויה של רב־אלוף צבי (צ'רה) צור, היא תוויה קטנה, רחוקה — כזו, שאפשרויות טבה היא מסימני הימים הקשים ההם.

ב־14 במאי 1948 עוד לא היתה לנו מדינה — כמספר רב אלוף צור — אבל כבר היתה לנו מלחמה. כבר היו לנו גיבורים וכבר דמם נשפך. ב־14 במאי 1948, ואני אז מג"ד 54 בחטיבת גבעתי, השוכב בתל גגר, קיבלנו הוראה לכבוש את הכפר אל קובאב (משמר איילון) במסגרת פעולת גרחבה יותר לאיגופה של לטרון ואחר־כך לכיבושה.

הפעולה הזאת זכורה לי במיוחד, בגנותם של דברים אחדים. זו היתה הפעולה הראשונה שלי, שבה פיקדתי על הגדוד כולו. עד אז יכולתי להקרא מג"ד — אבל כל לילה יצאה לפעולה פלוגה אחת והגדוד, בכלל אחד, לא פעל בביצוע משימת משותפת. לפעולה הזאת הצמידו לרשותנו את הארטילריה הכבדה של צה"ל באותם ימים. היום מותר לגייך, כאשר נזהרים ב"דוידקה" של אז. אז — זה היה כלי־נשק אדיר, שלא ראינו איתו לפני כן ולא ידענו מה זה.

איכשהו הצליחו להפעיל את הארטילריה הכבדה, מרגמת "דוידקה" בודדת, שעתרצחה לנו כדי לא לרפות את הידיים: פגז אחד עף מתוך הלוע, יותר לא תלך, גאלסה זום, הארטילריה, אבל הרעש היה כביר. הרושם — בל יימחה. אם זה פגע או לא — לא היה לאיש זמן להתעניין. אני חושב, שזה

התפוצץ באיזה מקום.

כבשנו את הכפר בליל ה־14 במאי, בבוקר ה־15 במאי החלטנו להתארגן להגנת המקום, במגמה להעמיק את אחיזתנו ללטרון. אבל הפעולה לא נמשכה: באה הפלישה המצרית; לכיוון אשדוד והחטיבה כולה, לרבות גדוד 54 שלנו, קיבלה הוראה לרדת לגיזרת הדרומית.

את ההכרזה על העצמאות שלנו שמענו בכפר אל־קובאב. לא, טרנזיסטור עוד לא היה, זו המצאה מאוחרת. קלטנו את הבשורה ברשת הקשר הגדודית. יד אחת אחזה בנשק האישי, היד השנייה נלחמה בעצמות להניס את הדיביזיות הנוראות של פרעושים תבוזים, שירדו עלינו מכל הכיוונים, במתנות אדירים.

פעמים אחדות ניסיתי מאז לחזור ולשחזר לעצמי את ההרגשה המיוחדת הזאת: להתבשר על הקמת המדינה שלך בתוך כפר הפרעושים הזה. כל פעם מפיעה לי ההרגשה בלבוש שונה, פושטת צורה ולובשת צורה: ההתרגשות, הגדולה — והתשישות. הידיעה שאתה והגדוד כאן ובכל הגזרות האחרות, מתחייבים לתת תוקף להכרזה מתל־אביב, לבסס את המשמעות שלה. והרושם הזה בלבי, שאתה יוצא בעוד דקה אחרת לתלחם בצבא סדיר, מצויד בארטילריה, בשריון, בחיל אוויר, והבטחון, שנעמוד בזה, מפני שאין לנו ברירה אחרת, שום ברירה אחרת.

שיר סקוטי על גבי תקליט...

חיים לסקוב

רב־אלוף חיים לסקוב חזר אל ספסל־הלימודים. בביתו הוא בולע עשרות ספרים, פרי מחקר ועט של טובי המומחים בארצות־הברית ובבריטניה, בנושאים המדברים אל לבו: אירגון וניהול, תרבות יחסי העבודה, יחסי אנוש.

אתה מבקש ממני לספר על חוויית יום העצמאות שלי — סבעי שיספר לך קודם חוויה שלילית, שהרי הוא איש הביקורת המובהק: אצלי יום העצמאות הוא היום, שבו הולך היהודי זקוף. אולי משום כך הצטערתי כל־כך על המצעד שלא צעד, ב־1949. באותו יום, אחרי הכשלון, היתה מסיבת קוקטייל בקריה התל־אביבית. באתי. אני פוגש שם את הגנראל האמריקני ג'ון הילדרינג. זה האיש, ששירת בשעתו ב"סטייט דיפרטמנט", כפוף, לשר החוץ האמריקני דאז, מרשאל, בשעה שהיה נוטש הוויכוח בין טרומן ומרשאל אם להכיר בישראל. זהו גם הגנראל, שהמליץ על קולונל מרכוס, שכדאי לנו להביאו לישראל.

חמסין של שדה הקרב, מפני שלא היו מים והם התייבשו. וראיתי את הבחורים עם הצורים בראשיהם, שנהרגו מפני שלא ידעו עוד הכללים האלמנטריים של תפיסת מחסה.

[illegible]

נוסע יהודי לארץ-ישראל

מאת עפרה אליגון

„מטוס ארופלוט, טיסה כך וכך, נחת!" — הודיע הרמקול בגרמנית, חזר והודיע באנגלית, חזר והודיע בצרפתית, איטלקית...

בוקר. וגשם. גשם עצלני יורד-לא-יורד. ולא קר ולא חם ולא כלום. כרגיל. נקי ונחמד באולמי נמל התעופה. שום דבר אינו דוחק. יש פנאי לחיות מנומס, לחייך בנועם.

ופתאום — לחוץ שלווה אין קץ זו — ירידת אופוריאה של תחיה. עומדים וממתינים לעוד טיסה יום יומית שתגיע.

אפילו שוטר הגבול של ארץ בריה, שעיניו תכלת זכה ולא אכפתית, נרעד, כמו נמתח להצדעה, ומפליט ברכה.

נכנסה קבוצה גדולה של נשים וגברים. מובעי פרווה, מעילים כבדים שלא באפנה, חבילות מחבילות שונות. ומזה עומדת קבוצה קטנה של אנשי הסוכנות מישראל. עומדת וממתינה.

אני, שרוחי קצרה, רצה קדימה. „ברוכים הבאים" אני תוקעת ידי לתוך יד קרה נורה.

„לא אלה" — לוחש איש הסוכנות.

„איך יודעים ?"

„מביטים בעינים".

ושלא לצורך אמר זאת. הרוסים ירדו מן המטוס ראשונים ונכנסו לאולם ראשונים והתפזרו לאן שהתפזרו. לאחר שהסתכלו אל הבאים אחריהם במבט קר בקבוצה גדולה של בעלי עינים מאירות. בלי אות, בלא הגה הכירו הבאים את הממתינים והממתינים את הבאים: ואם לא נבהלו איש לזרועות רעהו בפועל, הנקר ונשקו אלה לאלה בעינים והיו שהתיפחו בקול.

— „איך ידעתם שנבוא ?"

— „לא ידענו, קיווינו, ואנו ממתינים".

* * *

כך זה קורה כמעט יום יום. מקווים שיבואו ועומדים ומחכים בכל הרכבות, ועומדים ומחכים לכל המטוסים הבאים ממש. שמא. באים ורואים את „התפזרו" מהם עשוי הפלא, הנס של התעוררות בני ישראל מעבר למסך. את הסוליות יכל פעמי הגאולה רואים שם.

ועד שרושמים את שמות הבאים ממוסקבה, מחרקוב, ריגה, קישינב, גרוזיה ומנין לא, כדי להודיע לקרוביהם אשר בישראל שיבואו ויחכו להם בשדה התעופה של לוד — באספים שאר העולים. אלה שהגיעו כאותו מטוס, ראו זה את זה בנמל המוצא, במטוס עצמו — והספיקו להתוודע — ברכבות לא כך הוא. לפעמים, מצליחים להאסף לקרון אחד, לפעמים פזורים הם בכל הרכבות ובכל הקרונות, וכל אחד חושב שרק הוא וילדיו כאן, ויושב כיחיד כבודד עם מחשבותיו. ורק ברדתם ברציף הרכבת שבעיר על הגבול, מגלים שלא לבדם הם, שבתוך עמם הגיעו, ומגלים גם קרובים וגם ידידים ואז יש כפל שמחה. ולא יודעים במי לשמוח תחילה. בקרוב ובמודע מן הבית שהשאירו מאחוריהם או בזה שבא לקבל את פניהם מארץ ישראל.

— „אתם ישראלים, ואולי אפילו ילידי הארץ, צברים ?" — קובע בהתפעלות איש בגיל העמידה, בעברית מצוחצחת.

— „אלא מי הם ?" — עונה אחר.

— „ישראלים !" צוחקת צחוק מקוטע נגאה אשה ומנגבת עיניה.

עינים בוחות עלינו באהבה והתפעלות, באמונה עמוקה, וידים נשלחות לגעת בכנף בגדנו.

— „הוי כמה עברתי עד שזכיתי...".

באותו רגע קורה לי מה שקורה לכל ישראלי ומה שאינו מרפה ממנו. יצאתי מתוכי ועמדתי בצד והתבוננתי בי. קטנותי כל כך. רציתי להיות יפה יותר, שלמה יותר, גבוהה יותר, ראויה יותר. הייתי רוצה להיות כל מה שהיהודי שהולך לארץ ישראל — רואה בנו.. חלק מארץ ישראל.

* * *

עד שנאספו כולם ואספו את חבילותיהם ורשמו את שמותיהם ושמות קרוביהם — כבר המתינה המכונית שמביאה אל הבית בירכתי העיר, כדי להמתין לבוא המטוס שיקח אותם לישראל. פעמים זה אוטובוס, פעמים מינבוס, פעמים מונית. הכל לפי שמעלה הגורל, המביא יהודים משם. אף כי כל משפחה בודדת לבדה — ואין מכנה משותף בין המשפחות פרט ליהדותם ורצונם לעלות לישראל — יש איזושהו שוני בין קבוצה לקבוצה. אם כי צירוף המשפחות הוא מקרי בהחלט. לפעמים בולטים הצעירים, לפעמים רב יותר ממספר הקשישים, לפעמים בולטת קבוצה בארקמאים שבה, לפעמים במלבושיהם שטובים הם יותר. אבל תמיד נמצאים שם אנשים שיודעים עברית נהדרת. ותמיד נמצאים צעירים שאך דורכה כף רגלם בשטח בו מגמתינם כבר ישראלים, בלזמר — שיש עם חתיכת ארץ ישראל — מיד מתחילים לשיר. ולא פעם נכנסת רכבת השרה „הבאנו שלום עליכם". והשוטרים תכולי העינים יודעים כבר את השיר ולא פעם שרים אתם.

* * *

באחת הקבוצות הללו בלטה משפחה שנדדה שלושת עשר ימים מגרוזיה. האיש צעיר כבן עשרים ושמונה. האשה בת עשרים ושתים ואמא קשישה לשישה ושלושה זאטוטים ואחד „גוטע סמוי", בולדת הקטנה אי שם משך הנדודים ברכבה. בשקט בשקט נולדה — כיאה לילדה שקראו לה הוריה „גאולה". שכבה בין שאר החבילות נושאים אותן בידים, בלא הגה, כדי שתוכל להגיע לישראל „ולהוולד" בה ולהיות צברית.

או אומר שוחט שעלה לרכבת ערב פסח. יום ששי היה זה ולאחר שסידרו את חבילותיהם, עמדו וערכו שולחן „לסדר" — לו ולבנותיו, והלכו בקרונות והכריזו: „יהודים, כל דיכפין ייתי ויכל, כל דיצריך יתי ויפסח"... לא בקול גדול הכריזו. עברו בקרונות ורמזו, וכך „נרמזו" בני ישראל ובאו ונקבצו באותו קרון, וערכו סדר כדת וכדין, ואפילו הלא-יהודים עמדו בצד ולא העזו להפריע. כה ישבו היו התג. וכאשר הגיעו לרציף הרכבת בעיר שעם הגבול הוחה שבת. והשוחט ברך וירד מן הרכבת ואחריו כל „עם ישראל" — ושם כרגיל בכל הרכבות חיכו להם השליחים. ומיד הופיע גם אוטובוס, וכל „העם" עלה על האוטובוס, בשבת, בחג ראשון של פסח, ונסעו לאותו בית, שהוא מכתן לישראל. ושם ערכו את הסדר השני. וקרה שהחוזרת והמורד אולי באכסניה של הסוכנות. ישבו, איפוא, לסדר על צלחת הפסח שהביא השוחט עמו מבריה"מ המועצות, צלחת נאה וברורה עם ביצה, וזרוע, וכרפס ומרור וחרוסת...

יעבר באולם הגדול של מה שהיתה פעם טירה, או שם בירכתי העיר העליזה. ישבו צדיין במעילים, עם תיקים ארוזים לדרך. ישבו משפחות משפחות שהגיעו לסוף הדרך, לסף של ישראל — ופתאום אין להם יותר כוח.

„כל הלילה נסענו ברכבת. אי אפשר היה לעצום עין מהתרגשות".

„מתי נודע לכם שקיבלתם היתרי יציאה ?"

„לנו נודע לפני שלושה ימים. ולי לפני יומיים..." ואילו אחרים ידעו כבר עשרה ימים מראש. אבל אותם ימים אחדים הופכים לימים של טירוף, איכשהו נדחסים כל הסידורים ליום-יומיים האחרונים. באותם ימים אחדים צריך להכין לדרך. לארוז את שרוצים לקחת ולמכור את שלא רוצים ולא יכולים לקחת. ולמי ניתן למכור ? מי שרוצה לעלות לישראל לא יקנה, שמא הוא לא יצליח מפני שיש לו. ומי שאינו רוצה לעלות לישראל, אינו ראוי שימכרו לו. את הדירה צריך להחזיר לרשות ואילו מהחפצים לא יודעים מה לקחת. לפתע נראה הכל לא ראוי לאריזה. מהוהים עליו — נראה היקר מכל. ולראות חבנג' שלוקח יהודי בידיו, את היקר לו מכל, ולא יודעים אם לצחוק ואם לבכות. מכל שצובר לו האדם בחייו אוסף לסלו... מרקחת אומניות — למשל; תפוחי עץ, תצלומים דהויים, מכתבים שקבלום מארץ ישראל — ככר לחם שמשקלת שלושה קילוגרם... תבנית של קונצרט וחתימה עליה.

ועל כך ראוי לספר. באותה שבת של פסח, שהשוחט ביהל בה את הסדר על צלחת שהביא עמו מרוסיה, עם חרוסת ועם מרור — בא לבקר למחנה הארעי הכנר עברי גיטליס. כמו כולנו שמע על העליה הזאת וכמו כולנו תמה על גורמית בחצי פליאה וחצי דאגה כיצד ייקלטו אחינו אלה, וכבר הספיק לקרוא בעתונים שיש מי שטוען שמעדיפים עליה זו על פני אחרת, וכו' אילו. קצת לא בצדק, ויש רוטנים, ואחרי שעה קלה ששהה בין היהודים שם, יצא מהר עצמו ועמד בצד והתבונן בהם והתבונן בעצמו והתחיל מיסר גוו, ורוצה להיות גבוה יותר, ראוי יותר, להיות כל מה שיהודי שהולך לארץ ישראל רואה בנו — ומייסר את עצמו על כך שאינו יושב קבע בישראל אלא נודד — ומנחם את עצמו בכך שהלא ישראלי הוא, אמן המביא את ישראל בנגינותיו — ותוך שהוא יושב כך ביקש שיביאו את כנור הסטראדיבריוס שלו באותה מקום מבטחים בתוך הארון. ואת הארון ינעלו.

ותוך שהוא יושב ורואה מהנדסים ורופאים ופרופסורים, ומורים וחייטים וסנדלרים — ובנים ובנות וקשישים ותינוקות, ודוברי עברית ודוברי יידיש ודוברי רוסית בלבד, אין יושבים הם עדיין במעילים, כי הקבוצה הקודמת טרם פינתה את המיטות, כיוון שיצאו רק בלילה — הלך והוציא את הסטראדיבריוס שלו, משנת 1713 וניגן עליו... „צימוקים ושקדים" „הולך יהודי לארץ ישראל" שירי חסידים ועוד שירי היהודי הנודד הנצחי, וגם שירי מולדת, וכל הקהל שר עמו.

* * *

היה שם בחור צעיר ושחרחר, שישב ושמע וראשו בכפות ידיו. כך ישב תחילה, במקום שישב. אחר כך פינה מקומו למישהו אחר שישב על הרצפה, היו שעמדו. היו שהתלחשו וחזרו: „גש, אל תתבייש!" עד שהבחור הצעיר והשחרחר אזר עוז וניגש לכנר.

„גם הוא כנר. כנר נפלא !" — קראו מן הקהל.

„הוא הגאוה של העיר שלנו" — קראו אחרים.

ואילו הבחור, דוחה את הדברים בידיו. שתיקה — אמרו ידיו. „מר גיטליס, אולי אתה זוכר אותי ?" הכנר לא זכר.

הכניס הצעיר את ידו לכיס מעילו והוציא משם תכניה. תכניה מקונצרט של עברי גיטליס במוסקבה לפני עשר שנים, כשהצעיר שלנו היה עוד נער, ועל תכניה זו חתימת ידו של האמן ותוספת, „שלום להתראות בירושלים". או „בשנה הבאה בירושלים" איני זוכרת בדיוק.

ישב כנר ישראלי מהולל, שנודד בתבל ומנגן במנגינות יהודיות עממיות על סטראדיבריוס משנת 1713, דבר שאף פעם לא חלם הבחור שיוכל עליו, ובא צעיר שחרף נפשו ממש כדי לצאת מברית המועצות ולהגיע לישראל ומושיט לכנר המהולל את התכנית של קונצרט שלו במוסקבה ואת הפסקה שכתב לתלמיד למוסיקה לפני עשר שנים פסקה, שאולי זרעה בו את הזרעים הראשונים ל„שיבת ציון" שלו — ושהביאה. עליו שורת של הקירות לנאמר ומבין כל „האוצרות" שהביא עמו אותו צעיר הכל המליטו של היוו שנישא בחבילה היהודית שלו, שומר על גופו הכניה של כנר — ואיהו כנר בא ומנגן לפניו.

לולא ראיתי זאת במו עיני, הייתי אומרת דמיון מתעתע. לולא היו לי מספד זה יותר ממאה עדים, הייתי חוזרת בי בעצמי שהמצאתי מלודרמה. אבל כשישבנו באותה טירה ישביצ, הסטראדיבריוס בידיו של „תלמיד האקדמיה" ממוסקבה, וראשו השחרחר תנאה מתאחד עם הכנור, ולחייו בוערות וידיו רוצדות וצלילים של קונצ'רטו נשפכים על קהל יהודים בודדים בדרכם לישראל, שאת אבק הדרך טרם הסירו מבגדיהם והציפיה החדופה מתיחם עדיין חרוטה על פניהם. פניהם זועקות לקצת מנוחה. אבל איך אפשר לנוח, לשכב באיזה חדר ולהשאר עם עצמך, במרווח הזה של רוחים שמביתך יצאת ולישראל טרם הגעת ואתה תלוי באוויר כמו אותו צנחן הצונח בפעם הראשונה בחייו. צניחה חופשית — התפללתי, כמו רבים אחרים: „הלוואי נהיה ראויים לה, לעליה הזאת. ליהודים אלה. והלוואי וההלום שלמען הגשמתו הגיעו יהודי ברית המועצות למעשים של העזה כזאת יפלו על לבבות פתוחים, ולא ישארו ארוזים, קשורים בחבלים, עייפים ועצובים, כפי שנראה המטען הר היהודים הרל שמתגלגל בפרוזדורים".

* * *

יושבת שם, בין העולים, אשה קשישה על קביים. ובאחת ההזדמנויות קמה ונאמה באום גדול ובעברית צחה „על שעה גורלית זאת", ואכן פעם היתה חלוצה, וירדה מטעמים אלה או אחרים, ועכשיו היא חוזרת ארצה „על קביים" כמו שאומרים. ומישהו בא ומסביר שצריך להסביר לה פניה, שכנראה היו לה נימוקים אישיים, שלא צריך לנטור. הנה, הביטוי על בניה. שני בנים וזוגה לאהבת מולדת שרופה ממש. אמנם עברית אינם דוברים לעומת זאת אין שיר ששנים אלה אינם יודעים ובייחוד כך הצעיר. עד שבאו שני צעירים אלה, מה לא עשתה קבוצת הישראלים כדי להרים את המורל, משתדלים לא רק להיות כל מה שרוצים כי נהיה, משתדלים לדבר רוסית, אידיש. משתדלים לרקוד, לשיר, לשמוח — ולא כל הזמן ניתן לשחרר את הגרון שהונק חונק ולהשקיט את הלב המפרפר ממבוכה. ואז מי בא לעזרנו, שני הבנים של האשה על קביים. ולא עוברות דקות רבות, והאולם הדומם של אנשים דרוכים במהלך, משיר את אפרוריותו, את חוויות הנדודים — ולובש צורה של שמחה בישראל. משהו הדומה לחג העצמאות הראשון שידעה ישראל העצמאית.

שר הצעיר שבאחים שירים שהוברו ברוסיה, שר שירי ציון עתיקים, את כל שירי מלחמת ששת הימים, שר אותם עם כל המלים ואבוי למי שביקש להפסיק אותו — אבל כשהגיע לשיר „עוזי, עוזי", או „באנו למילואים" נשברה לחלוטין המחיצה בין הישראלי לעולה החדש — לא עוד ישראלים מנהיגים והעולים מתלווים אליהם — אלא להיפך. ועברי גיטליס עם הסטראדיבריוס שלו — נגרף אחריהם ולא תמיד יודע...

* * *

בין כה וכה הגיעה העת לשבת לשולחן. נועד עם ישראל מריגה, קובנה, אודסה, סיביר, טשקנט — נצמדים בפרוזדורים המתפתלים של הטירה הקטנה שירדה מנכסיה, יורדים אל מה שהיה פעם אגף המשרתים, או מרתפי היין או מחסנים או מבואה. אז צועד עם ישראל שהאדם שבו אולי לא נרדף על צוואר, אבל ברוחו אמרה פתע די, צועדים בודדים אלה שהעזו, כל אחד לחוד — לזרוק ולשבות ולזעוק ולהוציא. צועד ציבור גדול עם אחים ואחיות וילדים, זקנים ופעוטים, לסעוד תחת קורת גג אחת של בית ישראל, את הסעודה הראשונה על סף ישראל.

* * *

בחוץ יושב אחד ולא נכנס.

„למה אינך נכנס ?" — אני שואלת.

„אני רוצה לתפוס את קול ציון לגולה".

„מחר בבוקר תשמע כבר את קול ישראל בישראל".

„גם בישראל אמשיך לשמוע את קול ציון לגולה — אומר האיש. — אני אשאר נאמן, כי אסור לשכוח".

עברי גיטליס מנגן: מעולה מברה"מ שמר את התכנית עלית ראש הכנר היהודי „לשנה הבאה בירושלים".

ירדה קרנו של מס ההכנסה

מאת יובל אליצור

תמורות בממלכת המסים

ה ישראלי המצוי יצא הערב, ליל יום העצמאות, לריקוד ברחובות עירו, לרגע קט ישכח את איומיו של סאדאת, את תלאות משרות במילואים ואת תלוש המשכורת המצומק וישמח בחגה של המדינה הדורשת ממנו ללא הרף דם ודמים.

עובדה היא כי בשנת ה־24 לעצמאותה של ישראל ישלמו תושבי המדינה יותר מסים מאשר בכל שנה שקדמה לה. מנגנון המסים המשומן היטב של ישראל מתכונן לגבות מאתנו השנה במסים ותשלומי חובה עד ל־7.5 מיליארד ל"י, סכום הגדול ביותר מכפליים מן הסכום שגבה האוצר לפני שנתיים בלבד. בהתחשב עם המציאות האינפלאציונית ומספרם הניכר של המסים בכלל מתשלום המס, הרי אין ספק כי עומס התשלומים המוטל כיום על האזרח הישראלי הוא הכבד בעולם.

ישראלי המספר לידידיו בחוץ לארץ כי הנוכחי, שאינה נחשבת בעולם לגבוהה כל עיקר, כבר מחייבת אותו בתשלום מס הכנסה שולי בשיעור של 82 אחוזים ובי בעד מכוניתו הנחשבת ל"עממית" ביותר, שילם יותר מכמות מכונית "קאדילאק" בארצות־הברית וכי מקלט הטלוויזיה שבביתו עולה אצלנו פי שלושה ויותר כאשר אותו מקלט באירופה — מעורר רק הגובות של הפיכה והשתתפות בצער.

הישראלי, החוגג היום את תחילת השנה ה־24 לעצמאות מדינתו, יכול להתנאות בכך שבמשך שנות מדור אחד הצליח לבנות כאן לא רק את המעצמה הצבאית החזקה ביותר במזרח התיכון, את הבסיס התעשייתי המוצק ביותר, ואת המוסדות המדעיים והתרבותיים המשגשגים ביותר — הוא הצליח גם לרתך כאן דור של משלמי מסים שמעטים כמותם בעולם.

מוסר המסים...

אכן, כאן בישראל התפרק היהודי מאחת התכונות השליליות שדבקו בו בגלות: שוב אין הוא נוהג כולו להתחבולות של השתמטות מתשלום המסים, מאז ראשית שנות החמישים, כאשר הנהגת "משטר הספיגה" עוררה משבר חברתי זוטא, מסכימים מרבית המומחים המבקרים אצלנו תכופות, כי הישראלי המצוי היה למשלם מסים סביל ונאמן, ואת הכוונת תקרות "מוסר המסים" הגיעה אצלנו לדרגה התפתחות גבוהה למדי.

לא אמצעי הפיקוח אבוריים הרגילו את הישראלי לוותר על בזבוז מערכת הנהלת ספרים "כפולה" ולמסור לשלטונות המס נתונים מדויקים ככל האפשר על הכנסתו, בתי המשפט שלנו נהגו לרוב בליבראליות במעלימי מס שנתפסו ובבתי הסוהר של מדינות מתוקנות, כמו אנגליה וארצות־הברית, יושבים בודאי יותר הרבה עבריינים מאשר בישראל. אפשר לומר כי לחץ חברתי, אולי לא פחות מאשר הכרה לאומית, החדיר אצלנו את התחושה "מס האמה".

...נמצא בנסיגה

אולם זה חודשים מספר הולכת וגוברת ההרגשה, כי מוסר מסים ישראלי זה נמצא בנסיגה. יותר ויותר מתרבות ה"המצאות" שנועדו להתחמק מתשלום מס אמת; יותר ויותר מתקבל הרושם, אצל מי שמצוי בהווי עולם העסקים בישראל, שעובדים ומעבידים מתביישים פחות ואף חוששים פחות לעשות מעשים שמטרתם העלמת מס. יותר ויותר מתחזק לחץ של הקבוצות החזקות למדי להגדלות למדי הנהגות כיום, מסיבה זו או אחרת, בהקלות ואף מפטור מלא במסים.

דו"חות פנימיים של האוצר יודעים לספר על ירידה במספר האנשים המנהלים חשבונות מסודרים ופקידים בכירים במינהל ההכנסות מוכנים להודות ש"קשה" זכי העניינים אינם כהסגל שלשום. ואם המצב עדיין רחוק מלהיות חמור, הרי יש בו ללא ספק אות מבשר רעות. מה קרה? האומנם מוכן הישראלי למסור את נפשו על גדות התעלה ובעמק הירדן, לותר על שבועות של הכנסה בשורות המילואים, אך עם זאת אינו מקבל על עצמו את עול המסים שנבחריו הטילו עליו? או אולי אפשר לייחס את הנסיגה לירידת רמתם של פקידי המס, שרבים בהם "התגרפו" בשנים האחרונות ועברו למשק הפרטי?

אין ספק שקיימת "עייפות" מסוימת בקרב משלם המסים הישראלי ואין להכחיש שעל אף השתכללותו הטכנית של מנגנון הגביה בכלל, מורגש בכמה מסניפיו העדרם של פקידים ותיקים ומנוסים שמרביתם לאוריינה. אך ללא ספק אין גורמים אלה הסיבה, אלא התוצאה של ניצני המשבר במוסר המסים הישראלי. הגורם היסודי, שהעמיד את מוסר המסים הישראלי במבחן הקשה שבו הוא נתון כיום, הוא ללא ספק היעודים הגבוהים שקפצו בשנת שעברה והגיעו, במקרים רבים לשיאים עולמיים.

עת שמתרחש כיום בישראל יש בו כדי להזכיר את המימרה בדבר ה"קש ששבר את גב הגמל". אין ספק כי "הגבול העליון" של מסים שאפשר לגבות מאוכלוסיה מסוימת הוא גמיש למדי. הוא תלוי לא רק ברמת חייהם של התושבים, אלא גם במבנה החברתי, באווירה הכללית ואולי גם בכישרונם המיוחד של גובי המס. אולם אין ספק, כי בכל התנאים ובכל מצב, קיים "גבול עליון" כלשהו. אם בשנת 1969/70 היה הציבור הישראלי מוכן לשלם 4.3 מיליון ל"י מסים ותשלומי חובה, ואף מוכן ל"הקפה" גדולה מזו ביותר מ־3 מיליארד ל"י בשנת המס הנוכחית, אין זאת אומרת, כי הוא מוכן לקפיצה נוספת בלי זעזוע חמור למדי.

אילו היה האוצר מוכן להסתפק בשיעורי המס הנוכחיים, כי אז אפשר היה אולי לצפות כי במשך הזמן "יעכל" הציבור את שיעורי המס הגבוהים וכי מנגנון הגביה ישתכלל ויצליח להתגבר על תחלואי של המשבר כפי שהוא משתקף כיום. אך צרכי המדינה גדלים ללא הרף וכבר היום קיים החשש הרציני שאם לא יימצא לאוצר, עוד השנה, 500 מיליון ל"י נוספים — מעבר ומעל לאומדני ההכנסה המופיעים בתקציב, כי אז יוצאו הכספים ללא כל כיסוי תקציבי וידרבנו את תהליך האינפלאציה. מומחי האוצר עוד לא אמרו את דברם אך כלכלנים, ובהם מומחי בנק ישראל, משוכנעים שלא יהיה מנוס מגיוס 500 מיליון ל"י נוספים באמצעות מכביד המסים.

האפשר יהיה לגייס סכומים נוספים אלה בלי להסתכן בזעזועים המוריב שעלולות להיות להם השלכות חברתיות חמורות? האם לא כדאי לנסות לפתות לבנות מחדש את מערכת המסים ואת כיוון להגדיל אותו "הגבול העליון" של מסים, שהישראלי מוכן לשלם בלי לסכן באורח חמור את יציבות המערכת הכלכלית כולה?

הוועדה תדון ותציע...

על מדוכה זו יושבת כיום הוועדה הציבורית בראשותו של השופט ע. אשר, על זבריה הוטל להציע רפורמה, לא רק בטכניקה של הגביה או בשיעורים של מס זה או אחר, אלא במערכת כולה. למעלה הוטל על הוועדה לחדור לכל שלבית של התיאוריה הפיסקאלית הישראלית.

נראה כי התמורה והמהפכות בדור הר מכל בעיות אלה היא ירידת קרנו של מס הכנסה. לא רק אצלנו מעוררת גביותו של מס זה קשיים גוברים והולכים, אלא גם במרבית המדינות המתוקנות בעולם ושוב אין מתייחסים אליו באותה אהדה ודרך ארץ כמו בעבר.

מס הכנסה הוא מס חדש יחסית. לא תמצאו אותו בין ה"מינדה בלו והלך" במזרח הקדום ואף לא במינהל המסודר של רומא, או אף של האימפריות שקמו לאחר ימי הביניים. למעשה, הונהג מס הכנסה כאמצעי חירום בלבד. הנהיגו אותו לראשונה, בתקופה המודרנית, זוי ליאם פיט הצעיר, שנאלץ לגייס את כל משאביה של בריטניה בימי מלחמתה בצרפת של נפוליאון.

ואכן, שנה לאחר שנוצח נפוליאון, בשנת 1816, בוטל מס ההכנסה ובריטניה שבה לגבות מסים עקיפים בלבד, הנגבים בשיעורים שווים מעשירים ומעניים. רק בשנת 1842 הביא ראש הממשלה ה"טורי" רוברט פיל לחקיקת חוק מס ההכנסה, שהיתה לו משמעות כפולה: גביית הסכומים שקופת האוצר זקוקה להם ומכשיר להלוקת מחדש של ההכנסות של הנתינים בבריטניה, הוויכוח על מס זה נמשך שנים רבות.

לקחת מהעשירים...

רק שנים רבות לאחר מכן החלו מדינות העולם מנהיגות בזו אחר זו את מס ההכנסה ואף זאת בצעדים איטיים ובשיעורים שלא היה בהם כדי להשפיע השפעה של ממש על המערכת החברתית כולה. רק בעשרות השנים האחרונות, ובעיקר מאז מלחמת העולם השניה ואחריה, התחילו להופיע שיעורי המס הגבוהים ו"מס העודף", שהיה בהם כדי לגבות קרוב ל־100 אחוזים מן ההכנסה מעל לדרגה מסוימת.

היו שראו במס ההכנסה פתרון מלא כמעט לכל תחלואי ומכאובי החברה; וכי מה צודק יותר ויעיל יותר, מאשר לקחת מס מן העשירים ולהספיק אותו לעניים, בצורה של שירותי בריאות, חינוך וכו'? יעילותה על כל מערכת מסים התלה בעקיפין בהתאם להלקה של מסים ישירים (מס הכנסה, מס עזבון, מס מתנות ומס רווחי הון) בסך ההכנסות ממסים. ככל שחלקן של ההכנסות הישירות היה גדול יותר, כן נראתה המערכה כולה "צודקת" יותר.

אולם בשנים האחרונות ניכרת התפכחות מסוימת. התברר כי למס הכנסה יש כמה מגבלות ואף כמה מיגרעות חמורות.

אחת הטענות המשמעותיות נגד מס הכנסה היא ששיעוריו הגבוהים מקטינים את הרצון לעבוד ובכך פוגעים ברמת הייצור במשק. האמת היא שחסרות הוכחות ברורות לטיעון זה, לאמיתו של דבר, קיימים חילוקי דעות רציניים בקרב אנשי הכלכלה ויש המתבססים על בדיקות שנערכו, כי היחיד והציבור מעוניין להגיע לרמת הכנסה מסוימת, הוא עשוי אפילו להגדיל את מאמציו ואת השקעת העבודה, ככל שעולים שיעורי מס הכנסה, וזאת כדי להגיע להכנסה נוספת, שתאפשר לו להגיע להכנסת נטו הרצויה.

ערעור היציבות הכלכלית

תמורה יותר ובדוקה יותר היא טענה מסוג אחר: מס הכנסה, מעבר לשיעורים מסוימים, לא רק אינו מביא להלוקה מחדש של ההכנסה הלאומית, אלא הוא מערער אף את היציבות הכלכלית כולה ותורם להנצחת האי־צדק החברתי. וזאת בעיקר מפני שהמבנה החברתי והמקצועי במדינות התעשייתיות שוב אינו דומה למבנה שהיה קיים בהן לפני שלושים או לפני חמישים שנה.

פעם היתה עקומת התחלקות ההכנסה הלאומית "שכוחה" למדי, כשמספרם של העניים מאד והעשירים מאד אינו נופל בהרבה ממספרם של בעלי ההכנסות הבינוניות, אולי במידה רבה הודות להצלחות מס ההכנסה, החלוקה היא שונה לחלוטין: מספרם של העשירים והעניים הוא קטן יחסית, ואילו הרוב המכריע של משלמי המס הוא בשכבות הבינים, כך במרבית מדינות המערב וכך גם בישראל. אם רוצים להגדיל בשיעור ממשי את ההכנסות ממס הכנסה, אין לרוב ברירה אלא להעלות את המס של אותם משלמים העובדים בשכבות ביניים אלה.

אך שכבות אלה הן גם הפעילות ביותר במשק, נמנים עמן הטכנאים, המהנדסים ויתר בעלי המקצועות החופשיים, הפקידות הבכירה ואנשי השירותים החיוניים. אלה הן קבוצות שהן לרוב מאורגנות היטב ומתוקנות בדופק המשק. העלאות בשיעורי מס הכנסה עלולות ליצור אצל קבוצות אלה את הדרישה להעלאות שכר — דרישה שהמעבידים במדינות רבות אינם יכולים לעמוד בה.

העלאת שיעורי המס מביאה איפוא, בשל מבנה המשק כיום, להעלאות שכר ולעקבותיהן להעלאות המחירים המשבשות את יציבות המשק. ואת ועוד: רק הקבוצות החלשות, אלה שאינן יכולות "להכתיב" את תנאי השכר שלהן, מושפעות באופן ישיר מהעלאת שיעורי מס ההכנסה והן נאלצות לצמצם את רמת חייהן.

המעניין הוא ה"בטוי"

אנו עדים איפוא לתופעה מעניינת: מרבית המסים העקיפים מעוררים ביקורת, מצוב שאלה הנדרשים לשלם אותם, הפיטובאים, השכירים או היבואנים, מצליחים להסיט אותם ולהעביר אותם אל הצרכן, שאין לו ברירה אלא לשלם את המס מכיסו. מס ההכנסה ידוע במס שאין להסי־

(סוף בעמוד 26)

המורה לעצמאות

של המטבע

אלהים, תעזור לי. צומת כאן דור שלא יודע כתחים שלו. אפרים עוד פעם אחת אתה נוגע בר־אוזן ואני שולחת אותך להסתפר. מי יכול לדקלם לי את מגילת העצמאות? כן יוסף. אתה לא יודע מה זה לפיכך? שאני אגיד לך? לפיכך זה... מי אמר: "אם תרצו אין זו אגדה"... מי

מי יודע בת כמה המדינה היום? לא לצעוק, להצביע. כן יוסף... עשרים ושתיים. נבון. ובאיזו שנה נוסדה מדינת ישראל, לא יודעים? אני אעזור לכם ארבעים ו... שמונה, נכון מאוד. ולמה נוסדה מדינת ישראל? מי שיודע ירים את האצבע. אפריים תפסיק לשחק עם האוזן. כן הדסה. בגלל האנגלים. תשובה חלקית. מי יכול לפרט. אפריים, בסוף תהיה לך אוזן של המורה. אף אחד לא יודע? בגלל בן גוריון... נכון ולא נכון. אפריים! אתה לא יודע? מה פתאום ביאליק? ליהודים לא היתה מדינה והם באו הנה להקים מדינה. אתם עוד לא נולדתם אז. כתה? אני לא שומעת בסדר, מי שכולל שיריק אצבע. רק אפריים. אבל אתה לא יכול לזכור. היה קטן קטן קטן. אתה זוכר? מה אתה זוכר? הרצל? יפה מאוד. הרצל מתל־חי? מה יש לך עם האוזן, אפריים... תעזוב אותה בבר. תיכף אחרי שהוקמה המדינה היתה מלחמה. למה? האנגלים הלשינו? תשובה חלקית. הדסה. מי יכול לפרט. אף אחד לא יודע? מה פתאום משה דיין. משה דיין עוד לא נולד. בן גוריון כן. מי ראה את הסרט? לא לא זה. לא אורסוס, אפריים. אתם הייתם עוד קטנים אבל ההורים שלכם נלחמו בערבים. איפה היה אבא שלך, אלברט? מרוקו? למה? ושלך, אפריים. באצ"ל? למה? אבא של מי היה בפלמ"ח? אף אחד? איפה אתם גדלתם, הגיד לי... לא להתבייש, להצביע... מה את אומרת הדסה? לא, אני לא אגיד לאנגלים. כך. בן גוריון. אבל בן גוריון זה לא אבא שלך. יוסף מה עשה אבא שלך? מבצע סיני זה יפה מאוד אבל זה היה אחרי זה. זה.

שם את הצב הזה במגירה שלי? הרצל? תתבייש לך. לא? לא מי אמר. מי שם מי שם את הצב. גם בן הרצל. הרצל קורקן. אם תרצה — הקח את הצב הזה מכאן אחת שתיים.

אחר כך פרקו את הפלמ"ח מי יכול להגיד למה? לא לצעוק, לדבר אחד אחד. משה דיין. תשובה חלקית. מי יכול לפרט? אף אחד לא יודע? ומי היה הרמטכ"ל הראשון? טרומפלדור... טרומפלדור עוד לא נולד. יוסף. מי יכול לספר לי על הערבים. כן, הדסה. הערבים הם אנשים כמונו, נבון מאוד. אז למה פרצה מלחמת השחרור. מה פתאום מצרי טיראן, טיראן. תעלת סואץ עוד לא נולדה בכלל. אתה טפש לא הכנת את השיעור, טיראן? אפריים, תעזוב את האוזן. הדסה תפסיקי לטפטף. הרצל, תבוא אלי עם הצב אחרי השיעור. בשבוע הבא נדבר על מבצע קדש.

יהונתן גפן

78 אחוז שלום ושני אחוזים יופי...

מחקרו של המדען הצעיר, ד"ר יהודה רוזנברג שזה עתה נכנס לכנסת, מגלה כי האוכלוסיה בארץ רואה חשיבות עילאית בשלום, בטחון ועלייה

מאת אברהם פלג

אילו הם שלושת הדברים החשובים ביותר בעיניך?

מסתבר שלכל קבוצות האוכלוסיה הישראלית יש מערכת ערכים כללית משותפת עד כדי להפתיע, כאשר מדובר בשלושת הדברים החשובים ביותר בעיניהן — ואלה הם:

שלום.

בטחון.

יישוב הארץ.

זהו הממצא שאליו הגיע ראש המחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטת בר־אילן, ד"ר יהודה רוזנברג (שהוא גם חבר־כנסת), במחקר פסיכולוגי רחב על הנושא: "הזהות והשוני במערכת ערכים בקרב האוכלוסיה היהודית בישראל".

לפי מיטב ידיעתם של עורכי המחקר, ד"ר רוזנברג, וגבי פרי קדם, לא נערך עד כה בארץ מחקר אשר יבדוק ערכים למידגם מייצג של האוכלוסיה היהודית כולה. בניגוד לסקרי דעת־קהל שבהם מובאות שלוש־ארבע שאלות בלבד — הרי מחקר זה מקיף ביותר וכולל לא פחות מ־120 שאלות שהופנו אל מידגם גדול מאוד של 1600 איש, אשר נבחרו בשיטת דגימה אזורית מתוך האוכלוסיה הבוגרת של ישראל (לא כולל בני־המיעוטים ולא את התנועה הקיבוצית המהווה ארבעה אחוזים מהאוכלוסיה, ואשר עמדותיה פחות או יותר מזוהות וברורות).

הישראלי רוצה בשלום

ד"ר יהודה רוזנברג הוא פסיכולוג חברתי. "במסגרת לחקר בתחומי הפסיכולוגיה החברתית", הוא מספר, "ערכנו מחקר — במימונה של אוניברסיטת בר־אילן — על יחסים בין קבוצתיים בקרב האוכלוסיה היהודית בישראל. גילינו שלאמיתו של דבר יש שני מוקדי מתיחות פוטנציאליים בארץ: יחסי העדות ויחסי הדתיים והלא־דתיים. בעוד שהגורם העדתי בחלש והולך קיים ועומד הניגוד בין המחנה הדתי והלא דתי בישראל".

במסגרת מחקר זה, נבדקה גם שאלת מערכת הערכים של הישראלים. "הדגימה", אומר החוקר הפסיכולוגי, "בוצעה בשני שלבים, כאשר בשלב הראשון נבחרו אזורים בשיטה של דגימה אקראית בשכבות ובשלב השני — נבחרו האנשים עצמם. הנבדקים רואיינו על־ידי מראיינות מקצועיות, אשר לא ידעו את מטרת המחקר או את זהות החוקרים.

במסגרת ראיון שנמשך כשלושה רבעי שעה נשאלה השאלה: "עכשיו אתן לך רשימה ואבקש אותך לומר לי אילו הם שלושת הדברים החשובים ביותר זי הרשימה, כלפה לפי הסדר הזה את הצרכים: חופש, המסורת היהודית, מיזוג גלויות, ארץ־ישראל כמרכז רוחני, שלום, בטחון, יופי, הנאה מהחיים, יישוב הארץ (עליה), שוויון, עזרה לזולת וקידמה.

מתברר שהישראלי רוצה יותר מכל דבר אחר — בשלום. 78 אחוז מהנשאלים נתנו לכך עדיפות ראשונה לעומת 70 אחוז שבחרו בבטחון. הערך השלישי בסדר העדיפות היה יישוב הארץ (כאמור — עליה) שקיבל 38 אחוז.

היהודי לא השתנה

דירוג שאר הערכים, כפי שנתקבל ממימצאי המחקר הפסיכולוגי, הוא זה: חופש — 33 אחוז; מיזוג גלויות — 24 אחוז; מסורת יהודית — 14 אחוז; קידמה — 11 אחוז; עזרה לזולת — 8.6 אחוזים; ארץ־ישראל במרכז רוחני — 8.4 אחוזים; שוויון — 8 אחוזים; הנאה מהחיים — 4 אחוזים; יופי — 2 אחוזים.

ד"ר יהודה רוזנברג

איש מדע בכנסת

ממצאי המחקר מוכיחים בבירור שהיהודי של שנות ה־70 במאה העשרים לא נשתנה הרבה לעומת אחיו בדורות הקודמים: ערכים הומניסטיים (שלום), לאומיים (יישוב הארץ), הגבריים (חופש תנועה) ומסורתיים (מסורת יהודית) עדיפים בעיניו לאין־ערוך מערכים "גויים" מובהקים כהדוניזם (הנאה מהחיים) ואסתטיקה (יופי). מעניין לציין בסרביה זו שהחילונים מעריכים יותר מהדתיים את ההנאה מהחיים ואילו את הערך יופי קידמו במקום הדירוג דווקא הדתיים־השכלה. אם לדון לפי מימצאי המחקר הרי הן הדתיים, הן החילוניים והן בעלי השכלה הגבוהה מתייחסים לאסתטיקה ערך נמוך מאוד, יחסית.

בעוד ששלום ובטחון עומדים בשני המקומות הראשונים — ובלי כל הבדלי עדיפות — בכל התת־קבוצות — דתיים, מסורתיים, חילוניים, בעלי השכלה גבוהה, תיכונית, חסרי־השכלה וכיו"ב, הרי לגבי הערכים האחרים מתחילה התפלגות. כך למשל תופסת המסורת היהודית את המקום השלישי אצל דתיים ומקום 11 — אצל הלא־דתיים. הקידמה: חילוניים — מקום חמישי, מסורתיים — מקום 10, דתיים — מקום תשיעי. חופש: חילוניים — מקום שלישי — מסורתיים — מקום רביעי. מיזוג גלויות: דתיים — מקום חמישי, חילוניים — מקום שישי.

בני עדות המזרח מבקשים שוויון כלכלי ותרבותי יותר מאשר בני העדות האשכנזיות. ובכסף הגל עולה ממימצאי המחקר שליהודי בארץ חשוב יותר החופש (הפוליטי) מהשוויון (הכלכלי); מבחינה זאת לא היה הבדל בגיל, השכלה וארץ מוצא. "תוצאות המחקר", אומר ד"ר יהודה רוזנברג, "מראות על קיומה של מערכת ערכים כללית המשותפת פחות או יותר לכל קבוצות האוכלוסיה".

הד"ר שהוסמך לרבנות

עם כניסתו לכנסת, מקריב הפסיכולוג בן ה־31 קרבן גדול — הוא עומד לפרוש מחלק גדול של פעילותו המחקרית והאקדמית. "אני עומד לפרוש מתפקידי כראש המחלקה לפסיכולוגיה", הוא מספר. "בכך אצטרך לעזוב חלק הגון מהעבודה המדעית שלי, מחקרים וכיוצא בזה, אם כי אשמור על קשר מצומצם עם האוניברסיטה. חברותי בכנסת, גם תחייבני לצמצם את פעילותי בהוראה האוניברסיטאית ואף על לימודיו שלו — לאחרונה החל ללמוד גם משפטים ועתה הוא "מקפיא" לימודים אלה.

ד"ר יהודה רוזנברג נולד בארצות הברית. בשנת 1950 עלה עם הוריו לישראל. הוא למד בבית־ספר "בילו" בתל־אביב וחבש ספסל־לימודים בישיבת "ישוב החדש" לאחר מכן נסע לארצות־הברית שם למד לימודים תיכוניים ב"ישיבה אוניברסיטי", אצל הרב ד"ר יוסף סולוביצ'יק. אף כי רוזנברג הצעיר הוסמך לרבנות הוא פנה גם לכיוון לימודים חילוניים ולמד פסיכולוגיה. את הדוקטוראט שלו עשה — והוא בגיל 23 — בתחום הפסיכולוגיה החברתית. תורה זו החל ליישם במרץ רב עם שובו ארצה, כאשר ערך סידרת מחקרים למען צה"ל. כקצין מחקר ביחידת המחקר הפסיכולוגי של אגף כוח־אדם ערך מחקרים שסייעו בהדרכת תותחנים ונהגים בבית־הספר לשריון, כן חקר את בעיית העריקה והעסקת בצבא, וקליטת בעלי פלילי בשורותיו. כגולת הכותרת של מחקריו הצבאיים משמש המחקר על צה"ל בקרב — שנערך לאחר מלחמת ששת הימים.

בניגוד למרצים רבים יותר ד"ר רוזנברג חשיבות רבה למעורבות בעסקנות ציבורית ומפלגתית. הוא החבל בצעיר מרדן בייצגו את חוגי הצעירים במפד"ל, ועתה, עם מות אביו ז"ל שהיה ממנהיגי מפלגה זו — נקרא למלא את מקומו בכנסת.

מדען בכנסת

"נכנסתי ביודעין ומתוך הכרה מלאה לפעילות מפלגתית", הוא אומר, "לפיכך אינני בא בטענות ואינני מצטער על כך שעכשיו אני נאלץ לפרוש חלקית מפעילותי המדעית. כשהצבתי את מועמדותי לכנסת התחייבתי לפני בוחרי שאם אכנס למוסד זה, אעשה את מלאכתי בלב שלם ואני אעמוד בהתחייבותי זאת. אני רואה בחברותי בכנסת שליחות למספר מסוים של שנים ומקווה שכאשר אעזוב את הכנסת עדיין אהיה בגיל שבו אוכל לחזור לפעילות מחקרית".

לאחר הירהורים הוא מוסיף: "וזה טוב שחבר כנסת יעסוק גם במדע ולהיפך — אין כל רע בכך שמדענים יישבו בכנסת".

מה משיבות אמהות של חיילים לשאלה: עד מתי

המנחה: גאולה כהן

[illegible]

מזל שרעבי: אם אדאג כל הזמן לבני החייל — איך אדאג לאחיו הקטנים בבית?

יש לי שמונה ילדים, שיחיו. אחד, סמל־ראשון, סיים עכשיו את ה־צבא, היה בסיני, נלחם עם השריון בביר־גפגפה, השני הולך בעקבותיו, גם כן חייל בשריון, והאחרים בתור.

„כשהבן הראשון התגייס, זה היה שלושה חודשים לפני הזמן שלו. בא אלי יום אחד ואמר: „אמא, תחתמי לי". חתמתי. זה היה בדיוק בימים של ה־מחיזות לפני המלחמה והיה פחד ברחוב וכל השכנים והחברים „אכלו" אותי: „איזו אמא את? למה את חותמת לו? הלא זה צעד. לא הזמן שלו".

[illegible]

צילה שטיינר: רק במחנות הריכוז של היטלר שאלתי „למה"? ו„עד מתי"?

„עד מתי"? — את יודעת מתי שאלתי את השאלה הזאת? רק שם, במחנות הריכוז של היטלר. רק שם, כשחייתי חמש שנים בגיטו, שאלתי, כילדה, יחד עם כולם: „עד מתי נמות?" או: „למה דווקא אנחנו?" אבל

[illegible]

עזינה ליאור: אם מישהו רוצה לסגת גם מתוך התחשבות באמהות — אז שלא יקח אותי בחשבון

את באה אלי כאל אם, ואני עוד מעט אהיה גם סבתא. אז את שואלת אותי על הבנים שלי ה־משרתים היום בצה"ל, ואני כבר מתפללת שהנכד שלי לא יצטרך ל־הילחם... שלושה בנים יש לי ושלושתם היום חיילים בשלושה חילות שונים: הג־דול, בן 24, בחיל־האוויר, בקבע; השני, סג"מ בסיירת; השלישי בנח"ל מוצנח.

„בעצם, אפשר להגיד שבני הבכור היה מבוגר יחד אתי עוד כשהיה ברחם אמו; בימי הבריטים הייתי חברת לח"י, חיילת בלי מדים, כמו כל החיי־

[illegible]

לאה הורוביץ: לאם יהודיה קל יותר, כי בסבלה משתתפות כל האמהות האחרות

לי, פחות מכל אם, מותר לשאול „עד מתי?". אם, שלקוח פה בי־עצמה חלק במלחמה, או שבעלה, אחיה או אביה לקחו חלק ב־מלחמה — להן מותר אולי לשאול כדי־ אבל אני רק עולה חדשה.

[illegible]

מרים גרבר: יכול להיות שאני רק משחקת את התפקיד של אמא חזקה — אבל טוב לי ככה

אם אני מותשת? מה פתאום! דמ־עות זה לא שייך. הדמעות נמצאות כל הזמן בעיניים, לא שייך... אבל מה שכן שייך הוא זה שאני חו־שבת שהאמהות לא רק שאינן מתישות את הממשלה, אלא להיפך: האמהות ש־לנו רק מחזקות אותה, ביחוד האמהות השכולות. על כל פנים, אותן האמהות האלה רק מחזקות. אני מכירה לא מעט כאלה, ביניהן גם חברות קרובות שלי, פה אצלנו, בכפר ויתקין.

„איך בכלל יכולה אצלנו להיות אם מותשת כשיש לנו בנים כאלה? אני יכולה להיות מותשת רק אם הבן שלי לא מרוצה, ואם הבן שלי מרוצה רק כשהוא בחיל מה שיותר קרבי, מה שיותר מסוכן — גם אני אז מרוצה. הבן שלי היה בסיירת גולני, השתתף בכל הפשיטות שלהם, ועכשיו הוא הועבר להדריך בבית־ספר קצינים — ובשבילו זו היתה טרגדיה — זו היתה טרגדיה גם בשבילנו, וכשהוא בא הביתה אומלל ואני מה יכולנו להוריד, „תעשי לי פרוטקציה להחזיר לסיירת גולני", או הוא יכולתי הייתי מסדרת לו פרוטקציה כזאת — זה משפיע עלי. כך, שאני מרגישה שאפילו עכשיו, לך, אני מתביישת לספר שהוא היום מדריך בבית־ספר לקצינים...

„ובאמת, איך אפשר היה להגיד לו: „אין דבר, תהיה מדריך" כששבלי בעצמו ברח בזמן מלחמת השיחרור מגדוד שנדמה היה לו שהוא פחות מדי קרבי לגדוד יותר קרבי, לקומאנדו? גם אני, כשהייתי ב־צבא, לא רציתי להיות פקידה אלא שירתתי בקשרית בגדוד קרבי, בחטיבה אלכסנדרוני.

[illegible]

(המשך בעמוד הבא)

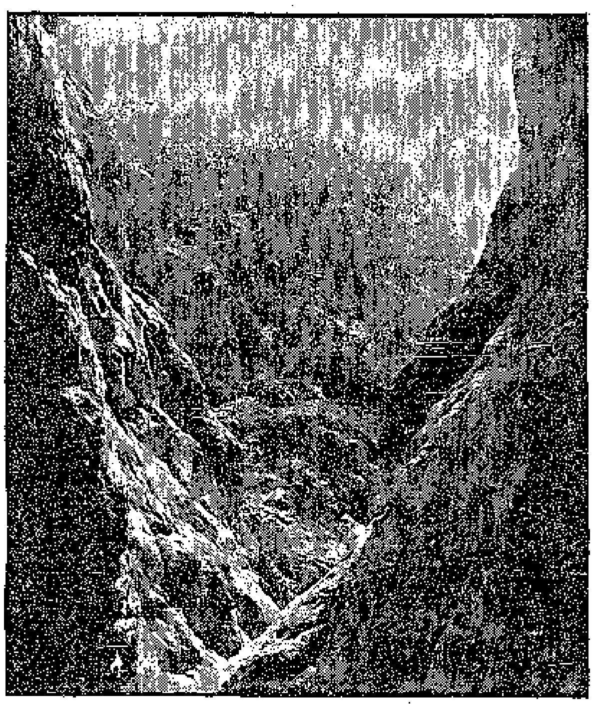

ואדי גיבע, עוד אחד ממראות הנוף המיוחדים שבמערב סיני: בתוך הוואדי — ניתן למצוא בריכות מים מתוקים לשתיה

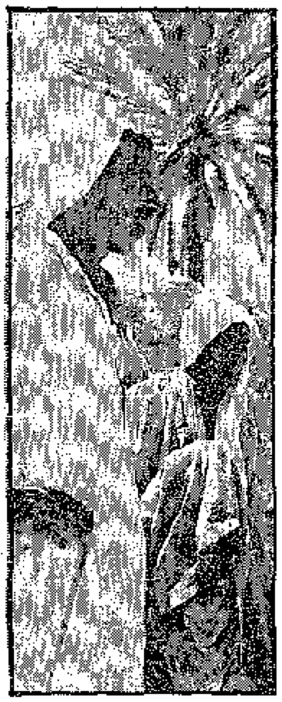

פטה מורגן בסיני

אלומות הגאז הבוערות יומם ולילה בשדה הנפט מורגן שבלב מפרץ סואץ. מאירות את הים, המדבר הצחיח וההרים המרותקים

ואדי איסלה: מעטים המטיילים המגיעים לוואדי ארוך ויפה זה שמדרום להר קתרינה

הבדואים השומרים בחמאם מוסה

כתב וצילם: גבריאל שטרסמן

אם אמנם יתיישבו בקרוב ישראלים רבים באבו־רודס ובמקומות אחרים בחוף המערבי של חצי האי סיני, כפי שנמסר באחרונה ב„מעריב", כי אז עתידים המתיישבים לזכות בכמה מראות־נוף מיוחדים במינם.

ראש וראשון בהם הוא אלומות־האש מפקה־הנפט התת־ימי מורגאן, שבלב מפרץ סואץ, לא הרחק מאבו־סור. העיירה הנטושה בחוף ההררי־מי־מערבי של סיני. אלומות אלה מתנשאות לגובה של כעשרים מטרים והן מאירות את הסביבה למרחק של עשרות קילומטרים. ביום, הרישומן אינו גדול, אף כי כאשר אין רוח נושבת, נשמע קול הגאז הפורץ מן הצינורות ובוער, כקול מנועי סילון. אולם בלילה יש באלומות הללו כדי להאיר לא רק את ים סוף עצמו, אלא גם את המדבר הצחיח והמרוחק כהן יותר מעשרה קילומטרים. בלילות שבהם אין הירח מאיר, כה חזק רישומן של אלומות האור הללו, שזוהרן ניכר אף מעבר להרי סיני, בצידו המזרחי של חצי האי.

בא־טור עצמה אולי לא ימצאו המתיישבים שיבואו אליה אוכלוסיה, אבל סמוך לכפר מצוי החמאם סאי־דנה מוסה, הלוא הוא מעיין מים חמים הנאגרים בבריכה בתוך מבנה נירה לא הרחק מן הכפר אל־וארי, שמעט בדוים יושבים בו. החמאם נמצא ליד חורשת דקלים פורחה, פניגה־ירק בתוך ים צהבהב ושומרים עליה אחרים מתושבי המקום מימים־ימימה, שאין מראם מגלה את נילם האמיתי, אבל הם מאירים פניהם למבקרים במקום. ואין לך כמעט טיול מאורגן שאינו מוצא את הדרך לחמאם מוסה.

לעומת זאת, מעטים מאד הם המצליחים להגיע להנך אחד הוואדיות היפים המצויים בגבול ארץ זה, ואדי איסלה, אחד הארוכים שבוואדיות מדרום להר קאתרינה, המובילים מערבה, רב־גוני ומשתנה מדי עשרות מטרים. במקום אחד הריהו רחב כמה־שים מטרים ובאחרים הריהו צר כנקיק, לא יותר משני מטרים. בין סלעים קדמוניים שביניהם זורם ללא הרף פלג מים חיים ומרעננים ולכל אורכו אפשר להתבשם מריחו הטרי של הנענע, צמח התבלין הדריף ומשיב הנפש. מעל ראשיהם של הרי בראשית המקיפים את הוואדי, מאיימים פה ושם סלעים אדירים, שמשקלם טונות אחדות ושאך פלא היא שאינם מדרדרים מגובה של מאות מטרים למעמקי הוואדי שבו מהלכים רק מטיילים בודדים ביותר ולעתים עושים בו דרכם בדווים רוכבי־גמלים.

בין יתר הוואדיות המרשימים במערב סיני, מצוי וואדי בדיר ושמו גיבע. יש להיזהר בו זהירות רבה. הוא קשה למעבר, כולו סלעים וחתחתים. אך יש גמול למטייל: בוואדי נמצאות בריכות נהדרות ביופיין, בריכות שקשה לשער כי הן שוכנות בלבו של מדבר.

השולחן המרובע

מזל שרעבי

(סוף מן העמוד הקודם)

מתכסה בשמיכה וחם לך .והבן שלך, מי יודע איפה הוא מתגלגל עכשיו בקור.. — או בלילות כאלה אני לא יכולה לישון כי נהיה לי קר על הלב, אבל אף פעם, תאמיני לי, אף פעם אני לא אגיד: חבל שהוא בצבא, או: למה לנו כל הצרות האלה? מה שאני כן חושבת אז זה רק איך אפשר לשלוח לו עוד שמיכה או משהו שיהיה לו שם יותר חם. חס וחלילה שאני אחשוב אז: שיחזירו כבר את סיני העיקר שבני יהיה בבית. וגם בניין לי לדעה שאם אני אלחץ ויחזירו את סיני, לא יהיה בשביל בני יותר גרוע?

„אני הרבה חושבת על האמהות השכולות, שלא נדע מזה, והרבה זוכרת איתן. וגם במשפחה שלנו זה קרה: אח של בעלי נהרג במלחמת השחרור ולפני שנתיים נהרג עוד גיס אחד שלי. אני יודעת שגם גולדה מאיר חושבת על הקורבנות. מרגישים איך הלב שלה בוכה על כל בחור שנופל, גולדה בתור אשה ואם — יש לה רגש מיוחד לזה. אני תמיד שמה לב ברדיו שהיא אומרת: „הבנים שלי", „הבנים שלי". ואם זה הבנים שלה, היא בוודאי תשמור עליהם. אבל היא גם אמא של המדינה והיא צריכה לשמור גם על המדינה כמו על ילד שלה. אמא אף פעם לא מוותרת על ילד שלה. תביני: אני לא למדתי בגמנסיות, גמרתי רק שש כתות בבית־ספר עממי ולא ידעתי לפני ההיסטוריה מה שלנו או לא שלנו, אבל אני יודעת ומבינה מה שעיני רואות. כשאני טיילתי לפני כמה זמן בבאניאס, למשל, וראיתי את כל היופי הזה — הרגשתי שהיופי הזה הוא שלנו. תגידי, לא חבל לתת להם את כל היופי הזה? לא מתאים להם יופי כזה. אין להם עיניים בשביל לראות את זה; עובדה, הידיים שלהם היו מתאימות רק לבנות שם עמדות של נשק ולא עצים. אם זה היה שלהם, אם זה היה מדבר ללב שלהם, היו עושים שם רק מלחמות!

„חס וחלילה שיחזירו משהו; אם חושבנו מתחילת להחזיר — או לא היינו נלחמים ולא היו נהרגים לנו הבחורים: ואלה, תגידי, למה נלחמנו? למען? מה השתנה מקודם? אותם הערבים. אותו האויים, רק שעכשיו יש יותר בתי־קברות. או אם לסבול כבר — אז לסבול בשביל משהו. חיים ומות זה לא בידינו, זה בידי אלוהים, אבל פוליטיקה — להתקדם קדימה או ללכת בחזרה אחורנית — זה בידינו.

„אני רק אמא, אבל לדעתי, הממשלה צריכה להתחשב בדעות של האמהות. אני יודעת שלממשלה יש יותר שכל משיש לי, אבל צריך לא רק שכל, צריך גם אמונה, יש לי אמונה".

צילה שטיינר

(סוף מן העמוד הקודם)

„הבנים שלי יותר חזקים מאתנו וגם מספיק עצמאיים כדי לא להיות מושפעים מתורת ההורים — ובכל זאת החרדה שלנו, האמהות, מגיעה אליהם. אז, אם יושב הבן נלחם בתעלה והאמא שלו יושבת בבית וכל הזמן שולחת לו „טלגראמות" בלבה: „כבר מספיק כבר, מה זה חשוב התעלה — העיקר שתחזור הביתה... מה זה חשוב שלימות הארץ, העיקר שתחזור אתה בריא ושלם" — היא לא עושה לו בזה טובה גדולה. היא לא עושה אותו יותר חזק שם, וגם לא יותר בטוח. לדעתי, זה אגואיזם מצדה, כי היא חושבת רק על עצמה, רק על השקט שלה היא, ולא חושבת על השקט שלו, וגם לא חושבת על האמהות האחרות. אם היתה חושבת גם על כל האמהות שמחר תשלחנה את ילדיהן היתה יודעת שאם ניסוג עכשיו, אנחנו אולי נרוויח את הילדים שלנו — אם כי גם זה לא בטוח — אבל נגרום לכך שבעתיד תהיינה הרבה אמהות שכולות.

„למזלנו אין הרבה אמהות מיוחדות כאלה אצלנו. ואילו אותה אם שכולה שצעקה: „החזירו את הכותל, החזירו את כל הארץ, רק השיבו לי את בני" — אדם לא נתפס על צערו, ובוודאי לא אם שכולה. מותר לה. לעם, למנהיגי הצבא, אסור להגיד דבר כזה, אבל — לאם?

„אני לא מאמינה שהאמהות שלנו יכולות להוריד את המורל למבשלה. להיפך, אני חושבת שהממשלה יכולה להעלות לאמהות את המורל. אם תהיה חזקה ולא תוותר על ההישגים של הבנים שלנו. כאם יהודיה, ואולי במיוחד לאחר הנסיון שלי בשואה, יש לי הרגשה לא רק להיות בני אלא גם לחיי עם ישראל. אני מרגישה כמה זה קשור ביחד ואני רוצה גם את זה וגם את זה. גם בנים חייב זוג לחיות כה.

עדינה ליאור

(סוף מן העמוד הקודם)

בחשבון. אני לא אתן לו את מעילו לנסיגה, לא בפה ולא בלב. וזאת, בהתחלה גם מתוך הזדהות עם בטחון המדינה, גם מתוך הזדהות עם זכותנו ההיסטורית על הארץ אבל גם מתוך הוכחות. עם בטחון חיי בני; היום על הגבולות האלה חייהם בעיני בטוחים יותר מאשר על גבולות אחרים. היום על הגבולות האלה יש לדעתי גם זהות מוחלטת בין הבטחון של חיי בני לבין הבטחון של חיי המדינה.

אם יש עוד משהו שלא נותן למחשבת „די כבר, תחזיר את השטחים אבל שיהיה כבר שקט" אפילו להתעורר אצלי, — אלה הן האמהות השכולות. זה כאילו אני בוגדת בהן אם אני כאם אומרת: לסגת. לא מספיק שהן הביאו קורבן — אלא גם שהקורבן שלהן היה לשוא? אנחנו לא יכולות לסגת בלי בנינו — נחם, רבים מהם, נשארו שם.

אני חושבת שאם, נידרש חלילה, לוותר ולסגת — הנשים הן שצריכות לקום ולהשמיע את „לא!" שלהן: „לא, אנחנו לא מוכנות לתת את בנינו שוב ושוב למלחמות". אני מכירה הרבה אמהות שבזמן הכוננות לפני ששת הימים הפגינו ענגא כבר לפלהבה, וזאת מאותה סיבה: בטחון החיים גם של בניהן. לכן לא כל מי שאומר היום לוותר "ההזיר" הוא באמת דואג לשלום ולבטחון של הבנים שלנו.

גולדה מאיר היא אם והיא כואבת כל קורבן — אבל היא קודם כל ראש ממשלה וחברת מפלגה. כלומר, יש לה לא רק רגשות של אם, אלא גם דעות של מפלגה, מפלגה שהרבה פעמים נסוגה גם כשלא היה צריך. ולכן כשהיתה ממשלת הליכוד הלאומי הייתי יותר שקטה, כי היו בה אנשים, כמו בגין, שאני סומכת על שיקוליו, שכן הוא עושה חשבון על בטחון יותר ממלכתי ולא רק לטווח קצר. אולי זה לא טבעי לאם להשוב על טווח ארוך ועל כל עם ישראל, אולי זה יותר טבעי לאם לחשוב במושגים של „היום", „ברגע זה" ובמושגים משפחתיים של אב, בן, אח וכו'. אבל אם שבמשך שנים הורגלת למנוי לחשוב גם על העם, קשה לה להיבהל מזה גם כשהבן שלה נתון בסכנה, האמיני לי, בחנתי את עצמי הרבה פעמים, וגם בימים כמו נפלו יום יום קורבנות — בוחנתי אם אמנם דבר משפיע או משנה את גישתי ודיעותי, ונוכחתי שזה לא משפיע.

מתוך נסיוני אני יודעת איך אשה ואם יכולה להוריד את המורא"ל. מספיק שאם אחת בחבורת של אמהות תבכה — וכבר יזרלות הדמעות אצל כל האמהות, כי הדמעות נמצאות עם מגילא, בפרט אצל אם יהודיה, ולהיפך. מספיק שאם אחת בחבורה תהיה אמיצה לב — וכל הנשים תהיינה אמיצות.

לאה הורוביץ

(סוף מן העמוד הקודם)

של העם, פתות תתלונן, תבין יותר את ההכרח במלחמה. אבל זה רק באופן כללי, כשכל עם ישראל נתון בסכנה, כי כשחיי בנה שלה הם בסכנה — לדעתי שום אם, עם כל היהדות והפטריוטיזם והבנת שבעולם, לא תגיד: אני מוכנה להקריב את בני. לדעתי, גם אסור לה לומר דבר כזה. יש כאלה שאומרים: זה גורלנו וכל דור צריך לתת את חלקו, כשם שהדורות לפנינו נתנו את חלקם. אבל אני שואלת: לתת בנים — למה זה גורל? וזה לא מוכרח להיות כך. אני מוכנה לתרום להיסטוריה את התורה של הבנים שלי, את הכשרונות שלהם, אבל למה את נפשותיהם? מה שיש בתוכנית הגלותית של העולם ושל המשכיות הדורות של עם ישראל — אני לא יודעת, אבל ברגע זה אני חיה את החוקיות של המשפחה שלי, ברגע שבני בסכנה היחסים הם ביני לבין בני ולא ביני לבין כל הדורות, ומה שאני רוצה הוא זה שבני יהיה ברגע הזה ולא ימות בשביל כל הדורות.

„אבל דווקא מפני עוצמת הלך הרגשות הטבעי של אם, אז לדעתי גם לא צריך לסמוך בעניין זה על הרגשות של האמהות. אסור להעמיד אם בפני ברירה: „או הבן שלך או השטחים; או הבן שלך או שלום". אני גם לא יודעת אם זה באמת עומד כך באופן אוביקטיבי, אבל אפילו אם זה עומד כך אסור להעמיד את האם במבחן. לא האם צריכה להכריע בכך אם תהיה מלחמה או לא, אם צריך לסגת או לא. אשה, ובייחוד אם, לא בנויה בשביל החלטות כאלה. הטבע עשה אותה במיוחד חלשה ורכה כדי להיות מספיק רגישה לדאוג לילדים שלה, כדי לחרוד להם. זה יותר מדי לדרוש ממנה שתהיה חזקה כדי לוותר עליהם, זה יותר מדי לדרוש ממנה לחשוב על טווח ארוך ועל כל עם ישראל. סוף כל סוף בשביל זה יש ממשלה, שבראשה עומדת היום במקרה גם אם. ואני מצדי לגמרי סומכת עליה".

מרים גרבר

(סוף מן העמוד הקודם)

ביכה. אולי אין אמהות יותר חזקות או פחות, אלא רק אמהות שיודעות יותר או פחות להעלים את חולשתן.

„לשתוק זה תפקיד קשה, אבל אולי מה שמקל עלינו היא עובדת ההזדהות שלנו, האמהות, עם המטרות של המלחמות שבנינו נלחמים איתה. ההכרה שהמלחמה הזאת הכרחית, צודקת, חיונית — גם עושה אותנו לשותפות ממשיות, והשותפות הזו מחייבת אותנו. הנה, למשל, כשאני אומרת — ואני באמת מאמינה בזה — שאסור להחזיר אפילו שעל אחד, בוודאי לא מסיני, — אז אני יודעת שבזה אני לא מקרבת את היום שהבן שלי יחזור הביתה. אבל אני גם יודעת שדווקא משום שאני חושבת כך אין לי שום זכות להגיד: „עד מתי?". ואני אומרת שאסור לנו לסגת, כי אני מאמינה שאם ניסוג מהתעלה תהיה מלחמה חדשה וכך בעמוד כולנו שוב בסכנה. וגם בני. אם לא ניסוג אולי תתחדש האש — אבל האש, לדעתי, תתחדש גם אם ניסוג, אז אם כך הלא יותר טוב שנשב דווקא איפה שאנחנו יושבים היום, על התעלה.

„אני מדגישה את סיני, כי אצלי היום למקומות שכבשנו אינני סנטימנטלית או היסטורית. לי יש סנטימנטים רק לשני דברים: לבטחון ולקורבנות. אם בכלל קורבנות זה דבר המכריע בשיקולים פוליטיים אם לסגת או לא — אז לדעתי, לא רק הקורבנות שעתידים, חלילה, ליפול צריכים להילקח בחשבון, אלא גם הקורבנות שכבר נפלו. אני בהחלט חושבת על בטחון בני, אבל, אני גם חושבת על חברו שגדל יחד עמו כאן בכפר ויהקין ונפל במשיטה על האי גרין. אני חושבת גם על אמו. גם לה יש זכויות היסטוריות על האי הזה. סיני שלנו או לא שלנו — לא מענין אותי, הדם של הבנים שנשפך שם הוא בטח שלנו. לא רוצים לשפוך יותר דם. רוצים שיהיה כבר שקט. יש כאלה שאומרים: „נו, שנחזיר כבר — ושיהיה כבר קצת שקט", ואני אומרת להיפך: „שלא נזוז משום מקום, כדי שיהיה כבר קצת שקט". יותר מזה: כשאני שומעת על הפגנות ומוקשים באיזור בית־שאן אני תמיד אומרת: „שוקה כבר גם את הגלעד, ושיהיה כבר קצת שקט..."

הקולונל הבריטי בן ה־70 שלחם לצד ה„הגנה" בחיפה

בלונדון יצאה עתה לאור הביוגראפיה של הקולונל ריצ'ארד מיינהרצהאגן המנוח, שבעקבות פוגרום באודיסה, בתחילת המאה, נעשה אחד מידידיה הנאמנים של הציונות.

מאת **יוסף פינקלסטון**
סופר „מעריב" בלונדון

לורנס איש ערב ואורד וינגייט שבו את דמיונו של הציבור, אך כמותי שקולונל ריצ'ארד מיינהרצהאגן ראוי לפרסומת לפחות כלורנס, שהכירו היטב בארץ־ישראל.

מעלליו של מיינהרצהאגן בצייד, חיל, קצין ביון ודיפלומט בוהב מגוונים בלי ספק יותר אפילו מעלילות לורנס, שבו ראה מעמיד־פנים, אך אף על פי כן חיבבו. חיל אהבם היו פאנטאסטיים, עד כדי כך, שבמה הותמו ביקורת בלתי־ידידותיים אוני־דים כיום, כי, בדומה ללורנס איש ערב, המציא גם מיינהרצהאגן סיפו־רים על עצמו.

על דבר אחד אין עוררין — על ידידותו לויצמן ולישראל, שידועים שלא נסתיימו אפילו במיבצעיו ה־פאנטאסטיים בחיפה במלחמת השחר־רור, כאשר כבר היה יותר מבן 70.

הביוגראפיה של קולונל ריצ'ארד מיינהרצהאגן — „חובה, כבוד, אימפ־ריה" — מאת ג'ון לורד, שזה עתה יצאה לאור בלונדון בהוצאת „האצ'י־נסון", מתפרסמת, כיאה לה, ערב יום העצמאות של ישראל. אם הקדיש אי־פעם, לא־יהודי חלק גדול מחייו למען תקומת ישראל, היה זה בלי ספק קולונל אנגלי רב־מעללים זה.

עם אנשי ביל"ו

אך כמו לפלפל, היו גם ל־מיינהרצהאגן מושגים מיוחדים על היהודים. בתקופת מסויימת אף היו לו רגשות אנטישמיים. הוא נולד למשפחה ויקטוריאנית מן המעמד הבינוני־הגבוה בלונדון. משפחת אביו מוצאה מגרמניה ומכאן גובע שמו הגרמני, אך משפחת אמו היא אנגלית „טהורה". אמו היתה אחותה של ביאטריס וב, שהתפרסמה כלוחמ־ת למען רפורמות סוציאליות וכ־אשתו של לורד פאספילד, מחבר „הספר הלבן של פאספילד" הידוע לשימצה, על א"י בתחילת שנות ה־עשרים.

יתכן שריצ'ארד לא היה מקדיש כל תשומת לב ליהודים ולבעיותיהם, אילמלא ביקר באודיסה, בפתאים סופן. באותה עת התחולל פוגרום ברחובות אודיסה, בעוד הוא מבקר בקונסוליה הבריטית בעיר. הוא יצא במהירות מן הקונסוליה, בפס בבטנו של בריון רוסי, והציל נערה יהודיה [...]

הקרב בחיפה

ההזדמנות לעמוד לצד הישראלים שלחמו על קיומם ב־1948, נזדמנה לו באופן בלתי־צפוי והוא לא היסס לנצלה, אף כי כבר היה בן 70. הוא הגיע לחיפה על סיפונה של אניה בריטית, יחד עם גדוד של חיילים. באותה עת התחוללו קרבות עזים בין יהודים לערבים בחיפה והגדוד ה־חיילים נשלח להגן על מעורדים בריטים.

מספר בעל הביוגראפיה:
„הדי היריות ושריקת הכדורים הפציצו טיהר בודהו של ריצ'ארד [...]

[...] „בירייה ראשונה הפיל את אחד הערבים. הוא התקדם ונפגע באנשים נוספים. בשלב זה הרביקו אותו אנ־שי ההגנה וסייעו לו לירות בחמישה לרים נוספים ולקבל את כניעתו של הערבי היהוד שהרים את ידיו. בריחוק מקום נמצאו כ־30 ערבים נוספים ולבסוף נשמה הוללו כולם.

[...]

פומפידו נבהל מן הטון...

מחאותיהן של מדינות ערב הביאו את נשיא צרפת לחזור בו גם מנימה העלולה להתפרש באוהדת את ישראל

מאת **גיל קיסרי**, סופר „מעריב" בפאריס

[...] להקים [...] ה„מיראז'ים" הצרפתיים לוב, [...] אולם, על אף התפתחויות ההד־[...] במצב תוהפיה בין ישראל לצרפת.

[...]

אולי אתה יכול לספר לנו זי הפעם, דיבר האיש אמת.

מגע ידו של הנשיא פומפידו בעניני המזרח התיכון מגיע עד לניסוחן של הודעת־ההכמשלה. פומפידו עצמו לא הקתיר את הרבר בעת פגישת הפרידה שלו עם שגרירה הקודם של ישראל, ואלטר איתן. פומפידו נטל על עצמו את מלוא האחריות למה ניסוחים חריפים ופוגעים כלפי ישראל. הנשיא [...]

משום שכאשר מדברים על המדיניות האנטי־ישראלית של צרפת, יש לזכור מדיניותו של פומפידו. בקודמו, דה־גול [...]

פומפידו מנסח בעצמו

[...]

הצבעות נמשכת

[...]

ראש הממשלה הרים ידו...

הממשלה החדשה בתורכיה, שנתמנתה בלחץ קציני הצבא, המתמרדים, רואה את דיכוי הטרור המשתולל במדינה כתפקידה הראשוני

מאת **ש. כהן**
סופר „מעריב" בקושטא

הוא סטודנט יהודי־עשיר ולא־שוטה, כבן 20, המתגורר בקושטא או באנקרה, כדי ללמוד שם באו־ניברסיטה, אך בינצאו קרוב לוודאי מן דמותו המזרחי הפחות מפוזרת [...]

[...]

בעד סיפוח סיני

הוא החליט כי עליו לעזור ליהו־דים בארץ־ישראל ובשנת 1918 קיים פגישות עם בלפור הדן עמו בהקמת בית לאומי יהודי בארץ. בעזרת שנה שוחרר מן הצבא כדי לפעול פעולה פוליטית בוועידת השלום בפאריס, שם עמד במגע הדוק עם לורנס איש ערב, הוא אף ביקש את המיכתב של גבריאל סמאסם והאמיר פייצאל.

מתוך יומנו לסרזוק, שגילתה תבונתו הרבה ואת בגרותו הפולי־טית, חיבר מיינהרצהאגן תזכיר בוטה, בשביל ראש ממשלת בריטניה, לויד ג'ורג', שבו המליץ לפני הבריטים על סיפוח דרום סיני [...]

[...]

„השתתפתי בשביתת־הרעב בבנין הסובייט העליון"

מאת: גבריאל וואלק

למעלה מ־150 אנשים, ביניהם זקנים, נשים וילדים, ישבו על הספסלים ועל הרצפה לאורך הקירות של חדר המתנה בנשיאות הסובייט העליון ותוך שתיקה גמורה החלו בדו־קרב מסוכן עם השלטונות על הזכות החוקית לצאת למולדתם, מדינת ישראל.

בעבור חצי שעה מסרו כל תחנות השידור החשובות בעולם, פרט לראדיו מוסקבה, כמובן, אינפורמציה על שביתת הרעב של היהודים הסובייטים; אולם אנחנו, שישבנו על רצפת האבן של חדר ההמתנה בפארלאמנט הסובייטי, עדיין לא ידענו על כך, בשם שלא ידענו מה מצפה לנו בעבור 9 שעות...

כל הענין התחיל ביום ה־... במארס 1971. באיחוד ערב במצאר אנשים רבים בהתכנסות של רינה. אותה שעה יצאו בדרך רינה — מוסקווה — ויבה...

(25) גלאור נפרדים קרא בעברית קטע מתוך הגדה על פסח על יציאת מצרים.

עם ישראל חגג באותו זמן בארצו את חג הפורים, ו־150 מבנינו ובנותיו לחמו על יציאת מצרים שלהם.

בשעה 9 יצא אלינו מנהל המשרד. הוא הסתכל ביהודים בשנאה מבלי להשיב על אף שאלה אחת, הגדיר את מעשיהם של הנאספים כבלתי חוקיים ...

הטלגראף המרכזי, מכאן שוגר מברק לניקולאי פודגורני, נשיא ברית המועצות. על המברק חתמו למעלה מ־100 אנשים.

כאן, במוסקווה, הופיעה פתם גרסת הסולידאריות היהודית, הדבר המאחד את עמנו בזמנים קשים. לטלגראף המרכזי באו יהודים צעירים מבית הכנסת עם טוקסות והביאו להם ...

למחרת — יחס חדש

חסל מפוטים על דמוקרטיה

...

איטית, אידאלה נשים, וביניהן רבקה אלכסנדרוביץ, והסיה קאמייסקה, נחפסו בנטות בידיהן על־ידי אנשי המיליציה, אשר הלכו לגרור אותן מתוך האולם.

כעבור דקה פונה האולם מן היהודים אשר נזרקו לרחוב.

בשעה 9 התכנסנו כולנו במשרד ...

אך אל לנו לשכוח, כי רבבות אחים ואחיות שלנו עדיין מוחזקים בכוח בגבל, כשהם נתונים להתעללות של כפיה, וכי אנו חייבים לעשות כל מה שביכולתנו על מנת לעזור להם.

ההודעה הראשונה

העתונאים באים

הגדה — לאור של נפרוד

„משם אין יוצאים חיים"

סיפורה של צעירה שעלתה ארצה, אחרי מאמצים נואשים, ממדינה המתעללת באזרחיה היהודיים ועתה מצאה את ביתה בקיבוץ „מרום גולן"

מאת יעקב ארז

היא באה משם. מן הארץ שממנה אין עולים. יצאה מתוך עם הנורש במיעוט היהודי החי בקרבו. דוחקו ל„תחומי מושב", לכמה גטאות צרים. היא באה ממדינה שבת נמקים יהודים בין חומות הכלא ואת המלה „ישראל" הס מלהזכיר. היא בת לקהילה יהודית קטנה מושפלת ומבוזה, משוללה זכויות אזרח, אפשרויות פרנסה — ותקווה.

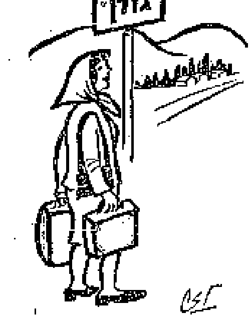
היא עלתה משם, בכוח רצון כביר, מתוך ציונות שלא נקנתה אף מלימוד עברית והיסטוריה. היא לא היתה אחת מרבים. לא נהנתה אפילו מתמיכת כלל מבני קהילתה. היא לא נתחזקה משידורי „קול ישראל", אשר לא נקלטו בביתה. לא קיבלה מכתבי עידוד או דרישות־שלום בדרך ...

בינתיים את האבן במקומה. כך, נשארנו בנכר. כשמתה אמא עברו דודי ודודתי להתגורר עמנו. הם לימדו אותי כיצד לטפל באחי הקטנים, ובבית, ואני נכנסתי לעול האחריות. אחרי שנה הם יצאו לעלות לישראל. באותם ימים, היה הדבר אפשרי. הם ביקשו מפני להצטרף אליהם, אבל לא יכולתי להשאיר את אחי ...

יציאה ב־10.000 ל"י

בית בגולן

בשורת שחרור ירושלים

חוצפה יהודית

בכי בלוד

אם את אוהבת אתגרים, אם את רוצה להיות במרכז ההתקדמות המדעית והטכנולוגית, אם מושך אותך העולם המופלא של הרפואה המודרנית, עבודת צוות, סיפוק והתקדמות, למדי את מקצוע האחות.

נפתחה ההרשמה לבתי־הספר לאחיות מוסמכות.
פרטים: ביחידת האחיות, משרד הבריאות ובכל בתיה"ס לאחיות בארץ.

למדי את מקצוע האחות!

בשנת 1952 הצעתי לשחרר ירושלים ומחוז חברון אך הרוב בממשלה התנגד

מה הייתי מוסיף היום למגילת העצמאות * למה לא קבענו גבולות המדינה בהכרזת העצמאות * לפני כמה שבועות ראיתי תקוה לשלום — אך תקוה זו נחלשה אצלי

שיחה עם **דוד בן־גוריון** מאת **אלי אייל**

אריה עדיין שואג, כל עוד טריות ולחות אר־ תיות ההיסטוריה ירי־ צה דוד בן־גוריון ל־ עצב אותן. האיש שעשה היס־ טוריה רוצה גם לכתוב אותה. את זה הוא עושה חמש עשרה שעות ביממה ובעוד זמן קצר ימלאו לו שמונים וחמש. אין אלה סתם זכרונות: „אני מא־ מין שכל דור טוב יותר מן הדור הקודם. רוב הנוער ש־ לנו הוא טוב ואני רוצה ש־ הוא יעצב את המדינה. רצוני שידע מה היה רע קודם ומה היה טוב קודם".

למי מן הדמויות התנ"כיות ביתן לדמות את דוד בן־גוריון יזל סמך דברים בעלי משמעות אקטואלית סמ־ ליה שאמר בראיון לכבוד יום העצ־ מאות העשרים ושלושה: — „לא היתה לעם ישראל הבנה ממלכתית גם לא בבית ראשון וגם לא בבית שני. היו רק אחדים שהיתה להם הבנת ממלכתית. לדוד היתה. גם שי־ אול היה איש גדול. גם המלך עוזיהו שבקושי מזכירים אותו במלכים, היה מלך גדול, לא פחות מדוד, אבל לא הצטיין בשלטון ממלכתי. המלחמות ברומאים זה אבסורד (בית שני — א.א.) וגם המלחמה עם הבבלים — (בית ראשון). ירמיהו היה נגד ה־ מלחמה, הוא ידע שאם לא נילחם יתנהגו אתנו הבבלים בסדר. והבב־ לים באמת התייחסו יפה. אלא שתו־ ירושלמים לא הבינו את ירמיהו. הוא היה הנביא הגדול ביותר. לא היה נביא שסבל כמוהו. נדקו אותו לבור עמוק. אבל היתה לו הבנה ממלכתית. הוא ידע שלא נוכל לעמוד. לא ש־ אהב את הבבלים; אבל אנשי ירו־ שלים רצו דווקא להילחם, וקרה מה שקרה".

מספיק עם הפוליטיקה

האם יש לדברים רמזים אקטואל־ יים? — „בפוליטיקה השוטפת אינני מתערב", נזרק מיד דוד בן־גוריון.

— מדוע אינך מתערב ומשפיע ד־ עותך?

— „עזבתי את הפוליטיקה, כי זה היה מספיק. הייתי יותר מדי בזה. חמש־עשרה שנים בהסתדרות, חמש־ עשרה שנים בהנהלה הציונית, חמש־ עשרה שנים בממשלה, חשבתי שזה מספיק. אמרתי בזמן האחרון את דעתי. לא מקבלים אותה".

אף־על־פי־כן יש לבן־גוריון דב־ רים לומר עשרים ושלוש שנים אחרי שקרא במוזיאון תל־אביב את הכרזת העצמאות.

בן־גוריון: ההכרזה נעשתה ביום שישי, ישבתי ביום חמישי בערב ו־ ניסחתי אותה, כי היתה ועדה של הממשלה הזמנית שהציעה נוסח הכ־ רזה והיתה ביקורת על נוסח זה, ש־ יש דברים חסרים ומיותרים. מונתה ועדה שנית: הרב (י.ל. הכהן) מי־ מון, אהרון ציזלינג, משה שרת ואני. שרת לא יכול היה לבוא ולכן היינו רק ציזלינג, מימון ואני. והם הס־ כימו להצעה שלי רק היה ויכוח על פסוק אחד. כתבתי „בטחוננו ב־ צור ישראל". הרב מימון רצה להו־ סיף „וגואלו". ציזלינג היה נגד ה־ נוסח של צור ישראל כי טען שהוא אתיאיסט. הסברתי למימון שצור יש־ ראל זה אלוהים ולציזלינג שצור יש־ ראל זה כוח ישראל, הצבא. כל אחד יפרש את זה כרצונו. אחרי ויכוח זה הסכימו. למחרת צוד היה תיקון בדבר חופש דיבור ותופש לשון. ו־ הנלכם, אינני יודע לשם מה נחוץ חופש לשון. נוח נתקבל מה אהה.

שאלה: באותה שעה שבאתם יו־ מים איך ראית את המדינה העתידה לקום, אי שזה עיקה קשה? איזו דמות תהיה לה מבחינה תרבותית, דתית, מדינית, חברתית?

בן־גוריון: הדאגה העיקרית היתה המלחמה, יען כי כל הגנראלים הג־ דולים חשבו שתוך שבועיים לא יישאר שום יהודי בחיים. גנראל נורו־ גי, אוהב יהודים, אמר לי שני ימים לפני ההכרזה: למען השם, אתה יו־ דע מה קרה לנו, לנורווגים, שנל־ חמנו בגרמנים. דנמארק נתמסרה. ובכן מה שאבד הנורווגים בבלגי ב־ מלחמת העולם השניה, יהיה צחוק ולדים לעומת מה שצפוי לכם. הוא צריך להבנה וידע היטב מה יש לנו ומה אין לנו. לא היה נשק אווירי ותותחים.

גנראל מארשל חשש מטבח

חבר שהיה באמריקה ושוחח עם גנראל מרשאל (או מיניסטר החוץ האמריקני) סיפר על חששותיו של מרשאל לטבח ביהודים ובסוף הוי־ סיף: גרמת לי שהוא צודק. אמרתי לו: לך נספר זאת לממשלה הזמ־ נית, אבל בלי ארבעת הטלים האח־ רונות שלך, הוא סיפר והם נבהלו מאד. ואילמלא היתה החלטה של הועד הפועל הציוני תורש לפני זה, אני מסופק אם היתה אז החלטה על הכרזת העצמאות. היה מישהו שהציע להכריז על ממשלה ולא על מדינה. זו שטות, איך אפשר?

הקיבוץ המאוחד דרש שני צבאות

דברי הנורווגי עשו עלי רושם. רק מעטים היו עם אימון צבאי. היה הפלמ"ח ואלה שחזרו מן הבריגדה, אבל ראשי ההגנה לא רצו לקבלם להגנה. היה פחד נורא. היו באדה שביקרו כאן וחזרו לאמריקה וחששו שיותר לא יראו יהודי בארץ ישרא־ אל. רבים לא ידעו מה זאת מלחמה. כשהציעו שאהיה שר הבטחון, הע־ מדתי שני תנאים: שיהיה צבא אחד הכפוף לשלטון אחד. אנשי אחדות העבודה, שנתפלגו יצאו נגד. הם דר־ שו שני צבאות. צבא אחד (הפל־ מ"ח — א.א.) כפוף להסתדרות — ושני לממשלה, והיו גם חברי מפקדה עלי שאמרו לי „בשביל עניינים קש־ ים כאלה לא כדאי לריב אתם". אבל הם גם לא רצו להילחם בי.

בחודש הראשון עמדנו על סף כשלון. נשק לא היה בארץ. האנגלים התחילו לעזוב את הארץ מדרום לצ־ פון ועזבו שטח גדול בדרום, בנגב, שטם היתה תחנה צבאית לשם אפ־ שר היה להעביר נשק באווירון מ־ צ'כוסלובקיה.

עמדנו על סף כשלון

את הדרך לירושלים סגרו, אף ש־ האנגלים התחייבו לשמור על חופש התנועה. קראתי ישיבת מטה כדי לפרוץ בכוח. הביאו לי 400 איש, א־ מרתי: זה יספיק? נחוץ 1,500. אז התיבו שכל החיילים עסוקים במקו־ מותיהם בחזיתות אחרות. אז הזמנתי את המפקדים עצמם לכל אחד הקציב כאנשיו עוד באותו לילה. ובאותו ערב הגיע משלוח נשק ראשון באו־ וירון ובני השתמשו אלה קיבצו את הדרך לירושלים. אנגלית לא הפער־ בה בפעם הראשונה.

שאלה: מבחינה מדינית האם רו־ אית אז את ישראל במדינה פרו־מע־ רבית, או פרו־סובייטית, או ניטרא־ לית?

בן־גוריון: מסרתי הודעה לכנסת, כי מדיניותנו היא שלום עם כל הע־ מים ובעיקר יחסים טובים עם רוסיה ואמריקה. הרוסים הם היחידים שעז־ רו לנו. ניצחנו הודות לעזרה הרו־ סית. קיבלנו נשק הודות להם, הם עזרו לנו עד גמר המלחמה ולא נפ־ שו מיר אויבים. במועצת הבטחון, כשהיה נציג אוקראינה יו"ר תורן של המועצה, נתן לגרומיקו, שהיה אז נציג ברה"מ, להזמין את אובדי אי־ בן מישראל לדיונים. קמה צעקה. האורחים צעקו הערבים אמרו ש־ אין מדינת ישראל. אז הופיע גרומי־ קו בנאום העיוני ביותר ששמעתי ב־ חיי.

שאלה: ובכן ראית את ישראל ניטראלית במאבק הבינגושי?

בן־גוריון: לא ניטראלים, אבל יר־ דידים. אפילו האמריקנים הכילו „אמברגו" ורצו לבטל החלטת או"ם. אמנם הנשיא (בארה"ב) קובע, אבל לא מתערב בכל דבר. הסטייט דיפרט־ מנט היה תמיד אנטי־יהודי והיה נגדנו. וטרומן הכיר מיד וגם הרוסים הכירו דה יורה יום אחרים.

הצבא היהודי קבע את גבולות המדינה

שאלה: מדוע לא כללת בהכרזה את ענין גבולות המדינה?

בן־גוריון: הייתי אז בתל־אביב וי־ ידעתי שלא אוכל להתקשר עם חב־ רים אחרים. ידעתי שהמדינה תקום בכוח הצבא שלנו ולא בכוח ה־ או"ם. זה עזר לי בענין הגבולות. שני היועצים, פנחס רוזן ופינס־ לית, שאלו איך נכריז על המדינה בלי לומר מה הם גבולותיה. אמרתי: לא משתייבים, ארה"ב של אמריקה הוקמה כשהיו בה 15 מדינות ולא אמרו מה הגבולות (בהצהרת העצ־ מאות). ושנית, אילו עמי ערב היו מקבלים את החלטת או"ם, הייתו אי־ לי מקבלים את מה שהיחלט בחלו־ קה, שירושלים מחוץ למדינה, והנגב מחוץ למדינה והגליל המערבי מחוץ למדינה. אילו הערבים היו אז בש־ כימים. היו אלה הגבולות. אבל ידע־ תי שאת הגבולות יקבע הצבא היהו־ די, ובאמת כשהיתה שביתת נשק הי־ כירו הערבים בעצם בגבולות שהצבא החליט עליהם ולא האו"ם.

היה רק מקום אחד שהיה ענין לפרים, עיראק סירבה לחתום על שי־ ביתת נשק. והצבא העיראקי עמד לעזוב. היה התנאי של האו"ם ששום מדינה לא תיכנס לשטח שלא היה מקודם בשליטתה. הירדנים רצו להי־ כנס במקום העיראקים. משה דיין ניהל את המו"מ ואמר שלירדנים אס־ סור להיכנס לשטח שיפנו עליה־ העיראקים, אלא אם כן בתחלק בו תלק בתלק. התווכחו זמן רב ובסוף הסכימו וזה השטח של ואדי ערה שאיפשר לנו את הדרך לעמק.

שאלה: אם היה פחד נורא כל־ כך — האם חשבת כי ננהל תבוסה?

בן־גוריון: הייתי בטוח שננצח. היתה לי אינטואיציה. היהודים ש־ ידענו להילחם אז הירדנים, היתה כ־ מובן בעיה של נשק, ידעתי שנוכל לעמוד. השבתי שנאבד לפחות 20 אלף אנשים ואיבדנו 6,000, בממשלה הזמנית היו רבים שפחדו מאד מהכר־ רזת המדינה.

ב־55 הצעתי מערכת סיני

שאלה: האם הקולות אי שיספרו שנים רבות ולא יהיה שלב? מה חלבת אז על משך המלחמה הצבאי לנו עם הערבים?

בן־גוריון: קיוויתי שיהיה שלום, סעיף ראשון בשביתת הנשק הוא שלום ושאסור לפגוע מגבול אחד לשני. היו לי ספקות אם אפשר לכי־ מון. היה שלום עד סיני (ב־56'), הם לא קיימו את שביתת הנשק, גם בי־ ירדן וגם בסוריה ואחר כך במצ־ רים. יצאנו למלחמה ב־56' להבטיח שיט חופשי ולהשמיד הפידאיון, וי־ אילו היה מישהו אחר מכיר ארים ולא אורתאנט. לא היתה פירצת מל־ חמת ששת הימים, כי לאו־תאנט לא היתה זכות לפנות את כוח האו"ם מ־ סיני. פעם היתה קבוצה, בו עומדים לקחת את צבא האו"ם מסיני ואז שאלתי את מזכיר האו"ם, דאג האמ־ רשילד, אם זה נכון ואמר חלילה. אסור לקחת צבא או"ם בלי החל־ טה מפורשת של האו"ם כולו.

שאלה: אם ירדן האריה, כדבי־ ריך, הפרו קודם את תנאי שביתת הנשק, מדוע יצאתם רק באיזי נגד מצרים?

בן־גוריון: הצעתי מערכת סיני עוד ב־55', אבל הממשלה התנגדה. הצעתי אז לצאת בלי אנגליה וצר־ פת, שממשלתן כוח לשאדם אדשיין. הצ־ עתי גם ב־52' לשחרר מחוז ירו־ שלים ומחוז חברון כאשר הירדנים הרסו את הציור לירושלים והפרו שביתת הנשק. אמנם אנו עשינו בי־ סתר ציבור אחר, אבל זה לא הכ־ שיר את המעשה של הירדנים. הר־ ממשלה התנגדה להצעתי ואפילו על לויה מחברי בעצמי צבא וכבחון לא רציתי לכלול בהתייעצויות מפלג־ תיות פנימיות ובגלל זה היה הריב בגר, כי לא הכנתי את חברי. בימי מלחמת הקומממיות בשדחל הענין עם מצרים (כמה שנים לפני מבצע סי־ ני) הכנתי את התכנית. ראשון הת־ להב דיין ואח"כ קפלן ולבסוף שרת (כוונת ה.ג. היא הפריצה לנגב — א.א.).

פחתה תקותי לשלום

שאלה: האם ראית מצב שיבוי לשלום על סמוך?

בן־גוריון: היה זמן שראיתי תק־ וה לשלום, כשנאצר הסכים להצעות רוג'רס. זה היה תמורה בעיני, כי תי־ מיד לא רצה לשמוע על שלום. עתו־ נאי שנפגש עם נאצר אחד שנאצר אמר לו שהבעיה העיקרית של מצרים היא להוטיב את מצב הפלאחים ולא המלחמה בישראל. ונאצר אמר לעתונאי שטעה ובני יקדיש עצמו רק להוטיב מצב ונפלאת המוצרי. לפני כמה שבו־ עות ראיתי שיש תקוה לשלום. אבל מאז תקוה זו נחלשה אצלי. לא אומר שפסה אבל פחתה.

שאלה: בגללנו או בגללם?

בן־גוריון: על עלנו לא אדבר. קודם כל בגללם.

לא להפריד דת ממדינה

שאלה: כאלה פחדי מדינה ש־ נקבע עם כינונה אינך מרוצה?

בן־גוריון: ובכן, לא לפי סדר ה־ חשיבות אלא כפי שבא לראשי. נפ־ שים הבלים בעניני דת שאינם הור־ למים עצמם. פוסלים יהודים, כבו בפליטת המזרחים. שלטון זה שנכלל לעצמם מפד"ל, אך נגרם אין לי שום טענה.

שאלה: אתה בעד הפרדת הדת מן המדינה?

בן־גוריון: לא להפריד. נהיה מדי־ נת חוק ולא מדינת הלכה. איש דתי — שילך להתפלל ויחיה כדתו. אבל לא שיכריחו אותנו הרבנים ויגידו לנו איך להתנהג.

שאלה: מר בן־גוריון, אתה הוא זה שעשה ברית קואליציונית עם הד־ דתיים.

בן־גוריון: דעתי היתה (בעת כי־ נון המדינה) בעד קואליציה מכסי־ מלית. זו לא מדינה ככל המדינות. בכל מדינת, כל העם או רוב העם יושב במדינתו. אצלנו לא כך. אנו זקוקים לעם היהודי ובלעדיו לא נוכל לעשות שום דבר. רציתי קואליציה בלי חרות ומק"י, ושתי מפלגות גדו־ לות אחרות — הציונים הכלליים ו־ מפ"ם — הציגו תנאים שאי אפשר היה לקבל. הזמנתי את ארבע המפ־ לגות הדתיות יחד. המזרחי, הפועל המזרחי, אגודת ישראל, פועלי אגו־ דת ישראל. אמרתי להם זוהי מדינת חוק ולא מדינת הלכה. הם התווכחו אתי, אבל לבסוף הסכימו.

שאלה: ובכל זאת השלטו הנהגת דיני אישות בחוק המדינה.

בן־גוריון: עד מלחמת העולם הש־ נית נאה הנה העליה מאירופה. רק 10% באו מחוץ לאירופה. אחרי זה היה אסון השואה. ידעתי שיהודי אסיה ואפריקה שיגיעו אינם יודעי דת אף שהם דתיים. הדבר העיקרי בשבילם הוא קדושת המשפחה. הגע־ תי למסקנה שספק־ספק אפשר להת־ התן גם על ידי רב. אני התחתנתי בלי רב. אבל הסכמתי שחתונות של יהודים תהיינה על פי תורה. ויכולתי לעשות זאת, כי שר הדתות היה הרב מימון. באו הלוגה מבחורות צעירות והורים שאינם רוצים ללכת למקווה ולהתפשט בפני שלושה עדים. הרב מימון קצת התווכח אתי אבל הוא היה איש נבון והיה יהודי לאומי לא פחות משהיה יהודי דתי. והוא הבין ואסר שיהן פקודה להפסיק זאת ומי שלא יפסיק יפוטר ממשרתו והפסי־ קו. אחרי הבחירות הם (הדתיים) כבר לא בחרו בו (במימון) יותר. לנציגיהם (בהנהגת המפד"ל) אין או־ מץ לב. אצלם נשתנה והם מנצלים הסדרים לדברים אחרים ש־ לא ניתנה להם זכות.

אבל לא זה העיקר. אין דמוקרטיה בארץ. יש קצת בשינה, אבל אין דמוקרטיה כפי שיש באנגליה ובמי־ דה רבה גם באמריקה. אי אפשר להנהיג דמוקרטיה שהיתה ביוון, עם כל אחד הביע דעתו. הבחירות אצלנו הן אנטי דמוקרטיות. כי אין בהן שני יסודות הדמוקרטיה: העם אינו קובע את ממשלתו והבחירות הן לא הוגנות ביסודן. שום אדם אינו יודע במי בחר ושום נבחר אינו יודע מי בחר בו. הרי הוא צריך לייצג מי־ שהו. את זה הבינה המפלגה (מפ־ א"י) בימי הממשלה הזמנית. הוחה מלחמת וראגנו לבחירות אפילו בזמן מלחמה. אבל ראש ועדת הבחירות, דוד בר רב האי, הביא תכנית לבח־ ירות כשכל הארץ היא איזור אחד. במצב של אז אי אפשר היה לקיים בחירות אזוריות, כי אי אפשר היה להוציא את החיילים ממקומם לאיזור הבחירה שלהם. ידענו שאחרי המל־ חמה אפשר יהיה לשנות, אם כי ידע־ נו שלא כל כך קל לשנות. ותיו 23 או 21 רשימות לבחירות. זה אבסורד. אמנם היו שלא הבגישו ציר אך רבות הצליחו והרוב נבחר על ידי סיעות קטנטנות ולהן היה רוב. והן לא נת־ נו כבר לשנות. המיעוטים היו הרוב. בבוכות הענין העמדתי השאלה לפני המפלגה, נקראת ועדה בראשות ורוב עצים הסכים שיחלקו את המדינה לאזורים, כשבאנו להציע לכנסת ה־ רוב התנגד.

אחר כך, בבחירות לכנסת השלי־ שית, היו לציונים הכלליים 22 צי־ רים וגם הם היו בעד שינוי שיטת הבחירות, אם כי לא בדיוק לשיטה שהצענו, זאת לא היה רוב. ופתאום המפלגה התחרטה.

לא דואגים למינימום

ויש דבר שנישי לא טוב. יש משר־ פחות עם 15 נפשות בחדר אחד. זה מכביד דברים. נראים בארץ. הילד אמנם הולך לבית הספר, אבל אינו לומד ומתהולל ברחוב ונעשה מושחת. ההשחתה הולכת וגדלה, זה מפני שלא דואגים למינימום דירה, מינימום מזון, מינימום היים הגונים ומינימום חינוך. יש הוצאות בטחון ובכל זאת המדינה יכולה לעשות יו־ תר.

שאלה: יש לך ביקורת והלוגות על מצב שהיה בשלימאך בעת הי־ ותך ראש ממשלה. מדוע לא כפית אז את רצונך ובלוא מסתכך לשינוי ים הדרושים על ידך?

בן־גוריון: הרוב לא נתן, הרוב גם לא נתן משאל־עם (על ענין הבחי־ רות).

שאלה: היש מקום להוריש סגר הורין עפי שרכה הולך מובן: כדי להרוס הלבות ולהתאוסן לימוכי?

בן־גוריון: לא סנהדרין. הרב מי־ מון היה הדיש היחיד הראוי להיות בה. פעם שאל מניע אומרים מפי־ רית נפש, הרי מקריבים את הגוף ולא את הנפש וצריך לומר מסירות גוף. השיב: בשביל עם ישראל צריך למסור את הנפש.

שאלה: אילו היה עליך לנסח היום מחדש את הכרזת העצמאות — מה היית מוסיף ומה היית גורע?

דוד בן־גוריון: אני מסופק אם הי־ יתי גורע מלה אחת. אבל אילו הי־ יתי יכול להוסיף הייתי מכניס בה־ כרזת העצמאות את ענין שיטת הב־ חירות, לא מרגישים שזו דמוקרט־ יה. המפלגות קובעות את הממשלה ולא העם. אין אחריות. אין קשר בין הנציג לבוחר, זה דבר יסודי בדמוקרטיה.

שאלה: האם שלום ונציעתך בסי־ חונית יוספו את המתח בו עדיד העם ויעוררו בעיות הברתיות שהיוב אותן צפות כבר חומרתן?

בן־גוריון: רוב העם אינו מושחת. אילו היה שלום — וזה בהתחלה ל־ פחות יהיה כמו גם — יידע העם לרכז מעייניו בדבר העיקרי, שלא יהיו שני הבדלים עמוקים. צריך ל־ טפל בזה כל הזמן. אין דאגה לצי־ בור העני.

לא התאכזבתי מהנוער

שאלה: בראשית שנות השישים התגייסת עם לתייר ועם ובכוח של יר־ אות, ולמעשה הלל הויכות הציבורי על ההרישה. האם במבט לאחור לא באמה לך על הויכוח הזה, אחרי קום המדינה, שלולי אלוהאשי שלא ניתן בל־ לה להתקיים כזמן?

בן־גוריון: אני מסופק. אתה הנוך התנועה הרוויזיוניסטית?

אני: אני הנוך הנוער והתנועה העובדת.

בן־גוריון: סתם שאלתי. זה בס־ דר. לא תשוב בעצם. אצ"ל ולח"י התחייבו להתפרק עם קום המדינה והצבא — ולא קיימו. נכון שבגין שינה בהרבה את דעתו אבל הוא יטען שהוא תמיד צדק ויצדק. הוא לא יאמר שעשה משגה.

שאלה: האם נחלת אכזבה מדור הנוער הישראלי כאשר הלכת לשדה בוקר לפני 25 — והנוער לא הלך בעקבותיך?

בן־גוריון: לא היתה לי תקוה ג־ דולה, כי אני ידעתי שלא עושים דב־ רים כאלה. בכל זאת נוצרו ישובים בנגב — קיבוצים ומושבים. הייתי רוצה שיהיו יותר. ידעתי שלא הולי־ כים לנגב. לא, לא, לא. לא היתה אכזבה.

„גאלת ישראל על ידי שמעון בן כוסבא נשיא ישראל"

יגאל ידין

„יש שתגליות בעלות ערך נעשות באקראי — ואז נודעת חשיבות בעיקר למימצאים עצמם. אך יש שמטרת חיפושיו של הארכיאולוג היא מסוימת ומוגדרת, וכשהוא מצליח להשיגה — הרי השיקולים שהביאו לתגלית ודרך גילויה חשובה בעיניי לא פחות מן המימצא עצמו. אין ספק, שקורות המשלחת שיצאה למדבר יהודה בעקבות בר־כוכבא היא מן הסוג השני.

„...הקשיים שנתקלנו בהם עד שהגענו לאותן מערות ו,סבלותנו' בשעת העבודה היו כאין וכאפס לעומת קשייהם וסבלותיהם של יושבי המערות האלה, בימי קדם, אשר הגיעו אליהן בבקשם מקלט להם ולמשפחותיהם, עם כשלונו של מרד בר־כוכבא ברומאים בשנת 135".

כותב פרופ' יגאל ידין בהקדמה לספרו החדש „בר־כוכבא", המגולל את עבודתה ומימצאיה המרגשים של המשלחת הארכיאולוגית בראשותו, שיצאה למדבר יהודה וחפרה במשך שתי עונות במערות שלחופי ים־המלח. הספר יצא לאור בקרוב בהוצאת „ווידנפלד אנד ניקולסון" — ירושלים ו„ספרית מעריב".

אנו מפרסמים את הפרק העשירי מתוכו, המתאר את פיענוח מגילות בר־כוכבא.

חיזוק ישיר

אחד מהישגיו של חיל הקשר של צה"ל, מבחינת משלחתנו היתה התקנת טלפון אלחוטי בכל אחת מן המערות, שאפשר לנו להגיע ישירות לכל חלקי הארץ; וכך טלפנתי לביתי בירושלים ימים ספורים אחרי בואנו למדבר ושוחחתי עם כרמלה. היא סיפרה לי, כי ביברקראוט הצליח בינתיים לפתוח כמה 'סיגארים', ולדבריו הם נשתמרו יפה וכתובים להפליא. עוד הוסיפה, כי שוב היא עומדת לבקר אצלנו בסוף השבוע, בחברת ידידי אלן ברונפמן — אחד מנאמניה המסורים ביותר של האוניברסיטה העברית מקנדה, שבנדיבותו סייע לנו הרבה בפרסום החומר של חפירות חצור — השוהה בארץ ומבקש לבקרנו, ולשם כך שכר מטוס לטיסה.

הואיל וביברקראוט — עם כל כושרו בפתיחת מגילות — אינו יודע לקרוא כתב עברי, ביקשתי מכרמלה, שתיגש אליו ותנסה היא לקרוא ככל שתוכל בתעודות שכבר פרש, ואולי תצליח לפחות לעמוד על מהות הכתב.

„שנת שלוש לשמעון בר כוסבא נשיא ישראל"

כשהגיע המטוס, ירד ברונפמן לאוהל הגדול כדי לראות את ממצאינו, שהוצגו למענו על גבי שולחן. כרמלה ואני התמקמנו לנו לאוהל קטן ושם נתנה בידי מספר גיליונות נייר, ועליהם נסיונותיה לפענח את הכתב. היא היתה מלאה

פרופ' יגאל ידין קורא בממצאים

התפעלות מן הכתב, שעלה ביופיו ובמצב השתמרותו — לדבריה — אף על מכתבי בר־כוכבא. ואכן הצליחה לקרוא תחילתה של תעודה אחת: „בעשרים ושמונה למרחשון שנת שלוש לשמעון בן כוסבא נשיא ישראל", עם כל אמוני בכישרונותיה של רעיתי, היה ברור לי, שהכתב בתעודה זו ברור וקל לקריאה...

הקוץ שבאליה

עם שוך התלהבותי הראשונה הטעימה אותי כרמלה את הגלולה המרה שבאמתחתה. נתברר, כי מגילה אחרת, המגילה 'השלמה' שמצאנו, היתה ריקה וחלקה, ללא עקבות כתב כלשהם. אין ספק, כי אכן היה זה 'נייר כתיבה' ותו לא. האכזבה היתה מרה, והחלטתי לעת עתה שלא לגלות את אוזן חברי על כך. עם זאת גבר בלבי החשש, שמא אף צרור הפאפירוסים הגדול אינו אלא נייר כתיבה כזה. הימים הנותרים במדבר גרמו לי ייסורים ממש, ומיד בשובי לירושלים מסרתי את המגילה הריקה לבדיקה נוספת במחלקה הפלילית של משטרת ישראל, מתוך תקווה, שאולי יש עליה כתב נסתר, ומומחי המשטרה ידעו לגלותו. אך לאחר שצולמה המגילה בתהליכי אינפרא־אדום ואולטרא־סגול ונבדקה באמצעים שונים, אישרו המומחים, כי מעולם לא היו עליה כל סימני כתב שהם.

העימות עם בר־כוכבא

ביום ג', 8 במארס, יצאנו מן המערות והמחנות בדרכנו חזרה לירושלים. כעבור מנוחה קצרה ורחצה יסודית, מיהרתי עוד באותו יום לביתו של ביברקראוט, לראות במו עיני את מגילות הפאפירוסים שכבר נפרשו. הישיש ורעיתו קיבלו את פני בעיניים נוצצות. הם לא יכלו, ואף לא אבו להסתיר את שמחתם וגאוותם, כי אף הפעם — כפי שאירע במגילות הגנוזות ובמכתבי בר־כוכבא — זכו הם להיות הראשונים לפתוח תעודות עבריות בנות אלפיים שנה.

ואמנם, מרגע שקיבלו מידי כרמלה את התעודות ועד עתה, עמלו יומם ולילה: הוא בפרישת התעודות והיא בצילומי אינפרא־אדום וצילומים רגילים כאחד. עתה הגישו לי חמש תעודות פרושות ומצולמות, כל אחת נתונה בין שני לוחות זכוכית דקים. אף על פי שציפיתי לראות תעודות יפות, בכל זאת הופתעתי למראה בהירות הכתב בתעודות אלה. שלא כמכתבי בר־כוכבא שנכתבו בכתב רהוט, נכתבו התעודות האלה ממש ע"י סופר סת"ם. זו פעם ראשונה, שאנו מוצאים כתב זה מימי בר־כוכבא, על גבי תעודות העוסקות בעניינים חולין; עד כה הכרנוהו רק מתוך קטעים של ספרי תנ"ך. השיטין היו ישרות לגמרי אף על פי שלא סרטט לו הסופר שורות מאוזנות. בסופן של כמה תעודות — כשיתרת המקום לא הספיקה להוספת מלה שלמה — רשם הסופר סימן א, כדי למנוע זיוף או תוספת בית לתעודה הרשמית. בתחתית השטרות היו שורות מספר, ובהן חתימות ברורות. שלוש מן התעודות שנכתבו עברית, היו מלאכתו של סופר מלומד, ואילו שני השטרות האחרים נכתבו ארמית, בידי מאומנת פחות. לקחתי מביברקראוט את צילומי התעודות ומיהרתי לשוב הביתה כדי להתחיל בפענוחן. שוב תקפה אותי ההרגשה המסחררת שהרגשתי בשעה שקראתי ראשונה את מכתבי בר־כוכבא, כאילו מגע ממשי עם מאורעות מלפני אלפיים שנה.

העובדה שה'מגילה' היתה חלקה וריקה, המריצה אותי לבדוק ללא שהות את התעודה שבקנה־הסוף, שמא גם היא ריקה תהיה. התייעצתי עם ביברקראוט בדבר הדרך הטובה ביותר לחילוצה מן הקנה, אך הוא הביע ספקות בדבר אפשרות הוצאתה בשלמותה.

'הברקת מוח'

על כן החלטתי להיעזר בידידי, פרופסור בלר, מן המחלקה לניתוחי ראש בבית החולים 'הדסה' בירושלים. „התוכל לבצע 'ניתוח' זה?" שאלתיו. הוא הסתכל בקנה מקרוב ואמר, שהוא מוכן לנסות. משונה היה לראות את אבירם, את ביברקראוט, את הצלם הרוס ואותי נכנסים למרפאתו של פרופ' בלר על 'כלי המשחית' האופייניים שבה (ולוואי לא אזדקק להם לעולם לצרכים חמורים יותר — חשבתי בלבי). אינסטינקטיבית לבש פרופ' בלר את חלוקו הלבן והתחיל לחטא את איזמל המנתחים; כשנוכח בסוג הניתוח — חייך. בזריזות ובמומחיות — על ידי 'כרסום' שפתו של הקנה בקצהו האחד — התחיל לגלות את שולי התעודה, ולאחר מכן שלף אותה כולה במלקחיים. ידיו ממש רעדו, וכשהעירותי לו על כך בצחוק, אמר: „האמן לי, איני זוכר עצמי עצבני כל כך בשעת ניתוח". הניתוח הצליח, אף על פי שה'חולה' כמעט מת, אמנם לא באשמת המנתח; שכן התעודה השלופה ניזוקה מאוד ע"י רמשים ועש, אבל מה שנותר ממנה מספיק כדי לתעיד, שאף היא השתייכה לתקופת בר־כוכבא.

התעודות שבנרתיק הצור עניינן עסקי קרקע שונים, בפרט בין אנשי מנהלו של בר־כוכבא בעין־גדי לבין תושבי המקום. קרקעות עין־גדי (או חלק מהן) — שהיו 'רכוש הכתר' בזמן הכיבוש הרומאי (כפי שניתן ללמוד מתעודות אחרות, שנדון בהן בהמשך הדברים) — הוחכרו עתה מטעם „פרנסו של שמעון בר כוסבא נשיא ישראל בעין גדי". מפליא הדבר, באיזו מהירות החלה מערכת המנהל לפעול. חלק מן התעודות נושא את התאריך 'שנה אחת' לבר־כוכבא. בדיקה מדוקדקת של תוכן תעודות אלה מעשירה את ידיעותינו על בחינות שונות בחיי יום יום או על דרכה וסגנונה של כתיבת תעודות בכלל בתקופת התנאים. הבה נתחיל לתאר בקצרה על שלושה שטרות עבריים. כולם מאותו תאריך בערך, כולם כתובים בידי אותו סופר וכולם מתייחסים לאותם אנשים. השטרות הם מן הסוג 'הפשוט', כלומר כתובים על צד אחד של הפאפירוס בלבד, כשחתימת העדים בתחתית התעודה — שלא כבשטר ה'מקושר', שידובר בו להלן.

הראשון בשלושת השטרות הללו כתוב על פאפירוס, שאורכו עשרים ושבעה סנטימטר, והוא מכיל עשרים ושש שורות, שבכל אחת מהן שמונה מלים בממוצע, ובאופן זה בתעודה כולה כמאתיים מלים. עניינה ארבעה אנשים, שבוכן מכוים קודם לכן חכרו והחזיקו קרקע „מן יהונתן בן מחנים פרנסו של שמעון בן כוסבא נשיא ישראל בעין־גדי", ועתה מנו וגמרו לחלק את הקרקע בינם לבין עצמם. וזו לשון תחילת התעודה:

„בעשרים ושנים למרחשון שנת שלוש לשמעון בן כוסבא נשיא ישראל בעין גדי, רבו וחלקו ביניהם א
הירש יהודה אלעזר בן אלעזר בן חיטא ואליעזר בן שמואל
שניהם מן עין גדי ותחנה בן שמעון ואלמא בן יהודה
שניהם מן הלוחית שבמחנו ... ישבים בעין א
גדי החכורות שחכרו מן יהונתן בן מחנים פרנסו
של שמעון בן כוסבא נשיא ישראל בעין גדי".

עניינים אחדים מעניינים ראויים להבהרה נוספת. ראשית — העובדה, שבין נוסחת התאריך לבין התוכן עצמו נזכר השם 'עין־גדי', המציין את מקום כתיבתו של השטר. שנית — העובדה, שבעוד שניים מארבעה בעלי העסקה הם תושבים קבועים בעין־גדי, הרי השניים האחרים באו מן הלוחית, ועתה הם תושבי עין־גדי. בתעודות אחרות אנו פוגשים תושבים נוספים של 'מחוז עגלתין' בפרובינקיה ערביה, בקצהו הדרומי של ים המלח — שנים אחדות לפני בר־כוכבא — שעברו לאחר מכן לעין־גדי. ברור, שעם פרוץ המרד נאלצו יהודים — מחוץ לגבולות המדינה הרומית — להימלט על נפשם לשטחים שבתחום שלטונו של בר־כוכבא. דרך אגב, תודות לתעודה זו אנו יכולים עתה לזהות את מקומה של הלוחית, הנזכרת בישעיהו טו, ה, בתיאור מפלתה של מואב: „לבי למואב יזעק, בריחה עד צער עגלת שלישיה כי מעלה הלוחית בבכי יעלה בו", ולבסוף — תעבורת, כי הפרנס, יהונתן בן מחנים, הוא אף כותב אחת מאיגרות שנתגלו בוואדי מורבעאת. עתה אנו יודעים, שהוא היה פרנסה של עין־גדי בשנת השלישית לבר־כוכבא.

עיקר מטרתו של השטר — לפרט כיצד יש לחלק בין ארבעת השותפים את הקרקע שבחכרו יחדיו, ומה החלק היחסי מדמי החכירה השנתיים המגיעים לבר־כוכבא, שיחול על ידי כך על כל אחד מן הארבעה. על כן לאחר ציון מדוקדק של החלקות, מפרטת התעודה, אילו קרקעות הוקצו לשני החוכרים הראשונים, שכפי הנראה החליטו להישאר שותפים, ואילו לחוכרים הנותרים, בנפרד. השטר ממשיך ומפרט את תנאי התשלום החדשים: „אלעזר בן אלעזר חיטא ואליעזר בן שמואל שניהם שוקלים תחצי הכסף הלזה הסך דינרין ששה עשר שהם סלעים ארבע לבד ותחנה בן שמעון ואלמא בן יהודה שוקלים (,,) תחצי הכסף הלז א יותר היכנו עד דינריין ששה עשר שהם סלעים ארבע". כלומר, שני הראשונים ישלמו $16-\frac{x}{2}$, מן הסכום הכולל ואילו שני הנותרים $16+\frac{x}{2}$.

מעניין, שבתעודות הללו, ממש כמו בתעודות ממורבעאת ובעניינים ממונות שבמשנה, נזכר הכסף גם בשמו העברי המחודש, סלע וגם בערכו במטבע זר. העובדה, שהסלע שווה ארבעה דינרי כסף — פירושה, שהטטרא־דרכמון הנודע של בר־כוכבא נקרא סלע.

במיוחד מעניינת דרך החתימה של ארבעת החוכרים. הראשון חותם במו ידיו בכתב גס ביותר: „אלעזר על נפשו". חתימת השני: „אליעזר בן שמואל על נפשו, כתב מסבלה בן שמעון מרצונו"; גם השניים הנותרים לא היו, כנראה, מסוגלים לחתום בעצם ידם, ועל כן נוסח החתימה הוא: „תחנה בן שמעון על נפשו, כתב סמן בן שמעון מאמרו" ו„אלמה בן יהודה על נפשו, כתב יהוסף בן שמעון מפרה (=מאמרו)". יש להוסיף שהמונח 'על נפשו' אינו מציין, שהחתימה היא בעצם יד הכותב, אלא שהחותם הוא אחד ממוציאי השטר, להבדילו מן העדים שהוסיפו ליד שמם את המלה 'עד'. חתימת העדים באה מיד אחר חתימת הצדדים, כגון: „יהודה בן יהוכן, עד", ממש כמפורש במשנה.

התעודה השנייה — אחד ה'סיגארים' — כתובה אף היא על פאפירוס צר (23x5.5 ס"מ) בידי אותו סופר, ויש בה שלושים שורות, בארבע מלים לשורה בממוצע. מפליא הדבר, שתעודה זו תאריכה ימים ספורים אחר תאריכה של התעודה הקודמת: „בשנים לכסלו שנת שלוש לשמעון בן כוסבא נשיא ישראל, בעין גדי". במצב שלא הספיקה העסקה הקודמת לצאת לפועל, החלקות נחכרו במשותף: „אלעזר בן אלעזר בר חיטא מן עין גדי אמר לאליעזר בן שמואל משם: מודא (=מודה) אני לך היום התנדבתי לך הגנת שלנו... שותפתי עמך מן החכור שחכרנו אני ואתה מן יהונתן בן מחנים פרנסו של שמעון בן כוסבא נשיא ישראל". לאחר הגדרת תחומי החכירה ותקנת כל תכונות לחוכר, בא פירוט זכויותיו וחובותיו של חוכר המשנה: „שתהיה זורע וכבס לנגדך כל מהפירות והבאית (=התבואה) שיהיה שבמוקם (!=במקום) הלז".

לבסוף באה פסקה על משך החכירה, והיא מעניינת בכך, שאין היא מזכירה תאריכים, אלא: „עד זמן שישלם זמן הגנות של עין גדי הגנות של הורק". אלעזר מקבל במחיר החכרה תריסר זוז (כלומר דינרי) כסף, שהם 'סלעים שלוש'. השטר מסתיים בהצהרה ב'גילוי' החוכר מכל תביעה הקשורה בשטח החכירה, „עד סוף הזמן הלז". השטר חתום בידי „אלעזר בן אלעזר על נפשה" ושלושה עדים (שאחד מהם הוא מסבלה בן שמעון).

מעניין ביותר השטר השלישי, שנכתב בידי אותו סופר באותו תאריך. הוא עשוי פיסת פאפירוס מלבנית (13x20 ס"מ), ובה אחת עשרה שורות. כאן מחכירים שני השותפים (אלעזר ואליעזר) ביחד לאדם שלישי, יעקב בן שמעון, מקצת החלקות, שהיו שלהם בחלוקה המקורית של הקרקעות. אותו יעקב הוא המודה בשטר ההודאה וזה החותם אף הוא 'על נפשו'. שטר זה מתובל במיוחד בשפע של ביטויים בלשון המשנה, ויש בו ידיעות מרובות על מיני הפירות הגדלים בעין־גדי. הסיפור הבא הוא דוגמה מאלפת: התקשיתי בפענוח שורה אחת, שמוגדרים בה סוגי התמרים הנזכרים בשטר. הצלחתי לקרוא כלקמן: „ותדקל הטובה... שבכפרי". המלה החסרה אחרי 'תדקל הטובה' שנשתמרה די יפה, נראתה לי כמו 'והתצרי'. כשהתייעצתי עם פרופסור שאול ליברמן, מגדולי חוקרי התלמוד, על בעיות אחדות מלשון המשנה, הקשורות בתעודות, אמר לי מיד (אף בלי שטרח להסתכל בתצלום): „שמא ניתן לקרוא כאן 'התחצר' במקום 'והתצרי'"? ואכן, כיצד? סיבת הצעתו היתה נעוצה בכך, שבמשנה (עבודה זרה א, ח) כתוב: „אלו דברים אסורים למכור לגוים... ר' מאיר אומר: „אף דקל טב והצד (כך לפי כתב־יד קאופמן, ולא 'חצב') ונקליבס", מכירתם של תמרים יקרים אלה לגויים נאסרה, משום שעכו"ם עשו מהם קטורת ונסך של עבודת אלילים. ההלכה המובאת בשם ר' מאיר — שנקטה ממש אותם מונחים כבתעודה שלנו — היתה ודאי מכוונת לעין־גדי ולסביבתה, שגדלו בה תמרים מסוג זה. תמרים אלו היו ידועים עד כדי כך, שפליניוס, בשעה שתיאר את התמרים שביהודה בספרו Historia Naturalis, ציין את 'התמרים הטובים' והדגיש במיוחד את תמרי נקליבס.

אף תעודה זו מגדירה את משך החכירה לפי הלוח החקלאי המקומי: „עד שישלם זמן הפירות של עין גדי של הדקל ושל האילן".

סכום החכירה היה גבוה למדי: „כסף זוזין (דינרים) מאה ושיתין שהם סלעים ארבעין".

„שנת חדא לגאלת ישראל על יד שמעון בר כוסבא נשיא ישראל"

שתי התעודות האחרות — למרות מצב השתמרותן הגרוע — מעניינות גם הן מאוד, לשונן ארמית, והן התעודות הקדומות ביותר שיש בידינו מתקופת בר־כוכבא. תאריך האחת הוא: „באחד לאיר שנת חדא לגאלת ישראל על יד שמעון בר כוסבא נשיא ישראל". בתעודה זו, הכתובה בכתב מרושל, אם כי רהוט, מחכירים שני פרנסיו של בר־כוכבא (יהונתן בן מחנים של שנת שלוש עדיין איננו במנהלה עמהם), יהוחנן בן ישוע וחורין בן ישמעאל, חלקת קרקע לאחד בן שמואל תמורת שש מאות וחמישים דינרים לשנה! סכום גדול זה מקנה לחוכר את כל המצוי בחלקה, לרבות זכויות ההשקיה: „ועני מיה כדי הוא להון..." — כלומר: כראוי ומגיע להם. סדרי ההשקיה בעין־גדי — ממימי מעיינותיה הנודעים, שזרמו מן המרדות בתעלות מיוחדות — היו מתוכננים בקפדנות, ולכל חלקה הוקצתה מכסה מים קבועה. חוזה החכירה נכנס לתוקפו מיום התאריך שבראש התעודה, והחוכר מתחייב לשלם את דמי החכירה במועדים קבועים בשלושה תשלומים לשנה: שלוש מאות, מאתיים וחמישים ומאה זוזים (דינרים). הואיל והחכירה היתה לארבע שנים, ברור שבזמן שנמלט החוכר אל המערה, עדיין היתה החכירה בתוקפה.

התעודה השנייה מאוחרת מן הנ"ל במספר חודשים. היא קצרה, ובה הפרנס חורין בן ישמעאל מאשר קבלת סכום כסף מסוים (39 דינרים) מאליעזר בן שמואל, כנראה 'על חשבון' דמי החכירה „די חכר מן שמעון בר כוסבה".

קנה־הסוף

התעודה שנשלפה מקנה־הסוף בעזרתו של פרופסור בלר היתה במצב השתמרות רע עד

פרופ' ביברקראוט מגולל מגילות ממצאי משלחתו של פרופסור ידין

מאוד, אבל מה שנותר בה הספיק, כדי לקרוא את שמו של אליעזר בן שמואל. אפשר אפוא להניח, שבעל נרתיק העור שנצררו בו התעודות לסתירה היה אותו אליעזר בן שמואל, וכשחתם מסבלה על התעודות, חתם בשמו.

מעניין, שהתעודות הקדומות יותר כתובות ארמית, ואילו התעודות המאוחרות כתובות עברית. ייתכן, שבא שינוי זה בעקבות צו מיוחד של בר־כוכבא, שרצה להחזיר את עטרת הלשון העברית ליושנה ולעשותה הלשון הרשמית של המדינה.

אף על פי שהתעודות העבריות נכתבו כולן בידי סופר רשמי, מעניין לציין, שכתיבן תואם את דרך ההגייה של השפה המדוברת. למשל: המלה 'את' כתובה תמיד בלי האות 'א', והאות 'ת' צמודה למלה שאחריה, לדוגמה: במקום 'את המקומות' אנו מוצאים 'תמקומות', וכן 'תחצי' (=את החצי), 'תהלז' (=את הלז), 'תהצד' (=את החצד). וכדומה. תופעה זו מצויה גם במכתבי בר־כוכבא — וכבר ראינו: 'תכבלים' (=את הכבלים) — ועד לגילוי התעודות הנידונות נחשבה לדרך כתיבה המונית בלבד. עתה מסתבר לנו, כי שימוש זה היה רווח אף בתעודות רשמיות.

השטרות ממורבעאת

שבועות אחדים לפני צאתנו למדבר בפעם השנייה יצא לאור הפרסום הרשמי של התעודות שנמצאו בוואדי מורבעאת. אולי מן הראוי איפוא לקיים דיון זה באחד משטרות מורבעאת בגלל דמיונו לשטרות מעין־גדי. שטר זה — שמספרו 24 בכרך מורבעאת — הוא פאפירוס רחב מידות המכיל עמודות מספר, ובהם העתקים של שטרות חכירה. התעודה שייכת לסוג הידוע ביוונית בשם 'דיאסטרומה', ודומות לה נמצאו אף במצרים (כמובן לא מתקופת בר־כוכבא). בכל עמודה צוין התאריך, שמות החוכרים והמחכירים, משך החכירה ותנאיה. הואיל ובנידון זה היו רוב החלקות שדות תבואה, נערך התשלום לא בכסף

(סוף בעמוד 26)

אליעזר ליבנה

משמעותה הרוחנית של מלחמת ששת הימים

השפל הרוחני בשלהי מדינת־החלוקה

א.

בשנים שלפני מלחמת ששת הימים נתונים היו יהודי ארץ ישראל בשפל רוחני. כאילו נדלדלה המטרה המכוונת, נטשטשו המשימות הלאומיות, וחשיבותו של היעוד היהודי נתערפלה. היתה זו תוגה כוללת, שניכרה בכל מישורי החיים. העליה מהארצות המוסלמיות, שכונתה „עלית מצוקה", נסתיימה כמעט. לא נראו סימני־עליה בטיחים מארצות הברית, מאירופה המערבית ומברית המועצות.

לעומת זאת, גדלה הירידה בפרט בין הצעירים ובעלי השכלה, שנמשכו על ידי התמורה החומרית הגבוהה בצפון אמריקה ובמערב אירופה. בשנת 1966 נצטמצם מיספר העולים ל־15.500 בערך, וב־1967 ל־14.500. מאז יסוד המדינה לא נודע שפל כזה (כ־5 לאלף ר־6 לאלף לכל נפש יהודים בארץ). אם נוסיף בחשבון את הירידה, שמשקלה כלפי ממדי העליה היה בשנים אלו מירבי, נפסק כמעט ההליך של קיבוץ גלויות. דלדול הויטאליות היהודית והציונות השתקף גם בירידת הילודה. זו החלה להצטמצם מראשית שנות ה־60, כאשר עדות המזרח קיבלו את נוהגי המשפחה היהודית־מערבית (באותה תקופה). מממוצע של 25 עד 30 לידות לאלף נפש בשנות המשים ירד הממוצע בשנות 1961 — 1967 ל־22 לידות לאלף. אותו זמן עלתה מאוד הילודה בישוב הערבי־מוסלמי, עקב השתפרות ניכרת של מצבו הכלכלי. „היחס המספרי בין האוכלוסיה היהודית והלא־יהודית בישראל... לא יקויים אלא במקרה של עליה יהודית שנתית של חמשים עד ששים אלף בנפש", כתב את המצב כרך האנציקלופדיה העברית בשנת 1967; ועליה מגדול כזו לא נראתה באופק הגלוי.

במצב כשימות הקליטה וההתיישבות, עקב התמעטות העליה, לא הגביר בישוב את הרצון לקום לכלי עצמי, ולא לירבן את כושר היצירה של יצואו בשווקים בינלאומיים. על אף ירידת ההשקעות בפיתוח ומתינות יחסית של ההוצאות לבטחון (כעשרים אחוז מהוצאות התקופה שלאחר מלחמת ששת הימים), לא היתה כמעט הלוואה הבצפית של הארץ במיכות־חוץ שניתנו ללא תמורה, שילומים ופיצויים גרמניים ומגביות עולה. השימוש בתמיכות־חוץ, בחלקו, מלאה רמת צריכתו של הישוב מעל לכושר ייצורו. היתה לו השפעה מוסרית שלילית, מעבר למשמעות הכלכלית המפוקפקת. כדי לשנות מצב זה, כלומר להגביר את היצוא יחסית ליבוא ולשפר את המאזן המסחרי, התליכה הממשלה באמצע שנות הששים של „מיתון" כולל — צמצום העבודות בבנין ובאינפרסטרוקטורה, והקצנת התמיכה במפעלים בעלי כושר־תחרות. הבניה בצמצמת ביחוד עקב דלדול העליה. אחת מן התוצאות ה„מיתון" היתה אבטלה; בממוצע שנות הששים הגיע מספר המובטלים לחמשים אלף.

הויתו הרוחני־תרבותית של הישוב השקפה את ירידת המתושה היהודית ונתח הציוני. גברה ההתבטלות כלפי המקובל בארצות התרבות המערביות, הבינות כלפי המסורת והיהודיות. ידית „ציונות" הועם במרכאות כפולות, למן את ההפרזה ההמליציות השאיפותית. הוחש ניתוק — מודע ושלא־מודע — בין הקיבוץ הישראלי והעם היהודי; ויש שראו במדינת ישראל כ„אומה חדשה", מעין אומה מערבית (קרתגית) בלבנט. מגמות אלו ניכרו בדברי האינטליגנציה ובהתבטאויות של הנוער. בחוגים שכחים רבים, בהם מנוגדים האידיאלים ההומניסטיים של המערב והמסורת היהודית — נוסח פרופ' אמנון רובינשטיין בסימפוזיון ב־„אמות" בשנת 1966 — „הנני סותר אותו חלק של המסורת היהודית המנוגדת לגישה ההומניסטית, הליברלית". מובן מאליו היה בעיניו (ובעיני רבים), שההומניזם המערבי הוא חזון אוניברסלי, ואילו היהדות המכורה ופרטיקולאריסטית, ולבחון אותה לאורו של קנה־מידה אוניברסלי".

הלך־רוח זה הוטבע בתום־לב ובמלינות עקבית בתוגים של נוער משכיל. מורים בבתי־ספר תיכונים מוסרי עבודות תלמידים המטילות הספק במציאות ערכים יהודיים, שעבורם כדאי היה להתייסר אלפי שנים ולהשמד בשואה. „למה לא ניטמע עם ישראל בין העמים; האם חשש מבלבלו הרותניים?", שאל אחד בספקנות ואירוניה, ובדי לך הגיע למשמעות קיבוץ גלויות, המתבצע תוך הכחשתו של ניגוד חדש לעם היהודי ... רב לעצמו ולעמי הסביבה הערביים. רבים טענו לראשונות הריאל של האלזה במקצוע, מחקר ומדע, והניחו אפשרויות של הגירה לארצות מערביות, שם נוחבים סיכויי ... וישוב היהודי (והחשלום!), ... בישראל הקטנה. הראי"ה קוק ראה, הרבה שנים מראש, את הקשר הגומלי בין הקפאת התגשמה הציונית והסתאבות הרוחנית. והזה גם אה הוצא: „השלוה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה, אשר ידמו שכבר באו במטרתם כולה, תקטין את הנשמה... עד אשר יבוא סער ויהפך מהספכה" (אורות עמ' פ"ד).

הסערה המטהרת

הסער התחולל במאי 1967, כאשר עבד אל נאצר, שליט מצרים, הצעיד את צבאו לסיני, סגר את מצרי טיראן לספנות ישראלית וכרת בריתות צבאיות עם סוריה וירדן להתקפה משותפת על ישראל. ייחודו של ישראל ומדינתו התגלו כאן, בדרך שלילית: מנועת הממשלות הערביות העריבות ואירגוני הטירור הנלווים לא מיתת תביעה קונקרטית בלשונו מהמדינה היהודית, אלא חיסולה והעמדת אזרחיה, „להשליך את היהודים לים", כפיסקת שידורי קאהיר באותם ימים. היה זה רגע של אמת. טרם פרצו לעשר המלחמה האיר ברק תחזות את שמי ארץ ישראל: סכנת השואה בימי השיבה — ובציקנותיה. בן רגע השליכו יהודי הארץ מעליהם את אבק השיגרה וגיעגועי הכבות הארץ הפכת הזיה לפני שנורחה יריה בקרב. האומה נתחשלה באש שורפת־סיגים, כדברי הנביא: „אתה לה נאום ה' חומת אש מסביב", היטיב המרושל והאי־איכפתי, האנוכי וצנשה חשבונות הרבה, של שבית המיהון הרוחני, שפע מסירות ויצירה הדדית, קירוב לבבות וכאור פנים, שליטה עצמית ושיקול דעת, הרשיה וכישר ביצוע. ההתנדבות גדלה מהיכולה לארגנה. התקשבה הפנימית העמיקה את הבעירות לפעול בצוותא, נפלו מחיצות בין עדות ושכבות, הכל הרגישו במשפחה אחת: ישראל, כאילו נבול הסתר הפנים.

מה שהתחולל בששת הימים בחוויתות — ביבשה, כאוויר ובים — היה ביטוי מרוכז ואינטנסיבי למת שאצייר ב־לבבות העם. אי־אפשר להסביר את פעלו של צה"ל בנתונים צבאיים בלבד, בתנות חיליו פעמי דרות: כובשי הארץ הראשונים ולוחמי המכבים, מגיני מצדה ומקדשי השם בפגבנצה וורמייזה, שרופי הכבשנים בשואה ולוחמי הגיטאות; נתמונה בהם בהירות־דעתם של תלמידי חכמים, מסורת עד וגלודין, דבלקתם של חסידים, ועילות הביצוע של חליצי האמת המדעית ואמוני הצמחא ה־הלוציה־מורלית. בעים זמורות לישראל ביגת עליהם — שעת גיגים רון שירות נלחן — בירושלים של זהב רחפה לעיני רוחם. עבר ועתיד קרבו זה לזה, כאשר אירעת ההתמזגות בכור־המצרף של מלחמת־מצווה ה־לכד הכל בהתפרצות מתוחה ומתחשל לכוח לביאנים; צבאי בפעלו, רוחני במהותו.

זמן־מה לאחר ששת הימים נזדמנתי עם מפקד שיריון באחד הבסיסים בסיני. שאלתיו: מה הם, לדעתו, הגורמים שהביאו לנצחון המהיר והמוחלט של צה"ל? ענה: הרבה אימונים עשו, הרבה רוח־הנצחה, ורבה הידיעה שלוחמים על חיי המשפחות ועל חיי העם ממש. הפסיק לרגע, והמשיך: המצרים טוענים, שהיתו רבים מהם, וכמוהן מצויים צד־קו. ששת המיליונים עמדו אתנו... וכה תש בעת מתן הפקודה ופתוחת הציפיה היתה ארוכה ומתוחה — השיב — לא רק שלושת השבועות שהכינו במחנות, כל הדורות ישראל כאלו נדחסו בציפיתנו. ברגע שנתתי את הפקודה הרגשתי רוממות רוח (לא ידע שמדבר בלשון תהלים), ולא היה ספק בהצלחה. בעצם — הוסיף — גם למצרים לא היה ספק; שעלה בינינו מעין קומוניקציה נסתרת.

התגלותה של ארץ ישראל

מלחמת ששת הימים לא הנשילת איפוריה של נצחון. צד זה של ה־התרחשות הודגש פחות מכל; היבה „מנצח" איננה נזכרת בתנ"ך אלא במעמד של עכורת מעני אלהים, „מנצח על שיר מזמור". אולם הועצמה היה הרוחנית של המלחמה היו מפליגות, והלכו והעמיקו, הלכה דים הסתעפו בכל עדמאודע צעמו רחק מבזיבנה קלאנגדית. פעלה הרוחני של מלחמת ששת הימים שונה היה משל מלחמת־העצמאות 1948, בגדול הזימנה, ובמובן כלשהו מנוגד לה. מלחמת העצמאות הקימה מדינה, שיועדה בנתון לאומי וצורה הנשה שישראל נעשה עם „נורמלי"; הרי העדר מדינה — כך סברו — הוא הדבר שהבדילו משאר עמים. השואה, אף שקרובה היתה ב־1948, שעה או באמגיה נסוכה, כתלוש־בלתות ללא מציאות ריאלית בזמן הקיים. מלחמת ששת הימים התעירה את יהודי הארץ לתחושת הגורל והיעוד הישראלי.

ראשית כל, פעלה התחברות האומה עם ארצה. ב־1948 אוזרה המדינה מחוץ לליבת של ארץ ישראל, באגפי הארץ. עתה חזר העם ליהודה ולש־קומרון, לירושלים המקורית ולסיני, ליד הכותל המשוחרר בכו „דתיים" ו„חילוניים" באהבת תחושה חדשה ואמונה. רושמו של הכותל הלך והעמיק, הלך והקיף שכבות נוספות, חסידים בתפילותם ותקיעה וצבתנים בשכבותם החגיגית, ילידי הארץ ועולים מרוסיה, זקנים ונערים. הפגישה עם סיני, מקור האומה ולידתה הרוחנית, נעשתה חוויה מתמדת ומוברת, חויה הרגשית והנדעשת: הרי כבר הינו כאן... הצירתי מוצף טילים מרצבים ואמנים, מגלי עתיקות ומוקרי טבע לסוגיהם. ההתנחלות בו, מחופי דוב התיכון בצפון ועד ים־סוף בדרום, מישכת צעירים רבים. מיצרף שלמה דנחסים שידה ולהבים יותר מכל אזור בארץ, להוציא ירושלים. רמת הגולן רותקה מתיישבים סרם עלה על הדעת המשפלת ליישבה; והרמת פתחה ל־מתנחלוה ולאלפי מבקרים־תקויה את עוצם החוים היהודיים שסרתו בבת ביסוי המישבה דמידרשים הארצי־ישראליים. יהודה ושומרון גילו תוך המגע דמוחשי את משמעותו של כל מקום ומקום: בבעגן, שם עטרה הי־שמש דום והמצרים שיתקו בישתקים

מסוכנים; שילה — בת בצרך המשכן מאות שנים; יריחו, העתיקה בערים והראשונה לכיבוש; העי, מיבתן ה־סודינכנית הצבאית, בציליה נשפט האלוף עכן בן כרמי לארבע מיתות בית דין; כפרי הר העולה ירושלי־מה, בהם לחמו המכבים למען דרך־החיים היהודית והדליקו את אורותיה; חברון, שם כרה אברהם את בריתו עם הארץ; עיירות הדרום הנישא, על זכרונות דוד בן ישי בכל הר וגיא ושרידי בתי־הכנסת המפוארים בימי שלום דומא וביזנטיון. כל מקום ו־סיכלו, כל אתר וחוויתו, כל פיסת אדמה וליקחה הרוחני, מילאו את הלב בתדיהם. אינטנסיביות החוויה עברה על עאירע בשיצחו בשפלה, ואכן, היכול להיות ספק, שירושלים היא יותר ארץ ישראל מיפו, וחברון יותר מעבו? כאן מורגשת הזיקה ה־הדדית של העם וארצו במוחלטת, ד־המציאות הדימוגרפית בתולפת. בעת שחוזרה על ירושלים המזרחית הוו בה הערבים (ולא־יהודים אחרים) 100%. האם משום כך שייכת לישראל פחות? או ישראל שייכת לה פחות? השטחים ששוחררו במלחמת ששת הי־ימים קרויים רשמית „מוחזקים". אך יותר מישראל מחזיקה בהם, מחזי־קים הם בישראל.

הפריצה לעבר המסורת וחידוש המשפחה היהודית

התחברות האומה עם ארצה לוותה בדעון מגעית עם מכורתה. העימות עם שלבי־עבר הולכים ורכים היה ל־מציאות רוחנית גוברת, ובמישורים חשובים — מחייבה. בזמן שמתרופפת אחיזת הדת והמסורת הנוצרית ב־חברה המערבית, הולכת וגוברת ה־מסורת היהודית בישראל. שני אספק־טים לדיקוטומיה זו. ראשית, הכוהד־פולוגיה של „הדתי" הישראלית שונה משל הנוצרית. אצל האחרונה מדובר בפולחן ותיאולוגיה, אצל הראשונה בדרך־חיים יומיומית. והעיקר: הלכה הקופת ההשתלבות המידבית של הי־יהדות בציביליזציה המערבית, על מישגיה, פגמיה וגורלותיה; בכל שמטה־ש ישראל בארצו מגלה מגמות רוהניות ואקלוניות משלו, בלתי־זהות עם המערבית ובלתי־מקבילות לה. האקטואליזציה של המסורת היהודית מתגלמת לאחר ששת הימים בחזיונות מרובים: לימוד התנ"ך והתהתיעות בו, המתפקפסים בין כל המוגים; תשומת־לב מזורזת לתורה שבעל־פה (בפרט מישנה, גמרא ומדרשים) בשכבות „חילוניות"; הופעת בתבי עת בוהרי־חרדים המוקדשים לצניעי דת, מסורת והלכה, וריבוי נושאים אזונתיים ממדתיים בבלי־מיפסא על הדור הצעיר, לרבות בקיבוצים („שדמות"), שנתבבו לבעלי גישה אגנוסטית. התפירות הארכיאולוגיות, ביחוד בסביבות הר הבית ובירושלים העתיקה, תופעות מקום כוזכי ב־התחנבונות הציבוריות, באמצעי־התקשורות ובעתונות, בשיחת־הרחוב ובי־דיונים. היחס לאתרים אלה איננו ספרותי־היסטורי, אלא אישי־אקטואלי. צעתן השוב לשאלת אחואי אמריקאי, מה חש בהיצצרו לכותל המערבי: הרגשתי, שאני הוזר למקום זה אחרי אלפיים שנה... משובים מהר תזונות הללו הם השינויים מודרכי החיים המשכיים. שמירת ימי המועד נעשתה נפוצת יותר וצמודה לדמדו־תיהם המסורתיים, בפליגה השיבה ליום הכיפורים, מוקד השנה היהודית; הדממה השוררת בירושלים מערב עד ערב מעמיקה משהותה בעיירה יהודית במזרח אירופה, עד שנדמה כי השבת הגוף משתתפים בדממת מעצירתי הנפש.

תאספקט המעורש ביותר של השיבה לערכים המסורתיים היא שינוי היחס למשפחה, כור־המצרף של היהדות. המורה הנה כאן בכיוון הפוך מה־מקובל במערב המודרני של הגורמים להמעמקת חיי המשפחה ידובר עוד; כאן נבקום קנה־מידה מיספרי לגבי התמורה. הילודה היהודית, שהצטמ־צמה בשנות השישים, החלה לעלות מאז מלחמת ששת הימים. בשנות ה־ששים היה הממוצע 22 לידות לאלף; מאז 1968 החל הממוצע לקפוץ משנה לשנה והגיע ב־1969 ל־24, שיא בלתי־נודע מאז 1959. המשפחות המרבות ילדים נימנות עם המשכילים, ילידי הארץ ויוצאי המערב. עולי המזרח והמושלמי, שחיקו בשנות החמישים ו־הששים את נוהגי הילודה המצומצמת של יוצאי המערב, הולכים עתה ב־עיקבות בבעיה הזו. כל הסימנים מעידים, שתוך שנות השבעים תגיע הילודה היהודית לשיא שציין את ראשית שנות החמישים. אותו זמן מתחילה להצטמצם הילודה הערבית בישראל. באמצע שנות הששים הגיעה למרומה: כממוצע של 50 לידות לאלף (המוסלמים יותר מכך, הנוצרים וה־הדרוזים פחות). כאן תחלה לרדת, וב־1970 נצטמצמה ל־44,6. גורמים אחרים פועלים בעטת הדימוגרפי בין היהודים ובין הערבים: בישוב היהודי חלה שיבה לערכי המשפחה היהודית וחויתות, העלאה הלדים והינוכם

למורכה; ואילו בישוב הערבי הביאו ההתמורה ברווחה כלכלית והתפשטות המידע על אמצעי־מניעה להמעטת ה־ילודה, ומגמה עדיין בראשיתה.

מיזוג העדות וחידוש העליה

תיצוחת של מלחמת ששת הימים לגבי מיזוג העדות היהודיות בארץ היא מכריעה. לראשונה, מתחילתו של קיבוץ הגלויות המודרני, יכול הישוב לאחות את הברכה העתיקה להיות „גוי אחד בארץ". חרדת השואה בערב המלחמה, הדיעה האחוה והיהודיות, האיומים הערביים לאחריה. ומעשי־הרצח הי־טירוריסטים כלפי יהודים כיהודים, סילקו את השיבות והגבולים בין ה־עדות והבליטו את הגדל המשותף ואת הדמיון המהותי. כבר לפני המלחמה נילברה התקדמותם של עולי המזרח האוחלמי בסולם הכישורים המקצועיים ובמדרגות ההכנסה; מאז יוני 1967 התגברו התהליכים אלה בקצב לא־נודע קודם והבשילו את השלמתם — ריבוי נישואין בינעדתיים, פתיחות־הלבבות ההדדית (הקרויה אהבת ישראל). הי לחץ הצמחוני להכשרה רבנות בידע טכנולוגי רב־גוני, והצומת העצמית בהווייתו־המילואים הארוכים, עזו ל־מען מיזוג העדות בארבע השנים 1967 — 1971 יתר מהדאגה ה־מהוכננה במשך ארבעים השנה ש־קדמו.

היעלמות המחיצות המתורה אפשרית היתה, כיוון שלא אירעה כאן אינטגרציה נוסח ארצות הברית ה־מדינות מערביות, אלא תהליך אחר מעיקרו, „אינטגרציה" מתיחשת הז־דע לטשטש תכונותיהם המיוחדות־הפרידית של המרכיבים האינטגרטי־ביים. בארץ אירע תהיפך מכך: בקעו סגולות יהודיות עדשיות המשותפת לכל, ואילו ההבדלים שנערמו ב־השפעות חיצוניות — התקלפו. יהודי מזרחי במערבי, האמון על פלפולי תל־מוד, נהגלה בהבדלתם המדרכנת של יהודים אחיים במוכשר לתחיכוכי מכ־ים. החביה היהודית השלמה מילאה את ההפר לפרט; האחרנה ציוותה ללימוד סעד ותמד, שאינם מצויים במתקנים דידאקטיים מודרניים, ותוסיפה להם יעול מעלה, והזדהות המשותפת עם התנ"ך צשתה יותר למען מיזוג ה־עדות מאשר העבודה ליד מחשבים אלקטרוניים.

מיזוג העדות בארץ הוא אספקט בהשתלבותן של קהילות ישראל תוך תחושה של שותפות־גורל; זצתה הוהה משמעת צידגית לתחושת זו נקרו המרכאות המפולות, ש־

תורכבו על הביזונות בשנים שלפני מלחמת ששת הימים. הישוב הארצ־ישראלי בא את יהודי התפוצה קרובים לו יותר מאי־פעם, ועליתם הוכרה כי הכוחית להתקיימותו. הרגשת הזהות היהודית במרחבי העולם מפגה את השיבה לציפיות יהודית בשלבי הזמן; הצמקת היחס לעבר היהודי ולהוויה ה־יהודי הלכו יד ביד. יהדות כלעולי, ש־דבקה ביהודי ישראל כלפי אחיהם ב־תפוצות, התגדפה בשעתם הגדולה: הישראלי לא נוראה בעיני עצמו אלא יהודי שתפודים לשוב, וההבדל בינו לשאר יהודים בתאריך העליה בלבד. עידוד קיבוץ הגלויות בשבות „עלית המצוקה" היה צבורי־קוסדי, לא תמיד לווה בלבביות אישית כלפי העולה. לאחר מלחמת ששת הימים חל שינוי מפליג: עתה נתקבל העולה בלב פתוח ובלתי־אטציות. ריבוי עולים מהמערב והגבריות המוצעית, הקרובים לכבטאליות של הישוב, הוא השבדה חלקית גאוד לתמורה.

מלחמת ששת הימים דירבנה את ההתעוררות הציונית בברית המועצות ואת העלית מתוכה, ונקמה האידיאל לגוי של תלית מרוסיה לב מתרוממת הכמוהית (המוגבלה באיסורי המשטר הסוביטי). הוכחה כאן, בעבודות מפליגות, צדקתם של מושגי־היסוד הציוניים: שרצון קיומה של האומה הישראלית הזק מכל נסיונות בילול, ואפילו ריקבו את היהודים ממבורתם המודעת; שהמיחה בין הגויים נה־יהודים המתנגדים ביצורם אינו תלוי באורתו של המישטר החברתי; שאין לעם היהודי קיום בתקופה זו אלא בארץ ישראל; שלעם כן יקרים קרבנות עלא יקריבם מרצונו למטרה אחרת, משום עם אחר לא יביאם למען ארץ זו.

התפיצה המערבית וניתנה צבא מל־חמת ששת הימים על ידי אקטואלי־זציה של נכר התשואה, עתה ראתה את אותה באופקי ארץ ישראל, מצפונה הכבד על חלקה מול השואה האירופית, לירבנה להשתלב במשימה הארץ־ישראלית, לראשונה במתנדבי מלחמה ובפעילות מדינית, אחר כך בקבלת עומסה לצירכי בצונה של ישראל — ובהגברת העלית תמי־לת העליה מארצות הברית ומאירופה במממדים ניכרבים מארצות אירופה המערבית בשלו לא רק בעיקבות מלחמת ששת הימים, איפשה כאן סינכרוניזציה של התפתחויות במישור רים שונים: אי־נוחות, גוברת בוכח תופעות ניוון והמתפרקות בציוויליזציה המערבית המאוהרת, והקושי לקיים ב־מערכות אלים היהודים בצלי־משמעות ומשפחת יהודית תקינה, בכרכי המערב מוצפי שטפי חומרי נתגלתה מצוקה יהודית רוחנית שלתנה — החילה בין מיעוטים — אינו קטן מן המהסור הגרמי שהכריע את „עלית המצוקה". כן הודגש באתלי ה־עולם המערבי פירמו של האינטרמנצל הפיליפייני, שבא בריאקציה על השמ־דת יהודי אירופה, הסכנה לישראל בערב המלחמה העמיקה את הגולי־דרית הרגשית של התמוצות עם ה־מדינת היהודית; נצחונה, דרך־עמידה והתפתחותה אחרי המלחמה העלו את כבודה, דחפו להזדהות קיומית איתה, ועיון לאקט הצלה דמות של מוצא אישי והשתתפות בכתימת יהוד ודה רבתי־סיכולים, באחד.

התחדשות העליה לאחר מלחמת ששת הימים, והתנכרותה משנה ל־שנה, השיבותה אינה בגידל המיס־פרי בלבד, אלא בתמורה המפליגה שבהרכבה. העליה בלחץ חומרי צר־תיימה. העולים מתורכיה ואיראן מ־סוף שנות הששים ואילך ניכבים על שכבות אמידות ומשכילות, כעולי המערב, רובם המכריע של העולים הם מאמריקה הצפונית והלאטינית, מאירופה המערבית, מברית המועצות ואחרים מפותחים אחרים (אוסטרליה ודרום אפריקה); במעט כולם בעלי מקצועות מזדרנים, משכילים, או סטודנטים המשלימים את ליבור־דיהם. העליה מצורית גולה פי שי־שה; מארצות הברית וקנדה פי שלשה; מאנגליה פי שניים־וחצי. ה־משמעות הכלכלית־חברתית של מיס־פרי העולים לאחר מלחמת ששת הימים אחרת לגמרי מאשר לצנית: ברמת תפוקתם וצריכתם, בפעילותם החברתית והתרבותית חוסף אחד שלושה־ארבעה מ„עולי המצוקה". עליה זו היא מגורמי השגשוג היש־ראלי לאחר 1967. בכלכלת של המדינה היהודית תלויה — כשאר הליכיה — באינטנסיביותה וכנוהג של שיבת ציון, וזו אינה ביטוי ל־מצוקה חומרית בתפוצות בלבד, או לכל מצוקה חוץ־צדדית, אלא לחוויה יהודית כוללת. עולי מהקיפה התד־שה אינם מהסקופתים או הנזכאים; דוגמת שבי־ציון סבבל נימנים הם „על ראשי האבות ליהודה... לכל העיר האלהים רוחו". בכך מיטשטר משיכתה של עליה זו לבאות, אין זה מיקרה, שישובר בגורל מהם שימרי מצוה.

הדרך היהודית במלחמה: הדברת השנאה

מלחמת ששת הימים היא תחנה בהתנגשות אלימה רבת־דורית בין שבי ציון וחצרלים, הרואים את ארץ ישראל כחלק מעולמם. במלחמה זו ובאירועים הצבאיים אחריה באה דרכם של היהודים במלחמה לכידה של ביטוי בשל. לא הובהר, אם זה שלב אחרון בהתבשבות היהודית־ערבית, ביחוד לאחר התערבותו של גורם אימפריאלי רב־עוצמה לצידם של הערבים. המצב אילץ לבחינה עצמית: מהו היחס הודדי בין ישראל למלחמה? מה טינת של מל־

חמה המתנהלת על ידי ישראל? מה השפעתה של מלחמה וצבא על החברה הישראלית, והשפעת החברה עליהם? כבימי שיבת ציון הבבלית, שהתלבט שוב שיקרמה של הארץ עם הגנת העם, „באחת ידו עושה ב־מלאכה, ואחת מחזקת השלח". בנוי פת איפוא פירכה רוחנית: עלח יהודי מה טיבו? במה ייחודו? ה־מלחמה וכל מגע אלים בין עמים מטאים את אישיה של אומה והור־מים לגיבושה. הראי"ה קוק ביטת את הדברים כדרכו: „המלחמת העמיקת את הערך המיוחד של כל עם, עד שמתבלטת צורתו ויוצאת אל הפועל בהגמרה בכל פרטי עומקיה".

ידם הלוחמים היהודים אל המל־חמה תובע עם תום שלח הופעי; סיפוק על הנצחון עם עיגמת נפש על ההרג ועל עצם שפיכות הדמים. המלחמה והנצחון נראו כהגבת הוסר־רית מוחלטת, האלטרנטיבה היתה שואה; אולם ההליך הלחימה ודרוש־מי העביעו צלבות רצער בנפש הלוי־חמים: יסורי האויב השתקפו בלב החייל היהודי, בין שנעשה אורתם לי־אחר המלחמה ובין שנשאר בצה"ל או חזר אליו. תלכידיה אלה בוטאו באלפי שידורים, הרצאות ודרשי־מות, מלקט כונסו בקבצים („שיח לוחמים" ואחרים). השיבות מהחרש־מות הוולכות וביטויה הסוביותיים היו הרבויות שנטבעו בדוחו של הכלל הישראלי לאריך ימים. המלחמה לא הולידה שנאה לערבים. פעולות ה־רצח הטירוריסטיות כלפי היהודים, ללא הבדלה נשים מגברים, ילדים ממבוגרים, המעיל את השלישה ה־צבאית ואת הירכון המדיע; והרבר התגלה בהבנה לאהליות צבעת נב־בטכים. את „שיח לוחמים" והנגיד אפשר לראות ביצירה ספרותית, או הגיגה של הבורות־צעירים בבחירות. ברם, התנהגותו של הציבור נורו־עלבר גלת התפוצצות מבוצת־ההור־פת בשוק מחנה־יהודה (שרצתה שלושה עשר איש ואשה, וילדים ד־ישישים), או התנהגות הציבור התל־אביבי לאחר התפוצצויות קטלניות בתחנה האוטובוסים המרכזית הם תופעה טיפיסית ובלל־לאומית. ב־מיקרים אלה — ובעשרות מיקרים דומים להם — לא נפל אף קרבן ערבי עקב התפרצות רגשי נקמה ונעם, אף־כי מאות ערבים נמצאו בסביבה. ערבים מעטים, שהוכו בידי יהודים מגורמים, הוצאו מידי ה־פוגעים על ידי יהודים עוד טרם באה התערבות משטרתית. למתרת רצח שנים־עשר ילדים באוטובוס ה־מושב אביבים איתה שפת־הים של בהריה הקרובה מלאה ערבים. על דעת איש לא עלה לפגוע בהם; דלם הרגישו את עצמם בטוחים; הבירו את היהודים.

במלחמה היהודית חלה הפרדה במורה בין חובת הלחימה ושנאת־האויב. השנאה הוכרת כסכנה נפ־שית ותולשת; ככל שגעדרת שינאה בתובת כוונתו של הלוחם למטרה אחת בלבד — יעילות המעשה. מפקד בדוד שריון הסביר: „כאשר אתה דוסק תאנק מצרי בפנג־בול, יש לך סיפוק עצום; לא מפני שנהרגו עם כמה מצרים, אלא מפני שהבאת לידי ביטוי את הכושר המקצועי שלך, את כל מה שהושקע בך". והנוהג היהודי במלחמה הוא בגדר חובה מוחלטת, לא עשייה המצפה לשכרה: „חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלקינו, וה' יעשה את הטוב בעיניו" (שמואל ב', י', י"ב).

היחס לערבים בישראל, בשטחים שלפני מלחמת ששת הימים, ושה־נכבשו אחריה, שפוט העדר־איבה ו־עשיה קונסטרוקטיבית. לתקלאים הערביים ביהודה, שומרון ועזה הוד ענק סיוע מפליג, והתפוקת משקיהם עלתה בארבע השנים 1967—1970 ב־50%. השכירים הערביים, לרבות תושבי מחנות הפליטים, הועסקו כול־לם. האבטלה בניהם הוסלה והכ־נסותיהם מריאליות הוכפלו. בהשר־ואה לשנות השלטון הירדני. חירות של דיבור, כתיבה ופירסום שוררת בציבור הערבי, להוציא חירות ל־הסתה־רצח ואירגון מעשי טירור. עתון יומי ערבי־לאומני אנטי־ציוני מופיע בירושלים („אל קודס"). ערבים חופשיים לנוע משטחים ישראל־ליים למדינות ערביות (ובהזרה), ו־זאת במצב מלחמה. הייקל למצוא דוגמה דומה לכך בתולדות עמים, מדינות ומלחמות? בישה זו אין דמיון בינה לבין הליברליזם היהודי בתפוצות. הלה נובע ממצמד־המיעוט הפרקאמנטר של היהודים, ובמנו הת־סחחה הפסיכולוגיה (והאינטרסנטית) הגלותית להסיף לזכויות מיעוטים, למוניהם, ליברליזם יהודי זה רדוד מבחינה מוסרית, לא עמד במיבחנו של כוח ובחובותיו של שלטון; ה־בעיה היהודית בארץ ניבחנת יומיום באחריותו של שלטון ובאפשרות ה־שימוש של כוח — ומתאשרת יומיום מחדש. כאן בא להתגלמות מודעת הלך־רוח עמוק, מחייב ומאוזן יותר מהליברליזם הגלותי; והוא מושרש בהוויה מכה־פולוסית: „וכי יגור אתך גר בארצכם, לא תונו אותו. כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך, כי גרים הייתם בארץ מצרים, אני ה' אלהי־כם... חוקה אחת לכם ולגר הגר, חוקת עולם לדורותיכם, ככם כגר יהיה לפני ה'. תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם". כבימי כיבוש ראשון כן בעת שיבת ציון הבבלית: „וחילקתם את הארץ הזאת לכם לשבטי ישראל. והיה תפילו אותה בנחלה לכם ולהגרים בתוככם, אשר הוליד בנים בתוכ־כם, והיו לכם כאזרח בבני ישראל... והיה בשבט אשר גר הגר אתו, שם תיתנו נחלתו, נאום ארוני ה'". וב־בימי שיבת ציון הבבלית, כן בעת קיבוץ בגלויות האחרון: חוקת עולם לדורותיכם.

הפרק השני במסה זו בגליון ערב שבת

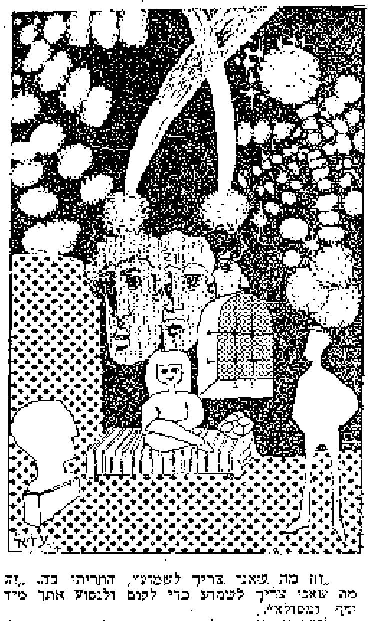
לאהוב את נועה

סיפור מאת גדעון תלפז

בימים ההם בפאריס, היתה לי נועה מאווי־לב כמוסי, אבל היא נתנה את לבה ליואש ענר.

יואש ענר, ארכי־פרחי נוצץ, רודף־שגלות, יוהרן, שפיו לא פסק לדבר גבוהה ועיניו המתרוצצות עיני נמר מבויית; הוא למד ביוניברסיטיה, והיא, תלמידת־פיסול, התגוררה עמו בבית־קומות מרופט, בדירת־חדר זולה, ללא קרן־שמש, סמוך לגן לוכסמבורג.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

היא הביאה לי את הכסת והלכה לישון בחדר האחר. כשפשטתי את בגדי, הבחנתי כי שעוני, שעון הכיס של סבי, בן־לוויתי כל השנים הללו, איננו, לא בבגדי, לא על הריצפה, לא באף מקום [illegible]. האם כויסתי? האם כויסתי בחוצות ירושלים?

פתחתי את הבקבוק שהבאתי עמי. מעבר לקיר שמעתי את נועה מתהפכת על משכבה. שתיתי [illegible] ואיני יודע כמה זמן נשארתי ער. אבל כשהאיר השחר ותרנגולי אבו־טור הערבית החלו לקרוא מעבר לגבול, ונועה לא באה, נרדמתי גם אני.

[illegible] עוררה אותי. שלחתי יד לגשש אחר השעון ונזכרתי כי אבד. התלבשתי ויצאתי לכיוון גדר־התיל. ליד שלט צהוב, דהוי, "סכנה! גבול לפניך", סמוך לקיר ההרוס, [illegible], מצאתי את האבידה. השעון היה מוטל בין עשבים [illegible], כרוטש [illegible] קליע באמצע לוח־הספרות. כשהרמתיו והטמנתיו בכיסי היתה לי הרגשה שמשהו בתוכי עבר מלכת, נדם, וכל אותה שעה נעוצות היו בי עיניהם של הלגיונרים, חובשי־הקסדות, מאחורי שקי־החול.

להט השמש מעל ההרים [illegible]. העשב החל לכמוש על המדרון, בין הגדר, קוצים הצהיבו בצידי הדרך. עצי זית הכסיפו בגיא, [illegible] אל־ההרים המאובקים שעל גבול המדבר. מכיוון העיר [illegible] מוסיקה של רמקולים רחוקים, וראיתי תרנים עם דגלים מתנפנפים ברחובות שבהם עמד המצעד הצבאי לעבור.

כשובי מצאתי את נועה בחלוק והקומקום כבר היה [illegible] על האש. ינון, [illegible], פרץ פנימה בהיותנו באמצע ארוחת־הבוקר, וברוב התרגשותו הטיח [illegible] וסגע בו בקדקדו. הוא שלח ידו [illegible] אל בלוריתו האדומה המתקרזלת מעל [illegible] המנומשת. אצבעות ידו האחרת אחזו בתיק קרטון גדול עם ציורים, ורגליו [illegible], בסנדלי־עור, [illegible] על הסף. [illegible] ירוקות, [illegible] כאילו ביקש להשליכני אל הכל בשתי משיכות מכחול:

— "זה הוא! קלוד!"

נועה הסבה ראשה. התבוננתי בו ממושכות ועצבנותו גברה. אמרתי:

— "הרגע. אבי לא הוא. לא קלוד".

(סוף בעמוד 26)

יצחק שלו
שירים מן העיר העתיקה

גדל בזרדים: חצי אור, חצי צל.
אם בא לי האור כצנה, מכסס
על המפתן, פוסע פסיעה וחוזר,
אקרא לו: בו הנה, אורי, עניי,
בוא הנה, האור העור!

שכרון זהוב

יש פרח עולה בחומה
ויקרא: שכרון זהב.
עפר לבין אבן לאבן
הספיק לו
כמו לי.

מלח מעט שבאבן
כמוני מצה לשברה.

על ראשה האפור של חומה
הלביש כתר זהב.
כן עשיתי אני.

זנב לטאה

רגלי זורמות אליך כבהל,
הרהורי — נוסעים כמו צאן,
כמו המשיח איש שירי לפניך ירוצו,
שוב ורצוא.

לכנס בך לפי קרקן ושכני
עד ילבב בך דיו
וכל מבהריך בחשמל יקרות מחדש
בשעניה,
— לעוד יום...

איך שלצדיך הייתי ימים כה רבים
בארץ קטועה, מענה?
כמו זנב לטאה מפרכס אחר כרות מן הגוף
פרכסתי
עשרים שנה...

בן־אתונות

חביבין המורים העוברים ישבים בשעריה,
נושאים במשא.
מפיה ערמות העפר תלי החרבות,
מביאים אבנים לבנותך.

מימי לא סרתי הצדה לפני אמרכל
ופרנס העוברים ברחוב.
אך לפני המורך עומטיב את שירך לקירך,
אפנה את הדרך בגיל.

נכבדו בעיני משבעת מלכי אמורים
היושבים בשערים.
כי עד שהללו שוקלים
ועד שסרים
עוקן התמור יפורק,
ומקום שפורק הוא
צומח לו קיר!

חביבין המורים מסיעים בסמטה למלאכתם!
שמעתי בת־קול מהמה בחרבת יהודה החסיד
ואומרת:
פנו דרך לבן־אתונות
שהוא משלוחי המשיח
הבונים את העיר!

עובר

לעובר זע אני בתוכך, עיר ואם,
רחם־כמשה ילדני ההוצה
כל פעם מלעבר אחר, כמו רך שנולד
אתפנה לקפת צהרים בשער.
שם אצא מתוכך אל אורה של עולם
ולבי בל עמי לא נולדתי לחיות
ברחובות רחבים, מוארים לסגיר,
כבבר מפשקת כבישיך לכל העובר:
איני אלא עובר עור, משטט
בתוך רחם־סמטות, בתוך אפל
כפה וקמרון, כמוני כצמח

יעקב צור • חמישים שנה ושנה

כוחם של יובלות שהם מעלים בעוצמה חוויות של שנים רחוקות. בשנה זו, שנת תשל"א, ימלאו חמישים שנה מאז דרכו רגלי על אדמתה של ארץ-ישראל.

כך אני ובני משפחתי וכך רבים מאנשי העליה השלישית, הנמנים היום עם וותיקי הישוב. אז לא ידענו עדיין לכנות את תקופתנו בשם. בעינינו, וכן בעיני ותיקים שבוותיקים שקדמו לנו, נודענו כ„עולים חדשים" סתם, שנסחפו בזרם העלייה הגדול שפרץ אחר המלחמה והצהרת בלפור.

אמנם מקובל למנות את ראשיתה של העליה השלישית מתאריך בואה של האניה הרוסית „רוסלאן" שהפליגה מאודיסה לקושטא וליפו לפנה-יום. לכן, קבוצות בודדות הגיעו לחופי ארץ-ישראל בדרכים עקלקלות מאז בסתיימת מלחמת העולם. בודדים באו גם מהארצות הרחוקות שמעבר לים, וגם חיילים צעירים שנשתקעו בארץ לאחר שנתפרקו הגדודים העבריים בצבא הבריטי — והם ראשוני העולים מאנגליה ומארצות-הברית. מאמריקה הגיעה אז, באותה שנה עצמה, נערה צעירה של פועלי ציון ממילווקי, גולדה מאירסון שמה, שנצטרפה לקבוצת חלוצים במרחביה שבעמק יזרעאל. אך רבים מהם היו יוצאי רוסיה ופולין שעברו בגולת „סטים אימיגריישן", אחרי מאורעות מאי 1921, עשו שביתות ארוכות של ציפיה בוארשה ובווינה, כשבשלה הגיעה בעונות השנייה של השנה, עלו בספינות בנמל טריסט ועשו פניהם לאלכסנדריה של מצרים בדרכם לארץ-ישראל.

שתים היו האניות אשר המשרדים הארץ-ישראליים של ועד הצירים, ההנהלה הציונית של אז, כיוונו אליהן את העולים ממזרח אירופה. „וינה" היה שם האחת ו„הלואדי" רעיתה, שבוע שבוע היתה מפליגה הספינה מנמל טריסט. כיום לא זכור לי עוד באיזו מהן הגיעה משפחתי לארץ. בעיני נראו אז האניות מפוארות, משוכללות, מבהיקות בלובן ארובותיהן. בתאים של המחלקה השלישית נצטופפו משפחות של עולים, מטופלות בצרורות, בסלים קלועים, בשקים ובמזודות. בירכתי הספינה, על הסיפון, בשמשו יומם ולילה ויכוחים וקריאות בלהבות על הבחורים והבחורות שנתכנו כבר אז בשם „חלוצים", אף כי עדיין לא כר מדינון על כינוי זה באותם הימים. עד שנתגבהה המלחמה, שלוש שנים קודם לכן, שייכות היו אניות אלו לצי המסחרי של הקיסרות האוסטרית, ולאחר התבוסה של ממלכות המרכז, כשנמל טריסט צורף לאיטליה המנצחת, הונף עליהן דגלה של חברת תלעת שהסבה את שמה ל„לויד טריסטינו".

ויטו על אוסישקין

נער צעיר הייתי בימים ההם. בן בכור למשפחתי שהיתה בין נוספי-הבאים. רק שנה-שנתיים עברו מאז בר-המצווה של יסורים שעברו עלי בעיסוק של רעב, מהפכה ומלחמות אזרחים. ביראת-כבוד מגדולה בקנאות צוהלת הייתי באותם בחורים מגודלים, שעזבו בית אבא ואמא כדי להספיק ולעלות לארץ-ישראל, שדווקא נפתחה אז לרווחה לפני העליה היהודית. ונוח-גיל של שלוש או ארבע שנים הפריד ביני לבינם, ויש מהם שהיו בשנתם העשרים ואף למעלה מזה ונמצאו שונה היה עולמם מעולמי. אני סניף העילה, אל כספסל בית-הספר, והם הלכו אל המושבות שבנו את הכבישים הראשונים, חיפה-ג'דה, טבריה-טבחה, וכמוהם מקומות רחוקים, הקימו את הקיבוצים והמושבים הראשונים בעמק, הוליכו מריצות בין הרדי-החול של תל-אביב שעמדה בראשית בנינה. רבים מהם עתידים היו לעלות למנהיגות הישוב ולעמוד במרכזם של חיי ציבור שלנו במשך שני דורות, ויותר מהם שהלכו לעולמם ורק זכרם שמור עמנו.

הסטטיסטיקה היתה צולעת בשנים אלו, אך מקובל היה, כי בסוף המלחמה הגיע מספרם של התושבים היהודים בארץ ל-65 אלף, יותר ממחציתם בישוב הישן בירושלים. ערב המלחמה ישבו בארץ-ישראל כמאה אלף יהודים, ועל כך גאוותם של העתונים הציוניים של אז, אך האוכלוסיה נצטמקה בתלאות המלחמה ובפרעות הגזרות של המשטר התורכי, רבים הוגלו למצרים ולמדינות שמעבר-לים. מהם שחזרו לאחר זמן, מהם שנשתקעו בארצות מושבם ועדיין הם שומרים בלבם לעת זקנה את זכרונות ירושלים או פתח-תקוה של ימי העליה השניה ויש שבניהם חזרו ונשתקעו כאן. עשר שנים אחר עלייתנו, בשנת 1931, הכריז השלטון המנדטורי על מיפקד ראשון של האוכלוסיה, ונחלקו הדעות בישוב אם להשתתף בו או להחרימו, שכן חששו היו לכך או האנגלים שטובתם להמעיט את מספרם של היהודים בארץ-ישראל ולהגדיל חלקם של הערבים. בסופו של דבר הכריעו המוסדות בחיוב ונתקיים המיפקד. מספר התושבים היהודיים עלה אז ל-175 אלף, וזה לאחר התוספת הגדולה שבאה לנו בימי העליה השלישית והרביעית.

גל זה של עולים מה יעשה בו וכיצד יתחיל התהליך של הקמת הבית הלאומי כמובטח בהצהרת בלפור? על כך רעשה ההסתדרות הציונית, שהיתה אחראית לגורל הישוב הקטן בארץ, ורעדו אמות הסיפים בקונגרס בקארלסבאד, שנערך חדשים מועטים לפני עלייתנו לארץ, ובוועידה הציונית בלונדון שקדמה לו. אנשי הכלכלה ובעלי-הדעה שבקרב המפלגות הציוניות בארצות המערב תבעו חשבון, סדר, השקעות משקיות, עשיית הון פרטי מחוץ לארץ. יוליוס סימון ונחמיה דה-ליה הטילו ויטו על הצעתו הגדולה של מנחם אוסישקין, שהחליט על קניית אדמות עמק יזרעאל מידי משפחת סורסוק שבביירות. לבואו של השופט ברנדייס מארצות-הברית, שמולו עמדו חיים ויצמן ותומכיו, התנועה הלאומית, נשארה במיעוט ונתרחקה מהשתתפות בעבודה המעשית בארץ. החלוצים נדדו ממחנה למחנה, הוקשו בנכונותם בלהט השמש הלוהטת, חלוצה במכנסיים קצרים, שערן מקובץ במטפחת לבנה, תיכף בפטישים על גלי החצץ בצידי הכבישים. עולים המטופלים במשפחות, בעלי המקצוע המצעטים, סוחרים וסופרים, ביקשו להם מקורות פרנסה בערים, אם במשרדים המצומצמים של ועד הצירים או הוועד הלאומי, בהוראה או במיסדות ציבור קיקיוניים שקמו בסערה ונעלמו בקול דממה דקה.

חלומות רוטנברג ונובומייסקי

להוציא את ההתיישבות אשר איש לא הטיל ספק בחשיבותה, אף כי צועדו לה תקציבים מצומצמים בלבד, לא היתה כל תמונה כלכלית לקראת הבאות. הארץ היתה עזובה ומפגרת, שרידי השוק העותומני נראו בכל, הערבים היו בפריחם. הדלים והיהודים חסרו נסיון להקים את התשתית לפיתוח על המטה. המינהל הבריטי רק עתה יצא משלב הכיבוש הצבאי. התעשיה היתה ירודה. ידועה בארץ היתה תעשיית סבון-וביבית בשכם. מצרים היתה השכנה הגאונה והמפורסמת, הארץ בעלת התרבות האירופית שממנה באו מיצרכי המותרות המועטים שצרך הישוב. הליהת המצרית הן לה מהלכים בשכחה של ארץ-ישראל ובגלוי הדואר נשאר חותמת של אי.אי.אף., לאמור, „חיל המשלוח המצרי" של הצבא הבריטי, הוא צבא הגנראל אלנבי, שחייליו שיחררו את ירושלים באותו יום חנוכה היסטורי של שנת תרע"ח, שאת זכרו נשאו בגאווה ותיקי העיר.

בעתונות סופר על תכניות גדולות שבעלי-חלומות נועזים ניסו להציע אותן לממשלה בלונדון. פנחס רוטנברג, בעל העבר המהפכני, שהיה מושל פטרוגראד בתקופה הקצרה של הממשלה הזמנית, ניסה לשכנע מדינאים וחברי פרלמנט, כי יש מקום בארץ-ישראל למפעל חשמל גדול שיהיה ניזון בטורבינות על בים, ליד שפך הירדן בצאתו מים הכנרת, ולעומתו מעשה נובומייסקי, המהנדס איש-סיביר, מהלך היה בין בעלי-הון בלונדון ובידו התחייבויות יהודיים לניצול אוצרות האשלג והכלור של ים-המלח. עד אשר תבוא הישועה, היו בתיהם של יהודים מוארים בעששיות של נפט, והאולמות והצריפים הגדולים בפנסי לוקס שרשרושם היה מלווה את הנאומים הארוכים ואת הצגות התובבים בלילות החורף הקרים, עגלות רתומות לסוס בחוע היו מוכרות נפט ברחובות, כשבעל-העגלה מעיד על בואו בצלצול פעמונו, ופחי חברת „שלי" היו משמשים ברהיטים, כפאות, לולים נאים וארונות בגדים, באוהלי החלוצים, ובלוחות-פח לכסות את הגגות של סוכות רעועות בעיבורה של עיר.

במה עסקו אשכול וספיר

הדירות בערים היו עדיין בשפע. ערבים או בני הישוב הישן בירושלים בנו בתים והציעו דירות-מגורים בכמה לירות מצריות לחודש. מהאחד במולים, הוא ראש השנה לדירות, עד החודש הבא עלינו לטובה. משפחות של עולים חדשים בירושלים היו מתגוררות בשכונת הבוכרים ובזכרון משה ובבתי-האבן המרווחים והנאים של מוסררה, ואילו בחיפה גרו בפרבר העיר החתובה ובשדרות המצילות של המושבה הגרמנית, עד שהתחיל בנייתה של השכונה החדשה בהדר-הכרמל. ליפו היו יהודים מהססים ללכת לאחר הנסיון המר של מאורעות מאי 1921. בתל-אביב החלו לבנות שכונה למחוסרי-דירות מפליטי יפו, בשטחי החולות עליד הים, ברחוב שעתיד היה להתכנות בשם רחוב בוגרשוב. מוקד החיים של העיר הקטנה התחיל נע ועובר מסביבות הגימנסיה ונחלת-בנימין אל מרכז בעלי מלאכה, ולאורך הרחוב הגדול והמפואר שניתן לו שמו של גנראל אלנבי, משחררה של ארץ-ישראל מידי התורכים. לאחר שמפקדי הצבא הבריטי נתגלו כשונאי ישראל ואוהבי הערבים בימי מאורעות פסח תר"פ בירושלים ותרפ"א ביפו, היו מערערים על כבוד זה שנתעה למצביא הבריטי. חיים בוגרשוב, שפך אש וגפרית, יהודה סילמן לצג לרוח „סה יפית" זו באחת מן הוברוו „ליהודיפי" שעירפם לכבוד פורים. אך השם נקלט, ולאט לאט התרגלו אליו וכך נשאר עד היום הזה.

מי שמע על כלכלה ותקציבים בימים ההם? קבוצות החלוצים היו משגרות שליחים לעמוד בתור ביד משרדי ועד הצירים אשר ב„מלון יהודה", מול גן-העיר בירושלים, ליד המקום שבו עתידה היתה עיריתו של נשאשיבי לבנות את מיפעליה.

הם קיוו לקבל לירות מכסף לאחלים, למזון לחבריהם הרעבים או לזוג פרדות לחרוש את שדותיהם. המורים היו מחכים למשכורתם הדלה שאיחרה תדיר לבוא. הכסף מחוץ-לארץ הגיע טיפין טיפין וקריאותיהם המיואשות של חיים ויצמן ושל נחום סוקולוב, שהיו נודדים מלל ונדודים ביד ומתדפקים על פתחי נדיבים בארצות-הברית ובדרום-אפריקה, בברלין וברומניה, נשארו ללא מענה. קצת הכספים שהיו מועברים לארץ נתחלקו עוד בטרם הגיעו ושימשו לכיסוי גרעונות והוצאות. אמנם מדובר היה בלירות מצריות טובות, ששוות היו חמישה דולארים כל אחת, אך מפני מחסור בכסף או מאות לירות היתה מתעכבת תכנית ההתיישבות החשובה או מתבטלת הצעתו של מינדזון להוכנת שלום והבנה עם הערבים או נכספה הזדמנות של רכישת קרקע, על אף הפצרותיו של יהושע חנקין שהיו לו תמיד הצעות באמתחתו בשובו מנסיעותיו לביירות או משיחותיו עם שייכים בדרום. הזקיף הייגי או מלחק רב מן המיליונים שעתידים היו לזרום לארץ בתקופת מלחמת העצמאות או מן המיליארדים של תקציב המדינה היום. מבין שליח-אוצר של מדינת ישראל לעתיד-לבא, היה הכהן-דה אליעזר קפלן חבר לנו במסענו לארץ, אך הוא ורעיתו מצפים מיזמנים בווינה לתורם לעלות לארץ; לוי אשכול אך זה נצץ מחרשתו באדמת דגניה כי שבעסק היהלומים, ופנחס ספיר הצעיר עסוק היה בארגון סניף החלוץ בעיר-מולדתו קיבאלץ שבתחומי פולין. קבוצות של חלוצים היו מחכות בחזית ההכשרה לתעודות-עליה או „סרטיפיקאטים", שדוגמתן בימים ההם בעכבות הספר הלבן של סיירסם ווינסטון צ'רצ'יל, שר-המושבות הצעיר בממשלת בריטניה הגדולה.

פוסטה, אוטומוביל ואופיצרים

הטלגרמות, כפי שקרא להן „האורן", או הטברקים, כמובא המיוחד שחידש איתמר בן-אבי ב„דואר היום", סיפרו על דיונים בפרלמנט („המדרשון" בלשונו של בן-אבי) הבריטי, על הנאומים של אויבים ועל דברי-שבח של ידידים ועל מאמרי הסתה של עיתוניו של איל-העיתונות הגזעני הלורד נורתקליף, ונראה היה כי חלום של בית לאומי ליהודים בארץ-ישראל נתמוטט והולך. עדיין לא אושר בסאן-רמו החוזה עם תורכיה ושנים אחדות עתידות היו לחלוף עד שיתאשר נוסח המנדאט בחבר-הלאומים. האמיר עבדאללה, בנו של חוסיין מלך חג'אז, נתמלך על עבר-הירדן וקבע את מקום מושבו בכפר הצ'רקסי הקטן עמאן. כפעם בפעם היתה שמועה עוברת בישוב הכסן שחיל בדווי מן המדבר עומד לעלות על הארץ. עתוני לונדון היו מנפחים את הסכנה ומרבים דאגה בחוגי הממשל. שמועות דמיוניות היו צצות וצולות ונעלמות כשם שבאו.

שקט שרר בארץ באותן השנים ורק הקריזה מושבות הפרו אותו, הטופוגרף הצעיר, האמין אמין אל-חוסייני, הוא המורד והמסית של שנת תרפ"ט שהועלה לגדולה על-ידי סיר הרברט סמואל, עדיין לא ביסס את שלטונו. „אליכרמל" והיפואי „פלשתין" המשיכו בהסתה, אך התוכן לא נתנה להם ותלמידים צעירים מן הגימנסיה הרצליה בתל-אביב ומן הגימנסיה העברית בירושלים ומבית הספר הריאלי בחיפה, היו משוטטים ברחבי הארץ באין סכנה ובאין מפריע, עוברים בשבילים המאובקים של הרי ירושלים ובדרכים הצרות המובילות למושבות הוותיקות בגליל ובביצות כבארה, שכיסו או זה חורבותיה של קיסריה העתיקה.

צעירים שבגר דיברו עברית, אך בין העולים החדשים היו רבים שהמשיכו לדבר אידיש ופולנית ורוסית. השפה בפיהם היתה דלה ובעלת מילוליקה באותם הימים. עדיין היתה ה„פוסטה" מתחרת ב„דואר", ה„אוטומוביל" ב„מכונית", „העצמאות" היתה בגדר חידוש ו„קונספירציה" היתה מפלטם של המתססים בין ה„חוקה" לבין ה„חושמה" המעשית של איתמר בן אבי. פה ושם היתה ה„ביבליותיקה" גוברת על „הספרייה" וויכוחים סוערים בעתונים של הזמן ההוא מכוונים היו להכריע בין „שירותית" ל„שירותים", „צמר-גפן" הארץ-ישראלי סופו שגבר על „מוך" שבגולה. בתרגומים מספרות העולם שהיו מגיעים להוצאה שטיבל בוארשה עדיין לא החליף ה„משרדי" את ה„קונטורה" הרוסית, „אופיצירים" לבושים בגדי-שרד וה„דגם" על ירכם היו מחזרים אחר בנותיהם התמימות של בעלי-האחוזה.

פולה קוראת לילדיה

יוסף חיים ברנר קיפח את חייו הסוערים במאורעות תרפ"א בפרדס ליד אבו-כביר שבסביבת יפו. חיים נחמן ביאליק עדיין יושב בגרמניה והתקין עצמו לבנות את ביתו ברחוב שעתיד יהיה להיקרא על שמו בתל-אביב. דוד שמעונוביץ הנציח באידיליות שלו את חייהם של איכרים ושומרים בימים עברו. אורי צבי גרינברג כתב את שיריו הסוערים ונישא על כתפים במקהלות החלוצים שבעמק. בחבורת הצעירים בני העליה השלישית התבלט משורר מרדן בעל רעמה שחורה, אברהם שלונסקי שמו. אהרן ראובני, אחיו של יצחק בן-צבי, המנהיג הצעיר ועדין הנפש של אחדות העבודה, פירסם את סיפוריו הנוגים על הישוב ערב מלחמת העולם. דוד קמחי הושיט ב„מקלט" הגיוני דקי את הרומנים הירושלמיים שלו. ואברהם קבק המשיך לטוות את סדרת הסיפורים שלו שראשיתם ב„לבדו", סיפורים אשר הנערים והנערות קוראי עברית שעכו עליהם זמעית זה חצי דור, ולבסוף את התכניות הראשונות לטרילוגיה ההיסטורית שלו „שלמה מלכו".

בכינוסים הסוערים והגדולים של אסיפת הנבחרים נאבקו בן-גוריון וברל כצנלסון, יוסף שפרינצק ויוסף אהרונוביץ עם משה סמילנסקי ושוביה מילר, דובריהם של איכרי-המושבות, נגדם יוסף ברי"נ מיוחס ואברהם אלמאליח, נציגיהם של הספרדים הירושלמים, כשדוד ילין, המתון והנוח לבריות, מפשר ביניהם. בן-גוריון התגורר באותם הימים בירושלים, ועמד בראש המשרד הקטן של ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ-ישראל. דירתו היתה סמוכה לשכונת אחוה שבה ישבה משפחתי ולא אחת נשמע שם קולה של אשתו הצעירה פולה, שהיתה קוראת לילדיה שהשתכשכו להנאתם בשלוליות המים לאחר גשמי החורף.

עולם קטן, צעיר

אניות הלכו ואניות באו. יש שבנמל יפו הצטופפו עשרות חוזרים, צעירים שהוכרעו על-ידי הקדחת והרעב, בנים שנענו להפצרותיהם של בני-משפחתם בפולין ובליטא, מתספים עתרו לגן-עדן של מהפכה ברוסיה הסובייטית וסופם שקפחו חייהם במחנות-ההסגר של סיביריה או שחוסלו בעינוי-המבח של תקופת סטאלין, ולעומתם, היו הסירים הערבים קולטים בסירותיהם המטלטלות על-פני הגלים הסוערים של הים עולים חדשים שנצטרפו ובאו אל מחנות החלוצים במושבות-המטעים ובעמק יזרעאל או לאהלים הלבנים שכיסו את שפת-הים של תל-אביב, ובואם היה ממלא את לבנו בטחון ודומה שהוא מבשר את הגאולה.

אולי משום שכך נחרתים בזכרונו של אדם שנות נעורים, מצטייר בדמיוני העולם הקטן, שסובב אותנו באותן שנים, כצעיר, תוסס, מגעש ופורץ קדימה. צעירה היתה הארץ וכן היו אנשיה. רק ירושלים של הישוב היהודי ושל שכונות-התבוללים שמחוץ לחומותיה, נראתה זקנה ודומה שהיא קיימת ועומדת מאז ומעולם, כביב לה סגר עולם של מחשבות, של כמיהות, של חלומות שהתנפצו ותיגר וגאו, של רציונות שנשלחו להלל של עולם ושל בטחון מחר, שלא של דרך השכל, כי יום יבוא וכל המכשולים יתלמו באורח-פלא ויעתנו פני הארץ ורבבות יהודים יבואו להנק את הישוב הקטן והחלש הזה, וקבוצת הצריפים תהיה לישובים של ממש ותדלות תחלוף ומזימותיהם של אויבים ומתנכלים ישובו אחור ונעלמו הקסם יפרח ויעלה ויבשר את העתיד המיוחל

הלל במצור

מאת לוי יצחק הירושלמי

אהבתי אותו בילדותי והאהבה הזאת מתלהטת בי יותר מכל שחלפות יותר שנים. אני מתקשה לקבוע בוודאות, אם האהבה קדמה להערכה, או להיפך. בין כך ובין כך — הערצתי אותו למרות שלא הבנתי כראוי את האיש ואת דרכיו, או אולי דווקא משום הפליאה שהתגלמה בכל ישותו נתעוררה בי הערצה אליו שגברה מיום ליום והיתה לחסרת שיעור.

לא הכרתי אותו בצעירותו שלו. כאשר ראיתיו לראשונה כבר היה איש בא בשנים. גבוה, חסון, כפוף קמעה, פנים שחומים, עיניים יוקדות, זקן לבן, לבוש גלימה שחורה עשויה קטיפה, צעדים קצובים, קול שקט ורך, מעורר סקרנות ואימון, שופע נועם ומשרה חמימות. הפלא שבו: היה ידיד לכולם, העמיד עצמו בדרגה שווה עם כולם, אף כי ישב על כס רם מעם. היה רע כאח להרב קוק ז"ל וידיד לרב זוננפלד ז"ל — הרבנים שהתהומות הפרידו ביניהם ובין מחנותיהם. התרועע עם ד"ר א. מזיא (מראשוני ועד הלשון) ועם הרב צבי פסח פראנק (רבה של ירושלים), שמר על ידידות עם מנחם אוסישקין ועם יצחק בן-צבי ודוד רמז, קיים יחסי חברות טובים, ואפילו מצויינים, עם הרב קלי, הכהן מימון ועם ד"ר י.ל. מגנס, עם הרב מאיר בר-אילן ועם ד"ר יעקב טהון, עם משה סמילנסקי ורבו האדמו"ר מבעלז, עם פרופ' יוסף קלוזנר ועם ש"י עגנון, עם ד"ר הלנה כגן ועם פרופ' גרשום שלום, עם הרבנים הרצוג ועוזיאל הציונים ועם הרבנים דושינסקי וחבריו מנהיגי האגודאים. נמנה עם ה„מתנגדים" וקיים קשרים טובים עם החסידים והאדמו"רים. היה מבית הלל, שלא דקדק גם עם בית שמאי. מתוך כך קיים ידידות עם אנשים בעלי השקפות סותרות, דבקי הירים מנוגדות ועולמות שונים. והוא עשה זאת בגלוי. לא הסתיר ידידות עם זה מפני זה, כשם שלא דחה ידידות אחת מפני אחרת ולא ביכר אחת על פני רעותה. ופלא על פלא: כל ידידות היתה הדדית, כי הידידות היתה בשבילו מרכז-חיים. ומעל לכל נטה ידידות לכל „עכך" ונטע אהבה בקרבם. לעצמו — לא ביקש ולא כלום. למען זולתו — ויהא אשר יהא — הפיק תועלת מכל ידידות. בלא הודעה מראש היה מוכן ומזומן לשרוך רגליו בחצות ליל גשום ואפל ולטפס אל קומות עליונות כדי לבקש חסד בשביל אדם נצרך לעזרה. לא הודיע לנצרך על הליכתו כשם שלא הודיע על בואו למי שפנה אליו.

ספרייה גדולה היתה בביתו. הדירה — קטנה, אך הספרים כמו לא הרגישו כי צר המקום. הוא היה אספן. צירף פרוטה לפרוטה כדי לרכוש ספרים. בן-בית היה בכל בתי-המסחר לספרים בעיר, ובעיקר במיוחדים ובמיוחסים שבהם, אשר בין אצטבאותיהם הסתתרו ספרים עתיקים שבמעט העלו עובש. ספרים עתיקים היו בשבילו כיין המשומר. כאשר לא מצאוהו בביתו — ידעו שצריך לחפש אחריו בבתי-המסחר לספרים. והספרייה שלו — לא רק גדולה היתה בכמות הספרים, אלא שכוחה הלך לפניה בטיב איכותה ובשל העושר שבה. מצויים היו בספרייתו ספרות רבנית וספרות השכלה, ספרי פילוסופיה עמדו לצד ספרי שירה, כרכי ש"ס וילנא ו„שולחן ערוך" לצד כרכים עבי-כרס על דברי תורה, ספרי היסטוריה ושירה, חקירה ודרוש, בלשנות ורפואה וצדה. והם, הספרים, לא עמדו לצורך עמידה וקישוט, אלא נקראו עד שנקרעו.

הוא לא תיכן, אולי משום כך כתב ספרים — וציווה שלא לפרסמם ברבים. אולי משום כך גם שיך בפני ידיו כהבים משלה, חשש, שמא גם הם לא יהיו מרובים.

ובאמת, לא קל היה להבינו. הוא, שישב על כס רבנות וחבש שטריימל, אהב לטייל ולשוטט ברחבי ארץ ועולם. הוא, שדר באוהלה של תורה, לא הדיר עצמו מצולם של מוזיאונים וספריות של וכרים ברומא ובוונציה, בלונדון ובפאריס, בניו-יורק ובאמסטרדאם ובמקומות ממקומות שונים ברחבי תבל. בכל מקום שבא הלך לראות בתי מדרשות וישיבות, אך לא פסח גם על מוזיאונים, אוניברסיטאות וספריות:

בבית-הכנסת ובהיכל הגדול של הישיבה ישב אצל כותל המזרח. רבנים וראשי-ישיבות מאריכים בתפילותיהם בכלל ובתפילה שמונה עשרה בפרט. הרב מאריך בתפילה — והציבור כולו ממתין לו.

אף שהוא העמיק חקר בזוהר הקדוש ושהה בית-הקבלה — הקדים את כולם. הליכותיו היו פשוטות ועממיות, כאחד מן העם.

הבית שגדל בו נמנה עם אלה שהיו קרובים ומקורבים למרכז הבריסקאים בירושלים — הוא מחנה הקנאים בהנהגתו הרוחנית של הרב יהושע לייב דיסקין. אך כבר בשנות בחרותו פנה אל מחנה המתונים בהנהגתו של הרב שמואל סלנט. בלי שיפנה עורף למנהיג המחנה האחר ובלי שיירק לבור שממימיו שתה.

בראש מורם נשא את דגל הציונות. הוא לא הסתפק בהגשמה אישית, אלא ראה צורך להזדהות גלויה עם מחנה הציונים. כך — בשנים שהשכונה היתה מובלעת וכך עד אחרון ימיו, כאשר השכונה בעקיפה מורה ללבשת צורה של קנאות תשובה.

בימי ההלל קהילות ישראל לעצרות ציוניות בהיכל המפואר של הישיבה. בזמנו בתקיעתה הי' והלידה הציונית הראשונה בחוגכי השכונה לבין שעריה. בתקופתה היתה השכונה מבצר של הרב קוק הציוניסטי. הוא גם חגג בשכונה את הולדת המדינה בקומה זקופה ואמר תפילת-הלל בשמחה גלויה.

העיר היתה נצורה. אך השכונה הזאת, שהיתה כקו הראשון של החזית, נצורה היתה במצור שבתוך מצור. פגזים ניתכו על ראשה יומם ולילה. בחוצותיה, בבתיה ובחצרותיה נפלו קורבנות הרבה — אנשים, נשים וטף. הקורבן הראשון היה ילד פעוט בן תורשה. היו שביקשו לנטוש את השכונה. אנשים טובים באו — מי בכוונות טובות ומי בכוונות נסתרות — להשפיע עליו שיינטוש את ביתו ויעבור לרובע אחר, רחוק יותר מן הגבול. הוא סירב. דחה את כולם לאחר הסבר ובהסברת פנים. אמר: „הקפטן אינו עוזב את האוניה". אמרו לו: „באשר אוניה נתונה בסכנה של טביעה — גם הקפטן עוזב". אמר: „ראשית, האוניה אינה טובעת. שנית, באוניה טובעת הקפטן הוא אחרון העוזבים". אמרו לו: „בענייני הלכה ובענייני תורה יודע כבוד הרב יותר מאתנו. עפר אנו תחת כפות רגליו. אבל בענייני אסטרטגיה ומדיניות — אנחנו יודעים יותר". אמר: „אפשר, מושיבים אתם לדעת ממני. אבל אני בא מן שהאוניה לא תטבע. אני לא אעזוב את השכונה. אם אני אצא נכון — אפתח שער לבריחת התושבים. ינהג כל איש כרצונו. אני נשאר כאן". הוא נשאר — וכולם נשארו עמו.

הוא נשאר מתוך שידע על מה ולמה מתנהלת המלחמה ומתוך שהאמין בנצחון ישראל. לא כולם האמינו בנצחון. היו שראו בכל הסבל שירד עליהם דבר חסר תוחלת ותוחלת. היו שבספר משאלותיהם לא כלולה היתה כלל המשאלה-התפילה לעצמאות ישראל. ומהן היו שלא רצו בכך — גם לא האמינו.

ונהג היה בכל ערב שבת להקדים את קבלת פני השבת. כבר בשעות אחר הצהרים של יום שישי, הארוך והקצר, שבת מכל מלאכה. באחד ימי שישי — שהוכרז בו על הולדת המדינה — פסק ממנהגו. חשמל לא היה בביתו. הפגזים פגעו בעמודי החשמל. הוא טרח והשיג סוללות כדי שיוכל להפעיל מקלט ראדיו בלי חשמל ולהאזין לבשורת הגאולה עם המבשרים אותה לעולם. כך ישב מרוכז ודרוך לקראת שעת ההכרזה, שעליה סיפרו לו בהזדמנות זו. ומשנשמע קול הבשורה — קם על שתי רגליו ובירך בקול גדול ברכת „שהחיינו", כאשר בני משפחתו עונים אחריו „אמן".

בכך לא אמר די. בבוקרו של יום שבת ערך תפילה מיוחדת לשלומה של המדינה שנולדה רק אתמול, לשלום בניה הלוחמים על קיומה, ניגש לתיבה והוא עצמו התפלל תפילת-הלל. היו רבים שביזו על מעשה זה; מעטים שמחו. הוא עצמו היה מאושר. ואפילו ליצני המרננים אחריו — לא השביתו הריטונים את שמחתו. „המדינה יכולה לשאת גם את זה", אמר פעם בבדיחותא.

לא הבינו אותו, אבל הוא היה שלם עם עצמו. בשבילו הדברים היו מובנים מאליהם.

קשור היה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בירושלים, שאליה הגיע בגיל בר-מצווה לפני מאה שנה. בעיר הזאת גדל ונתגדל, למד ולימד, ישב על כס רבנות והורה הלכה. הוא אהב את העיר הזאת ועבד אותה בלב ונפש שישים שנה ויותר. ואף שישב בעיר הקודש לא חלפה שבת שלא יפקוד את הכותל. אך משהתישבה נשמתו לבוראו מצאו בצוואתו כתוב לאמור: ברצוני שיביאוני לקבורה על שפת הכנרת בטבריה.

לא הבינו למה. היו שפירשו זאת על-פי תורת הנסתר, שלפיה יבוא משיח תחילה לטבריה וכל הנשמות יקבלו בכנרת לפני תחיית המתים. היו שתלו בכך כוונות פשוטות לגאולה: כיוון שרבתה המחלוקת בירושלים ומצויות בה חברות-קדישא הרבה — ביקש להוציא עצמו מתחום המחלוקת גם לאחר מותו. היו שאמרו: כיוון שהר-הזיתים נמצא אותה עת בידי הירדנים והקבורה נעשתה בבית-עלמין ארעי בשכונת סנהדריה — ביקש שיביאוהו לבית עלמין קבוע בעיר קודש אחרת, ומתוך כך בחר בטבריה.

אך לא היה זה רז יחיד בדרכי האיש, אשר יותר מיובל שנים ישב על כס הרבנות בשכונת מאה שערים בירושלים, ואשר חיה נתן לאחר העלאת עצמותיו של בנימין-זאב הרצל לארץ היהודים, שבו ראה „איש גדול באמת".

צורפי כסף נודעה תימן בראש הענין

מאת נורית ברצקי

צורפים יהודיים היו ידועים בתימן עוד לפני הופעת האיסלם. יש מומחים העוקבים אחרי יסודות אחדים באומנות זו, שנשתמרו בידי צורפים תימניים מימי התרבות העברית הקדומה.

אגדה מספרת, שהתיישבותם של היהודים בתימן החלה עוד בימי שלמה המלך. עדות המעידות, על כתובות ומצבות, לחיים יהודים בחצי האי ערב, קיימות „רק" מתקופה סוף ימי בית שני.

היהודים היוו את השכבה המשכילה בתימן, והשפעתם התרבותית והדתית הגיעה לשיאה במאה השלישית לספירה, כשהתייהדו המלכים משבט חימיאר. בשנת 525, עם פלישת החבשים־הנוצרים, ומאוחר יותר, כשהשתלטו המוסלמים, החלו היהודים לסבול מרדיפות, מגבלות ואיסורים.

יהודי תימן לא התרכזו רק בערים הגדולות; למעט בכל עיירה וכפר נמצאו יהודים. בעוד שהמוסלמים התפרנסו בעיקר מחקלאות, עסקו היהודים במלאכה, באומנויות ובמסחר זעיר. כמעט כל יהודי, ואפילו העני ביותר, היה אדון לעצמו. ארגונים מקצועיים של בעלי־מלאכה לא נוצרו. כל אמן עבד באופן עצמאי. בן מקצוע שלרוב קיבל בירושה מאביו ולפי העיקרון המקצועי, בקבע המעמד.

הצורפות נחשבה בין יהודי תימן למשובחת ולמכובדת שבאומנויות. כיוון שהאיסלם אוסר באופן המוחלט על מאמיניו לעסוק בכסף ובזהב, היו כל בעלי המלאכה במקצוע זה, הדורש מומחיות רבה ומקוריות מיוחדת, יהודים. ביניהם עשירים, רבנים וחכמים אשר בחייהם לא התבונה בין התורה ומשימתה, ובבית, שחיטה, חונות וכו׳, היו משרות של כבוד ו־התנדבות.

הצורפים יצרו ומכרו תכשיטים לנשים יהודיות ומוסלמיות, יצקו וציירו דימיני חרב, הכינו קישוטים לכלי־נשק וכלי נחושת וטבעו מטבעות.

בשנת 1882 ואילך, החלו יהודים תימנים לעלות לארץ בדרך לא־דרך ובתלאות מרובות. פליטתם הגדולה, והאחרונה היתה במבצע „מרבד הקסמים". העולים רוכזו במחנה, בעין־שמר ובראש־העין, ובמשך הזמן החקירו ברחבי הארץ, חלקם התיישבו עם עדות אחרות, נפוצו בערים הגדולות, אחרים הקימו מושבים משלהם ורבים מקבוצה גדולה נשארו בראש־העין.

ליהודים התימנים יצא שם של אנשים חרוצים, כנים ועקרניים, עבודת־יד תימנית, ברקמה ובצורפות, הפכה לשם דבר בארץ ובחו"ל. רבים החלו לחקות את הסגנון התימני המיוחד; וכיום, אף אמנם יש סגנון ישראלי ברקמה, ריקוד וצורפות, הרי הוא מבוסס על הסגנון שאותו הביאו יהודי תימן מגלותם.

קשיי ההסתגלות ותנאי המחיה החדשים גרמו לצורפים רבים לחפש בארץ מקורות פרנסה חדשים. בראש־העין עצמה, לא נמצא יותר מחצי־תריסר אנשים העוסקים באומנות זו, חלקם עושים זאת רק שעות מספר ביום, בביתם, אחרים יש להם בית־מלאכה קטן, לרוב בצריף. כל הצורפים שפגשתי בראש־העין הם מבוגרים, מלבד שהצעירים לא ששים לעסוק עוד במקצוע אבותם.

תחילה הלכנו אצל דוד מחדון, יהודי הדור פנים שנראה כן שהוא רגיל בצלמים (נבייץ מרבים תיירים לבוא לראש־העין), אבל לדבר אינו רוצה. תשובותיו קצרות, מהוססות, כמעט לא מובנות. כשבאנו, עסק בתיקון „יד" לתורה. בפינת החדר נערמה ערמה גדולה של פצים, לגרילה. לדבריו הוא מוכר רק במקום, „טבעות, שרשראות, כל מה שבחור רוצה לקנות לבחורה, וכל מה שבחורה רוצה לקנות לעצמה." הסגנון ספרדי מאד, פיתוחים מנוקבים ובמרכזם אבן זרוקה, כשאנחנו מבקשים לראות עבודה תימנית של ממש, הוא מראה לנו שני צמידים, אחד שהביא מתימן, השני עשוי בארץ על־פי אותה דוגמה. אחרי היסוסים רבים הוא מראה לנו עוד שרשרת. מכסף, מעשה אומן. הוא רוצה עבורה מחיר גבוה למדי, אינו מתפלא כשאנו מבקשים להוריד במחיר, ואינו מנסה להתמקח. בכובד ראש הוא מחביא אותה חזרה בנרתה.

מחרוזות ופרימוסים

בבית המלאכה של יוסף חסן אפשר למצוא הכל. ניצני עץ מופלאים והרבה של פומים ויחניים, פחים יגלגלים, נרות גילוח ופרימוסים, צעצועים, מהדליות, טבעות, מיכל לקפיץ, הכלי אולי. שלום שלא הבין את בקשתי, ניסה לשכנע אותי לקנות פעמוני כסף קטנים.

„תכשיטים שהבאתי אתי?" הוא צוחק. „מכרתי, מכרתי, הכל הלך עד שהגעתי לקנות פריג'ידר. הכל".

הוא עלה מעדן, לפני כ"א שנים. התאריכים והגילים לא ברורים לו. לדבריו הוא בן 68, אולי יותר. „יש לי רק אשה אחת וילדים 8. וגם אחות אלמנה." האחות האלמנה, אותה הוא מפרנס, מנקה את בית־המלאכה ומקיימת. היא רוצה לדעת אם אנחנו רוצים לקנות.

צורף מגיל 5

מכל ילדיו של יוסף, אפילו אחד אינו רוצה לעסוק במלאכת הצורפות. „מה לעשות? ילדים באלה, רוצים רק לטייל. לעשות חיים, לעבוד עבודות קלות. לא צורפות. אני, מגיל 5 עבדתי עם אבא שלי בצורפות. גם אבא של אבא היה צורף, ואבא של אבא של אבא, כל המשפחה. כולם צורפים בני צורפים. אבי בטל ואני ילד, אולי בן 8 שנים ומי יפרנס אותי. עוד אני ילד קטן פירנסתי את עצמי. למדתי לעשות הכל, גם זהב, גם כסף".

בעיקר עבד יוסף בזהב. לדבריו, העסיק 8 פועלים. „בזהב צריך פועלים, צריך להוציא את הזהב הטהור. בעדן היתה לי חנות גדולה. כשבאנו, עזבנו את הכסף, את הבתים, את הזהב, הכל לערבים. פה אי־אפשר לעבוד בזהב. מאיפה כסף בשביל לקחת פועלים? מאיפה כסף בשביל לתמין ותב? יבוא פועל, יקח כל הכסף, ואני, מה אני מרוויח. לי „משכית" לא כדאי לעבוד. משכית זה שירבנו. מה שהוא אומר, זו שכיח — קודש. הוא יקנה ברץ ויצבור כרגע. רוצים לחסל אותך. לא נותנים מחיר אמת. אני יודע לעבוד, עובד טוב. אבל למי תעבוד! יבוא משכית ויקח לך בשביל כלום. אשמים התימנים בעצמם, למה, שמוכרים לו (למשכית) בזול, כי רוצים לעבוד. בשביל זה אנחנו ירודים.

מה אני עושה? לפעמים טבעות, לפעמים פעמונים. יופי של פעמונים, אבל אין להם מחיר. במקום זהב אני מלחים פרימוס. מתקן גרזיות. עבודה דלה. אני כבר לא צעיר. אם אני צעיר, אני עובד כמו מלאך. אבל אני רגיל מעדן לעבוד עם פועלים. קשה. ובבית רוצים כסף. בשביל זה אני יושב פה. הילדים רוצים עזרה. זה מתחתן וזה מתחתן. מאיפה אקח כסף? אם יש לי אפשרות — אני נותן. בעדן הייתי מפרנס את כולם בכבוד גדול. אבל פה, מה אפשר לעשות. מרוויח פה לשם זה הכל. לא שותה קוניאק, לא מקבל טפל. פעם הלכתי בסעדי. ראיתי את עובדי חלון, זה מרביץ בדלה, זה צועק. הלכתי משם. מה אפשר לעשות. עובד קצת, מרוויח קצת, מתפרנס. אף אחד לא לוקח כסף לבית־החיים. ימות — ישאיר את הכסף בבית וילך לבד, רק עם תכריכים".

דוד דהוה, יהודי מזוקן, מגודל פאות, עסק בתקון סיכת־כסף כשנכנסנו לביתו. סביב צווארו היתה קשורה בחוט שיה הנדנילה. נרגילה מפוארה, עשויה מ־פסוטי כסף. גם אותו קשה היה לדובב. על העבודה שעל שולחנו משוטים מאד. פטרי עץ, מלהיים, גילה כסף, ועוד כלים שאת שמם ותפקידם לא הבנתי.

לפני זמן לא רב עבר לו דחזה ניתוח בגבו. „עשר לי ביותר גדול מאד. עכשיו אסור לי לשבת יותר משעתיים ביום. מה לעשות. יש שבע נפשות בבית. צריך לאכול".

גם הוא מתאונן מרות על הצעירים. „בתימן היה הכל עבודת ידיים. פה הצעירים לא רוצים לעבוד במקצוע. הם הלכו לבנין ולעבודות אחרות, מודרניות".

„בעל הבית" מזמין...

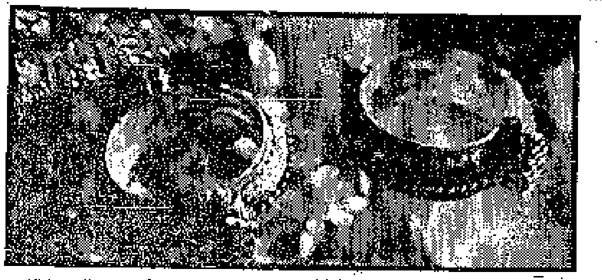
גם הוא עובד אך ורק בכסף. „בשביל זהב צריך הרבה אחריות. צריך שיהיה כלה, המחיר של הכסף לא הרבה. מה לעשות, עובדים בכסף".

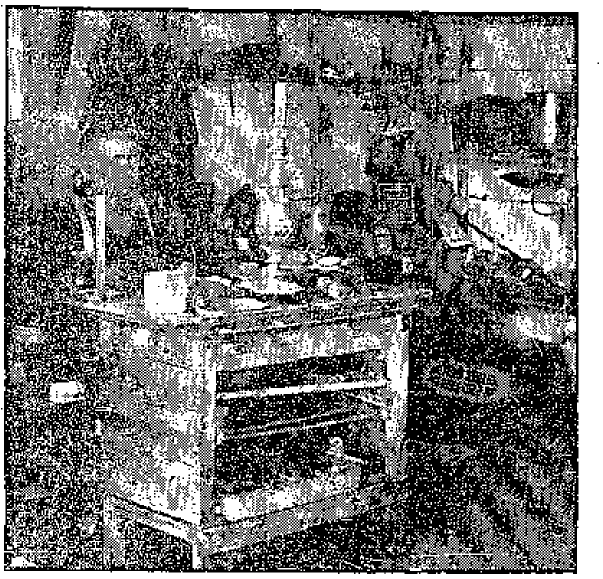
דוגמאות מקוריות כמעט אינו עושה. „איך אני יכול לדעת מה כל אחד רוצה. אם מזמין בעל הבית דוגמאות חדשות — אני עושה. לבד לא." את ההזמנות הוא מקבל מ„בעל ביתו" מפתחורי, עליו אינו מוכן לדבר. לא משכית; פעם עבד גם בשביל משכית. הוא מספר על לוח דיין עבאת בהתחלה, פעם, פעמיים וחדלה. לכן הפסיק לעבוד בשביל משכית? הוא מנוגע בראשו ושותק.

„עכשיו קשה, השוק לא דולק. מה אני עושה? את רואה. עושה סיכה, לפי דוגמא תימנית. לפעמים טבעת. בתימן הייתי עושה גם דברים אחרים, בשביל הערבים. לפעמים גם בשביל יהודים. פה, מי שרוצה לעבוד ולפרנס משפחה מצורפות, צריך לעבוד בן עשרה ביום". הוא מראה לנו רימוני תורה. „המחיר — תלוי לפי המשקל והמשקל תלוי לפי הכסף של המזמין".

איש תחת גפנו

„בתימן היתה לצורפים פרנסה טובה. פה קשה. עכשיו תימנים ולא־תימנים עושים צורפות בכל מקום. מה הבאנו מתימן? שום דבר כמעט לא הבאנו מתימן. עזבנו הכל. עזבנו את החנות, יותר גדולה מהבית הזה. אפילו עזבנו „ריאלים". היום כל ריאל, „מריה תרזה" שווה בערך 160 לירות. ועוד בדרך לקחו את כל הכסף. אני צופתי הכל כמו שאני פה. בשביל להיכנס לאוניה, בכינו, השגיע הגענו, רצינו לבוא לארץ הזאת. עזבנו שם הכל, לא ידענו שנבוא לעבוד יותר גרוע משם. רצינו לבוא לארץ הזאת. רצינו להיות איש תחת גפנו ותחת תאנתו".

עבודה תימנית סטאנדרטית: עושים מה ש„בעל הבית" מזמין...

יוסף חסן, צורף מעדן: איש לא לוקח עמו כסף לבית עולמו...

דוד מחדון עושה „כל מה שבחור רוצה לקנות לבחורה"...

דוד דהוה: „הצעירים לא רוצים לעבוד, הלכו לעבודות מודרניות"

גלגולה של תערוכה

ביום העצמאות בשעות הצהרים תיפתח בבית שלום עליכם (מאחורי בנין מוזיאון תל־אביב החדש) תערוכת מציורי האמן היהודי מהונגריה בלה קדר, שנפטר בשנת 1955 בבודפשט בגיל 78. אין זה דבר רגיל שתערוכה נרחבת מעבודותיו של אמן שחי ומת הרחק מכאן ופרסומו לא היה עד עתה גדול במיוחד, תיערך בישראל ואפילו שאותו אמן יהודי היה.

סוד רעיונה של תערוכה זו ומימושה הוא, כי בעזבונו האמנותי של קדר נתגלתה סידרה של 46 תמונות קטנות־מידה על הנושא שקדר צייר כנראה בהיותו בגיטו. סידרה זו מן הראוי היה להציגה בישראל. וכיוון שהיה חשש, כי סידרה זו לא תהיה די „אטרקטיבית", החליטו שוחרי ציורו של קדר — שיש מהם אחדים גם בישראל — לאסוף תמונות לתערוכה ויהיו כוללת עבודות הדוגמה מקיפה מהותם של אמן זה ויצירתו.

תמונות של קדר בלהו בהשאלה מאירופה, גם מניו־יורק וכן מאוספים בישראל וחלק הושג גם מגלריות (זה החלק שיצא למכירה). וכך יעלו שוחרי אמנות בתל־אביב לראות כ־70 תמונות של קדר (נוסף על הסידרה שהוזכרה), אמן מיוחד במינו שתירגם לשפה האמנותית הד־איקות המסלולית שלו כמה מהזרמים העיקריים באמנות הפלסטית ששטפו על פני אירופה במחצית הראשונה של המאה הזאת. בתערוכה זו יהיו גואשים, אקוורלים ורישומים (בציורי השמן של קדר לא נגאלו בעזבונו אחרי מותו) — העשויים לעורר עניין רב גם אצל ציירים. אנו מאמינים, כי יצירתו של קדר, שנתגלתה מחדש בשנים האחרונות והולכת מהלך אל היל בתערוכות ב־בירות הטיבה של אירופה — תעורר עניין גם בקרב שוחרי האמנות בישראל ואפילו בקרב ציירים, שימצאו לפניהם בתערוכה זו יוצר מקורי ביותר.

בגלל חלקו של קדר ביצירה אייר היתה רק „בעלונות" ועוני. וכפר שקודה הדבר לפתים לרובות, גם הצייר שלו „נתגלה" לאחר מותו בלבד. אין כמעט עירה באירופה שלא הוצג בה לאחרונה ציורו של קדר ובד־השבועון „וולטקונסט", בטאונם של סוחרי דברי אמנות בגרמניה, נכתב עליו בקשר לתערוכת תמונותיו בפאריס, כי בראשית שנות ה־20 היתה תקופה בברלין, כאשר הבכורה בין קדר לבין שאגאל טרם הוכרעה. אלה שיראו ציוריו, בוודאי יסכימו לאמירה, כי „הכל תלוי במזל" — כי לקדר חסר בעצם רק המזל בחיים. כשרון גדול ויחיד במינו היה לו.

גם התמונות המוצגות בתערוכה זו, יעידו עליו, כי הוא החזיק אצבעותיו על דופק ההתחדשויות של האמנות האירופית במשך כל ימי חייו, כשהוא נותן להן גירסה אישית משלו בצורה המקורית ביותר. כל מי שיודע משהו על ההתרחשויות אלה במחצית הראשונה של המאה, אין צורך להצביעו על הדרך שבה הפיק קדר את מלבותיהן לעצמו — שהיא דרך נפלאה. אפשר לגלות בתמונות אלה עקבות הפוטוריזם (קדר נפגש עם מרינטי בגילה אישית בפאריס), הקוביזם, גם דאדא (וגם הסוריאליזם, ביחוד בפורטרטים), גם כי שוטי הפעטה בדרך העצמאית ביותר. קדר היה בפאריס בשנות ה־10 (הלך (עוד) קיים ברגל מבודפשט לפאריס), היה בברלין בראשית שנות ה־20 עם קבוצת „שטורם" והאקספרסיוניסטים הגרמנים, היה בניו־יורק בראשית שנות ה־30 ושם כנראה את דישאן וחבריו, מבשרי העידן החדש באמנות הפלסטית. התמונות בתערוכה זו בוחנות דרכה של ציוני הדרך אלה מהלך יצירתו של קדר.

הצייר היהודי קדר, הכואב את כאב עמו הנשמד, מתגלה לנו מן הסידרה של 46 רישומים וציורים שהוא צייר בעת היותו מסתתר בגיטו של בודפשט. ואם רק בגלל סידרה זו, כדאי היה הטורח לארגן תערוכה זו (הסידרה היא מהאוסף של דייר טיבור רוזנבאום, ז'נבה).

ד. גלעדי

מעונים רשמו כתובות בעברית

מאת עדה לוצ'אני, סופרת „מעריב" ברומא

האם ייעלמו לנצח כמה מן השרידים האחרונים למעשי האינקוויזיציה הספרדית? שאלה זו הועלתה ונידונה בישיבה מיוחדת שנערכה לא מכבר בפאלרמו, בסיציליה, בחסותה של אגודת „איטליה נוסטרה" (איטליה שלנו), ארגון שמטרתו היא להגן על המורשת התרבותית, האמנותית והטבעית של איטליה, שמסכנים אותה הספסרות, חוסר הכשרון והזיהום.

השתתפו בישיבה גם חברי מועצת ההנהלה של „אירופה נוסטרה" (אירופה שלנו), פדראציה של כל האיגודים האירופיים הלאומיים בעלי המטרות הדומות. נשיא הפדראציה הוא סר דאנקן סנדס, שהיה מיניסטר בממשלתה השמרנית של בריטניה.

הדיונים התרכזו באחת מפניות החמרת של הארכיטקטורה הסיצילית: ארמונה של משפחת ציאראמונטה, המכונה „פאלאצו סטרי", שנבנה במאה ה־14.

כאן ועד היום התגוררו בו מלכים, יורשי עצר, אנשי חצר ורמי מעלה אחרים ושכן בו גם „המשרד הקדוש" של הכנסיה הקאתולית, על האינקוויזיציה שהיתה מקושרת אליו.

שלטונות איטליה החליטו באחרונה לשקם את „פאלאצו סטרי" ולהכניס בו שינויים כדי שיוכל לשמש משכן למשרדי הרקטור של אוניברסיטת פאלרמו. החשאיות שבה נעשו עבודות השיקום, עוררה חשדנות ודאגה בקרב מלומדים באיטליה.

בישיבה שערך הארגון „איטליה נוסטרה" הזהירו מלומדים, כי תיעוד נדיר ביותר ויחיד במינו על סבלות יהודים ולא יהודים בידי האינקוויזיציה בסיציליה, ששלטו בה הספרדים, עלול להיעלם לנצח כתוצאה מעבודות השיקום הנעשות בארמון, ש„המשרד הקדוש" שכן בו עד המאה ה־19 ושבו היו גם תאי העינויים והבידוד של האינקוויזיציה.

תאי העינויים בפאלאצו סטרי, שעל כותליהם חקקו אסירי האינקוויזיציה תיאורי סבל ואיכום והבעות תקוה ואמונה, נתגלו בתחילת המאה הנוכחית על ידי האתנולוג הסיצילי ג'וזפה פיטרה. הוא בחן שלושה תאים ובתארו אותם כתב: „עדיין מהדהדים בהם, כביכול, נאקותיהם של הקרבנות המעונים".

פיטרה כתב בספרו על חקירותיו במקום, כי לא הצליח לפענח כמה מן הכתובות שחקקו המעונים על הכתלים, אולי משום שהן נכתבו בעברית או ערבית. לאחר מותו נתגלו תאים נוספים בארמון, אך שום מלומד לא הורשה לבקר בהם או לאבחן אחרים שבהם שכנו שרידי האינקוויזיציה.

אחד ממשתתפי הישיבה של „אירופה נוסטרה" הכריז בתוקף את עמדת השלטונות: „אירונה האינקוויזיציה שכנראה עדיין שורה בין הכתלים האלה דבקה בספק על האמנות בפאלרמו".

מלומדים שהשתתפו בישיבה בפאלרמו אמרו, כי האיסור שהוטל על מלומדים לבקר בארמון כיוונו כנראה „להסתיר ולהשמיד כל תיעוד על מעשי האכזריות שעשתה הכנסיה הקאתולית בתקופה החשוכה ביותר בהיסטוריה של סיציליה".

הקהילות היהודיות המשגשגות בסיציליה חוסלו כאשר היהודים סולקו מן האי ב־1492, בעת שהמלך פרדינאנד והמלכה איזאבלה ציוו על גירוש היהודים מספרד.

אך כעבור זמן קיבלו כמה יהודים רשות לשוב לסיציליה ואחרים, שמצאו מקלט במסתור שונים, ביניהם רופאים רבים, יצאו ממקומות מחבואיהם וחזרו לנהל חיים נורמאליים. אך שמחתם לא ארכה, שכן חייהם נסתיימו בתאי האינקוויזיציה, כאשר התחדש השלטון הספרדי באי. הנוכחים בישיבה של „איטליה נוסטרה" בסיציליה על החשאיות האופפת את עבודות השיקום בפאלאצו סטרי הניעו את סר דאנקן סנדס לפנות אל „המצפון האזרחי" של הסיצילים ולקרוא להם להיאבק בהכחדת תיעוד על חיי היהודים באי. מלומדים דורשים שכמה מן הכתובות על הכתלים בארמון כבר נמחקו בעבודות השיקום.

העתון הנפוץ ביותר בסיציליה, „איל ג'ורנאלה די סיציליה", ערך מסע נמרץ בתביעה להפסיק לנסיונות לחסל את „התיעוד היחיד במינו" בפאלאצו סטרי.

יום הולדת לגולדה

(סוף מעמוד 11)

החירום הכמעט־מתמדת שלנו שמחמת עצם הת־מדתה היא נהפכת להוויה יומיומית רגילה.

הוך כל עלי להודות, כי מה שאמרתי בקטע האחרון נראה אף בעיני עצמי כסכימה תיאורטית־מאוד ובחיים הפוליטיים־ציבוריים יש הרבה כללים וגורמים, יצרים ואפילו מקרים, שאינם מתחשבים בדפוסים מופשטים. אין איפוא טעם להתנבא ל־עתיד. אך בינתיים נראה לי, כי בבוחן ובמרצה סוציו־ביולוגית עשויה הנברת מאיר לייאש קצת „צעירים" הנושאים עיניהם לירושתה. בשוהי עולה אפילו הרהור, שאילו נהיותה אצלנו בת של „הורכים צעירים" — לפי שעה נראית גולדה כ־בסוגלת לשמש להן סולטאן...

האם איפוא „תרניץ" גולדה או לא „תרניץ" בזמן הבחירות הבאות (הכוונה לראשות־הממשלה). לפי־שעה חבל על יגיעת הניחושים. בעניין זה גם קשה להסתמך על דבריה. בשילוב די אפייני לה של כנות ותבונה מעשית דיברה פעם על אפשרות שזו קאדנציה אחרונה שלה, אולם לא התחייבה; אדרבה היא רמזה — ייכו: בשילוב של גילוי־לב ואירוניה פקחית — שלפעלם אין לדעת כוחו ו־סיתוייו של יצר...ע אבל אדם זקן...

★ ★ ★

אני גם־כן מיואש קצת... כתבתי וכתבתי — והרשימות של ראשי־פרקים שהכינותי לצורך מאמר זה עוד גדושות. הוות שאימת העורך וה־קוראים עלי, אין לי ברירה אלא „להתקפל" בתקווה להזור לגולדה ביום מן הימים.

אך לסיום אני מרגיש עוד צורך להביע איזו־שהיא הזדהות עם תחושת־סיפוק אישית של ראש־הממשלה. גולדה הביאה לא אחת לביטוי ה„נחת" שלה, שזכתה להגיע לאן שהגיעה. היא עשתה זאת בלי נאורקיסיות אך גם בלא ענוותנות מלאכותית. באורח אנושי־גשי מאוד נוהגת היא לדבר על דרך־חייה: מבית אבא, זה הנגר העני בקייב, אב לשמונה ילדים שמהם נתמר בחיים רק שלוש בנות (חמישה בנים מתו בהיותם תינוקות) — ועד לראשות הממשלה. זאת דרך־חיים שהיתה בה לא מעט עצבות, אך לא נעדרו ממנה רגעי־אושר. במלים אחרות: הגורל לא פינק אותה, אך גם העניק לה פיצוי־סבל ביד נדיבה.

★ ★ ★

גאווה יהודית היא מתכונות־היסוד של גולדה. מותרת לה גם גאווה אישית, וכולנו, בני המדינה והעם, רשאים לומר: היא לא מביישת את ה„פירמה".

על סף יום־הולדתה ה־73 של ראש־הממשלה (החל ב־3 במאי 1971) אומר, איפוא, אותן מלים חמות שאמרו יהודים רבים בברית־המועצות בשנת 1948, עת הגיעה הגברת גולדה מאיר (אז מאיר־סון) למוסקבה כציר ישראל (במקרה או שלא במקרה, גם אני הייתי אז בין היהודים האלה): „אשר נאשה כולנה" — זו גולדה שלנו!

„גאלת ישראל על ידי שמעון בן כוסבא"

(סוף מעמוד 21)

כזומה, אלא בתבואה: כמות מסוימת מתוך כלל הכמות, שיש להכניסה כדי ענה לאוצר" (!).

התעודה הנדונה היתה קרועה לקרעים, ומספר־סמה הראשון, האב מיליק, שיבצם יחדיו במעורון רב. לשונה של תחילת אחת העמודות, לפי קריאתו של מיליק, היא: „בעשרין לשבט שנת שתים לגאלת ישראל, על יד שמעון בן כוסבא נסיא ישר־ראל במחנה שיושב בהרודיס (=הרודיון)". פי־רושו של מיליק לשורות אלה לא נראה לי: על פי מיליק ההיגות „במחנה שיושב בהרודיס" במיצבות ליטמו ולהוראה של בר־כוכבא; הייבו שהפקום מרקבו של נשיא ישראל הוא במחנה בהרודיון. יתר על כן, את התיבות „על ידי" פירש מיליק „על פי הוראת", ולכן אף שהגה את הדהיכה שבסוף התעודה וקראה: „[שמע]ון [בן כוס]ב(א מן] מאמרה". ואכן ימים מספר לפני צאתי למערת האיגרות פרסמתי מאמר קצר „ההיתה מפקדתו של בר־כוכבא בהרודיון ?", ובו הצעתי לפסק את תחילת התעודה הנ"ל כך: „בעשרין לשבט שנת שתים לגאלת ישראל על יד שמעון בן כוסבא נסיא ישראל. במחנה שיושב בהרודיס, אלעזר בן יהודה בן רבא אמר להלל בן גריס"...

היה ברור, כי התיבות „על ידי", שפירשו „על פי הוראת", הנן צריכות להתפרש „על ידי", והת־יחסו למעבה לגאולת ישראל, והן חלק של נוסחת התאריך. ועוד הצעתי, שהמלים „במחנה שיושב בהרודיס" מציינות את מקום הוצאת השטר, ולא את מקום מושבו של בר־כוכבא; לא עלה אז כלל על דעתי, כי כעבור שבועות אחדים נגלה את השטרות של עין־גדי, ואלה יוכיחו באופן ברור, כי אכן כן הדבר. בשטרות שאנו עוסקים בהם עתה היתה עין־גדי מקום הוצאת השטר, ולכך נכתב שמה לאחר ציון התאריך. אי לכך מגילה התעודה מכורבעאת רשימת קרקעות שהוחכרו ע"י הלל בן גריס לאנשים שונים.

כדאי להביא כמה קטעים משורות אלה משום האור הנוסף שהם מוסיפים על מערכת המנהל המסועף והמסובך של בר־כוכבא. אחר מילות ההתחלה, כתוב באחת התעודות:

1) „אני מרצוני חכרת המך (=ממך) היום את 2) העפר שהוא שלי בחכרתי בעיר 3) נחש שחכרתי משמעון נסיא ישראל 4) תעפר הלו חכרתי המך מן היום 5) עד סוף ערב תשמטה שהם שנים 6) שלמות שני מכסת חכיר 7) שאהא מודד לך בהרודים מנשין (=חיטים) 8) יפות ונקיות שלושת כורין".

אין בהכרח להניח, כי הלל בן גריס היה הפרנס. יתכן, שבדומה לתושבים אחרים בעין־גדי, היה אף הוא בעל קרקעות, שחכר חלקות מבר־כוכבא, ולאחר מכן החכירן לאחרים. על כל פנים שתי הנקודות החשובות בתעודות הללו הן: א) העובדה כי בשנת שתיים היה מחנה צבאי, כלומר חיל־מצב של בר־כוכבא בהרודיון; ב) הז־כרת שנת השמיטה. מיליק הראה כוח המצאה רב במאמציו לקבוע את שנת א' לבדה (כלומר את ההילהן) על פי תאריכי התעודה. ואכן ענין זה צריך ליבון.

תאריכה של שנה א' לבר־כוכבא

והרי תצורות הברורות בתעודה:

1) התעודה נכתבה בחודש שבט של שנת שתיים;

2) מישך החוזה הוא עד סוף שנת ערב ה־שמיטה, כלומר חמש שנים תמימות. משום כך חלה שנה ב' לבר־כוכבא בשנה השנייה של מחזור שבע שנות השמיטה. אילו יכולנו לספת מאיזו שנת שמיטה, שתאריכה המוחלט ידוע לנו, היה בידנו לקבוע בוודאות את שנה ב' וכו', בסודת תמוצא של מיליק היתה, בין היתר, אחת הקבי־עות שבתלמוד, שעל פיה חרב בית המקדש ע"י טיטוס במוצאי שביעית; והואיל והחרב המקדש בקיץ של שנת 70 לסה"נ, הרי שנת השמיטה (שקדמה לה) התחילה בתשרי של שנת 68 ונמ־שכה עד תשרי 69 (שנות השמיטה נימנו על פי המשנה מתשרי לתשרי, ואילו שנות המלכים מניסן לניסן), מיליק התחיל אפוא את ספירתו כאן, והגיע למסקנה כי שנת 130—131 היתה שנת שמיטה, ומשום כך היתה שנה א' לבר־כוכבא מתשרי 131 עד תשרי 132. תאריך זה נוגד את המניין המקובל של שנות בר־כוכבא, שלדעת מרבית החוקרים — החלו בשנת 132—133 לסה"נ. הגליתי של מיליק יכלה להיות חשובה עד מאוד, אילולא העובדה המצערת, שהוא — פשוט — טעה בספירתו, כפי שכבר הוכיחו חוקרים מספר; שכן אם שנת 68—69 היתה שנת שמיטה, הרי על פי חשבון פשוט, לא יכלה שנת 130—131 להיות אף היא שנת שמיטה, אלא רק 131—132, ומכאן שנשנת א' של בר־כוכבא היתה שנת 132—133. תאריך זה מתאשר גם ממקורות אחרים, ומתחזק על־ידי העובדה, שהמטבעות הרומאיים המאוחרים ביותר, שעליהם נטבעו מטבעות בר־כוכבא, הם משנת 131—132.

(8) כל הגניזות שמורות לשיכה, להוצאת „ויידנפלד אנד ניקולסון" ובברית „מעריב".

לאהוב את נועה

(סוף מעמוד 23)

נה לא הרגיעו. הוא הבע לדעת, „אז מי אתה ?"

— „ידיד מפאריס" אמרתי בשלוות־נפש.

הוא התיישב למולי, מהדק את לסתותיו. שצרד בער על ראשו:

— „אתה מכיר אותנו ?"

— „את קלוד די אמרתי. „כן, אני מכיר אותו ועוד מעט חכיר אותו גם אהתי"

„הוא לא מצניין אותי". נחפז לדשיב. „אני לא ידע צרפתית והוא לא יודע עברית".

„אולי לא הצטרכו אפילו לדבור", אמרתי.

יכון השך פניו אל נועה:

„את תעמידי אותו על טעותי, נכון? אפילו לא תכניסי אותו הביתה. אין לך מה להתראות אתו! האמרי לו לחזור באוירון הראשון לפאריס, נכון ?"

קולו היה נואש. הכרתי את הכאב שתיכה בתוכו. זה לא היה זר לי. הבטתי בנועה. היא לא הסבה פניה אליו, לא ענתה לו, זיע עבר בשפתיו. הוא ביקש לומר דבר־מה נוסף, חזר בו, חסף את תיקו הציורים שלו וחמק החוצה. הקשבתי להולי־ליכתו בחוץ. נועה נעמדה וקמה על רגליה:

„קלוד עתיד לבוא בכל רגע".

נדברנו כי אקח את קלוד ל„אלכסה", שם תמתין לו. תצא אתו למגרש־הרוסים, ושם, בחולשה, יקל עליהם לשוח ולשוחה, שם תשמע בה שיש לה לשמוע ותאמר מה שיש לה לומר. נועה התלבשה במהירות וביעילות ויצאה.

נברתי בעריפה התקליטים וגיליתי את איב מונטאן. איב מונטאן מעולם לא היה אהבת־נעורי, אבל ברנש עם קול כשלו אינו מקלקל את האווירה, אם יש לך נילואן בין השטמים וכוס־תיקוניאק בין האצבעות, אפילו בבוקר יום־העצמאות. איב מונטאן עזר לי להרגיע את הזמן בבוקר ההוא, עד לבואו של קלוד.

מופלא בעיני איך עלה בידו להגיע. הדרכים היו חסומות, התחבורה משותקת מאפה ומצעד זה צבאי בהג־הצפונית, כך סיפר בבואו, עקף את מבואות העיר בנסיעת־פרברים ונטלתי הוא הופתע לראות אותי בביתה של נועה. צללים לתוקים ריצדו בעיניו הנוגות, המשתאות. על כוסית־משקה, בשבתו למולי, גילה כי לדתכתב עם נועה לא פסק מעולם, אבל רק כשקיבל את הזמנת הניישואין שלה, נתחוור לו כי הוא מאוהב בה ללא־תקנה, וכי שוב לא יוכל בלעדיה. מעולם לא סלח לעצמו על שהניח לה ללכת, אבל מה היה לאל ידו לעשות ? אלג'יריה היתה זוועה ובלהה. סיוט עקוב מדם. איש לא ידע אם יחזור משם חי או מת. עתידו הלוטה בערפל וההשש להשאירה בחסות קרוביו, שמוניטין של אהבת יהודים לא יצאה להם מעולם, הם שהיטו את כף־המאזניים. הוא הקריב את אהבתו. אולם עתה השתנו פני הדברים. רק מצות שתזוו לכרכים מבעוהו מלשוס טיד. בהפזון רב כינס את בני־משפחתו וביקש עזרה. במכונית שערכו ביניהם נאספו זמני־טיסה הלוך־ושוב ללוד. אלא שלא קל היה להשיג כרטיס. כל המקומות נמכרו מראש לתיירים אמריקאנים שביקשו לבוא לחגיגות יום־העצמאות. לפתע השתתק בחרדה.

— „האם איחרתי ?" שאל.

— „איני יודע", נענעתי בראשי. „איני יודע, קלוד".

הוא מזג לכוסו תלת בו מבט מייחל:

— „כל נניח לה לעשות את השטות הזאת! אני אוהב אותה והיא אוהבת אותי".

קמתי. פניתי אל החלון והבטתי החוצה. קלוד קם ועמד מאחורי.

„איפה היא ? אנא, אני מתגעגע לראות אותה !"

נפניתי אליו. הוא נראה כמי שלא ידע שינה זה לילות, עיניו הביטו בי בהתחננות, ולבי שקע.

„בוא", אמרתי.

המצעד עבר ברחובות הראשיים. ירושלמים ותיירים הצטופפו על המדרכות, על הגזוזטרות, על הגגות, המרובים ואמירי־העצים. עקפנו במסימטות, מאחורי בימות המצעד, הציגל כבישים מבודדים בחבלים העלינו עלינו תמהם של שוטרים צבאיים ומרפקיהם של צופים מיוזעים, שסכבו ראשיהם במגבעות בייד. היה חם מאד והשמש דלקה ממעל בחבית מלאה סולר.

נועה המתינה בקפה „אלסקה". בהגעתנו, נירומת לקראתנו בהושטת־יד. היא היתה קרירה ואדיבה. קלוד התזיר מאד. רגע אורך אחז את ידה ולש אותה בין כפותיו. מרוב התפעמות אבד לו כוח־הדיבור. ברברתי עם נועה להפגש למחרת בבוקר באותה שעה בבית־הקפה הזה הנהרתים לנפשם. היא לא הופיעה לפגישה ובו ביום עזבתי את ירושלים.

מכתב חיכה לי ימיים אחדיכן בתיבת־המכתבים שלי. בתב־ידה של נועה היה עגלגל ונקי, ככתיבה תמה של מורה צעירה ושקדנית. היא כתבה כי סמוך ליציאתי עזבו גם הם את בית־הקפה ויצאו למגרש הרוסים נשהו שם עד תום המצעד. בשובם לאכורטור, צעשתה לה הפתעה. יגון לא היה בבית אבל פגליה, כל יצירות השנה האחרונה, היו מנותצים ושבריהם מושלכים בכל עבר. אם עוד היו ספקות בלבה, כך כתבה, עתה סגו גם הם. בעוד יומיים תמריא קלוד והיא לפאריס.

נועה ויגאל שכבותי חייו הם המיתר הדק העוטר בין המהוגנות בדוקות־דעת ובינות מרירה. בין הציורים התלויים בדירתי, מצוי קשקשטל ספק־ציורי על בד קטיפה סגול, בתוך מסגרת מוזהבת, נעוץ שעונו־כיס ישן, ברוטש. איני נענה לסקרנים. המבקשים לדעת זהות האמן שהוציא מתחת ידו תהומה זאת, איני מילים מלה. מלים — אין הן אלא מעשים שנימולו. נועה וקלוד הם מן הזוגות המאושרים שאני מכיר; פעם, כשסרו אלי באחד מביקוריהם בישראל, ביקשתי להזכיר לנועה אימתי נטבע השפון ברשש. היא לא נכרה והחלתי מיד. עתים, אגב רדוף בעתונות־חוץ בחדרי שבמערכת העתון, נתקלות עיני גם בהאווירי הצלחתו של יגאל. ציור זה, שהשתקע בפאריס לפני שנים ובתוך תקופה קצרה הצליח להוציא לעצמו מוניטין בינלאומי. תזכור לו עדיין יום־העצמאות

ההוא כאשר צעיר, אומלל ומבוהל, בנדו בו עצביו בבית־האבן באבו־טור: גם הנולעים בציירים נוהגים להעלים פיקסים אלו שבעברם בשכבת־צבע עבה. אין להניח כי יגאל יוצא מכלל זה.

ב־10 בבוקר: ניצחנו במלחמה

(סוף מעמוד 13)

חסת התוזרו. מלחמת השחרור היא התווית האישית העמוקה ביותר של דורי (אם כי ב־1948 בודאי לא הצטנו נצחון, שהביא פירות כמו ב־1958 — אלמלא 1948 לא היינו מגיעים ל־67 ואפילו לא ל־56. אז, בימי מלחמת השחרור, היתה הרגשה של אחריות לבירה, איומה. אין זה סוד, לגאון הכוהנת בזירת אז היה כוח, שהסיכויים במקרה הטוב ביותר, היו שקולים וכל איש נלחם בשיניו. הרגשה היתה דומה לזו של 1967, שאתה נלחם לא רק על הייך וגם חיי משפחתך וארצך — אלא על נשמתה של ההיסטוריה היהודית, על אלפיים שנות תקווה לתחייה לאומית. את ההרגשה הזאת, בכל תקונה, חשתי שוב, לא ביום העצמאות של 1968, אלא בחמישה ביוני 1967. החל משעות הבוקר המוקדמות ועד עשר בבוקר.

כיועצו הצבאי של ראש הממשלה המנוח, לוי אשכול, היתה לי אז הזכות לעמוד ליד מוצא הזה, מספר זל האחיד, בחדר המבצעים שלו. אלו היו שעות מרהיקות. בעשר בבוקר יכולתי לטלפן לרעייתי, שנמצאה ב־ירושלים ואירגנת את עזרת הנשים לחיילים במתעבים, ולבשר לה במשמעות: „ניצחנו במלחמה!" היתה דקה של דומייה. הבנתי שהיא מתלבטת. לבסוף אמרה: „יגאל, אתה כנראה השתגעת!" ברגע זה, שאבתנו מדברים, התפוצץ פגז ירדני בחצר של הבית שלנו ואתה מספר לי סיפורים, שניצחנו כבר במלחמה!"

זו היתה חוויה עצומה לראות את בוקר ואת מפלדתו בפעולה. אני את השעות של שהיתי אתם חילקתי לשניים: התפעלתי מן ההווה, מן הבושר, מן ההצלחה המבהירה — ותשבתי: אילו במלחמת השחרור היה לנו חלק זעום שבמעים מן הכוח והאווירה הזה, אז אני בטוח, שבשנת 1967, תשע עשרה שנים אחרי מלחמת השחרור, לא היינו יוצאים שוב למלחמה!

ירדה קרנו של מס ההכנסה

(סוף מעמוד 15)

מו אלא יש לשלמו מתוך ההלבשה. בתנאים של ימינו מצליחות קבוצה נדולות של עובדים להעביר את המס על הצרכן; הם מתעניינים לא בסכום המיפים בהלוש המשכורת, אלא בשכר נטו ובהתאם לכך מנהלים הם את המשא ומתן עם המעבידים.

ולא רק מעלם המס הפרטי. גם החברות השולטות כיום בשוק או בחלק גדול ממנו, עושות בירם חש־בון כהתאם ל„רווח נקי לאחר מסים". ואם מעלים את שער המסים המ־מוטלים עליהם, הם יעשו הכל כדי להבטיח שאותו רווח שמהאוים לה, ישאר בידם גם לאחר תשלום המ־סים.

מיגבלות אלה נאחרות של מס הכ־נסה משמשה כיום בסיס לרפורמה מרחיקת לכת במסים, שמכינים או־תה באנגליה ובבריטניה. איש, כמוב־בן, אינו מוכן לוותר על מס הכנ־סה, ביחוד כמכשיר ל„חסיכ השמ־בת" ולכסיית ההכנסות הגבוהות מדי של שכבות מצומצמות. את המקור להכנסות הגדולות והולכות שמשפ־תיהן של מרבית המדינות נזקקות להן, מחפשים כיום במקור אחר, ובעיקר במס חודש, ב„ירושי" הענר במסלכת המפים — מס ערך מוסף.

זהו מס חודש. הוא הונהג לראשו־נה בדנמרק ביולי 1967 ובאו התי־פשט למרבית מדינות סקנדינביה ו־מדינות „השוק האירופי המשותף". כיום מתכוננים להנהיגו גם באנג־ליה. זה כשנתיים עובדים מומחי משרד האוצר על טיוטת מס ערך מוסף (מע"מ) בשביל ישראל. אם יתגשמו תכנות מומחים אלה, נשלם „מס ערך מוסף" כבר בסוף שנת משנה, מ־1 באפריל 1972.

על סיבי של מס זה ועל הבעיות שבהן כרוכה החלתו לישראל — ברשימה הבאה בסדרה זו, ביום ו' הקרוב.

האם צה"ל מחוסן?

הסגן האמריקני קלי והויכוח בין קציני צה"ל על מהות „טוהר הנשק"

מאת **אלי לנדאו**, סופרו הצבאי של „מעריב"

פרשת הסגן האמריקני קלי עוררה סערת רוחות עזה והתלקחה בקרב דעת הקהל בארה"ב. יש להניח כי אילמלא היתה ארה"ב מדינה דימוקראטית היתה פרשה מיילאי מתחסלת עוד בטרם הגיעה לתהודה והסגן קלי, כקצינים אחרים שהיו שותפים בדרך זו או אחרת לטביחה באזרחים תמים כמותו, לא היה מוכר כלל לציבור.

במדינות שמשטרן שונה, כגון אלה המזכבות אותנו, אי אפשר כלל להעלות על הדעת ויכוח ציבורי פתוח בענין שכזה. הדברים נעשים בלי שי־יתן מישהו דעתו על כך ובלי שי־יתן איש את הדין על כך.

גם אויבנו עברו פרשות דומות. כמונו, כעמים אחרים, לקינו גם אנח־נו בכל מלחמה בחטא הזה. רק בד־אחרונה צפה ועלתה פרשה ישראלית ישנה, פרשת דיר־יאסין, אשר בב־ריטניה העלו אותה מן הארוב כדי לגנות את מי שהיה מפקד האצ"ל, ח"כ מנחם בגין, שהתכונן לבקר בא־רץ זו.

פרשת הסגן קלי הסבה נושא ל־שיחה גם בקרב חיילי צה"ל. בימים אלה נפגשנו עם קבוצת לוחמים הע־תידים להיות מפקדי כיתות ביחי־דות צנחנים. ניכר היה כי גם מבק־שים תשובה על שאלה זו המעיקה עליהם ביודעם כי הם עתידים להיות מוצבים בעזה, בשומרון וביהודה, שם יעמדו בפני בעיות דומות, שלהן יצטרכו לתת פתרונות מידיים, אפילו בעניינים אשר לא המידה הפקודה „מכסה" אותם. דומה כי את התשובה הטובה ביותר על שאלה זו יכלו לקבל מהרבית קציני העדה של צה"ל על כל דרגותיהם.

גם מעיני המפקדים הבכירים של צה"ל, מפקדים שעשו שנים רבות ביחידות שדה, לא נעלמה בעיה זו. לאחרונה פירסם „מערכות", הבטאון המקצועי של צה"ל, סידרת מאמרים — ויכוח בין מפקדי שדה ידועים שם. אל"מ מאיר פעיל, שהיה מפקד בית ספר לקצינים של צה"ל ומפקד יחידות שדה בשלוש מלחמות, אל"מ שאול גבעולי, חניך תנועת השומר הצעיר וחבר קיבוץ לשעבר, כיום מושל שכם וסא"ל שריג, הביעו דע־תם בנושא רגיש זה.

אל"מ מאיר פעיל: במלחמה המ־ודרנית נוצרת תופעה, שאמצעי הלחימה המשוכללים מאפשרים לגב־רום לאויב נזקים גדולים ולהוליכם בלי להעמיד את האנשים וישר מול פני אויב ורגש, ועל־ידי כך לנתק־ן מאוד את נקימות מצפונם. מס־תמנת איפוא סכנה חמורה, כי הת־פרת המלחמה והשתכללותה הטכנו־לוגית תביאנה לידי ההקהה ערכי המוסר ולזלזול גובר בעיקרון טוהר הנשק. אם מוסר הלוחמים וטוהר הנ־שק הם ערכים חשובים, שמפקדינו ומחנכינו חפצים שימשיכו לשכון ב־הנגנו, יש לנקוט דרכים חדשות כדי להחדירם ולהטמיעם בחיילינו. דומני כי בתקופתנו ניתן הדבר להיעשות רק על־ידי השכל והתבונה.

מדוע דווקא לרצוח

ישנם בתוכנו טוענים, כי כל הדי־בורים ה„רומנטיאליים" על המציאות וטוהר הנשק אין להם ממש בתנאי המזרח התיכון, באשר אויבינו הער־בים „נוהגים כחיות", „רוצחים שפ־לים"... „רוצחים שבויים"... רוצחים פצועים"... „אם, הם נחלילה, היו כו־בשים ישוב שלנו — אוי ואבוי היה לאנשי אותו ישוב", ולכן, טוענים לא מעטים, „יש לשלם להם באותו מט־בע, לפי מיטב המסורת של הגבורים הבריטיים". תשובה פילוסופית לטענה זו נשמעת מפיו של לנשן מ־קיבוץ יפעת („שיח לוחמים", עמ' 10): „נוכחתי לדעת, כי ככל שחיוני של האדם הוא מהות כבושה, מהות שר־שית — הוא נתפס יותר לא לפעול לפי אמת פנימית של כל אחד, אלא ל־נסות לחשוב מה היה עושה הצד השני, והאחר שאנחנו יודעים היטב — הי על זה פרסומים לא מעטים — בצד האויב היה נוהג בנו, ב־דוקא זה הרשו לעצמם אנשינו להרוג מאותה אמת פנימית, ולהתנהג ב־אותה צורה שידעו שיתנהג הצד הש־ני. היתרון של החינוך שקיבלנו הוא שהיתה לנו אמת פנימית משו־לה, שידענו שהתגובות שלנו מוח־זקות על ערכים ובהתאם להם נהג־נו, והתגובות שסביבנו היו נוהגים בגד אחרת, לא הכתיבה לנו את ה־צעדים. זה היה איזה מין קו חורג מהמציאות המכוערת שהיתה שם".

המצרים טבחו את הפצועים

וממשיך אל"מ פעיל ומסביר: תול־דות צה"ל עשירות בדוגמאות המו־כיחות בעליל, כי לוחמים מעולים חונכו על ערכי טוהר הנשק, וחינוך זה לא [illegible].

אביא להלן סיפור מעשה ממלחמת הקוממיות, משלהי דצמבר 1948, פש־כיב — לאחר שלושה עשר חודשי לחימה, שבהם כבר הצטבר רוב ה־לוחמים במסכת היקפי של „ציר עבתי" והחסר סנטימנטאליות. היה מע־שה במבצע „חורב", ואני אז קצין אגים בחטיבת „הנגב"; ניהלנו קרב קשה באיזור ביר־תמילה (היא „באר־הילי" כיום), בין עוג'ה לביר־עסלוג'. בחטיבה שלנו היתה אז פלוגת קו־מנדו „פרנסאי"... כך קראו לה, שכן אנשיה רובם ככולם היו יהודים מ־צפון אפריקה בפיקוד קצין צרפתי, ששמו סדי איתן. הוא חינך אותם עוד בצרפת, בטרם באו ארצה, ממש בפקודות צרפתיות... היה זה מעין „תא צרפתי" בתוך צה"ל. פלוגה זו הועמדה תחת פיקוד חטיבת „הנגב" לצורכי מבצע או שניים. בליל 26־27 בדצמבר 1948 הוטל עליה לכבוש מוצב כלשהו על כביש באר־שבע — עוג'ה. הפלוגה כבשה אותו, אלא שה־מצרים ערכו התקפה נגד והיא קיבלה אישור לעזוב את המוצב, לאחר שס־בלה אבדות רבות.

כשירדו אנשי הפלוגה מן המוצב התכיאו ארבעה פצועים שלהם מ־תחת למעביר מים של סוללת מסילת הברזל התורכית הישנה, בהנחה כי המצרים הרי הם בסופו של דבר צבא סדיר, המטפל בשבויים־פצועים, ו־אחר־כך נסוגו. ביצעים הגיע ה־שחר, וגדוד 9 של חטיבת „הנגב" יצא וכבש כעבור שעה־שעתיים את כל משלטי התמילה שעל הכביש, וב־כללם גם את מוצב הקומנדו „פרנ־סאי". אנשי הקומנדו חזרו לראות מה שלום פצועיהם, וגילו כי המצרים טבחום.

תמונה שניה של אותו סיפור, על־פי תיאורו של הרופא החטיבתי שלנו באותם ימים: „בתחנת האיסוף ה־חטיבתית שהתמקמה בבאר־הל היו כשישים עד שבעים פצועים שלנו, ועוד ארבעים — חמישים פצועים מצריים. לאחר המעשה שסופר לעיל התפרצה צפירה — שניים־עשר אנשי קומנדו „פרנסאי" עם „טומיגנים", אל תחנת האיסוף... הם התפרצו משול־הבים בעיניים מטלבלות, ורצו לקטול את השבויים המצריים ולנקום דם חב־ריהם הפצועים שהמצרים טבחום". היה לנו רופא פלמ"חניק, יקה כזה, ותיק בארץ, שהתנדב לפני מלחמת הקוממיות לשרת כרופא בספינות מעפילים. דיו עבר קצינת־חובשים תסיכתית והובשים אחדים, היא ניסה לדבר עם אנשי הקומנדו „פרנסאי" ולהשפיע עליהם.

„ספי" הציל את המצרים

כעבור שבוע, בבאר־עבילה, סיפר לי הרופא: „לא יכולתי להשתלט עליהם, וכבר ראיתי בעיני רוחי את ארבעים — [illegible] המצרים האלה עוברים מן העולם..." וכנה הופיע מ־כיוון משלטי התמילה זחל־ים — אחד הדוקטור — „את מי אני רואה! מ"פ מ„חית הנגב". קו־ראים לו ספר (בחור מחיפה, פרחח כזה שהיה בפלמ"ח כשנתיים והש־תחרר לקראת המזכאות. במלחמת הקוממיות ירד דרומה עם „חיות הנ־גב", היה עובב וידוע בחטיבה כ־„טי־אר־בי"), והנה ספר הגיע ושופע על ה„עניין" — מספר הדוקטור — ואני בטוח כי עכשיו סופם של ה־פצועים המצרים ודאי. אך מה קורה? הוא דורך סמיכים את מקלע ה„ביזה" שעל הזחלים ומכוון אותו לא אל הפצועים, אלא אל הקומנדו „פרנסאי" ואומר להם... כן, את השפה שלך הם כבר הבינו... הוא אומר להם: „הס־תלקו מזה! אם אתם נוגעים במצרי אחד — אני גוזר את כולכם פה"... והקומנדו „פרנסאי" אמנם הסתלקו".

ערבי בעל כבוד

כמאן מעשי הרצח והמכת ידם של אויבינו על העליונה, אם כי נבון הדבר שהמצמלנים והמתחבבים בין אויבינו מגזימים כמיר וכמהכון, ד־מגפהים את מעט השגיאות שיש בינו אנו בענין זה. אולם עלינו לכבוד כבאן, כי יש לצמצם את השגיאות הללו בעתיד. עד כדי תיסול כל אפ־שרות כי אכן תקרינה.

„שיח לוחמים" (עמ' 66) מרגיש את הפרובלמטיקה של השנאה והאכזריות יותר טוב ממני: „המפקד אסף את הגדוד והסביר לנו, ועשה את זה בצורה יוצאת מן הכלל. הוא סיפר על קרוב שלו שהיה בגוש עציון, ונלקח בשבי עם הכלל. הוא חוזר כל פעם על הסיפור, שאחד המכית־רים הביאם אותם לבית שלו שם, כדי למסור אותם ללגיונרים (שיקחוהו בש־בי), ובאו כביפיות ורצו לגמור אתם, דרשו שיוציאו אותם... אז הוא יצא עם הנשק הבייתה ואמר: „הם בבית שלי, הם אורחים שלי ואני אמסור אותם ללגיון. ומי שרוצה לעשות משהו — צריך קודם לגמור אתי". ערבי זה הציל את חייהם. הי־הודי איננו מפסיק בכל הזדמנות ל־ספר זאת. וכשמקללים את הערבים הוא אומר: „אבל יש ביניהם שהם בסדר... שיודעים מה זה כבוד ומה זה יושר, ומה זה חיי אדם". והמפקד הסביר: „אנחנו נצטרך לחיות עם הערבים... אם לא עכשיו, אז בעוד עשר שנים. זה מוכרח להיות. כל אכזריות שלנו עכשיו תעורר שנאה". הוא הוסיף: „יכולים לסמוך, שאם נתנהג אתם בסדר נשתמש את הצבי־עים שלכם [illegible] מלים בו, אחרי דבריו. בעיה זו נג־מרה, ולא היתה שום סימן של אכ־זריות. היו איזה שני חברים שהיו בדעות קיצוניות אחרות... והמפקד הג־יש בוט. הוא לקח אותם והסביר להם איזה נשיבנע אותם בשיחה שקטה, והם קיבלו". אם נוסיף על מערכת שיקולים זו גם את העובדה שסוף־סוף איננו אלא מדינה קטנה יחסית, שאיננה יכולה ואיננה מרשה להמשיך את סביבותית, ואם נזכור תמיד כי ב„סופו של דבר", אישב בתוך הצבנוך, „יש סיכוי שהתוצאה של מאבקנו יביאו לידי חיים מריבים של שכנות וכבוד הדדי עם אויבינו הנוכחים", הרי שנקפיד מאוד כי „מאזן הדמים של הפגיעה במשבי יהיה קטן ככל האפשר".

שינוי הדמות הרוחנית

אם שני השיקולים — התכליתי מדיני והמוסרי הטהור — תומכים או תואמים מאוד זה את זה, צריך הדבר להוסיף לבולבו כוח נפשי רב במלי־חמתנו, כיון שהרמצה זו היא סיפי־מעיד נוסף, כי עניננו היא, אכן, עניין צודק הוא.

צה"ל איננו צבא־שכירים מקצועני לסן, אלא צבא־עם מובהק, בו משל־בים בשעת גיוס כל אזרחי מדינת ישראל — לפחות כל הגברים — בין הגילים 18—55, דועשים בו את דרכם כל צעירינו בהיותם בגיל 18 עד 21, שהיא תקופת תחילת חייהם כמבוגרים.

אם יש המטיפים בקרבנו לזלזל או אף להקל ראש בעניין „טוהר הנשק", חייבים הם לזכור כי מדובר נוגע לכל עם ישראל היושב בציון, ולא רק לקומץ מקצוענים שכירים. כל הטוען כי יש לחנך דור לוהכיח „אמיץ, גיבור ואכזרי", אשר איננו חייב להתלבט יותר מדי, כל מי ש־דוגל בטיפוח דמות זו של הלוחם הישראלי האידיאלי — חייב לדעת כי מטלה הוא לכך, שזו ההיא לעבור זמן דמותם הרוחנית של כלל אזרחי מדי־נת ישראל, והיא הלא שונה לחלוטין מן תדמות בה מתגבים אנו כל צעיר במדינה עד הגיעו לצבא.

כל הדוחה את הגישה ההומנית של טוהר הנשק, חייב להבין כי הוא דוגל למעשה בשינוי דמותה הר־וחנית של מדינת ישראל, שינוי ש־עלול להביאה הרחק אל מחוץ לאפיק הדמוקרטי מדיני חברתי אשר רק הוי־ריה לו הבטיבה כל כך, כלפי פנים והן כלפי חוץ.

הוסכם כי בעניין זה חייבים הן המפקדים, הן המחנכים והן האינטלי־קטואלים בישראל לשמור על עירנו־תם, ובראש הדחק גם לנקוט עמדה ברורה.

ובכן... טוהר הנשק איני פוגם, אף להיפך, בכושר הלוחמה של לוח־מינו, אדרבא, אם לא נבקש בידינו את אמות־המידה של אויבינו, ביניהם כי טוהר הנשק הוא גם כלי מדיני חיוני בתנאינו, ושמירתו, במיוחד ובצליפין, תשמרנו מהתדרדרות מדינית חברתית מסוכנת העלולה לרוקן את תנועתנו הלאומית מתוכנה ההומניסטי כלפי פנים.

הגיב על כך ב„מערכות" סגן־אלוף מ. שריג:

„לקרוא מאמרו של אל"מ מ. פעיל על „טוהר הנשק" עלו במוחי הרהו־רים אפיקורסיים אחדים בדבר העי־סוק בסמנטיקה מובעת, כדי לבסס פילוסופיה שאין לה רגליים. בפתוחה של סמנטיקה זו דומה להנחה המת־בססת על אקסיומה, אשר קובעת, כי הדרך הקצרה ביותר בין שתי נקודות היא קו ישר דווקא.

במגדלת לונדון, בה מוצגים תכשי־טי הכתר הבריטי, מצויה, בין היתר, חרב הקדושה, „חרב הרחמים", על פי המסורת שימשה חרב זו ביד המלך, כדי לגעת בה בכתפי של העידון או־תו הגון, ועל כן נקראה „חרב הרח־מים". אף על פי כן דומה, כי רק מוסר משונה מאוד, הגונן גם מ־צביעות, מסוגל היה להביא לעולם מושג אבסורדי כגון זה. קשה להאר בלי שכל מהותו הוא ביטוי עליון ל־חוסר רחמים יותר מאשר חרבי וקשה להעלות על הדעת ערך הנשמר פוחת מרחמים, שעה שעשים שימוש ב־חרב, רק מוסר „בדוק מאוד" הוא שיכול היה לכריך יחדיו חרב והרחמים.

דומה שלביקורת לא פחותה ראוי המונח „טוהר הנשק": כשם שהתי־תכן טהריכות של אליכות מול מדי־נות של צדק ויושר. יכול ששימוש בנשק יעשה לשעת מסורות צודקות, כגון מלחמה נגד כשעבד זר, או שלו־טון מדכא, או הגנה על הנפש והר־כוש. כל אלה כבר אירעו בתולדות עמנו, כפי שאירעו בתולדות עמים אחרים. ואולם, מה לערך „טוהר ה־נשק" ולכל אלה? מאין העילוב המשונה הזה של טוהר ונשק? איזו טהרה יש בשימוש — בכל שימוש — בנשק? איכה יתכן נשק טהור, והרי עצם לידתו באה שלא בטהרה, וכל קיומו אינו אלא בטומאה!

המדבר על טוהר הנשק ישווה נא לנגד עיניו את תוצאות פעולתו. האם להרוג חייל אויב מעשה טהור הוא? האם ירי בתותחים לעבר עיירה מ־עבר לגבול טהרה יש בו? האם להפציץ אוכלוסיה של יצורי־אנוש, במזיד או בלעדיהם, מעשה טהור הוא? רק אלוהי האבסורד יכול היה להביא להלל העולם מושג כה מגולי־בל וכה מבולבל כגון זה.

חובה להשתמש בנשק

אמת, יש שעם, או קבוצה פוליטית, או שכבה חברתית, נאלצים מכורח הנסיבות לעשות שימוש בנשק כדי להשיג את מטרותיהם הצודקות, ש־אין בידם להשיגן אלא על ידי שי־מוש בנשק. אך עדיין אין הנשק מיטהר. הנשק נשאר תמיד טמא, הוא נולד ובא לעולם כדי להביא יתמות ושכול, והוא המטרה לבענה נעשה כן השימוש צודקת ככל שי־תהא.

זאת ועוד אחרת, לשם מה לייבא יצור־כלאיים זה ש„טוהר הנשק" ממני? האם המוסר היהודי אינו מרובה מספקת לשימוש נאות, נכון ומבוקר מבודדות מוסריות, בנשק ש־בידינו? האם כורת הוא לרצות בי־שדות זרים, כדי לייבא משם מרש־גים, שתהירות איננה נזקקת לשכמני־הם? האם אהבת האדם כאדם איננה טבועה בעצם חינוכנו היהודי, להרי־ציא מעשים, מנוגדים מן המחנה, ש־מרשיותם יותר משהיא יהודית היא נבזבנית? האם צה"ל ישראלי שלמד לפחות שמונה שנים בבית הספר הי־סודי תנ"ך והיסטוריה יהודית יגבל גלות אריאנית, לחיי אדם? האם אי פעם נזקק עמנו להעתפות מוסר היבואים, כדי לדעת אסור ומותר מה הם? תרפה היא לייבא ערכים ש־נוצרו בחברות שחיי אדם בהן הפ־קר, כדי ללמד אותנו את קדושתם של חיי אדם.

בוודאי, ללא יוצא מן הכלל, מגנים בכל לשון הרג לשם הרג בכל זמן ובכל מקום. אולם, כולנו אמונים על תורת ישראל, שהיא תורת חיים. ואם רוצים אנו להיות — לחיות לא רק חיי שעה — הוכחנו, ואף וקר־הנו, להשתמש בנשק בהתאם לנסי־בות הזמן והמקום.

השימוש בנשק נועד להשיג מטרה מוגדרת, שהיא: השגת ניצחון בק־רב, ולא שמירת הנשק ב„טהרתו". מכיר אני כלי נשק טהורים, כגון רובה, שנקב פגם ביצורו אין אפ־שרות לדפיק ממנו ירייה. ורובה כזה מקומו יכירנו אצל אספני אבסורד, וערכו כערך הגפרור שאינו בוער.

השימוש בנשק הוא רע, אך רע הכרחי. המטרה העליונה של השימוש בו היא השגת ניצחון בקרב, כדי להגיע אל השלום, המנוחה והנחלה. על כן שומה עלינו לבדוק עצמנו מדעים לפעמים, האם מטרותינו צוד־קות, האם עושים אנו שימוש מועט ככל האפשר בנשקנו, האם שעה ש־אנו עושים שימוש בנשקנו שוטרים אנו וזאת היהודים בני תרבות, הא־מונים על מוסר יהודי שורשי. אך אל נבלבל מוחות במושגים שאינם עומדים במבחן ההגיון; אל נדבר על הבלתי אפשרי — „טוהר הנשק".

בכך לא תם הויכוח. אל"מ־משנה ש. גבעולי, שהוא מושל שכם השיב על השגותיו של סגן־אלוף שריג וכתב בין השאר:

סא"ל שריג טופח על כרסו וטוען, שבעיניו אשר למד שמונה שנים בי־בית־ספר יסודי תנ"ך והיסטוריה יהודית לא יגבל לגלות אדישות לחיי אדם, ואם יש צורך להגזר במהפך טיקה כדי להפריך טענה משונה זו ה־היסטוריה מלמדת. עד כמה סבלנו אנו דווקא מאותם שתורתם היתה מבוססת על הגעת הלתי הטיבה ל־סכה, גם תיום נתון העם היהודי לריכוז בארץ שמשטרה כובן להלבת למעון הרות הנדב.

האם הפיק סא"ל שריג שצבא דוג־מאות מקרבנו להסתייע בהן? יאמין לי כי בעשרות שנות מאבקנו ראיתי גם רשעות ורצחנות מן המסטטים את התנ"ך וההיסטוריה היהודית.

אני מודה שהרשיכה הנא"ל הרגיזה אותי, לא רק משום שהוא מופנה ל־הדרים מצטן, ומשום כן בלבד היא כזיקה ומסובכת, אלא גם משום גיד־שהה חסרת־הבנות, בטביעת של דיין מכנסי המים, כביכול, תוקף הוא את הנושא עצמו. יכול אני לתת דוג־מאות רבות של שימוש בסמנטיקה המכילה אבסורד והיא סובה ויפה, לצורכי הויכוח אסתפק במושג אהה, ויקוב נא סא"ל שריג לצמוקו.

שחיקה במערכה

משתמשים אנו לרוב במושג „זעקה אילמת" של יהדות רוסיה. סא"ל שריג בוודאי יצביע, לשלוח את הזעקים אל רופא אף, אוזן וגרון, וזאת ב־אופן דומה לשליחתו את הרובה ה־טהור אל הטבנאי לתקן את הפגם שבמיצרו (שכן, לדבריו, רק רובה פגום לידי יכול להישאר טהור).

סא"ל שריג, האם הנך מודע ל־בעיה עצמה? האם ידוע לך על מקרה בבחורים צעירים וטובים אשר הבינו דברי מפקדים בכירים באורח פשטני, ביצעו הרג ללא שום סבי־רות, ואחר כך עמדו לדין על מע־שיהם? הללו גרמו טרגדיה נוראה לנפגעים — ולאחר מכן לעצמם.

בעבודתי נתקל אני יום יום בבעיה זו נאבק בה, ומאמרו של אל"מ פעיל הזה דבר בעתו; והנה קמה אחה עם סלסולי הסמנטיקה, וקבעת כי יש להסתפק בחינוך של שמונה שנות תנ"ך והיסטוריה בצירוף מסורת יהודית! אגב, האין אנו אחראים גם למעשיהם של חיילי המיעוטים? הם אמנם בחורים כמלאים; אך מה בנ־ית והם לא התחנכו במשך דורות על מוסר יהודי, התנ"ך וההיסטוריה? האם לא נקפיד שגם נשקם יהיה טהור?

נתונים אנו במערכה ממושכת ו־קשה, שיש עמה שחיקה. ממערכה זו חייבים אנו לצאת מחושלים ואיתי־נים. אך אפשר גם לאבד בה את הרגשת השלימות והצדקה מזה — או את צלם אנוש מזה. זקוקים אנו לחיילים אשר לא ייפגעו על־ידי שתי הסכנות גם יחד. לכן רואה אני חשיבות עצומה בחינוך בלתי פוסק ל־טוהר הנשק.

צעירים רבים מגיעים לצבא בי־תקופה בה טרם גובשה ועוצבה ני־שתם סופית, והם מפסיקים לעצמם אפוא־קדה להתנהגות, אם לא נדאג לזה, עלולים רבים לאמץ לעצמם גישה נפסלת, מתוך חשש להיראות רברבים. לגבי אחדים מהם תתפתח גישה זו להתנהגות־קבע, והם עלולים להיות נגועים באותם פגמים ה־מצויים באויבינו, אחדים מהם יזה־עזעו, יתחזו בהם ויעברו אל הקיצו־ניות השניה — ויאבדו את אמונתם בצדקת המערכה כולה.

רק פסיקה של משמר העקרונות של טוהר הנשק מאפשרת להזדהות עם המטרות הצודקות של הדרך כולה.

כבוד הלוחם

לאושרנו הרב קיים מיזוג בין מט־רותינו הציוניות ובין טוהר הדרך, משום שמטרתנו הבלתית צודקת לפי כל אמות־המידה של ערכים אנושיים כל־ליים, עלינו להיצמד לערכים אלה ולחנך עליהם ואליהם, כי הם גם מקור כוחנו. כל נסיון להפוך את המאבק לסוג של מלחמת קיום שבה כל האליב גבר, יפרק מעלינו את מקורות כוחנו שלנו ויעניק פיין יתרון לאויב.

שאלה שיכולה להישאל היא מה יהיו פני הדברים אם תוך כדי מל־חמה ממושכת ומאבק לקיומנו יעלו בסולם הדרגות הצבאי אנשים ש־הצטיינו, אמנם, בכושרם המקצועי ובכשרונם הצבאי, אך גישה מו־סרית ועקרונותית לא היו אבן בוחן לקידומם?

התשובה היחידה לכך טמונה ב־עמידה בלתי פוסקת של דרגי הפי־קוד הגבוהים על משמר העקרונות; רק כך תימנע ירידה בסטנדרטים של טוהר הנשק.

שומע אני לפעמים את הטענה כי שנאתם הבסיסית של ערביי השטחים אלינו כה רבה עד שבעצם אין אנו מסוגלים לשנותה. לאחר שלוש שנים ומחצי של עבודה בשטחים, אני מרשה לעצמי לסכם בוודאות כי אין זו אמת. יחסם הפוליטי הבסיסי אלינו הוא שלילי אך מערכת היחסים הנר־קמת עתה בשטחים שונה לחלוטין. יחס של כבוד לאדם זוכה בתמורה דומה. אין ספק שבהתנהגותנו בשט־חים המוחזקים קובעים אנו את יחס הציבור הערבי אלינו.

זכור לי היטב ספרו של מרשל „אנשים מול אש", בו מנסה הכותב לתאר את המניעים להתכוננות והעזה של לוחמים. לאחר מחקר מקיף בא הוא לקבוע בוודאות, כי המניע החזק ביותר הוא שמירה כבודו העצמי של הלוחם.

נוכחתי לא פעם שהצרכים אותם עונים מבחינה זו מן האחרים. פגיעה בכבודו של ערבי עשויה לדחוף אותו לשורות אויבינו הפעילים, יותר מ־אשר נקודת־השקפתו הלאומנית. מנה־לים אנו מערכה חינוכית בלתי פו־סקת לשמירת כבודם ואי־על של אוכלוסי השטחים ומרשה אני לעצמי לכנותה באותו מושג שקומם את סא"ל שריג — „טוהר הנשק".

זוללי התות במחסום

ואביא דוגמה לכוונתי: פעם נסע־תי באחת מדרכי הגדה, וראיתי מח־סום־דרכים צבאי העוסק בבדיקת רכב נוסעים. שורה ארוכה של כלי־רכב ובהם נוסעים ערבים המתינו ברמזה לתורם. שני חיילים עסקו בצלתיים בבדיקת תעודות־זהות, על הגבעה ה־קטנה בצד הדרך שכב מקלען מאחורי מקלעו, וסקר את עשרות כלי־הרכב ומאות הנוסעים שהמתינו בדממה כבועה. חיפשתי את יתר חיילי ה־מחסום — היכן הם? גיליתי שלושה מהם על עץ־תות במרחק עשרות מטרים אחדות, עוסקים בזלילת תות להנאתם (ואגב, אותו עץ תות אינו הפקר, אלא רכוש פרטי).

הדבר הבולט ביותר בהתנהגותם של אותם חיילים היה הזלזול המוח־לט בנוסעים הערבים והתעלמות מ־רגשותיהם.

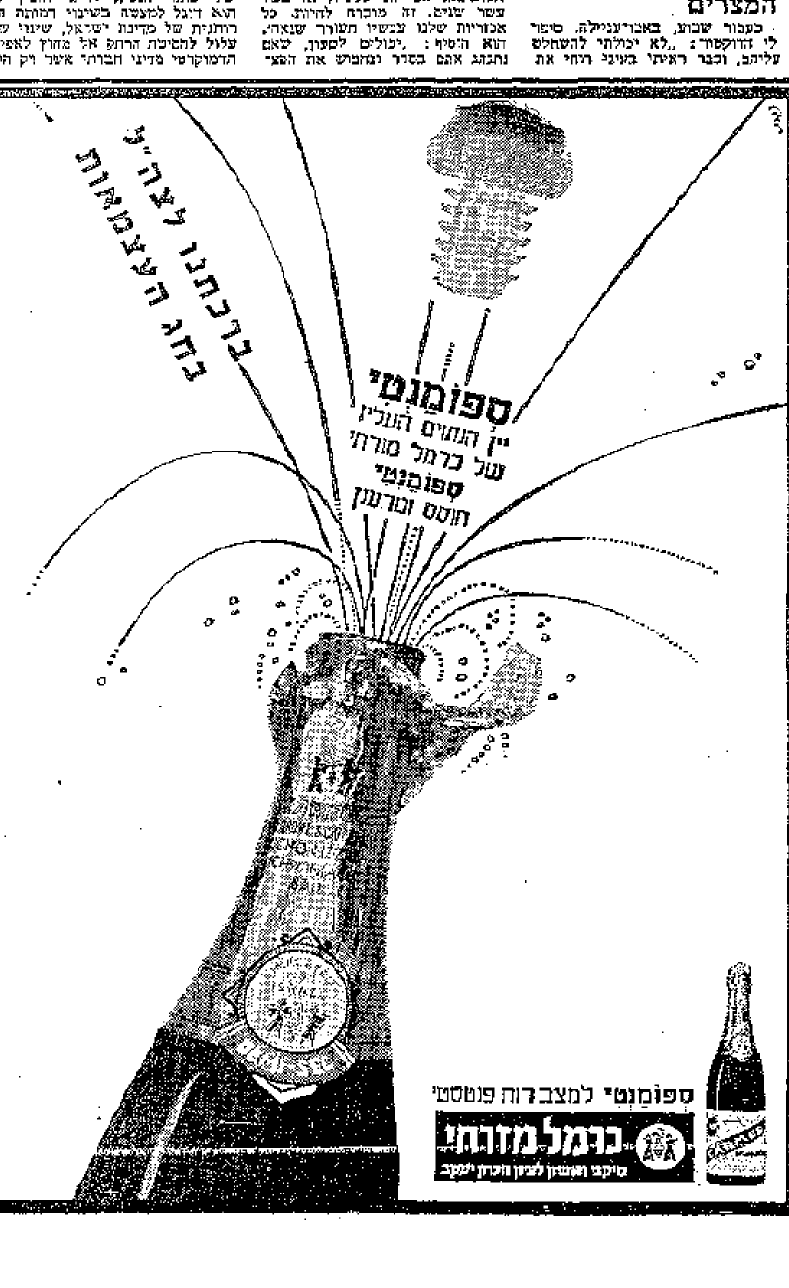
האם תפסו הבחורים כמה נזק גרמו לנו ממחסום כזה? אחד האנשים הקיצוניים והעוינים לנו ביותר, נוהג לדבר עמי בגלוי לב, אמר לי שהוא רואה מחסום דרכים כזה בהנאה גדולה. שום שיפוי הסתה בדיו לא מספק אינו מסייע לקיצוניים הערבים כמו מחסום דרכים כזה.

הבדיקה הבטחונית נחוצה — ויש לעשותה בעניניות, במהירות ובא־דיבות.

מובן כי טיפלתי בחיילי מחסום זה בצורה הולמת. אך נמצאו אנשים המפריעים את זעמי — כאילו דואג אני לצד השני...

אליבא דאמת, אין זה משנה לי כלל באיזה שם יכנו את חינוך הח־יילים להתנהגות הולמת — האם „הדרך המסורתית היהודית" או „טוהר הנשק". העיקר הוא כי יש לשקוד על מלאכת החינוך.

בתקופות לא סופם הויכוח ויש לשער שעוד ימשך זמן רב.

"יורים" פסוקים כמו ממקלע...

28 בני נוער מהארץ ומחו"ל נאספו למחנה הגדנ"ע בירושלים בדי להתכונן לחידון התנ"ך העולמי לנוער יהודי שיתקיים ביום העצמאות בירושלים

מאת יהושע ביצור

הגדנ"ע משתלט אט־אט על יום העצמאות, ובדין, הרי אנו מתימרים להיות מדינה צעירה אשר בה בני הנעורים הם „נותני הטון". ואם הזקנים עייפו מלצקת תוכן חדש ורשמות בחגה של המדינה, הרי באו בני התשחורת ונטלו את ה' באייר לידיהם, ושילבו בו מצעד של כח ורוח כדי להוסיף עד, מה גדול היום הזה.

וכך יעמוד גם יום העצמאות הבא בסימן הגדנ"ע: חמשת אלפים צעירים מתלכדים עתה בכל רחבי הארץ כדי להפגין במצעד בעורים ססגוני וקליל אל מול הומוגניה של ירושלים העתיקה ויוקיה באין צעידתם בני הומנם, כי אנו יכולים לסמוך עליהם, כפי שסמכנו אתמול ושלשום על אחיהם הבכירים. ואילו בבוקרו של היום מעביר הגדנ"ע את נקודת הכובד אל מפגן הרוח — אל חידון התנ"ך העולמי לנוער יהודי, אשר הוריע הצעירה של צה"ל בסלה קהה תקוה, גם בזה יהודית. אנו בודאי הלא היהיר בעולם, אשר מקיים בעצם הימים האלה מחנה צבאי, שכל כולו קודש ללימוד ספר הספרים.

במחוי המחנה שמנהל צחה הגדנ"ע בשכונת בית־הכרם הירושלמית, המובלת כולה בירק, למאורה מתנהל בו חמל בלשטר צבאי. מסלאי התפקידים מסתובבים בו בהלבשה צבאית ומעמידים את דרגותיהם. יש פקודת שיגרה, השכבה וכבוי אורות. אלא שכל המלגיים והאתאגונים מיועדים להביע לתישגו אחד בלבד: שינון הפסוקים המתילים והרגיל הידור בוק למפגן חידוד הומרן ורענן המתכבה.

משפחה גדולה ומאושרת

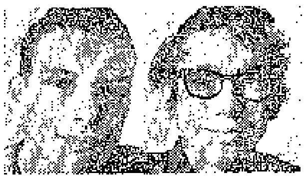
התוכן היא כולו משאת הנצח של עמנו

אפרת רוזנבליט (17) מישראל — ישראל וכורופולוס (15) מישראל

רפאל לרנר (15) מארה"ב — ישעיהו רוק (15) מארה"ב

איתן אובסר (15) מארה"ב — צבי ברגמן (16) מבלגיה

ורציונית שהוצרבו לדורות, אילם ההווי ושמחת הנעורים היאה הם כולו של העולם בו אנו חיים, צחוק, עליצות, „אהחותי ובדיחות הרעה קודמים לדעת ספר הספרים עצמו. הרי קודם כל אלה הם צעירים הרוצים להתקרב ולהנות כי החויה תבליני הגלה שנפלה בחוקם.

עיקר מטרתו של המבצע הזה, כפי שמטעים זאת קיב ישלב מפקד הגדנ"ע, אלוף משנה ברוך לוי, הוא במפגש הנפלא של נבחרי הנוער הישראלי עם צעירי כל הגולה. מהתוצרות הידידות הזאת, כאשר בנים נעדים יגבורה, באו חיי איצות, שלא פלשו זה את זו משולב בעיכים בפתי יד לעיספינה גדירה ובאוירה — זהר האירוע הגדול והקולבב.

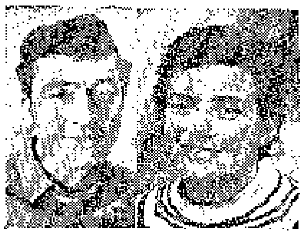
הם, כאורחים אלה לאלה בגעיקה צעירה. כל אחד שולח נמצא את הסיפורים על ארחה קרוי של מנופי בארצות לא נולצית לו, למען האמת — צעירי הגולה רבק הישיבים מן המפגש הזה. הם יודעים שהנוער הישראלי עשור קולה של גבורה והקרבה. והם לא יודעים בדיוק איך לגשת אליה, אבל ה„צברים" כולם קיד גישה בלתי אמצעית וישירה, ניפוחים על הצבא, מללדים אותם את ה„סרנגי התיבוני" — והמחיצה נופלת בהרף עין.

בזה גדולתו של המחנה הזה. חוץ מזה, מספר הוא קיבר בצרים ובציבות יהודיים בסידור ומבואנים אירים העבורות אהבה אל הארץ, אך היו הוי הנוער שלנו, ובאפי צבית הגדנ"ע גם אל צה"ל, יאם מטרה זו הושגה — דיינו.

אלא שכאן עלינו לומר גלויות, כי מטרת חידון התנ"ך העולמי, כפי שהוא נערך כיום, מחטיא בהחלט את המטרה, ומיטב לא להפיק בו במתכונת הנוכחית. לפי סבר כי החידון מעידה על הצעירים מן הגולה מכה לא ישיעו ומופה עליהם הלך רוח של חוסר ישע.

תחרות בלתי הוגנת

וכל כך לנה? הם נפגשים עם הצעירים הישראלים, ומוכחים מיד כי אין הם מבינים

סימה ינקלביץ (16) מברה"מ — שמעון לופיאן (16) מאנגליה

אהרן כ"ץ (16) מארגנטינה — זאב מיולס (15) מארה"ב

להתהדרות בכל בקיאותיהם הורהבות של אלה בספר הספרים. צעירינו מדברים בשפה התנ"ך, והמתמודים יודעים לצטט ראשונים ואחרונים יהיים בבקיאות אל כל האורי המקומות שבו. ואילו ילדי הגולה, נאבקים קבות על הבנה הכתוב. הקינן הוא ילדים קריאה ובישה קשה להם לעלות את החאור עם נראה הצעירים.

לכן הפך חידון התנ"ך העולמי להתהדרות בלתי הוגנת ובתנאים לא שווים בין בני הארץ ובאי הגולה. עובדה זו מורגשת במחנה בו נמצאים הצעירים. המצוינים התחמודים האלה מקהודית, קנדה ובלגיה, בעלי הקלסתר היהודי והאינטליגנטי המובהק, מתהלכים בה הרגשה קשה כי הם „סוג ב'" או „סוג ד'" בהעמאה לישראלים.

בלת התנ"ך הישראלית ושבי סגנית „יורים" פסוקים בקצב של מקלע, ואילו כלגת חנ"ך מוונצואלה ומדרום־אפריקה נאלצות להרהס שנה ארוכה בוקרגון לאחר כל שאלה, ולעי תוב קרובות הן מקלות הרס.

שלושת נציגי ישראל בחידון העולמי אנבי רים בגלוי: החידון הקשה הוא כבר מאחורינו, היה זה החידון הארצי מירם הצבאים שנערך באחרונה בפסח בעין־חרוד. בהשוואה לכך יקיון השאלות בחידון העולמי קלות לאין שעור, המאבק על המקומות הראשונים יהיה פנים־ישראלי. ואילו בילדי הגולה מכירים הספק באם יצליחו לענות אפילו על השאלות הקלות הללו.

התוצאה הבלתי נמנעת היא, שנציגי הגולה שרויים במחנה במצב נפשי לא רגיל. הכליפה לישראל ניתנה להם כפרס גדול על שזכו בחידוני ומבחני תנ"ך בארצותיהם. הם יצאו לדרך בחילי ורחימו, מגמל התצוסת בלהב הם נלקחו יצירות אל המחנה בירושלים.

הרעיון לעודד את לימוד התנ"ך בקרב ילדי הגולה, למען הגברה תוקת והקשר עם מקורותיהם הוא גדול ונשגב. והפרס לגדול של בטיצות לירושלים, כדי לראות את ארץ המקרא, הוא דבר בעצם. והבלוי במחנה נדניע עם נוער ישראלי מובחר, הוא שילוב נפלא המביא לקירוב לבבות. ואילו החידון עצמו הכך נאן לדבר ביותר לחלוטין, אשר נותן לכל היוחד סיפוק ליצר ההתבלטות של קבוצת עסקנים ומלומדים, המשמשים כשופטים יחברי נשיאות (לשם מה, זקוק חידון לנשיאות — הרי אין זו אלא גבאות).

להישאל שאלה אחת...

המתכונת היא פשוט כבר במוחכת: כדי לקצר את החידון, ולמען יסתיים בעוד מועד לפני מתחלת מצעד הגדנ"ע בהתכונות הבירה, קיצרו את השלבים השונים של התחרות. בשלב ראשון נשאל כל מתחרה רק שאלה אחת. לאחר סיבוב ראשון זה כבר מוציאים יותר מבחינת המתחרים. הווה אומר — כתמישה עשר צעירים יהודיים עשו את כל הדרך מאוסטרליה וקנדה לישראל, כדי להשאל בחידון דקסבר שאלה אחת יחידה, אשר סביבתם לעניה עליה ממילא קלועים. ואחרי נת הם יורדים מן הבמה. הרי זה רק מקור לאכזבות.

לכן יש להפש סתבובת חלשה. את המתנה המשולב של ילדי ישראל והגולה יש לקיים בכל מחיר, כי הוא אחד המפעלים המלבבים ביותר של הגדנ"ע — ואילו את החידון מולב יקיים במסגרת המגורה של המחנה שלא על בסיס התחרות. או במסגרת פומבית רק בין ילדי הגולה, כדי שלא יעמדו בצילם של הישראלים ולא יאלצו להיאבק בנחות בלתי שיוני.

אמר סגן הרב הצבאי הראשי של צה"ל, אלוף־משנה מרדכי פירון, לבית הצעירים שנקבצו מרחבי תבל: אין כל חשיבות לזכיה בחידון. חשובה רק עצם השתתפותכם במחנה הזה, המעניק לכם חויית הגדולה של ישראל, הרי כולכם בנים בכירים לנו.

אם כן — החידון על שום מה? במצב שנוצר הוא רק סלקל ופוגם במפגש יפה. זאת ועוד: בשבוע שעבר היתה הנציגות של ארה"ב, המורכבת בדגיל ממישה נערים ונערות שנבחרו בחידון כלל־אמריקאי שנערך בניו־יורק, את המתחרים הרציניים והחידים עבור הישראלים. הפעם הלה ירדה גדולה גם בכך: מכל חמשת הצעירים האמריקאיים אפילו לאחד אין שליטה מושלמת בשפה העברית. רובם יודעים להתגונן הטוחלה לאנגלית. מטילא אין הם מהוים אתגר לישראלים. וזאת כבר לגבי הגולה היחידה, העיקרי בה רשת ענפה של בתי־ספר יהודיים.

מפקד המחנה, אברהם כרמי השבין יקצים הלוכתה, סבור כי השנה הביאה לנו הנציגות מן הגולה את הרפה הנמוכה ביותר של ידיעות בקראיות, כאן קיומו של החידון העולמי. וכל באי הגולה אמרו לנו בצורה אבל גם בקצת מרירות: לנו אין מה לחפש בחידון. כל המקומות הראשונים מובטחים לישראלים. הלואי ונבין את תשאלות שיציגו לנו. עם הרבה מזל נוכל אולי גם לענות עליהן.

הרכב המחנה החגיגי הזה הוא עדות חיה לכל התפוצות הגדול היהודי. יהודית טרקוי ברין, הנציגה היחידה של שודיה, נולדה בבודפשט והיא בת יחידה להורים יוצאי הונגריה, שבלחו במאורעות 1956 לסקנדינביה. אהרן כץ, בן ה־16, בא אלינו מבואנוס־איירס כדי לייצג את ארגנטינה. אבל הוריו באו לשם מפולין לפני מלחמת העולם. ורחל בן־חמו, שחורה ונאוה בת 16, באה אלינו מקראקס אשר בונצואלה, היא נולדה במרוקו, משם היגרה יחד עם הוריה בסוף שנות החמישים, כאשר הזרם הגדול של יהודי מרוקו פנה לישראל, ואילו בצור הנכסים שבקרבם התדיפו את דרום אפריקה.

ויש בין המתחרים מן התפוצות גם ילדי יורדים רבים. הנער איתן אובסר, בן ה־16, הגיע מתעובית טלסה והוא כלל לא דומה לקאובוי. אין תימה בכך. אביו ואמו הם זוג מורים שירדו מישראל ומנהלים עתה את בית־הספר של הקהלה היהודית הזעירה ביוסטון. הצעיר המופיע אולי שסר מבלגיה, הוא בנם של יורדים שהשתקעו ליד בורסת היהלומים באנטוורפן. וגם הנער מריו־דה־ז'נירו, המייצג את צבעי ברזיל, הוא בן יורדים, ומתגאה בכך שהוא נולד בישראל. וכך במשכת הרשימה. מסתבר, כי בקהילות הגולה ילדי היורדים הם במובן בעלי גדולי עית הבקיאות ביותר בתנ"ך ובעבריה, ובכת זה זכו בנרטיסי הנסיעה לירושלים. וגם זו לטובה, כי הרי נה בא לחדש את קשריהם עם מולדתם, וכפי שכולם כאחד מבטיחים לנו, הרי „בבוא היום" הם ישובו לחיות בקרבנו, לאחר שיסיימו את לימודיהם, ולאחר שירכשו מקצוע ולאחר שישכנעו את הוריהם לשוב. בכל אופן, זו משאת נפשם המוצהרת.

נציגת בריה"מ

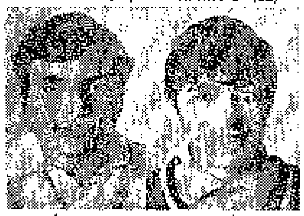
הדמות המוליכה בחידון הזה היא בלי ספק סימה ינקלביץ, שמזמונה חמודה בת 16, אשר היון מלבב לא סר מפניה. היא מרכזת את כל תשומת הלב של המחנה הזה סביבה, לקראת שאין היא עושה דבר כדי להתבלט. אבל מוצאה מבליט אותה בכח עצמו: רק לפני שנה וחצי היא עלתה לישראל עם הוריה מבריה"מ. היה זה רעיון גדול של המארגנים, אשר הכינו אותה לחידון הזה בנציגת הנוער היהודי הגדול בבריה"מ, אליו היא עדיין קשורה בכל מחשבותיה ובימי נפשה.

ניכר בה שהיא בשלה ובוגרה מכפי גילה, וכי ילדה בכך טלטולים לכים בחייה. וזהו סיפור חיים, המגלם את כל הטרגדיה היהודית של דורנו. היא נולדת בסיביר הרחוקה, באיגרקה המכוסה לים הצפוני, לשם הוגלו

(המשך בעמוד 30)

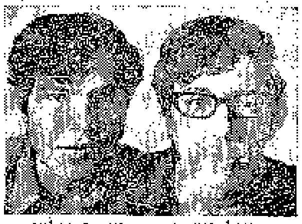
שלום בן־חמו (18) מונצואלה — חיה סייג (15) מארגנטינה

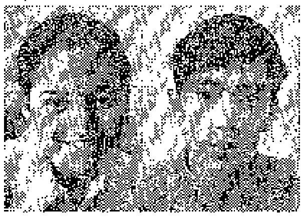
שמואל ינדיקו (15) מאירלנד — אמנון אליפז (17) ממכסיקו

נסים אזוגי (18) מצרפת — חיה גרבלר (16) מדרום אפריקה

אריאל גודמן (16) מארה"ב — יצחק אלבז (17) מצרפת

עמנואל צבת מברזיל — יהודית מרקוביץ (15) משבדיה

חיים קוזניץ מברזיל — עזרא צייק מאוסטרליה

אלי וירצברגר מברזיל — מרים בן־חנן מונצואלה

דבורה צויגנבאום (16) מאורוגוואי — אפרים מילטון (16) ארה"ב

חביב עמאר (16) מישראל — עדנה שושני (16) מאיראן

אבות ובנים

הרהורים על פער הדורות בימינו

מאת פייר מנדס־פראנס

לפני זמן קצר שמעתי שר צרפתי לשעבר אומר: „הנוער כבר לא קיים יותר". הוא הזכיר לי את המדינאי שהכריז ב־1872: „אין כל בעיה סוציאלית".

אלה המדברים כך עוצמים עיניהם מראות ואוטמים אוזניהם משמוע את כל המתרחש סביבנו, מוארשה עד מאדריד, מפראג עד ברקלי; אין הם רוצים לדעת ולהבין מה חשים צעירים כה רבים ומה מנסים הם להביע, תכופות למגינת לב הוריהם.

האם זו רק אפיזודה חדשה בסכסוך הקלאסי בין הדורות, שהספרות של המאה ה־19 צירתה תכופות בצורה כה רומאנטית? איני חושב כך. אז היה זה ניגוד אינדיווידואלי או משפחתי; כיום אנו ניצבים לפני תופעה קהילתית כה מרחיקת לכת, עד שאנשים מסויימים אף נוטים להגדיר (בטעות, לדעתי) את הנוער של ימינו כמעמד חברתי נאבק.

הכמיהה לאחריות

מלומדים ניסו לנתח את המצב. פרופסור רובר דברה הציג סיבות ביולוגיות מכריעות: עיצרת הציוויליזאציה שלנו, המסבירה, לדעתו, את התבגרותם של נערים ונערות בין הגילים 15 ל־25 או 30. לדעתי, גדל הנוער של ימינו בבדידות רבה יותר מהוריו ומאבות אבותיו. תזונתם טובה יותר, העולם רחב יותר וידיעותיהם רבות יותר, הם מגיעים לבגרות בהקדם. בקיצור, הם מגיעים לבשלות מוקדמת מבחינה שכלית ופיסית; גם יחד והתוצאה היא שהם חסרי סבלנות בכמיהתם להביע את עצמם ולמלא תפקיד עצמאי יותר בחברה.

החברה של ימינו מעכבת את כניסתם לדור הנושאים באחריות. תקופת לימודיהם מוארכת, והעידן הטכנוקראטי מגביל אותם, בכל מקום מופעלים לחצים למען ארגון ראציונאלי יותר, המתעלם תכופות מכל ההתחשבות. בנוסף, המבוגרים מתקינים חוקות התואמות את השקפות עולמם, והעובדה שתקופת החיים הממוצעת ארוכה כיום יותר גורמת להיות מתן ההזדמנויות הגדולות לדור החדש, הנגישות, יותר נמנעות מושרשים מעמדים שינוי וקידמה. כל אלה יוצרים בנוער את הרושם של התנגשות מתמדת בכשלונות שעליהם מוטלים הם להתגבר. מכאן נובעת התגובה וההתנגדות שלהם, הלובשת לפעמים צורה אלימה, צורה של מרד בדור הקודם ובחברה כולה.

אך אין זה הכל. בעבר היתה החברה יציבה יחסית. מבחינה דמוגרפית וכלכלית מעטים היו השינויים. ואף השינויים שנעשו היו אטיים ולא חוללו מהפיכה בארחות החיים. אז לא היתה התחושה כי העתיד מאיים משום שכל צעיר יכול היה בנקל לחזות את עתידו ולהתקיים בו. הנוער ידע כי העתיד יהיה דומה לברי להווה. מדי שנה פרשו ישישים כמספר הצעירים שתפסו את מקומם. בעל האחוזה הוריש את הנחלה לבנו; צרכן הדיג הוריש את משוטיו ליוצא חלציו; בנו של הפועל לא חלם להיות שונה מאביו במקצועו ובאורח חייו.

העולם כיום שונה. בכל מקום מורגשות תהפוכות הזמן. השינויים מחוללים במהירות, שהיא לעתים אכזרית. מספר הצעירים גדל מתמיד והם ניצבים לפני עולם הנתון בתהליך של שינוי מתמיד. חקלאים צעירים לאין מספר הישישים שלא ימצאו לעצמם מקום בחקלאות של המחר. סטודנטים שואלים עצמם שאלות לגבי עתידם וסבורים שהאוניברסיטה אינה מכשירה אותם כראוי לקראת עתידם. פועלי התעשיה הצעירים חיים תמיד בצל אימה של האבטלה, שגורמים השינויים הטכניים והאוטומאציה. יודעים הם שיהיה עליהם להתאים עצמם ללא הרף לשינויים המהירים בדרכי התעשיה. יודעים הם גם שבכל ביטוריהם נתחום ההשכלה הטכנית אינם מציידים אותם די הצורך לעמוד בסיכונים הכרוכים בשינויים שמחוללים הטכניקה המודרנית מדי רגע. אומדים את מספר הצרפתים הצעירים הראשונים במובטלים ב־80 אלף אך ברור כי רבים מן המובטלים הצעירים אינם רשומים ועל כן גם אינם כלולים בנתונים הסטאטיסטיים.

פייר מנדס פראנס
מי שהיה ראש ממשלת צרפת

נדיבות מול „גזענות"

באווירה זו של אי־ודאות — ולפעמים אפילו של מצוקת ייאוש — ראויה לציון העובדה שבכל השכבות החברתיות מגלים הצעירים נדיבות־לב וחוסר אנוכיות במידה רבה יותר משעשו זאת אבותיהם בגילם. הם כל כך טוהרים כיום לגביהם. מלחמה הטובה שהסידי מוסר כה רבים ולפעמים דעת הקהל כולה משאירים פנים שמשקפת סכנת לאנושות מגל אי־המוסריות בקרב הנוער; במקום זאת עליהם להתיר בכוח לגילוי שורשי הרעה ולנסות לעקרם.

תמוהה ביותר ה„גזענות" נגד הנוער המתפשטת בכמה ארצות. מגיעים דורים לטביעי הגזענות של כל סוגיה — הפחד מפני הכמות המספרית, מפני השונה, מפני האיום שנשקף לאובדן עמדה שנרכשה בעמל. גם ב„גזענות" נגד הנוער ניכרת אותה נטיה לדבוק ברק בהמידה את אי ההבנה והמליחות. ניכרות בה אותן תגובות „גזעניות" אופייניות כל שינוי באורח דיבור, במנהגי הלבוש, במעשים ובהתנהגות.

אך הדברים שמבטאים הצעירים — אף כי לעתים אין הם עושים זאת בכשרון רב — הם הדברים שגם אנו דשים אותם בלבנו. כאשר הם מוחים על אדישות החברה לעוני; על אי הצדק החברתי (בעיקר כאשר הוא נובע מירושה); נגד מסגרות בתי הספר והאוניברסיטאות, המנציחות את אי השויון בין ההזדמנויות והסכנות החברתיות; נגד מערכת המספים; נגד עידוד הספסרות והד־ענות עבודה יצרנית; נגד סחר נשק עם מדינות מתפתחות; נגד מלחמת וייטנאם והבעת ציכוסלובאקיה; נגד הפער הגדל בין מדינות עשירות לבין מדינות עניות. בכל המחאות הללו, האין הנוער מבטא את דעת רוב המבוגרים?

התפייסות בין הדורות תהיה קלה, אם יוכח הנוער שהוריו, שלא פרכים לדבר על צדק, יותר נמסרות, מהרהרים לשפות המעשה את העקרונות שעליהם מכריזים הם באוזני ילדיהם השכם והערב.

„יורים" פסוקים כמו ממקלע...

(סוף מעמוד 28)

הוריה בתקופת הגירושים הגדולים. אחרי מות סטלין הם הורשו לחזור לריגה. מעניין ששפת האם שלה, השגורה בפיה תמיד, היא אידיש. אך בבית־הספר היא למדה כמובן לבנית ורוסית. עתה היא תלמידת כיתה י׳ בתיכון עירוני ס׳ בתל־אביב, וכל הבריה לכיתה גאים כמובן מאד על הכבוד שנפל בחלקה.

היא עוד מרגשת מבוהלת זו, ומהודה ללא מעצורים: יש לי עוד קשיים בעברית. לא אוכל להתחרות כאן ממש. הרשה שלי לגזמת כל האחרים היא כהבדל בין יום ולילה. אמרו לי רק לפני שבוע כי אשתתף בחידון. בבית־הספר לומדים פרק אחד תנ״ך בשבוע, ופה צריכים להשתלט על שנים עשר ספרים בשבוע אחד. איך זה אפשרי? הרי אני לא ידעתי אפילו את תוכן התנ״ך. אני לומדת כל היום מתוך התרגום הרוסי של התנ״ך, כדי לדעת לפחות על מה מדברים.

לכך לא נותר לי זמן ליהנות פה מן החברה. ביקשתי שהשופט ישאלו אותי בעברית, ואם לא אבין את השאלה יתרגמו לי אותה לרוסית.

הרגשתה? שוב חיוך: אין לי מה לחשוש. אני יודעת שאינני יודעת. אבל חשוב הכבוד שרוצים לתעניק כאן לנוער היהודי בברית־המ. אבל יש מתח, כי קצת לא בצים לשבת כאן ולא לדעת אף לא תשובה אחת.

ההפתעה הגדולה? שנוער יהודי מכל רחבי העולם יודע לדבר עברית, לשחק קצה, ואנו בבריה״מ לא יודעים מלה.

התשואות הנוער שם לכל הנוער שהתקבץ פה? היא הוקסמה בדעתה: נוער זה בנוער. אבל פה כולם הרבה „יותר" חופשיים, גם אלה שבאו מחו״ל, ברוסיה הנוער, גם של הגויים, אינו יכול להגיד בקול רם מה שהוא חושב. מדברים בחופשיות רק בלחש. איך הליכה ברחוב. בצידי גוי שישב אתי על ספסל הלימודים ברוסיה, אמר לי שהוא מקנא בי שאני נוסעת לישראל, למרות שהוא אוהב את רוסיה וזו ארצו.

לפתע היא נזכרה: אל החישוב שבגני הניפי היהודים שם אינם יודעים דבר. בחגים נפגשים בחצר בית־הכנסת ושרים בצוותא. ביום העצמאות לפני ארבע שנים שרו בית־רצל לראשונה את „ירושלים של זהב". למחרת היום הקליטו את זה בריגה של טייפ־רקורדר משידורי קול ציון לגולה. תוך יומיים הפיצו את השיר בצילומים, וכל הצעירים היהודיים בריגה שרו אותו.

בוודאי זה מסוכן. אבל כל דבר שם מסוכן. ואם רוצים מאד כנדבר יהודי כלשהו, אז מסכנים. נכי שבא להצר בית־הכנסת ושר „ירושלים של זהב" לומד גם שם שלא לפחד. אחרת — איך היו מפגינים ליד הבית הצלוון?

הופעתה ודבריה סבלים יהודיה שורשית ועמוקה. למרות חוסר הידיעה כולה יהדות. זו הבשורה הגדולה של החידון הזה. החידה כיצד לברוח הכל אף על פי כן נשאר הנוער הנפלא הזה יהודי בכל ישותו.

לשכת ההוצאה לפועל בבאר־שבע

תיק מס׳ 3091/70

מודעה בדבר מכירה פומבית של מיטלטלין

ביום 2.5.71 בשעה 15.15 יוצאו למכירה פומבית המיטלטלין המתוארים להלן של הנ״ל ירמיהו ירמיהו, לגבית חוב בסך 3,000 ל״י המגיע לזוכה פרדס משה.

תיאור המיטלטלין

1. 1 מכונית פרטית מסוג „הילמן" כס. מכונית 276690
2. 1 מקלט טלוויזיה „רדיו־ברקר".
3. 1 פריג׳ידר „פילקו".

המכירה תתקיים ב„ג׳" 363/3 באר שבע

כל המעונין בכך יוכל לבדוק את המיטלטלין העומדים למכירה כאמור.

על הקונה יהיה לשלם את כל המסים, האגרות והתשלומים אשר, עלות כל דין, הלים על קונה רכב שו מתחייר למנהל המכירות, אם אינו פקיד של בית־משפט.

1.4.71 ב/המוציא לפועל

מכרזים למכירת נכסים ביפו, רמלה וחיפה

1. מכרז מס׳ 129/71/יפו

א. מוצעת בזה למכירה קומת קרקע בבית הנמצא ביפו, רח׳ השלשלת (8/7) מס׳ 15, גוש שומה 7037 חלקה 46, שטח החלקה — 698 ממ״ר.

ב. הקומה הנ״ל, המכילה אולם, מרכן וחדר קטן, היא פנויה וריקה.

ג. רצועה בשטח 60 מ״מר בחזית הבית הופקעה לצורך הרחבת הרחוב.

2. מכרז מס׳ 130/71/יפו

א. מוצעות בזה למכירה חלקות 10, 11 בגוש ריסום אסור, רח׳ התקומה פינת רח׳ 303, מול קולנוע יפאור ביפו, ששטחן 1121 ממ״ר.

ב. על החלקה 11 קיימת דירה בת חדר אחד המתפסת ע״י דייר מוגן.

ג. המציעים יכולים להגיש הצעותיהם בשתי אלטרנטיבות: לכל מגרש בנפרד או לשניהם יחד.

3. מכרז מס׳ 131/71/ר״ל

א. מוצעת בזה למכירה החלקה 20 בגוש 4445, ברח׳ דוד המלך, רמלה, שטח החלקה הוא 4,165 ממ״ר.

ב. על החלקה קיימים מבנים נוספים ורוב הלקח תפוס על ידי מחזיק בלתי חוקי ועל הרכוש האחריות לפינוי.

4. מכרז מס׳ 132/71/ח״מ

א. מוצעת בזה למכירה חלקה 218 בגוש 10811 בשטח 384 ממ״ר.

ב. על החלקה קיים בית בן 3 קומות ובו 9 דירות (20 חדר) המוחזקות על ידי דיירים מוגנים.

5. טפסים ניתנים אפשר לקבל במשרדינו הבאים:

א. אזור יפו, רח׳ הדואר 10, חדר 11, כל יום בין השעות 12.00—8.00.

ב. אזור רמלה—לוד, רח׳ גולומב, בימים א׳, ב׳, ג׳, ו־ה׳ בין השעות 12.30—9.00.

ג. אזור חיפה מיכון, רח׳ יפו 88, חדר מס׳ 35, כל יום פרט ליום ו׳, בשעה 13.00—8.00.

6. את ההצעות יש להגיש ע״י טפסים מיוחדים שאפשר לקבלם במשרדינו הנ״ל. לאחר מילוי הטפסים יש להכניסן בתיבת המכרזים במשרדינו הנ״ל.

7. להצעה יש לצרף ערבות בנקאית או המחאה בנקאית או המחאה רגילה מאושרת ע״י בנק בשיעור של 10% מערך ההצעה, אשר בוחה יפה לטבות, ליצ הדעים, מיום הגשתה.

8. המועד האחרון להגשת ההצעות הוא 23.5.71 שעה 12

9. אין אנו מתחייבים לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

עמידר

החברה הלאומית לשכון עולים בישראל בע״מ

סוכן מוסמך למינהל מקרקעי ישראל

חוק התכנון והבניה תשכ״ה — 1965

מרחב תכנון מקומי — גליל תחתון

הודעה בדבר הפקדת תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ״ה — 1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז הצפון ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה, הגליל התחתון שבטבריה, הופקדה תכנית מפורטת הנקראת „תכנית מס׳ 474 — תחום בניה דבוריאה", ביחד עם התשריט המצורף אליה.

ואלה הם השטחים הכלולים בתכנית:

חלקי גושים: 16972, 16961, 16563 + שטח בנוי.

כל המעונין בתכנית רשאי לעיין בה ללא תשלום בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל מעונין בקרקע, או בכל פרט תכנוני אחר הרואה את עצמו נפגע על ידי התכנית, וכן מהנדס ועדה מקומית שמרחב התכנון שלה כלול בתחום התכנית או גובל אתו רשאי, תוך חדשיים מיום פרסומה של הודעה זו, להגיש התנגדות לתכנית במשרדי הועדה המקומית האמורה.

י. קניג

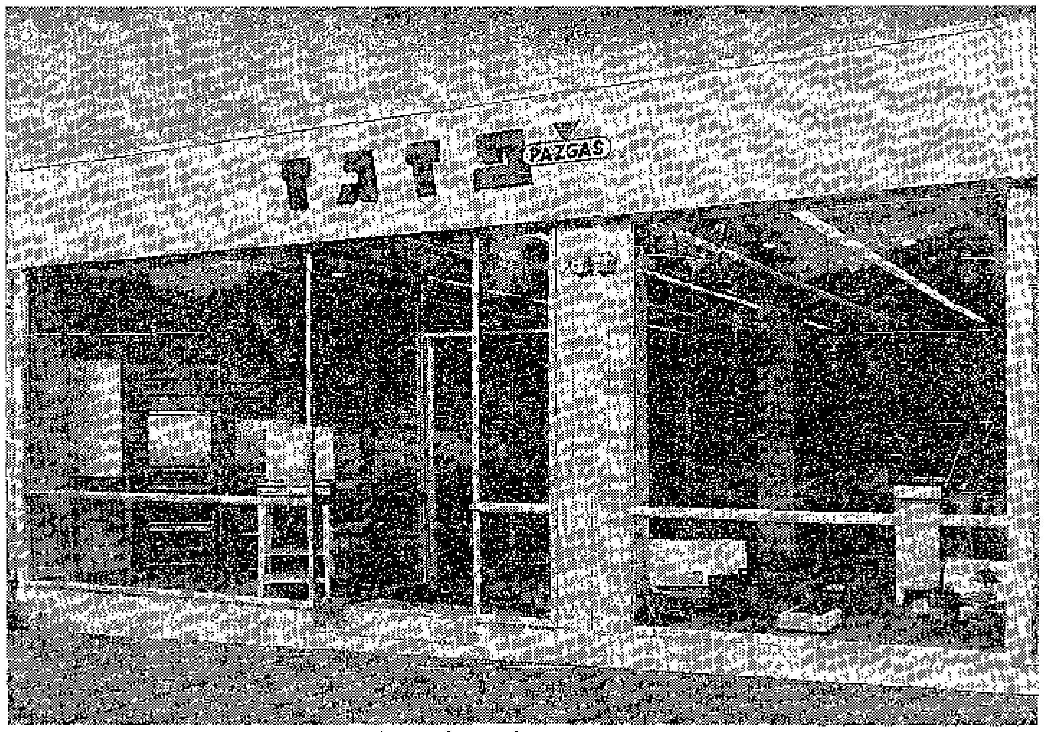
יושב ראש הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — מחוז הצפון

ל׳ בניסן תשל״א (25.4.1971).

שרות נוסף של פזגז PAZGAS לתושבי רמת-גן והסביבה

מספר לקוחותיה של חברת „פזגז", הגדולה בארץ בשיווק מכשירי בישול וד- אנטקת גז, מגיע כיום ל-300,000. אף מספר זה, המרשים כשלעצמו, איננו מניח לאנשי חברת „פזגז" לנוח על זרי הד- הצלחה. עומדות בפניהם שתי מטרות מוג- דרות: האחת — לגרום לכך שכל 300,000 הלקוחות יהיו מרוצים („פזגז רוצה שתהיי מרוצה"...) והשניה — לעבור את השיא הקיים ולהגדיל את מספר הלקוחות. און השאיפה חברת פזגז, העובדה שאיתני הח- ברה ופעילותה מתרחבים שקנשרה בדרום ער קוטסרה מבצוע, הנסיון המקצועי אשר נרכש במשך שנים רבות, השירות היעיל שמעניקה החברה ללקוחותיה והמגוון ה- עשיר של מכשירי בישול — כל אלה בדרום מציאות חויבית המקרבת אותה לקראת הישגים נוספים.

אחת מהדרכים אותה אימצה לעצמה חברת „פזגז", היא פתיחת חנויות נוספות, על-מנת לאפשר לכל לקוח להגיע למבחר החברה בקלות ובמהירות. החנות החדשה ברמת-גן, השוכנת ברחוב הרצל 48 (ליד קולנוע „אורדע") מצויה במקום המרכזי

החנות החדשה ברחוב הרצל 48, ליד קולנוע „אורדע"

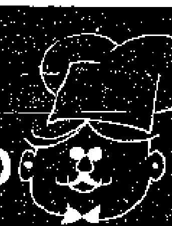
ביותר ותשרת את לקוחות „פזגז" באזור כולו. החנות עצמה מתוכננת בסגנון מודרני, המבליטים את השורה בה ומאפשר גישה קלה לכל המכשירים המוצגים בה.

מלבד היותה מרכז-שירות, משמשת ה- חנות החדשה ברמת-גן, כמו בכל חנות אחרת של „פזגז" בארץ, מקום תצוגה ל- מבחר עשיר של 15 סוגים שונים של תנורים ו-10 סוגים שונים של כיריים. מיגוון זה מאפשר לכל עקרת-בית לבחור את המכשיר המתאים לה מבחינת המחיר, הגודל והצורה. נוסף על מכשירי בישול, משווקת „פזגז" את המכשירים המתאימים ביותר לחמם טוב לכל שימוש ביתי או מסחרי — כמו מרפאות מסעדות ומספרות. נוסף על-כך משווקת „פזגז" שורה של מכ- שירים ניידים לפיקניק ולנופש; מנורות, כיריים ותנורים, כמו כן סידרת מכשירים מסחריים שונים המותאמים לכל צורך ל- שימוש בתעשיה, בחקלאות, במספרות, בבתי מלון — על פי תכנון של מהנדסי החברה.

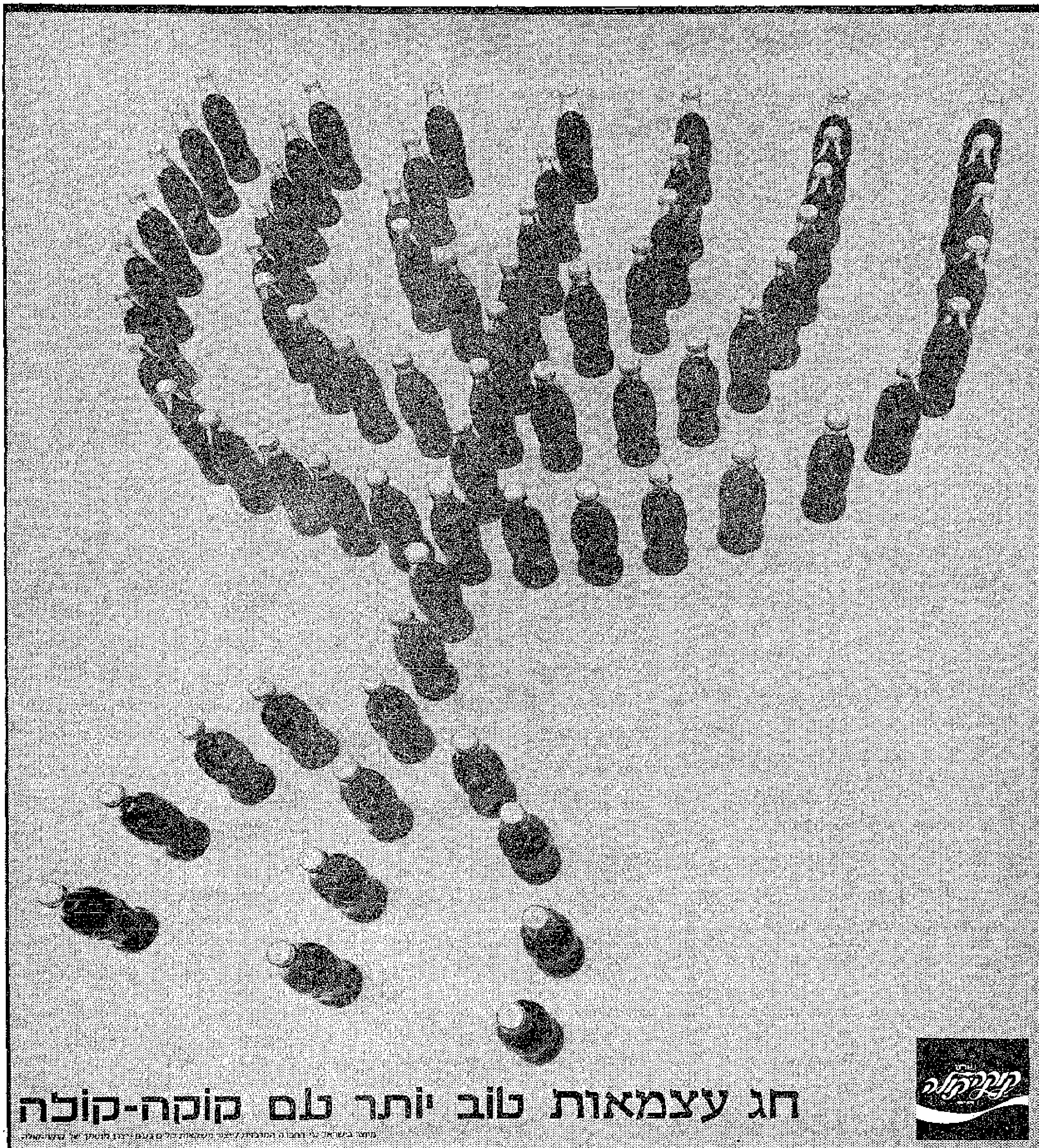
לסיכום — כדאי לבקר בחנות החדשה של „פזגז" במרכז רמת-גן, קל להגיע אליה, נעים להיות בה ויש מה לראות ולקנות.

מיטב הברכות לפתיחת חנות פזגז החדשה ברמת-גן

אמגב הנדסת מכשירים בע"מ בת-ים	**ארגון סוכני הגז בישראל**	**כרמלה שני** אדריכלית
גוש דן - י. בירנבאום את מ. בנדט משרד לתיווך דירות ומגרשים, רמת-גן	**דמט** תעשית מכונות ומכשירים חברה בע"מ, תל-אביב	**הפניקס הישראלי** חברה לביטוח בע"מ
ליליאן הנריך נגרית מכנית, תל-אביב	**ניאור בע"מ** יצרני שלטי ניאון, תל-אביב	**א. פרידמן** מפעלי מתכת ותעשיות מכשירי גז-חשמל, חיפה
פרסום בינג ליגיאל בע"מ	**פ. שביט ובניו** יצרני תנורי שביט	**מ. שטיינבוק** עבודות מתכת בע"מ, בת-ים
אפריים בודשטיין ושות' בע"מ רמת-גן	**שפיגלר את ברונט** חברה לייצור ומסחר (1965) בע"מ, תל-אביב	**תדיראן** תעשיות ישראל לאלקטרוניקה בע"מ

פזגז PAZGAS רוצה שתהיי מרוצה

חג עצמאות טוב יותר עם קוקה-קולה

ערב ערב

חנה מרון חוזרת ל„מדיאה"

14 חודשים הפרידו בין חזרה לחזרה

מאת: טלילה בן־זכאי

יום ראשון לחזרות הוא תמיד חג בזעיר־אנפין. ההתכנסות, ההתוודעות, האמונה הבלתי־מסויגת בהצלחת המבצע המשותף, הידיעה שיש עוד המון זמן לעבודה, לחיפושים, לניסויים. הבכורה נראית רחוקה ובלתי מציאותית בשלב זה; ומותר להתרפק על תקופת החזרות מבלי לדאוג מדי לתוצאות; כמו אשה הרה בהריונה הראשון.

ואם כל תחילת עבודה אפופה התרגשות מסויימת, זו של „מדיאה" — על אחת כמה וכמה.

14 חודשים מפרידים בין תחילת החזרה על „מדיאה" — להמשכן. 14 חודש של מאבק גופני ונפשי, אשר בסופו ניצבת השחקנית חנה מרון על בימת התיאטרון „הקאמרי" ומחדשת את החזרות על „מדיאה".

וההתרגשות רבה: קשה להסתיר זאת. מי שהיה צמוד למהדורות החדשות בפברואר 1970; מי שחיפש בוקר בוקר בעתונים את הדיווח מבית־החולים; מי שנעצרה נשימתו בכל פעם שהודיעו מצבה; ומי שנשבע לרוותה כאשר בואי חזרה ארצה — צולעת, אבל יפה, באה ומלאת תקוה — אלה גם אלה קיימים בוודאי להתרגשות ולשמחתה עם שובה לעבודה.

האם יתחילו היום במה שהפסיקו אז?

בפברואר 70, עת יצאה הבהלה ליום אחד ללונדון, ונקלעה לנסיון חטיפת המטוס, ולמרחק דימים. נמצא התיאטרון בלהט החזרות על „מדיאה", בבימויו של יוסי יזרעאלי.

האם יכנו להתחיל היום, במה שהפסיקו אז? כן, ולא, משיבה חנה מרון. כן — מבחינת המחזה (בעיבודו של נבקה, ולא המחזה המקורי של אוריפידס), מבחינת הבמאי, הגישה. לא — מבחינת התרגשות כי זהו מחזה נגד אלימות. כי זהו מחזה המדבר בצורה הקיצונית ביותר נגד מלחמה, נגד שנאה. בגלל התוצאות העלולות להגרם מהחיטפה — לא בלתי מבוססת — של הרגשת קיפוח, אם נגררים אחריה בעינים עצומות.

מיהי מדיאה? — מסבירה השחקנית — „אשה שבגדו בה. אשה קנאית ומרדנית, כי נוהגה הטבעי להלחם למען כבודה. והקנאה מעבירה אותה על דעתה והופכת לשנאה; והשנאה — לא יודעת גבולות. וכדי לנקום היא מתפשה את נקודות התורפה הרגישות ביותר. ואין היא בוחלת מהריגת ילדיה. ואם תרצו — רצח ילדים הוא רצח עם, רצח העתיד. את כל זה — מהרהרת חנה בקול רם — רצינו לומר כבר אז. לי — היא נזכרת — היו קשיים עצומים. אמנם מצאתי כל מיני פתרונות, אך בשאני מתהלכת עכשיו

טלפון מהיר הביתה: מה שלום הבת?

לאחר (וזו זכות בלתי רגילה בתיאטרון, לקבל פרספקטיבה אגב תקופת החזרות) אני חוששת שהיתה סכנה שהעיקר הבסיסי בגללו אני מוציאה לעצמי את ה„קלעקפס" לא היה מגיע, לוא הייתי צריכה לשחק את „האיש הטוב", בתוך האינטואציה הנוראית. הכל היה כשורה. הבעיה היתה איך לשחק את זו, שבכל תא שבגופי אני מתקוממת לה. אגב עבודה על תפקיד אתה מתאהב בו. כמו דהה על הדמות, לומד להבין אותו, את מלשעותיו, להבין את מניעיו. השאלה שעומדת אז בפניך היא איך להזדהות אתו כשחקן, אך להשאירו בכוח שכבתב על כל השלילי והמכוער שבו. איך לשמור על פיצול האישיות הזאת — שהיא תנאי הכרחי לעבודה בתיאטרון — ולא לאבד את האיזון הנפשי שלך. השאלה היא איך להוביל את הריצון, ולא לתת לו להשתלט עליך.

איני נוקמת, איני שונאת

„מה שקשה היה לי במיוחד היו שני אלמנטים: האחד — הקנאה. אני, כי טבעי, איני נוקמת נוטרת ואינני טורנאית. אני יכולה לא לסבול מישהו. אך לשנוא? איני מכירה את הרגש הזה. וקשה היה לי למצוא בתוכי את אותן „דינמיות" שהניעו את „מדיאה"; והרי, כי מושי של דבר, כשחקנים — אנו פועלים בתוך האני הפרטי שלנו, ממנו לוקחים את החומר לבניית הדמות.

„האלמנט השני היה — הדם. אני, בחיי הפרטיים אדם מאושר. עד לאותו יום לא ידעתי מה זו אלימות, או פחד. אפילו השואה עברה עלי מרחוק; דבר לא נגע בי אישית. דם — בתיאטרון — הוא צבע בלבד. אבל זה לא זה. ואני לא ידעתי איך להתיחס אליו, בעוד הוא אלמנט חשוב בפרזה.

„בינתיים, קרה מה שקרה. לא הייתי מחפצת את זה כדי להעשיר את החויות, אבל גם לא אנסה להתעלם. למדתי על בשרי את שתי הבעיות: את השנאה העיוורת והדם. אני זוכרת את עיניו של הערבי, עינים יפות, גדולות, ומלאות שנאה. לא לי, כך סתם: שנאה עיוורת. האם זה עזר לו? האם חטיפות ורציחות קירבו במשהו את פתרון הבעיה שלמענה — כביכול — נלחם? אבל הוא פעל ללא הגיון, בלהט. אני זוכרת את עיניו, כמו כל כך פרימיטיבי.

„ואת הדם: חם, סמיך, בעל ריח, בעל משקל, נשפך על הרצפה יוצר כתמים בפלאים ומוראים. זה לא מים — זה חיים.

„עכשיו צריך להעביר את זה להצגה. אינני יודעת איך. בשביל זה יש חזרות. אנחנו נדפש. אינני יכולה להיות בטוחה שהיום יהיה יותר טוב ממה שמצאנו אז. יש לי מטען כבד מדי, לבמפרש של דבר אני באה לשחק תפקיד מבוזים. גם זה מפחיד אותי."

רבים שואלים מדוע דווקא „מדיאה"

„אני זוכרת כשעבדנו על „נורה" של איבסן, באתי כל יום לחזרות עם רעיונות חדשים. אני אוהבת לקרוא את כל החומר שנכתב על המחזה, ועל כל הביצועים השונים, ובכל פעם מתעורר רעיון חדש שרוצים לנסות; אז הבמאי — קוריטסלר — אמר לי: „הנה, את לא יכולה לשחק זוגרים אחד על השני. לצפות רחוק גיאולוגי. הדרך היחידה להדבריש יניעו לקהל היא לשחק אחד עליך השני". אני מנסה לזכור זאת. ואם שב ורובי על חוק גיאולוגי, פה אני עומדת בפני הר עצום.

„אני יודעת — היא אומרת — רבים שואלים למה דווקא „מדיאה": הרי אפשר היה להתחיל במשהו אחר. אבל אני אומרת — לא. היום יותר מאשר בכל זמן אחר אני רוצה זאת, לא רק כדי להוסיף טרגדיה לרפרטואר שלי; ולא רק כיפוף קלאסי. אלא משום שכל כך חשוב לומר את מה שהוא אומר: אלימות הוא הדבר הקשה ביותר בעולם ולא מפני שעה מה שקרה. ואם נת־אפשר לי לחזור לבמה — את זה אני רוצה לומר."

כן, היו רגעים בהם חשבה שלעולם לא תחזור יותר לבמה. הרבה רגעים. שעות. ימים. „היו רגעים בהם השאיפה היחידה שלי היתה שיאפשרו לי לשבת במיטה, ולהסתובב על הצד. מה לא הייתי מוכנה לתת בשביל זה? וכשזה נתאפשר לי רציתי לשבת. ואחר־כך לקרוא. ואחר־כך עוד משהו ועוד משהו. בתאבון לדברי לא בסתרני.

„מתי חשבתי על התיאטרון לראשונה? — למען האמת גיליתי משהו על עצמי, שלא הייתי מודעת לו קודם. גיליתי שהתיאטרון חשוב לי יותר ממה שהייתי מוכנה להודות לעצמי. אנשים חושבים שברגעים כאלה אתה רואה את העבר עוברים בנד העינים: לא, זה לא נכון. אתה לא רואה מה שהיה, אתה רואה מה שיכול להיות ושאתה עוכר לתבע־ד.

נרי עיניהן לה בנעט בחשאי

„ברגע הראשון, כשהרגשתי את ה„ועץ" והתכתי את הדם בידי, ניסיתי בכל כוחי להחזיק מעמד. לא לשקוע. לא לתת להיגפה המעיכה של שקיעה בתוך ים־כחול ורוגע לשחרר אותך מן הכאבים ולהשתלט עליך, כאילו כח איתנים חסם אותי ב„קישקעס" וצעק — לא! ומומנטים קטנטנים חלפו נגד העינים בתחילת הבוקר. המשפחה, יעקב. הילדים. עוד פעם אחת, לראות אותם ומיד אחרי זה — לצחוק".

וכשהגיעה לבסוף לבית החולים, לאחר דקות רבות מדי של הגנחה ואיבוד דם, המלים האחרונות שאמרה לרופאים לפני הניתוח היו: „הצילו לי את הרגל, אני שחקנית".

כך סיפרו לה מאוחר יותר. והיא מבינה, כמעט לראשונה בחייה, על כמה התיאטרון באמת חשוב לה.

„מאוחר יותר — היא אומרת — היו ימים שלא חשבתי על שום דבר. הייתי עסוקה יותר מדי בבעיות של בריאות. במאבק גופני ונפשי להמשך הקיום. וכשהתודעה החלה לחזור — דחקה את התיאטרון לקרן־זווית. היו דברים חשובים יותר. ביתה. והחלפת דם ושתילת ורידים. ועוד ניתוח. וכשאמרה — אריב לתיאטרון; וכשהודיעה הבהלה „הקאמרי" כי היא דוחה את המשך החזרות עד להחלמתה, היה זה יותר חלום מציאות.

קשה לדכא את אופיי האופטימי

„אבל יש לי אופי שכזה — היא אומרת — מאד אופטימי. קשה מאד לדכא אותו. ועוד משהו — תכונה משונה של כזאת, שעוזרת לי להיות שחקנית, שאני יכולה להפריד את עצמי לשנים. אני — והדמות שעלי לשחק. אני — והדמות שאהיה. במקרה הזה, זה עזר לי באופן כללי ורגיל גם לקבל, וגם להתגבר. יש בעיות טבעיות כמובן. אני הולכת בכל בלי מקל, אך עדיין קצת צולעת. נצטרך לשנות את כל המיזנסצינה אבל אולי זה דווקא יהיה מצליח יותר. גם ליוסי יזרעאלי היתה שהות של 14 חודשים „לדגור" על המחזה. גם הוא עכשיו בשל יותר לקראתו, ומוכן להתמודד באתגר הכפול, של המחזה ושל העלאתו עם המגבלה של היום".

יום ראשון לחזרות, כאמור, הוא יום מרגש והיום — על אחת כמה וכמה.

חנה מרון התעוררה להתרפק על הבוקר הזה, לצאת מוקדם בבוקר, ולנשום קצת את אווירת התיאטרון לפני החזרה הראשונה.

אבל המציאות תמיד שונה. דווקא השבת קיבלה הבת חום גבוה. יושבים ליד מיטתה יום ולילה, והחום אינו יורד. איך לצאת בבוקר לחזרה ולהשאיר ילדה חולה בבית? האם והשחקנית שבה נאבקות זו בזו. טוב שהבעל נחלץ לעזרתה. כמו אז. תמיד נכון לעשות שינויים בתכניותיו. נשאר בבית עם הקטנה, וחנה יצאה לתיאטרון.

„את רואה, היא אומרת, אני מתחילה את החזרות ברגל שמאל. והיא צוחקת — רגל שמאל, תרתי משמע".

ליד התיאטרון היא חונה את המכונית. יש לה זכות לכך ועולה, שלא ביחד חבריה, במעלית. ליד הכניסה פוגש אותה הבמאי יוסי יזרעאלי, שפניו נרגשים לקראת חידוש החזרות. „זוכרת במה הפסקנו את החזרה האחרונה"? הוא שואל.

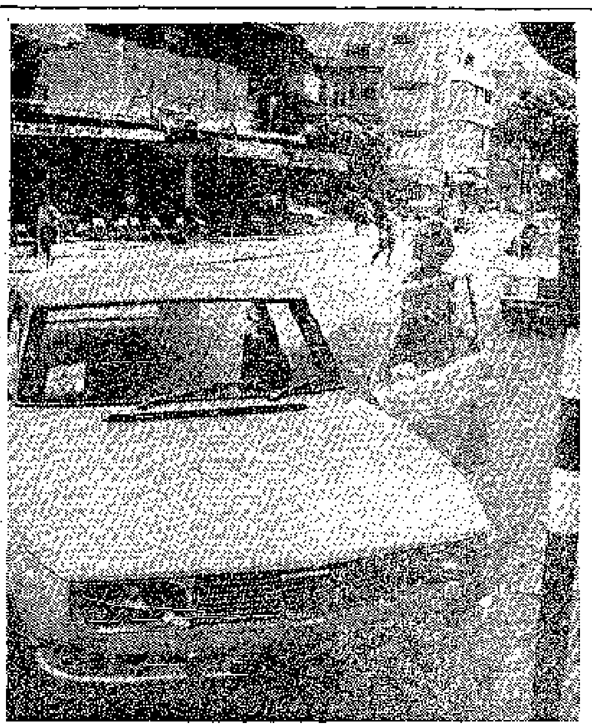
בתיאטרון מקבלים את פניה החברים. שחקנים, פועלים, מזכירות, לוחצים יד. מברכים. קרבל דויל, הכוריאוגרף, המכין עכשיו את הריקודים ל„שלמה המלך" וביים אותה ב„הלו דולי" מגיש לה עוגה אדומה. ומיד מסתלק לפני שהספיקה אפילו לומר תודה. כולם כאילו נזהרים מלהיות להתרגשות לאחוז בהם. מתנהגים „טבעי".

היא עולה למשרד, נכנסת לחדר־המנהל. מתיצבת, מבקשת שהחדר מוקיבה־ההנהלת אחר הצהריים ומטלפנת הביתה לשאול מה שלומה. וכשכל הסידורים מאחוריה, היא יורדת במדרגות אל החדר שנקבע לחזרה. „המדרגות עוד קצת קשות לי — היא מודה — אבל יהיה בסדר. בבית אני כבר רגילה, אתרגל גם כאן".

אל השולחן מתיישבים הבמאי והעוזרים: זהבית חריפאי יוסי גרבר שהיו בצוות גם בפעם הקודמת; זאב רווה שנכנס להפקיד במקום יוסי בנאי, היהיר. בתפקידי ה„כורוס" יצטרפו בשלב מאוחר יותר.

גם פותחים את הטקסטים ומתחילים לקרוא, החיים הפרטיים, הבעיות המשפחתיות, הטרגדיה האישית — הכל נדחק עתה לקרן־זווית; אלה הם שחקנים הקוראים מחזה. הנכנסים לשלב של חיפושים וניסויים. הבכורה עוד נראית רחוקה, אך הפעם — כולנו מקווים — תערך במועד שנקבע.

(צילם: זאב ספקטור)

מימין: השחקנית חנה מרון מגיעה לתיאטרון, על מכוניתה תו הנכים. משמאל קריאה חוזרת של המחזה. לצידה זאב רווה שישתתף בתפקיד יאזון.

חוה פרנקל — הרבנית הפזמונאית

מאת יפעת נבו

היא זוכרת את כל שיריה בעל־פה, מלים ומנגינות, ובשהיא רוצה להד־ גים, והעצלה מונעת בעדה מלהרים קולה בשיר, מצטרפים הילדים ועוזרים לקולה הרך והשלו בקולותיהם הדקים והצלולים. ולרבנית חוה פרנקל יש מקהלה של שמונה ילדים, ותשעה קבין של חן ושמחה. כי מוזיקה לא למדה לימוד של ממש, אבל שיר ביכורים שלה כבר זכה לצאת בתקליטון בביצועה של יפה ירקוני.

כנראה, שהדת היהודית היא שמקרבת רק כאשר היא נוגעת בפוליטיקה. ואילו בהיק המשפחה המלכותית של הרב איסר פרנקל, שיכנים תחת קורת גג אחת מסורת ישראל, שגות העצבים ושימחת החיים. ומי שמביט בפניה הנאים של הרבנית־המלכתית, בשמונת הילדים שד הגדול בהם כבר בן 17, ואחר בינתן הצ־ צה נוספת בהופעתה. בתמונות והעדינה, יכול להעלות בלבו הרהור בוזן, שמא יש בהורות ישראל כבה הדארת של קוסמטיקה הצופנות את סוד הנעורים...

כל ילדי הפליטים

חוה פרנקל היא כמו להיותה של ר"ג, נולדה בפולין באמצע שנות השלושים. „כתור ילדה חשבתי שלכולם לא ארצ אידיש" מספרת חוה על בעיותיה של ילדה יהודית בשנות המלחמה והנדודים באירופה. „הורי דיברו אידיש ביניהם לבין עצמם, העוזרת היתה פולניה, כך שכולם דיברו איתי פולנית. כשפרצה מלחמת העולם השניה, אמרנו שלום לפולין ושלום לעוזרת, ונסענו לרוסיה. התגלגלנו עד סיביר, ובשלא היתה ה־ פולניה, כבר למדתי מהר אידיש. הכתה הראשונה עשיתי בבית ספר רוסי, וכך למדתי גם רוסית. בבית הספר הזה למד־ נו יחד עם ילדים רוסים. לימדו אותנו שסטלין נותן לאכול, וכל התקוות לסטי־ לין, ואם לא עובדים לא אוכלים. הורי שלחו אותי לבית הספר, כי לא היה אחר. כל ילדי הפליטים למדו שם, גם ילדי הפליטים הפולנים".

וכך למדה מהילה הקטנה את תורת הקומוניזם בלבת של סיביר „הקומיננה", ואכבם, את יחסם של הרוסים אליהם היה אוהד, מלב אל לב. „האמנתי בא־ ידיאלים היפים האלה עד גיל 12" מספ־ רת חוה, „כי אז התחלתי לקבל חינוך ציוני. אבל הציונות לא סתרה את האי־ דיאלים הללו. אל השכחי שהרוסים הצי־ לו את חיינו בתקופת המלחמה... והיינו אסירי תודה להם. הם היו עניים ואנחנו היינו עניים. הם נתנו לנו מחסה והצילו אותנו ממוות.

כל חברותי היו גויות

„בבית הספר הדתי היתה קיימת רק הבעיה של שמירת שבת. הרוסים לא שיחררו אותנו מלבוא בשבת לבית הס־

חוה פרנקל

ספר. אבא לא הסכים שאלך לשם ב־ שבת, כי אז אאלץ גם לכתוב, וזה כמובן, חילול השבת. הצלחתי להשתמט במשך תקופה מסויימת בכל מיני תירו־ צים, אבל הקומוניסטים למדו שלא יהיו הצדדיות. לבסוף סיפרתי להם את האמת, הסכמנו, כי אבוא לבית הספר, בתנאי שלא אכתוב.

„הכל סביבי היה חולין, טלם בתבן, ואני הייתי רגילה לאוירת השבת של הבית. המורה אמרה לי איתה שבת, „את רואה, בכל זאת באת, ולא קרה לך שום דבר". אבל היא לא ידעה מה קרה אצלי בפנים. בבית הספר לימדו אותנו שהעבודה היא כל החיים, שהי־ שויון בין אנשים הוא ענין מקודש. אני קיבלתי את זה, וזה לא סתר את אוירת בית אבא. כמובן, פרט לענין הנוכחות בשבת. אבל לאהוי אוהה שבת של חולין, לא הרהרי להופיע שם בשב־ תות. גם כשחזרנו לפולין, למדתי בבית ספר עם ילדים פולנים, ואז חזרתי אל השפה הפולנית. היחסים בינינו ובין הפולנים היו טובים מאד. כל חברותי היו גויות, וכשהתחלנו להתכונן לעלות ארצה, כולם ראו זאת בעין יפה. לא היו אז בעיות של יציאה מפולין".

ולשאני הורה ושואלת את חוה על הפגישה עם פולין שלאחר המלחמה, נעלם החיוך התינוקי מעל פניה. „הכל היה הרוס וריק. כל המשפחה נהרגה במלחמה. בכפרים רבים היו פוגרומים ביהודים. אנטישמיות חמיר היתה שם, אבל כמו בכל עם, יש אנשים נאורים ויש כאלה שהאנטישמיות זוחלת אותם לכל מיני דברים. אז החלטנו שעלינו לעלות ארצה, אם כי המדינה עדיין לא היתה קיימת".

לילדיה הגדלים במדינתם, ואינם אחי־ בים להאבק עם הגויים על זכות שמירת השבת, שרה האם ומאחלה בכל חוב לבה: „לראש השנה איחולים וברכות / נבקש מהאל הכל יכול / שבן־ילדה יע־ שה נס גדול / ונקבץ מופלא לשנה חדשה / יהפוך כל טאנק למתרטה וי"

„למעשה, עוד כשהייתי ילדה הייתי עשעהי בכתיבת חרוזים בפולנית. השי־ רים היו מתפרסמים בעתונים חקיר של בית הספר, גם בתנועת הנוער שבה הייתי חברה קראו לי ,המשוררת', קצת כעלבי תי לקצת התביישתי, אבל לעצמי נהניתי כשכתבתי". חוה למדה לבנן על סבנהי במשך תקופה קצרה, וכשבגרה, נמרה את הסמינר למורות דתיות. „אני לא מרגישה את עצמי באמנית. אולי כחוב־ בנית, לכל היותר. אני מחברת למען הילדים שלי, ואם הם אוהבים את השי־ רים, אני שמחה, אבל אין לי יומרות.

כמו אחי התאומים

„כשהילדי לחבר משהו לילדים תוך כדי משחק, אמרתי את זה בשיר. כש־ בא לי החרוז, זה התגלגל לי, אלה לא מנגינות כל כך מוסיקליות. הרעיונות באים כתוך ההווי שיש בבית. הסביבות, כמו שבעלי הגדיר אותן, הן משירי הד אידיש של העיירה, יותר קל כשיש לי כבר המנגינה, ורק אחר כך לחבר את המילים, כי אז יש לי הלצב המכתיב לי את המלים בצורה הנכונה. כיון שאני לא יודעת לקרוא תוים, אני מוברי חה לזכור את המנגינה. אחרי כך אני מלמדת את הילדים, ואז זה כבר הי־ ברותי שלי מלמדת רבים מן השירים את דברותיה בבית הספר, וכך זה עובר הלאה. אנחנו גם הקלטנו כמה מן השי־ רים על הטייפרקורדר לשימוש ביתי.

וגם הספקנו למחוק ולחזור ולהקליט אחרים".

„דבפורים, כאשר אחד האוטובים יצא להתחפש לקוסף, חברה הרבנית את התחפושת במו ידיה, וכיד ההומור ה־ טובה עליה כתבה גם שיר מלא הומור: „בפורים הכל נהפוך / בן אדם הופך לקוף, / אז באים לגן החיות / ילדים בתחפושות / וביניהם המון קופים / קיפיפים דומים. / / אני כבים לתוך כלובי / על הקופים שכבודי / הם לי כל כך דומים, / כמו אחי התאומים". וכאשר מדובר בתאומים, אין זה סתם לצורך שיר פורים. כי במשפחת פרנקל יש גם צמד תאומים של ממש, אבל זה כבר שייך לסיפור אחר.

איך קרה שהשיר שבה שלה, מלים ו־ מנגינה, זכה לצאת לאור בתקליט? „מקרה" אומרת חוה. „תלמה אליגון ער־ כה תכנית כתלוויזיה לראש השנה. היא ביקשה ממשרד החינוך שיבליץ על רב שיעזור לה בכל הנוגע למסורת החג. היא הגיעה אלינו ותוך כדי המתנה לבעלי, ניהו אותה הילדים ב„תלמה מחב־ רת השירים לילדים מפיכה הילד", ילי־ דים לא יודעים דבמות, ואמרו לה ש„גם אמא שלנו מחברת שירים". היות והיא ממונה על שירי הילדים היוצאים בחברת התקליטים סי.בי.אס, התליטה מיד שהיא רוצה לשמוע. היא בחרה שיר שבת. באה פעם נוספת והקליטה אותו מפי. אני כמובן לא זמרה, היא נתנה את השיר למעבד, ואחר כך ליפה ירקוני לביצוע. ובכלל, חוץ מזה ששרתי לה אותו, את כל יתר המלאכה היא עשתה. זו עדיין התחלה צנועה, ואני מקווה שהיא תזכור איתי הלאה".

הרבנית והרב בחברת ילדיהם

יובל צליוק — „גוף צנוע ונשמה גדולה"

מאת יעקב העליון

הוא ערך הדין היחיד המנצח בכל הופעה שלו. אלא שאת מקום הגליבה השתנרת תופס השר־ ביט...

יובל צליוק, מנצח צעיר שינ־ צח בקונצרט־העצמאות של ה־ פילהרמונית במוצאי־שבת, ובא־ מצע השבוע הבא יניף שוב את שרביטו על תזמורת רשות השי־ דור, הונדר לא מכבר על־ידי מב־ קר שודי, כ„אדם שמבנה גופו צנוע, אך נשמתו גדולה"...

גם אורח התנהגותו צנוע למדי, אם גם מחושב. ההתקדמות בסולם הקריירה המוסיקלית נראית בעיני אדם מן החוץ כמהירה למדי — הוא זכה כבר בראשית דרכו בתפקיד שרבים יכולים להתקנא בזוכה בו — אך לדבריו, הוא חש כי רק עתה החל לכבוש לעצמו עמדה.

צליוק, המוסבי בן ה־32, נולד לאם מורה לפסנתר ואב עורך־דין וכנר חו־ בבי. הוא ירש משני הוריו: החל מן הילדות המוקדמת, עסק במוסיקה וכשה־ התבגר הלך ללמוד משפטים, לשבמק־ ביל המשיך ללמוד מוסיקה. זאת אחרי נסיון מוקדם כנגן טרומבון בתזמורות הגדנ"ע וצה"ל.

הוא כבר היה לעורך־דין וכמעט ש־ „נגזרה" עליו גורל דומה לזה של אביו ש־ המוסיקה היא רק התחביב. אלא שב־ 1965 נערכה תחרות מנצחים משתם קרן שרת. יובל התחיל להעיז, והלך לבצה בתחרות. ואמנם ניצח וזכה בפרס הראי־ שון. תחרות זו עתידה היתה לקבוע את המשפטים מפני המוסיקה.

„מיד אחרי כן נסעתי ללונדון כדי ל־ השתלם במשפטים, במקביל נרשמתי כ־ תלמיד ניצוח בבית־ספר למוסיקה „גילד־ הול", שם, בפעם הראשונה ניתן לי לב־ צח פעמים רבות ולהתנסות באימון מע־ שי".

חמישה שבועות עשר הופעות

לאחר שלושה חודשים, בא מנהל „גיל־ דהול" לצפות בישראלי הצעיר, בשעת ניצוח. למחרת הזמין צליוק אל המנהל. „הוא אמר לי, כי חבל יהיה אם לא אפתח את הקריירה המוסיקלית שלי. בידעו, כי אני עוסק גם במשפטים, הור סיף כי יעשה לגרום לכך שלא אחזור למשפטים".

לא יצאו ימים אחדים וצליוק הוזר מן לנצח על הזמנות „קובנט גארדן" הבלט המלכותי. מנהל „גילדהול" גרם להזמנה זו. לצליוק הוצע לעבור תקופת נסיון על דמישת שבועות. כלומר, עשר הופעות.

„קל לתאר איזו התרגשות אחזה בי, כשנצבתי לראשונה בחיי בפני תזמורת של 80 נגנים, בפעם הראשונה כמנצח מקצועי".

תקופת הנסיון תמה, יובל נשאר ב־ תזמורת עוד ארבע שנים תמימות, אחד משני המנצחים הקבועים של ה„קובנט גארדן". בראשית פרק זה, הספיק לז־ כות בפרס ראשון בתחרות מנצחים בינ־ לאומיים שנערכה בבזנאפון צרפת, בה השתתפו 80 מתחרים.

חזמנות, הזמנות, הזמנות...

תוך כדי הופעותיו עם הבלט המלכו־ תי — ארבע פעמים בשבוע — ניצח פה ושם על קונצרטים בתזמורות שו־ נות, ובניניהן גם תזמורות ישראליות. שוב ושוב הגיעו איזו קונצרטים אלה לעשות חשבון־נפש: „הפקיד מנצח ב־ קובנט גארדן, הוא חשוב ומחמיא. יש בו קסם. הוא מעניק נסיון רב. אך לעו־ מת זאת, המנצח הוא מספר שניים ש־ עבודתו מוכתבת על־ידי הכוריאוגרף ו־ גם הרפרטואר מצומצם ביותר. התברר לי, כי עבודה זו אינה תורמת להתקד־ מותי. על כן, החלטתי לנטוש את הקו־ בנט גארדן".

לפני שהתחיל לעשות זאת, ביגואר אשתקד, השתתף בתחרות מנצחים על־ שם מטרופוליס בניו־יורק וזכה בה בפר־ רס שני. בתחרות השתתפו כ־50 מנצ־ חים.

החל מאוגוסט אשתקד, החל צליוק להעסיק את עצמו כמנצח על תזמורות סימפוניות, איטלית, שודית, ומעט גם בישראל. אותו קלמפרר הזמינו לנצח על חזרות לקונצרט של תזמורתו „ביור־ פילהרמוניה" הלונדונית, שהיא אחת מ־ תזמורות הנעכרת של אירופה. בעקבות בפגש זה הוזמן לנצח בעצמו על קונצרט של ה„ניו־פילהרמוניה", שייערך במס־ גרת ה„רויאל פסטיבל", במקביל, הת־ מנה כאחד מן המנצחים הקבועים על תשע תזמורות הבי.בי.סי. כן ינצח על התזמורת הפילהרמונית המלכותית בד־ צמבר השנה.

שורת הזמנות אלו מתמיאה מאד ל־ מנצח הצעיר, שאינו מצטער לרגע, על כי נטש את הנסורת הבלט. „התחרות חזקה מאד ואני חש כי הצלחתי לעבור את המחסומים העומדים לפני מנצחים צעירים".

המחסומים קיימים, אף שלמעשה תקו־ פה זו מעידה הזדמנויות בלתי רגילות למנצחים צעירים. „אנו נמצאים עתה לפני מציאות, לפיה כמעט שאין מנצחים פעילים בגיל הביניים. בזמנם פעלים מנצחים קשישים מאד, אלה ענקי־המו־ סיקה, ההולכים לעולמם בזה אחר זה ומנצחים צעירים שעליהם מוטל למלא את החללים. זה אמנם פתח, אבל פתח זה מציב גם אתגר חמור: הציבור מצפה כצעירים שאין מאחוריהם אלא שנות נסיון כצרות, לכלא את החללים שמו־ תירים מוסיקאים דגולים שהיו בעלי נסיון של עשרות שנים. לא פעם יכול מנצח צעיר לשמוע מפי מאזינים משהו בנוסח: כן, הבחור הצעיר הוא לגמרי לא רע, אבל איפה הוא ואיפה קלמפרר"...

אני עשיתי עסק טוב יותר...

בשבת וביום שלישי שלאחריו יוכלו הישראלים לשמוע שוב את צליוק, עם הפילהרמונית ישמיע בקונצרט־העצמאות שני נושאים מתחום האמנות: את „בני בנווטר צ'יליג" מאת ברליוז ואת „תמו־ נות בתערוכה" של מוסורגסקי. בירוש־ לים, בנצחו על תזמורת רשות השידור, ינוגנו סימפוניה מאת המלחין הבריטי האודרני מלקולם ויליאמסון, ויצירות מאת בטהובן, ראוול וצ'ייקובסקי.

כשנוגעים אבא־צליוק, עורך וכנר חובב, והבן־צליוק, מנצח ומשפטן־בתואר, הם נוהגים, דרך לצון, לבדר בתירתו על מי היתה טובה יותר. מתחייך יובל: „לאהרונה מודה אבי, כי אני עשיתי עסק טוב יותר"...

יחפה עם כתר של זהב

מהי ירושלים של יהורם גאון, שסרטו „אני ירושלמי" יוקרן בימים הקרובים

עם כל זריחה שתחכתי — נותר לי משהו מן הלב ● שלט ועליו כתוב מ.ד. גאון ● בשבילי שמעון הצדיק היא ירושלים ● הבור המפחיד חזר להיות כתם תעלה ● מי חשוב יותר: האיש האוכל עשבים או רופאת האליל?

מאת: משה בן־שאול

תור בועד הקהילה של ירושלים. ומי אלה היושבים בתור? יושבים ולא עומדים! — אלה הם נשיכים נזקקים. הם באו לקבל נדבה, מה שקוראים מתן בסתר, ולפניך מלגות יושבת. הם גרים בירושלים, הם נמצאים בה, והמלכות — כלום אינה מניעה לחם?

יושבים אנו, שני ירושלמים, יהורם גאון ואני ומדברים בה. בעיר. בשטיניה, בזריחה שלה. במקום ממנה מצייר איזה לתביג בלום, ממרומי פסגת הר הזיתים בואכה־העין אל העיר הפרושה לפניו. לפנינו.

מה בשבילך ירושלים? אני שואל, כשאתה אומר „אני ירושלמי" וזה שם הסרט שלך, או מה זה להיות ירושלמי?

זה קשה, לא? מצטחק יהורם. בסופו של הסרט ישנה שאלה מה זה ירושלמי — ועמד זקות מתוכו מנסות לענות על כך בתמונות. ויש דברים רציניים, ויש דברים מצחיקים, אבל נדמה לי שיש דבר יפה בכך — שירושלמי איכשהו ניתן להגדרה. למשל, הבדיחות הקטנות האלה...

— בירושלים יש האומרים במקום להתרחב, או לפנות ימינה — להתעקם ימינה. לא כך?

— כן. ועוד, אומר יהורם: ירושלמי אינו אומר כמו „מאתיים" הוא מדגיש גם את האליף, הוא אומר מהאתיים. וכששואלים אותו איפה רחוב זה וזה, נאמר: רחוב לונץ־אורמקהו, אז צריך להסביר כך; זה איפה שאתה הולך עליד המסעדה של רחמו, ביכנס שמאלה!

— ציורית העיר, נכון?

— ועכשיו נוצר כבר כלנג חדש כזה, מתורגם כאילו מערבית. שואל אותי כל־כהו: „מה בהיה עם הסרט שלך, יהורם, את הנכון להגיד לך אני כוונה מומז שכבר יצא לאור".

שש זריחות ורק אחת נשארה

אנו יושבים בפינתו של בית־קפה תל־אביבי ברחוב דיזנגוף, ואוהבים את ירושלים. שני מלונאים שהאחד מהם עשה סרט ובה היא משחקת את התפקיד הראשי והשני שואל שאלות. האחד עשה סרט; שמונה שבועות של צילומים. שמונים אלף רגל של חומר, שבהם יש ארבע עשרה שעות של צילום — אשר מתוכם יוקרנו רק שעה וארבעים דקות. ואילו השני, אני, מתעניין פתאום בצרדים הטכביים ויותר בנופים של שם, בגזרת, באבנים, בצבעים. במה שחושב יהורם גאון, כירושלמי, בירושלים שלו. כאן בבית־קפה תל־אביבי, מול הרחוב הסואן, מתגעגעת ירושלים. בלכך הרבה ירושלים. כל־כך עמוק ירושלים. איך זה תל־אביב אינה מודעת?

— האם שמעת פעם תל־אביבי שיגיד לך משהו על השקיעה בתל־אביב? שואל יהורם, ועד הזריחה? אז תשמע. צילמתי בסרט שש זריחות ירושלמיות. בהוטל הרצמן בבאתי שש, לא יכולתי לוותר עליהן. בכל פעם נראתה לי השמש אחרת בהתיידבות לעיניים של אותו יום באשמורת הבוקר. אבל הייתי מוכרח לוותר. ולאט־לאט הורדתי זריחה אחר זריחה, ועם כל זריחה שהתפקתי נותר לי משהו מן הלב. השמש, הזריחות, שנשארו אצלי במגירות. מה אעשה עם הרוטר הזה? הרי לא אתן אותן בדיסק רקע. כי צריך זריחות? אני אשמור אותן אצלי. אני לא אאבד אותן.

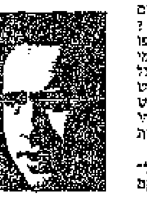
— כל ירושלמי הוא היסטוריון של הזריחות שלו, אני אומר.

— ירושלמי הולך, ונדמה לו שיש לו יעוד בהליכתו, אומר יהורם. ואם הוא מוצא אבן בגנו, ישר נדמה לו שזה מלקופת בית שני.

— או מה?

— אז רציתי לומר, שבשבילי שמעון הצדיק היא ירושלים, ואני לא יכול להגיד לך מדוע שמעון הצדיק ולא דרגיוק. בשבילי העיר היא זו שאותה אני מכיר — ואם יגידו לי שזה לוקה בכסף, אגיד: זה נכון, אבל היא שלי. שמת לב שהתלמידים אצלנו (בירושלים) אינם נזקקים לתמונות? שותהים דלון — ויש היסטוריה. עיר של עבר והווה ועתיד. כמו משהו לוקסא. אתה במצא, נאמר, באיזשהו רחוב, בן־יהודה נגיד, ואתה יכול לראות בבת אחת חומת בית שני, חומת סולימאן, ובמקום אחר משהו צלבני, והכל במבט אחד. זה כאילו... כי אילו את כל תובנים של העיר הכניסו לפריזר. זו עיר שבה כמו בסיר־לחץ עצים נדחסו הרבה גזעים, הרבה אנשים. (יהורם מחייך, כאילו התגלית כולה שלו, כאילו הוא טבעה) האם ידעת שיש בציור תחתיקה מין האילב שבוה, הלבע כושי?

האיש האוכל עלים מן הענף

— בוודאי, אני אומר.

— טוב. אז ידעתי בספרה. זה מצחיק, לא? אז בסרט שלי יש גם שירה של חסידים מתגלגלים, ועל סביהם, כמו בספרו, עובר זמר אחד. נדמה שעוד רגע יסדר לבן־ישהו את ההולצה. נדמה שהם מזיזים קצת את ראשיהם. אתה יוצא מן הסרט, ואני לא יודע אם הוא טוב או רע, אבל נדמה שיצאת אליו ואמרת דברים. אף לא דבר אחד פעמיים, את החאגי הירושלמי, את האורלכי, את הבוכרי... שלא לדבר על צבעים. שמעת פעם על האיש שיושב בהר־ציון שאוכל עשבים? פעם בשבת הוא מוריד ענף מעץ ואוכל אותו כל השבוע. זה שגר בליקו, זה דבר נפלא לראות איש כזה, הלכתי עם הצלם של הסרט, אדם גרינברג, והקלטנו וצילמנו אותו. אבל פתאום יש רגע מסוים שהסרט מתחיל לעבור כל מיני קריטריונים. כמו הזריחות שלי. אז מה מתקבל? שסופו־שיש בצניעים יש מספיק, וצריך להחליט: אוכל העשבים או רופאת־האליל. ובכן, הכנסתי את אוכל העשבים. זהו. נגמר. הוא בר מגירה.

מי מכתיב לי לעשות זאת? יש עיניים של עירות מצוינות כמו גלי גלינר, ויש לי צלם יוצא מן הכלל כמו אדם גרינברג, אני מעביר לו רק תחושות ומצבים — והוא כבר יודע. (ופתאום) האם שמעת על „בור השטן" בהר־ציון?

— לא, דווקא עליו לא שמעתי. אני מתהטא בילדי.

— מן הבור הזה אני מפחד עד היום. כשהייתי קטן, מהחדר למטבח בלמעלה למטה, ובבית־הכרם, השכונה שלי, היה בור־צופיירי. כולה נפלא, ענק, בשכונה שלי. מסגאל. באתי עכשיו עם המצלמה — זה כלום. בקושי ארבעה מטר. והבור? — איזה בור? כמעט תעלה. אמרתי לאדם: הבור הזה היום כבסוליי, והעשה לי אותו הבור ומבלק יותר. או מתכבלים בצילומים וזה כבה, כמו שהיה בילדות. ואותו הבור לגבי הכותל...

— הכותל היה פעם הקיר הכי גבוה בעולם. לא ראו שבעים. זה בגלל הסמטאות ההצרות הצרות, אני מציר.

— הוא היה הכי גבוה בקוסמוס, אומר יהורם. אמרתי לאדם גרינברג, והוא הבין.

— אבל איך עברת על כל זה? על כל מה שרצית לתת בסרט שלך „אני ירושלמי" אני שואל.

— זה פשוט. תיחה לי מחברת עם נושאים. נושאים כאלה שעליהם יודעים רק אני ועוד שניים־שלושה. כתבתי לזמנים ואמרתי לעצמי: היום נצלם דברים אלה ואלה. ומאחר שזה סרט כרונה, לטוב או לרע, היינו יוצאים בבוקר — אך בערב היה מתברר לי ששום דבר ממה שהתכוונתי לצלם — לא צילמתי. היו הפתעות. סיפור מהמשטרה שיש הפגנה עלייד הכותל — רצנו לכותל. וכך הלאה. אז מה? או כולו בנוי על הפתעות. ואני אמרתי לעצמי: השמע יהורם, זה גם כך מעניין. ואני מקווה שזה יעניין את האחרים. אתה מבין?

— כן, אני מבין.

— ירושלים, הוא אומר, היא כוכבי קולנוע ענק. אין במוהה בעולם. אנשים יושבים בקונטיקאט וטוב להם שיש להם חלקת־קבר בירושלים.

— אז אין עלילה בסרט, לא כן?

— עלילה? לא. אבל יש סדר בבלגן. יש בחירה ואני רוצה להסביר לה את אהבתי לירושלים. להגיד לה מה זאת אהבה לעיר, לאבן, לשמש. ובעיקר — אהבתי יותר פשוטה, יותר ארצית. הי שירים שאני משמיע, שנכתבו על־ידי חיים חפר ודבי זלצר, הם דו־משמעיים הם גם לבחורה, זה גם לעיר:

כך ראיתיך יושבת ומצפה

בעינייך אור ועצב רב

כך לקחתיך אתי אל החופה

את יחפה עם כתר של זהב...

אני לוקח את הבחורה ואומר לה: בואי ואראה לך את ירושלים האחת והיחידה, את זו שהיא שלי. (הוא צוחק פתאום) אתה זוכר, בירושלים היה בית־חולים אחד שנקרא „בית־חולים למחלות הוחלתי".

הירושלמים מתפללים לכל הכיוונים

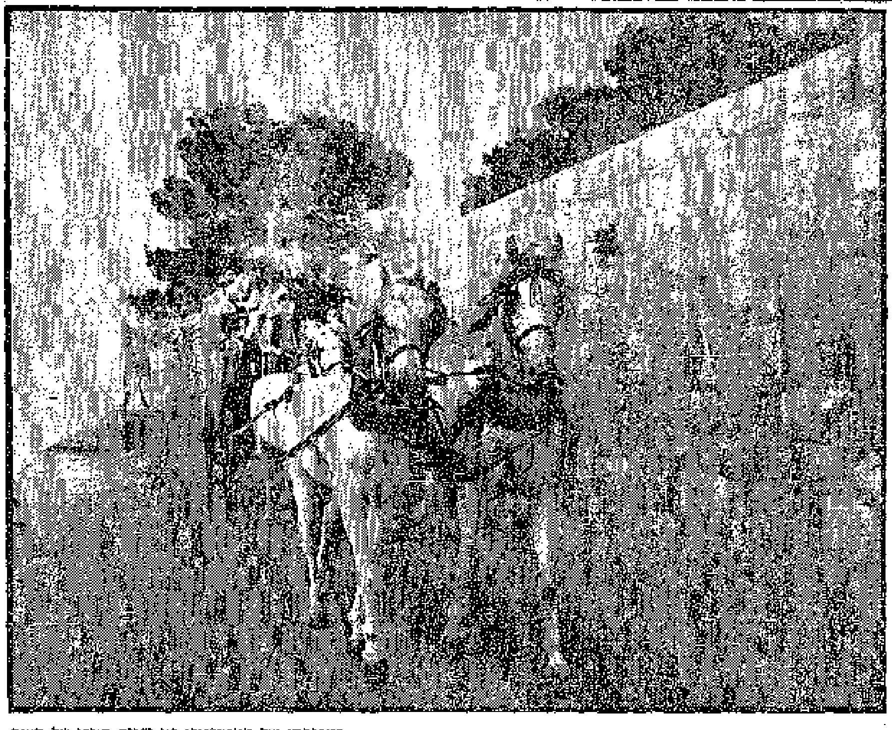

ירושלים היא המזרח אחד בעצמו הר מזרח, כל העולם היהודי פונה לעבר המזרח והירושלמים מתפללים לכל הכיוונים.

— אבל איך עמדתי על דעתי שלי בעניין ירושלים? בזכר יהורם גאון, הכרתי אותו מתוך הדרך אל סבא. ולכן, אין בסרט סופיסטיקציה. אני רוצה לקחת קיבוץ ארם, הנה מדברים אסתטיים, מעניינים וירוג, שאין כאן דברים שמעבר, עמפל... שום דבר כזה יזכרו, רק ירושלים בראיה שלי. ירושלים של ימי ילדותי ושל עכשיו. כמובן, היתה מלחמת השחרור וזה מתכר. זה היה קום תקופה. כמה שנים של ילדות שהלכו לאיבוד.

רחוב היהודים שבעיר העתיקה. רחוב היהודים שפעם היה כעין נדלה־שבעה, שהיה ועברו כמו דצנה, כמו בתיאטרון. בציבים מצלמה נאלף התרחשויות מבלי לחשות לפניו.

— ובעיר החדשה, השכונות: זכרון יוסף, נחלת־אחים, ומזכרת־משה, אני מכיר ליהורם, והסיר הבהול.

במרכבתו של מונטיפיורי בין גדרות האבן של העיר

השמיים תמיד מקרינים כחול

— הקירות הכחולים בשאתה יורד מזכרון־יהודה, כמעט אדירים אל רחוב בצלאל. כאילו השמיים מקרינים כחול ואז אפשר לבקש בקלה, דאי אתה יודע שאם רשמים בהליך גם דוי מאוד כחול לים והשקה הוא מזוחדת בטונה. צילמנו שם. והיו שם מעתו פרטו, אישיים, באחת הסמטאות הצדדיות האלה, על אחד הבתים הילדים האלה מולעתי שלט: רחוב מ.ד. גאון. עליים אבא...

— והדתות, והעדות, והאנשים?

— הו, ניסיתי לעשות כאלאנס נכון בין שלוש הדתות, דת, עניין רגיש מאוד, צדין מאוד. אני מקווה שלא פגעתי. היינו זהירים מאוד, אבל עושה הסרט הזה הוא ישראלי ויהודי, ואפשר ששיווי המשקל מוטה בגלל הגוף הראשון. את העדות בסיתי להביא בעקיפין. אחת יודעי: משיח בן־דוד והר־ציון... זה מלווה את היהודי המאמין, והצלחתי לצלם שם, ליד קבורו של דוד עליו השלום, בריתה בילה שבמשפחה ספרדית, מעשה־נדר בני משפחה גיורגית. אידושין של ביטניקים. ובר־מצוות, במשפחות המשודר אורי צבי גרינברג. הכל בשאר, עם כל הכבוד.

✶

בעוד ימים אחדים נראה את „אני ירושלמי", סרטו הראשון, שמעברה קרשני של המצלמה, של יהורם גאון. סרט אישי, סרט על עיר נושמת, חיה, ואביגיח מאוד. אני עדיין לא יודע מה בשביל יהורם גאון ירושלים. לכל ירושלמי יש ירושלים שלו. בשבילי? האם מותר לי להוסיף, שבשבילי היא עיר שברגע יצאתי ממנה ובכל אני מתגעגע אליה מחדש?

„בשנה הבאה"

מאת: א. חנני, ניו־יורק

זה נהפך לשיחת היום בניו־יורק. גם לשיחת הלילה, כי רואים את זה ביום ורואים את זה בלילה. רואים את זה באמצע החדשות ברשתות הטלוויזיה המרכזיות של ארה"ב ורואים את זה באמצע השיחות הפופולאריות של דייוויד פרוסט ושל דיק קאווט.

„זה" — סרטון הפירסומת החדש של משרד התיירות הישראלי, בארה"ב, דקה של נופים ופרצופים ישראליים, ערודים וקצובים ומגוונים, בלווי הלהיט

חמישים אלף עותקים נמצאת במכבשי חוברת המפיצה ואנשים ברחוב שורקים לתומם את הלחן...

אבן ויארינג נהנים

מבצע פירסום ישראלי זה הוא בחזקת הפתעה. בשעה שאנו מתחבטים מאד איך להציג „דימוי חיובי" של מדינה „תוקפנית", של שלטון „מדכאים", בא לו סרטון קצרצר כזה, גדוש צילומי־בזק של טבריה וירושלים; של קאדי מוסלמי ושל בבבדים דרוזיים, של יפהפיות

„אל על"... על זנבו של משרד התיירות, לא להיפך.

אין משרד ישראלי בניו יורק שאינו עונה בימים אלה על שאלות המתייחסות לסרטון זה, הבאות מפי אנשים המתחילים את שיחתם במלים: „ראיתי בטלוויזיה את הפירסומת המצויינת שלכם. האם באמת אצלכם שוקק כל כך על אף המתח?..." וזהי הוכחה נוספת גם לכוחה של הטלוויזיה כאן, עד היום. על אף הקינות והרינונים על „ירידתה", על רמתה המסחרית, על שהצופים מפסיקים לצפות בתכניות ומסתפקים בהדשות בלבד.

יתר על כן: מהצלחת־היום של סרטון זה, „בשנה הבאה" נהנים גם ישראלים אחרים כאן, גדעון זינגר, המקבל שבעת חדשים של הופעות בתפקיד הראשי ב„איש למאנצ'ה", בברודוויי, חוזר לישראל, „נשבר לו". אך כוכבים ישראליים אחרים,

לילה ובבתי קפה. אחרי שהם מתנפים בהופעות מביכות, כמו סיבוב של מעשה ערטילאי שכונה כאן „להקת באר שבע", הם מעדיפים להזמין אמנים שבחוברת מצויות תמונותיהם המרשימות, בלווי ציטטות מדברי גדולים וטובים, המעידים בהם שהם משובחים ומבדרים ו„מביאים את רוח ישראל" ו„מעידים את הצופים" ו־מצרפים „אמנות עם מסורת, תרבות עם בידור".

„מצור" בהקרנה אמריקאית

בחוברת זו, של „מופעי ישרא־ארט", ימצא המעיין את הביאוגרפיות והתמונות של להקת אילון ושל חדוה ודוד, של נדי אילון ושל יואל שר, של „רוויו תל אביב" ושל צדוק סביר, של הבעידה הולי ליפטון (שאת שמה עוד טרם שמעתם) של

מימין לשמאל: הפזמונאי אהוד מנור, הצמד חדוה ודוד בקטלוג „מופעי ישרא־ארט", המלחינה נורית הירש

כבר היום

הפופולארי „בשנה הבאה", פה חדוה ודוד. „זה" — סרטון הפרסומת הקצר שהיה ללהיט, גם מבחינת התיירות, גם מבחינתם של משרדי „אל על", גם בצורת תקליט קטן, הנמכר בחצי דולר, באחת מחנויות הבל־בור המרכזיות, „קורבטי".

הזמר הפופולארי שכתבו נורית הירש ואהוד מנור, הוקלט במקורו בפי אילן ואילנית ו„תפס" גם באירופה. עמרם צור, איש משרד התיירות בניו יורק, שהיה אחראי למופע „שלום '70" באמסטרדם, התלהב ממנו. המקצב המעודד שבו והזמין את חדוה ודוד לשיר אותו ברקע סרטון הפירסומת. היום נמכרו כבר יותר מחמישים אלף עותקים של הפזמון ב„קורבטי" ובחנויות סם גודי הנודעות, כרזות פנקיות הזועקות: „רכוש את הלהיט החדש „בשנה הבאה"", משמשות פירסומת־חנם לישראל, לתיירות, ל„אל על" ולחדוה ודוד. מהדורה נוספת של

ישראליות ושל תכשיטים אחרים — והדבר מתרחש באילו כאילו, הצילומים לסרטון זה לא נעשו, אפילו, במיוחד, או בתקציב מיוחד למעלות צלם ועורך מיוחדים לארץ: הצילומים נערכו מחדש מתוך צילומים של סרטון־תיירות אחר שצולם לא מכבר, „ישראל עכשיו". הם נערכו, פשוט, אחרת, כתקציר, על ידי אנשי משרד התיירות והאחראים מחברת הפרסום אלדטון, ברמן ודין, העובדת עם משרד התיירות. חברת „אל על", שגם לה מחלקת יחסי ציבור היודעת להצריך „מה תופס", המצטיינת בהפרחת סיסמאות קולעות כמו: „המחיר הזול ביותר להגיע לארץ הקודש מזה 5731 שנה", קפצה גם היא על המציאה, והסכם שסיומו של הסרטון, עשר השניות האחרונות, יוקרן פעם נוספת, בהפרש של חמש עד עשר דקות מהסיטור המלא, לשמטוס „אל על" והכתובת של החברה, מוקרן מעליו, כך טסה הפעם

„בעודרים" באוירה הטובה, הכמעט קרנבלית, עיצב סרטון זה סביב ישראל. „בילבורד", עתון תעשית התקליטים, דיווח על הצלחת התקליט וסיפר בהזדמנות זו, למאות אלפי קוראיו בני דור ה„פופ" וה„רוק"... על אבא אבן ועל שיחות יארינג: מוקדם להתנבא אם אמנם יגהרו מאות אלפים לטבריה, לזנק מחומותה העתיקה אל מימי הכנרת, כפי שהם נוהרים לריו להשתתף בקרנבל או לניו־אורליאנס לחזות ב„מרדי גרא". אך נאוה בורייכגר, מי שהיתה קצינת ההווי בפיקוד המרכז והיום היא אמרגנית של מופעים ישראלים בניו יורק, בלי ספק תהנה מהצלחת הפירסומת של משרד התיירות.

קטלוג לבדרנים ישראליים

נאוה מוציאה חוברת מהודרת, בצבעים „טבעיים", המאפשרת למשגיחים במופעים ישראלים ובבדרנים ישראליים לבחור משהו המתאים להם לתכניותיהם, במרכזי תרבות, במרכזים קהילתיים, במועדוני

גין עמאר (שאולי הכהתם לאן נעלם), של בני ברמן ואהובה צדוק ו„הרבי" שלמה קרליבך ושוה אביאני עם השלישיה התימנית ו„ארבעת הקולות" ומזגי עב מינת יקום וה„צברה טריו" ועוד ועוד, וכולם בכפיפה אחת.

בין האירועים האחרים, שאפשר לקוות כי יבריאו שתקים כשהם נישאים על כנפי „בשנה הבאה", גם הקרנת הבכורה האמריקנית של... „מ צ ו ר", משום מה לא זכה סרט זה להיות מוקרן כאן בשעתו, בעוד „הברזל חם". אמריקנים רבים שראוהו בישראל שאלו מדוע אין מקרינים אותו בארה"ב והתשובות היו מגוונות ורבות, החל במחיר הנעום שהוצע למפיק הישראלי וכלה בהנחה שאין זה הזמן המתאים להציג „דווי זה" בארצות הברית. עתה יקרינו אותו, במסגרת חגיגות יום העצמאות הקרוב, ביוזמת אגודת הסטודנטים הישראליים באוניברסיטת באפאלו אשר במדינת ניו יורק. ההנחה היא כי הסטודנטים הזועמים, הרואים בישראל רק את נציגת הפנטגון האמריקני, יגלו גם ישראל אחרת, שונה אפילו מזו של... „בשנה הבאה".

פליני (משמאל) מביים את תמונת הסיום של „הליצנים"

הליצנים היו תמיד שגרירי התיאטרון

פליני מציג את סרטו החדש — ושוב נשמר בו המוטיב האוטוביאוגרפי. או, ברימיני, בשנת 1925...

מאת: יוסף סיקה, לונדון

האורות באולם הקטן כבים ו־אל המסך מוקרנות כותרות הסרט, כתובות בצבע זהב על רקע שחור. בין הרמקולים מתנגנת לה מוסיקה קרקסית, לעיתים עליזה — לעיתים מלאנכולית. יחד עמה נשמעים גם קולותיהם של פועלי הקרקס הנוטים את אוהל הענק בלב העיר. המולת העבודה מעירה את רוממת הלילה ו־מעירה משנתו ילד קטן המשתרר אל החלון ונוסה במתרחש דרך חרכי התריסים הסגורים.

השחר מפציע ועם קריאת התרנגול כבר עומד האוהל על תילו כשסביבו מתגודדים ילדי הסביבה, צופים בסקרנות באורחים העליזים ובהכנותיהם לקראת הצגת הערב.

בהתרהבות, המטפלת צופה מן הצד גם הילד הקטן שכעת הוא לבוש במדי בית ספרו ומבליט מאד את הילד בסרט „שמונה וחצי" שאף הוא היה לבוש במדים כחולים. ונדע להסתכל בריקודית של סרגינה.

שני הילדים הם אחד, פדריקו פליני בצעירותו.

כמו ב„שמונה וחצי" כן גם ב„ליצנים" נשמר המוטיב האוטוביאוגראפי של אמן הקולנוע האיטלקי שבעצמו מודה בכך ואף אומר — „את סרטי אני חב במדה רבה לקרקס. הליצנים היו צגדרי תמיד שגרירי התיאטרון וקרקע המשחק".

פתיחת סרטו „הליצנים" מחזירה אותנו אחורנית לשנת 1925 כאשר בעיירה הקטנה רימיני ראה לראשונה את אוהל הקרקס ואת ליצניו: שמאז ועד היום לא הרפו ממנו והטביעו את חותמם על יצירתו הקולנועית.

הנציגים המצחיקים

פליני עצמו מודה כי היתה זו תופעת הקרקס שהעניקה לו את אותה חוויה ויזואלית ההכרחית אותה הוא מנסה (ובדרך כלל — מצליח) להעביר הלאה אל צופי סרטיו.

את הסרט „הליצנים" יצר פליני במיוחד בשביל מסך הטלוויזיה (ואכן אפשר לגלות בכותרות הסרט כי היתה זו הפקה משותפת של תחנות הטלוויזיה האיטלקית, הצרפתית והגרמנית. בעיקרו זה סרט דוקומנטארי המבקש לתהות על קנקנו של הקרקס, להכיר את מקורו ושרשיו ובעיקר לערוך היכרות בלתי אמצעית עם נציגיו המצחיקים שזה כבר הפכו להיות סמלו המסחרי — הליצנים. במשך הסרט, הנמשך כשעה ורבע, מגלה פליני כי מן הקרקס המפואר של ימים עברו לא נותרו אלא שרידים עלובים וספורים. בדומה של כמה קרקסים נודדים שעוד אינם מה שהנו להיות. בקושי הם מצליחים למלא את אהלם ובדרך כלל אינם פעילים יותר ממספר שבועות בשנה. בביצוין של

פליני הופך הפרק הדוקומנטרי לפרק עלילתי בפני עצמו — והעלילה המאולתרת מתארת לא רק את תופעת הקרקס ותולדותיו אלא מציגה גם את פליני וצוות עוזריו כשהם עושים את הסרט.

כמו בסרטיו הקודמים יצר פליני גם הפעם סרט יפה ומקורי שעיקרו בחוויה החזיונאלית שלא משתיק לצופה. חלק נכבד בחוויה זו נוטלות תאורות הקרקס ותלבושותיו הססגוניות שעיצב המתכנן דאנילו דונאטי והמכוון צילומי הצבע הבאים של דאריו די פאלמה. אולם לא רק העיניים יוצאות נשכרות מן „הליצנים" אלא גם האוזניים וזאת שוב פעם בזכותו של המוסיקאי הקבוע של סרטי פליני, נינו רוטה שיצר כאן מתרחת מוסיקלית נפלאה המלווה את הסרט לכל אורכו ומורכבת ממנגינות קרקס ידועות, פרקי מוסיקה קלאסית ואף קטעי מוסיקה מקורית שכתב רוטה עצמו לסרטי פליני הקודמים, כך למשל חוזר נעימת המארש הקרקסי שבסרט „שמונה וחצי" והדבר אך מוסיף להקבלה בין שני הסרטים.

דובים בחוצות העיר

את ראשיתו של הקרקס וימי הזוהר מתאר פליני בהדרכתו של היסטוריון מיוחד לדבר, טריסטאן ראמי המעלה מן הארכיון ציורים ותמונות המתארות את הופעות הקרקסים הנודדים שהיו מטים את אהלם בכיכר השוק והיו מזמינים את קהלם על ידי פשוט להטים, הופעות ליצנים וריקוד דובים בחוצות העיר. בביתו המוזיאוני של ליצן קשיש אנו חוזים כי סרקים ישנים מהופעות קרקסים מפורסמים. כולם שבקו חיים. על הקירות תלויות מזכרות מן הימים הטובים ההם, ימים בהם גלי הצחוק הרעידו את יריעות האוהל והקהל בלע בתאווה את הופעת הקרקס, הריע לאלפי החיות ולאקרובטים הנועזים ומחא כפיים למעשי המוקיונות של הליצנים. „היום" — נאנח הליצן הקשיש ד־מותה דמעה מעיניו — „היום לאנשים כבר אין זמן לצחוק..." ואכן, העובדות מוכיחות כי הקרקס וליצניו שייכים כבר לעולם האתמול. בפאריז, עיר האורות שהעלתה את הקרקס לדרגת מופע אמנותי, נסגרו מרבית הקרקסים. אחרון ליצני הקרקס הגדולים, זאבאטה, עובד לפרנסתו כמלצר במועדון לילה... שוב ושוב עולים ונזכרים שמותיהם של ליצנים אגדתיים שפעם גרמו לקהלם לגנוח בצחוק (אולי היום אינם אלא שמות נשכחים... באלי ואנטואנט, פוטיט ושוקולאד, דאריו ו־באריו... מהופעותיהם נותרו תמונות אך לאמנותם לא קמו יורשים. מדוע? האם הקרקס וליצניו אכן שבקו חיים לכל חי?... פליני שואל ובעצמו נותן את התשובה בסיום הסרט — סיום שכל כולו פינאלה ססגונית ומרהיבה, תצוגה קרקסית של אש ועשן וזיקוקי די־נור שאינה אלא... הלוויה.

הליצן הקשיש נאנח: היום לאנשים כבר אין זמן לצחוק

בידור

לאו השבוע · לאו השבוע · לאו השבוע

בקולנוע „חן" תל־אביב

החל ממוצ״ש 1.5.71 — 4.30, 7.15 9.30

במוצאי יום העצמאות 29.4.71

הצגת גאלה חגיגית בחסות שגריר ארצות־הברית מר ו. בארבור, לטובת ילדים מקופחי גורל של מועדון „ראיינסי".

לאהוב פירושו לסלוח

„פארמונט" גאה להציג:

אלי מקגרואו · ראיין או׳ניל

לפי רב המכר מס. 1 של השנה

התקליט המקורי של המוסיקה מאת פרנסיס ליי בהוצאת „איסטרוניקס" ◘ הספר בעברית בהוצאת „מסדה"

הרתיאטרון העממי א. דשא (פשנל)

באולם „דקל" ת״א. אוטובוסים: 14, 25, 26, 27, 28

ג׳אמבו

בידור לכל המשפחה והשכנים

תל־אביב „דקל"

הערב 28.4, ליל יום העצמאות, ב־9.00—12.30 בלילה

יום א׳ 2.5 ב־8.30 ● יום ב׳ 3.5 ב־7.00

יום ג׳ 4.5 ב־5.00—7.00 ● יום ד׳ 5.5 ב־7.00

גבעתיים „שבוטי" יום ו׳ 7.5 ב־9.00

אירמה לה־דוס מיפר

חולון „ריכה" יום ו׳ 30.4 ב־8.30—10.55

תל־אביב „דקל"

מוצ״ש 1.5 ב־7.15—9.30 ● יום ב׳ 3.5 ב־9.30

יום ג׳ 4.5 ב־9.30 ● יום ד׳ 5.5 ב־9.30

ראשל״צ „ותפארתי" יום ה׳ 6.5 ב־9.00

קרית ביאליק „סביון" יום ו׳ 7.5 ב־9.00

פסטיבל הגשש החיוור

ת״א „בית החיילי" הערב 28.4 10.00—12.00

תל־אביב „דקל" מוצאי יום העצמאות 29.4 ב־7.30—9.30

ירושלים „בית העם" מוצ״ש 1.5 ב־7.15—9.15

כרטיסים ב„רוקוקו" „לאן" ובכל המשרדים

„רוקוקו" דיזנגוף האישי לקבוצות ומוסדות. טל. 248824

126,700

צופים הוקסמו ונהנו מהצגת

קרקס הפלאים

הבינלאומי

במגרש הכדורגל הכח־מכבי רמת־גן ע״י „גלי־גיל"

נותרו עוד 13 יום להופעות ברמת־גן

אל תחמיצו הצגה נפלאה זו

יום יום 2 הצגות ב־4.30 — 8.30

במוצ״ש 2 הצגות ב־6.30 — 9.45

הערב, 28.4 ערב יום העצמאות 2 הצגות, ב־8.30—11.45 בלילה

מחר, יום ה׳ 29.4 יום העצמאות 3 הצגות ב־11.00—4.30—8.30

כרטיסים ב„רוקוקו" טל. 223663, 245719

בקופות הקרקס טלפון 727694 וביתר המשרדים.

למרסינות: „רוקוקו" דיזנגוף 11, טל. 248824 ת״א.

הקרקס יופיע ברמת־גן עד 13.5.71

אשקלון

ע״י העיריה — בכורה ב־15.5

כרטיסים לתושבי באשקלון טורס בבנין העיריה טלפון 051—3651

תושבי באר־שבע הכונו!

הקרקס בעירכם במוצ״ש 22.5.71

כרטיסים: משרד „הנוער"

אוהל

עדנה פליידל · אבנר חזקיהו

בקפה היקר אשתי המתוקה

3 הצגות אחרונות

תל־אביב „בית הסת. המורים"

מחר, יום ה׳ 29.4 ב־7.20—9.30

חיפה „אמפי" יום ו׳ 30.4 ב־9.00

ת״א בית זרובבל (אהל) מוצ״ש 1.5 ב־7.30—9.30

כרטיסים בתל־אביב: „לאן" וביתר המשרדים

מוסדות וקבוצות מאורגנות — טל. 231655 ת״א

התיאטרון הצעיר מציג:

המחזה תפקידי אפרים כץ

בהשתתפות

פיני בן אור

יוסף לוי

צבי ינון

שלומית נתיב

3 הצגות חגיגיות בחג העצמאות

חיפה אולם „שביט"

הערב 28.4 ערב יום העצמאות ב־9.00 וב־11.00

מחר 29.4 מוצאי יום העצמאות ב־9.30

כפר־סבא „עמלי" יום ו׳ 30.4 ב־9.00

ת״א בית מפעל הפיס מוצ״ש 1.5 ב־7.15—9.30

עפולה „קול רון" יום ב׳ 3.5 ב־8.45

רמת־גן „קסבי" יום ג׳ 4.5 ב־8.30

סטודנט(ית)

באם נואשת(ה) „מטכס מדינת הרחובות" „ומיתבסות הפסימיסט" שהם מנת חלקם של „חוגגי הרחוב"

השתתף ב־

נשף העצמאות

שיערך הערב במועדון סטודנטים

המפגש

„המפגש" רח׳ המסגר 35 פנת רח׳ התעשיה 9 ת״א קומה ד׳

(הכניסה לפי הצגת תעודת סטודנט)

קתדרא

במת צעירים דתיים לאומיים

ב״ה ביום ד׳ 28.4 ב־9.30 באולם בני ברית

נשף העצמאות!

* חגרבים — בתכניתם החדשה!
* דורי בן זאב — מגיש את דורי בן זאב
* גוזל גני — כוכבת ההומור שיער
* אבי בהט — במצעד בדיחות תשגח
* תזמורת הצעירים; סירטונים.

האם הבטחת מקומך לטיול באירופה?

פרטים ופרוספקט 228642, 224175

מפגש הגולן

ב״ה

לרוקרים וספרוטים דתיים וסנובים

עברנו לדרך פ״ת 128 מול הקריה, ת״א קומה ג׳ לשעבר „להבות"

2 נשפי יום העצמאות

היום יום רביעי 28.4 בשעה 21.30 עד אור הבוקר

ומחר 29.4 יום חמישי

התכניות:

* ג׳אקי שריג הזמרת הצעירה
* עמוס אלברט זמר אורח
* אמנים נוספים
* הגרלות בין הפרסים העיקריים
* פטיפון־ענק
* תקליטים ועוד הרבה הפתעות כן ריקודים לצלילי להקת הצמרת
* ההדים

ותקליטיה סטראופונית איפה מבלה הנוער הדתי?

במפגש הגולן כמובן! זכור: בשעה 21.30 עד אור הבוקר.

מקומנו: ת״א, דרך פ״ת 128, להתראות!

מועדון

מידאמר

מכמורת

נשף העצמאות

הערב יום העצמאות 28.4

התחלת הריקודים ב־9 התחלת התכנית בשעה 11.30

* לואיג׳י
* אלווירת
* תזמורת הכפילים

בנוסף לתכנית האמנותית המלאה

יום ששי 30.4

תכנית אמנותית מלאה

הסרט „נעליים אדומות"

בערב העצמאות בחצות!!

* מוירה שירר
* מריוס גורינג

מועדון „פרספקטיבה" קולנוע „מקסים" ת״א

הכונו! ביום ששי 30.4 ב־2.30

סרטו של קנטו שינדו "ONIBABA"

נשף ערב העצמאות בחיפה!

בבית אבא חושי עם:

* חיים יבין * שובבי ציון (ועידת פיסגה על הנושא שמירת משקל)
* שלישית מועדון התיאטרון
* ריקודים לצלילי הנשרים (מ„כליף")

פרטים בלוחות המודעות

הזמנות טלפון 223850

סרטי אמנות ומדע

מוקרנים מדי יום בשעות: 11.00—13.00, 17.00—19.00

בביתו החדש של מוזיאון תל־אביב בשדרות שאול המלך

לרגל תערוכה מיוחדת בנושא זה.

הסרטונים מוקרנים באולם ההרצאות ע״ש מלי קאופמן שהוקם ע״י קרן נתן ברישמשון ג׳טר.

המוזיאון פתוח השבוע כל יום בשעות 10.00—13.00; 16.00—19.00.

ביום העצמאות מ־10 בבוקר עד 10 בערב. במוצאי־שבת מ־19.00—23.00.

א. ברמן מציג

הצגות חגיגיות בחג העצמאות

קרקס הפלאים

הבינלאומי

במגרש הכדורגל הכח־מכבי רמת־גן ע״י בריכת „גלי גיל"

הערב ערב יום העצמאות 28.4

2 הצגות ב־8.30—11.45 בלילה

* חלוקת יין חינם לכל באי הקרקס. פרסים, הגרלות, הפתעות.

מחר יום העצמאות 29.4

3 הצגות בשעות 11.00 — 4.30 — 8.30

אגודת הסטודנטים אוניברסיטה בר־אילן ר״ג

ועדת תרבות

בערב יום העצמאות

יום רביעי, ג׳ באייר תשל״א (28.4.71) בשעה 21.45 באודיטוריום תופיע:

חוה אלברשטיין

ערב יחיד בליווי תזמורת

לאחר ההופעה ריקודים עד שעה 2.00 אחר חצות במועדון הסטודנטים.

הכניסה לסטודנטים בלבד.

תחבורה חזרה מובטחת.

כרטיסים במשרד אגודת הסטודנטים ובערב ההופעה במקום.

בימת צוותא מציגה

נעמי שמר שרה לילדים

ועודד תאומי עושה להם הצגות

בכל השבתות ב„צוותא"

נא להכין כרטיסים מראש.

נשף עצמאות * * *

* לוגאות צעירים, רוקים/ות וחברה רציניים ותרבותיים
* המעוניינים לעשות שמח בחג, יוערך ביום חמישי 29.4.71

במועדון דולי

פינסקר 2 תל־אביב (ליד קולנוע מוגרבי)

בתכנית: ריקודים לצלילי תזמורת „סינקרו" והזמר הבינלאומי הידוע ג׳ירי, הגרלות והפתעות, בילוי ובידור עד אור הבוקר.

הערב בגן־הוואי

להקת „ארבע פלוס"

מחירים עממיים

הגיעו סרטי INFRARED - פוטו פספורט בן־יהודה 8 תל־אביב

לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • **בידור** • לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע

תיאטרוני ישראל

התיאטרון הלאומי הבימה

הצגת בכורה
ז'אן ד'ארק
מאת ג'. ב. שאו
תל־אביב האולם הגדול
מוצ"ש 1.5 ב־8.30
יום א' 2.5 ב־8.30
יום ב' 3.5 ב־8.30

פר גינט
תל־אביב האולם הגדול
יום א' 9.5 ב־8.30
יום ב' 10.5 ב־8.30

השושנה המקועקעת
תל־אביב האולם הקטן
מחר 29.4 ב־8.30
מוצ"ש 1.5 ב־8.30
יום א' 2.5 ב־8.30

הכסאות
תל־אביב האולם הקטן
יום ב' 3.5 ב־8.30
יום ג' 4.5 ב־8.30
יום ד' 5.5 ב־8.30

מעבר לגבולין
9.5 ת"א האולם הקטן

התיאטרון הקאמרי

הצגה בכורה
שלמה המלך ושלמי הסנדלר
קומדיה מוסיקלית
מוצ"ש 1.5 תל־אביב
יום א' 2.5 תל־אביב
יום ב' 3.5 תל־אביב

ביוגרפיה
יום א' 2.5 ת"א נחמני
יום ב' 3.5 ת"א נחמני
יום ג' 4.5 ת"א נחמני
יום ד' 5.5 נהריה

בשפל
2 חודשים אחרונים
יום א' 2.5 רעננה
יום ה' 6.5 נהריה
יום ב' 10.5 תל־אביב

המלך אובו
מחר 29.4 ת"א נחמני
הצגות תיאטרון חיפה
מנדרגולה
מחר 29.4 תל־אביב
מוצ"ש 1.5 ת"א נחמני

התיאטרון העירוני חיפה

אופרה בגרוש
מחר 29.4 חיפה
מוצ"ש 1.5 חיפה
יום א' 2.5 תל־אביב
יום ב' 3.5 תל־אביב

מנדרגולה
קומדיה
מחר 29.4 ת"א הקאמרי
מוצ"ש 1.5 ת"א נחמני
יום א' 2.5 תל־אביב
יום ב' 3.5 תל־אביב

בשפל
יום א' 2.5 רעננה
מפעל אמנות לעם
יום ג' 4.5 מבגרים

הבמה הקטנה
סוף משחק
יום ג' 4.5 ירושלים

כנס מנויי התיאטרון
2 במאי ב־8.30
ב"גן האם"

הבימה התיאטרון הלאומי

ז'אן ד'ארק

מאת ג'. ב. שאו • עברית: חרצה אחר
הבימוי: מייקל מקשם • תפאורה: רובין פידקוק
המשתתפים לפי סדר ה-א"ב:
גילה אלמגור, יהודה אפרוני, נחום בוכמן, הלל בחיר, פסח גוטמרק, ברוך דוד, זלמן הרשפלד, דוד ורדי, לאו יונג, אליעזר יוגי, אליהו פריבר, שמואל עצמון, נסים עזיקרי, יצחק קלוגר, אלכס קוטאי, ישראל רובינציק, אברהם רונאי, יצחק שילה

ג'וזף קוטן, אורסון וולס, עלידה ואלי. לפי ספרו של גרהם גרין, בבמויו של קרל ריד.
בקולנוע **פריז** החל ממוצ"ש שש הצגות ביום: 9.30—7.15—4—2—12—10
ביום חמישי הצגת חצות. שרש פורום פילם

חג העצמאות ה־23 למדינת ישראל

עידן העצמאות

קולנוע „חן"
(כיכר דיזנגוף)
יום ד' 28.4.71 בשעה 12.45 בלילה

צחוק • בידור • פזמונים • חיקויים • אמנים

אבי טולדנו
עדנה לב
דודו דותן
אבי בהט
דורי בן־זאב
שלישית שיער
מנחה: **יורם קליינר**

כרטיסים ב„רוקוקו" טל. 223663 ובכל משרדי הכרטיסים בעיר

חג העצמאות ה־23 למדינת ישראל

האירוע המרכזי 1971

לתקות הצמרת מכל העולם ליום העצמאות בישראל

* בחול מזעזע SHOCKING-BLUE
הולנד — נבחרה ללהקת השנה
* מונגו ג'רי MUNGO JERRY
אנגליה — בראש מצעדי הפזמונים בעולם
* הכריסטי CHRISTIE
אנגליה — להקת הצמרת הבריטית בעלת 4 תקליטי זהב
* הרבסט HARVEST
אנגליה — 8 משתתפים סטייל שיקגו
* לוס פארגוויוס LOS PARAGUAYOS
דרום אמריקה
* האריות * עוזי והסגנונות
* הקוקטייל * המזלות

מנחה: משה טימור

סרטים מיוחדים יוקרנו כל הערב באמפי היריד
רכבל רחף, קרטינג, לונה פארק, לשירות הקהל כל מזנוני היריד

גני התערוכה יריד המזרח
הערב 28.4.71 משעה 9.30 בערב

תחבורה: קו 47 מהתחנה המרכזית; תחנה 2: כביש חיפה פינת ארלוזורוב; תחנה 3: כביש חיפה פינת יהודה המכבי; תחנה 4: שד' רוקח, אוטובוס מס' 48 מארמון דוד (מול מוסך דן); תחנה 2 מול בית חולים איכילוב.
כרטיסים במשרד רוקוקו, טל. 223663, דיזנגוף 93, ובכל משרדי הכרטיסים.
בערב המופע בקופות גני התערוכה.
הנחות למוסדות במשרד רוקוקו, רחוב דב הוז 13, ת"א, טלפון 248824.
אזהרה! לכל המתפלחים הפעם — חוט מחושמל סביב גדר היריד — זהירות!

סולן מציג:

ארועי ליל העצמאות

לתושבי חיפה!

קולנוע „ארמון" הערב, ערב יום העצמאות 28.4
2 מופעים ב־9.15—12.00 בלילה

דן כנר מנחה ומגיש:
יוסי בנאי • **מייק בורשטיין**
להקת הזמר של השנה
שובבי ציון קובי רכט — קובי אשרת — חנן יובל
ששי קשת • **הדודאים** בני אמדורסקי ישראל גוריון
דבורה חבקין
להקת הרוקדים **יוצאי להקות צה"ל**
ראיונות עם אישי ציבור
העיתונאי נח קליגר מראיין את
גרישה פייגין

כרטיסים: קופת כנרה, קופת חיפה, ובקופת הקולנוע מ־7 בערב.

לתושבי הקריות!

האירוע המרכזי בליל העצמאות

קולנוע „סביון" קרית ביאליק, הערב, יום ד' 28.4
בשעה 11.00 בלילה

כרטיסים: בקריות: בקולנוע „סביון", בחיפה: קופת חיפה, לחיילים במשרד קצין העיר.

לתושבי נהריה!

האירוע המרכזי בליל העצמאות

קולנוע „הוד" נהריה, הערב, 28.4, בשעה 12.00 בלילה

כרטיסים: שרותי ד"ד ובקופת הקולנוע.

מה מתבשל כאן?

ארוחות מיוחדות בימי שלישי
האשף ניקולאי וצוותו המפורסם מזמינים אותך
לארוחות הערב המפורסמות בימי ג'

4.5.71 ארוחת ערב מיוחדת בנוסח צרפת
11.5.71 ארוחת ערב מיוחדת בנוסח רומניה
18.5.71 מטעמים בנוסח סין
25.5.71 אין ארוחה עקב מסיבה פרטית

מחיר הארוחה: —.12 ל"י + 10% שרות + 10% מס
הזמנת מקומות טל. 938321
הגשת הארוחות החל משעה 20.30

מלון השרון **הרצליה חוף הים**

הצגת בכורה ארצית • החל במוצאי שבת 1.5
בקולנוע „אוריון" תל־אביב • בצבעים • רק למבוגרים

תיאטרון גיורא גודיק מציג:

בחג העצמאות

פרפרים בם חפשיים
קומדיה
תל־אביב
בית ארלוזורוב (אהל)
לכבוד חג העצמאות
הערב 28.4
2 הצגות, ב־9.30
וב־11.45 בלילה
מחר 29.4
מוצאי יום העצמאות
ב־8.30

הדיבוק
מחזה מוסיקלי
יפו
אלהמברה
לכבוד חג העצמאות
הערב 28.4
2 הצגות, ב־9.30
וב־11.45 בלילה
מחר 29.4
מוצאי יום העצמאות
ב־8.30

AMERICAN FOLK DANCERS
אמריקן פולק דנסרס
ביקורי עם אמריקאיים
40 רקדניות, רקדנים ותזמורת
4 הופעות בישראל
עין גב „כנורות"
יום ו' 30.4 ב־9.00
מלון „רינה"
מוצ"ש 1.5 ב־9.00
הצגת יתידה
לת"א והסביבה
כרטיסים: ת"א
רוקוקו, מלון:
בקופת האולם
אילת השחר
„יד לראשונים ולבנים"
יום א' 2.5 ב־9.00
יגור „יד למגינים"
יום ב' 3.5 ב־9.00

כרטיסים ב"רוקוקו" וביתר המשרדים

התיאטרון הקאמרי מציג:

שלמה המלך ושלמי הסנדלר

קומדיה מוסיקלית

הצעה ללא תקדים

כל הרוכש זוג כרטיסים באחד משלושת המחירים הגבוהים יוכל לרכוש
תקליט ארוך נגן של שירי ההצגה בבצוע הלהקה המקורית
במחיר **5.50** ל"י בלבד (במקום —.19 ל"י)
ההצעה לגבי הצגות חודש מאי בלבד

פרסום בלקין

הגיע משלוח של סרטי 8 מ"מ POPEYE - פוטו פספורט בן־יהודה 8 תל־אביב

רשות השידור

„שידורי ישראל" ליום הזכרון וליום העצמאות תשל"א

יום ד', ג' באייר תשל"א (28.4.71)

יום הזכרון לחללי מלחמת הקוממיות וצה"ל

טלוויזיה

1745 „שש" — „שלושה תיילים"
1815 „טקסי יום הזכרון"
1845 שידור ישיר מהר־הרצל של טקס סיום יום הזכרון ופתיחת חגיגות יום העצמאות ה־23
1940 ברכת נשיא המדינה
חדשות
2000 „שירי תש"ח"
2045 „כותל בירושלים" — סרט עלילתי מלא
2215 חדשות

רשת א'

0600 „הצבי ישראל"
0602 עיקר החדשות
0607 צלילים וניגון
0700 חדשות
0715 „דבר יד לכנים" למשפחות ה' שכולות
0725 „היית היו אי פעם בחורים"
0800 חדשות
0810 מוסיקה
0900 חדשות
0905 „נר זכרון" — שידור חוזר
1000 דומיה
1002 חדשות
1005 שידורים לתלמידים בבתי"ס תיכוניים
„דבר שר החינוך והתרבות
„פרשת „הראדאר" — מאת נעמי גיטשנר
1040 שירי גבורה
1100 חדשות
1105 „המסך עולה" — „ירדת השבת"
1147 „ברהמס: „פתיחה טראגית"
1200 חדשות
1205 „מתרים אלפיים" — ספור חייו ומותו של המשורר והמלחין צבי גרינוף (שנפל במלחמת הר' קוממיות)
1245 לעיבצות נוגות
1257 שידור טקס האזכרה הממלכתי בבית־הקברות הצבאי בהר־הרצל
1320 „מי שחלם" — שירים ליום הזכרון

רשתות א' וב'

1400 חדשות
1410 לאם וילד — „אש בהרים" מאת יהודה סלגא
1440 „שירי גבורה"
1500 חדשות
1505 „זכורי" (מוסיקה)
1600 חדשות
1605 „טיפרדיום" — „הטנדר הירוק" מאת משה שמיר
1635 שירים לשילים מאת מתי כ"ץ
1700 חדשות
1705 מוסיקה ליום הזכרון
1745 שירים לזכרם של הנופלים במערכות ישראל
1800 חדשות
1805 הודעות
1810 „הם היו" — תבנית על אלמנות מלחמת ששת הימים (שידור חוזר)
1840 נעימות נוגות

רשת א'

1855 טקס נעילת יום הזכרון ופתיחת חגיגות יום־העצמאות (מהר־הרצל)
1940 מסיפוריהם של מדליקי המשואות
2000 חדשות
2010 דבר נשיא המדינה לתג־העצמאות תשל"א
2030 קונצרט סימפוני לערב יום־העצמאות
2200 חדשות
2205 „מלחמת העצמאות" — ניתוח צבאי של קרבות במלחמת העצמאות
2400 חדשות

רשת ב'

2100 חדשות
2105 „היום אני שמח" — שירים ו־מערכונים ישראליים
2200 חדשות
2204 „היום אני שמח" — המשך
2300 חדשות
2305 „היום אני שמח" — המשך
2400 חדשות
0005 מוסיקה לריקודים
0100 חדשות
0105 מוסיקה לריקודים — המשך
0200 חדשות

יום ה', ד' באייר תשל"א (29.4.71)

יום־העצמאות

טלוויזיה

1600 קיצור החדשות
1602 „מודים אנו לך" — פרקי הלל ונבואות
1620 „שירי תש"ח" (שידור חוזר)
1705 „מלחמת תש"ח" (שידור חוזר)

תוכניות ערביות

1800 „עשרים שנות עצמאות ישראל"
1830 „אנדיקר מסיאש" (שידור חוזר)
1900 חדשות
1930 מישדר מיוחד ליום העצמאות — על הישוב היהודי בא"י, מהעליה הראשונה עד קום המדינה

תוכניות עבריות

2000 חדשות
2005 „כולם גיבורים" — מושדר זרקור מנטרי על 12 גבורי ישראל
2100 „פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי"
2215 מבט לחדשות ולאחריו קטעים מפתיחות כנוס הפועל
2250 „פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי" — חלק ב'

רשת א'

0800 חדשות
0815 שידור תפילה חגיגית מבית־הכנסת „ישורון"
0900 חדשות
0905 „שחרית לילדים ליום העצמאות"
0930 שירי לכת סימפוניים
1000 חדשות
1005 „מלחמת העצמאות" (שידור חוזר)
1200 חדשות
1205 קונצרט לחג
1300 חדשות
1305 ראיון מיוחד ליום העצמאות עם השר פנחס ספיר, שר האוצר המסחר והתעשיה
1400 חדשות
1410 פרקי חזנות
1700 חדשות
1705 „מוסיקה בנגש קלי"
1800 חדשות
1805 טקס פתיחת כנוס הפועל מה־אצטדיון ברמת־גן
1900 „יום העצמאות הזה" — סיכום ארועים
1930 מוסיקה ועירוז
1950 פרקי חיום בתנ"ך
2000 חדשות
2010 טקס חלוקת פרסי ישראל לשנת תשל"א
2100 חדשות
2104 קונצרט מהקלטות התזמורת הפילהרמונית הישראלית
2200 חדשות
2204 קונצרט — המשך
2300 חדשות
2305 שירת המקהלה
2400 חדשות

רשת ב'

0700 „אוזן עולם לחג"
0705 חדשות
0715 „זמר זמר לחג"
0735 התודעות על מופעי רשות השידור
0740 „זמר זמר לחג" — המשך
0800 חדשות
0807 תן ברכה — שירים לחג
0900 חדשות
0905 „חיפושיות בלבוש ישראלי"
1000 חדשות
1005 „אמא תרצח אין זו אגדה" (שידור חוזר)
1055 נעימות קלות
1100 חדשות
1103 „היה היה פלמחניק"
1200 חדשות
1205 „היה היה פלמחניק" — המשך
1300 חדשות
1305 ראיון מיוחד ליום העצמאות עם השר פנחס ספיר, שר האוצר המסחר והתעשיה
1400 חדשות
1410 לאן הערב + מוסיקה קלה
1435 זכרונות ארץ־ישראל מאז ועד עתה
1500 חדשות
1505 זכרונות ארץ־ישראל — המשך
1600 חדשות
1605 „מפסטיבל עד פסטיבל" — שירים מהפסטיבל הראשון עד האחרון
1700 חדשות
1704 „מצה"ל בחיוך" — שירים ומער־כונים בבצוע להקות צבאיות
1800 חדשות
1805 „הפרוטה והרוח" — שירים ושי־רות מאת חיים חפר
2100 חדשות
2105 „פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי" תשל"א — בשידור ישיר זכרונות ארץ־ישראל מאז ועד עתה
2400 חדשות
0005 צלילים רוגעים
0100 חדשות

הערב ובמוצאי החג

תל־אביב

הבימה (האולם הקטן): חשושנה המסקרנת
תאטרון: בנדרנגלה
התזמורת הפילהרמונית: קונצרט
האופרה: ערב גאלה לכבוד יום העצמאות

בתי־קולנוע

בשעות: 4.10, 7.15, 9.30

ירושלים

בשעות: 3.45 — 7.00 — 9.00

רמלה

לוד

חיפה

בשעות: 4.00 — 6.45 — 9.00

נוף־שאנן

קרית־חיים

קרית־מוצקין

קרית־ביאליק

קרית־ים

קרית־טבעון

קרית־שמונה

פרדס־חנה

חדרה

נתניה

רעננה

ראשון־לציון

רחובות

אשקלון

אשדוד

בת־ים

חולון

רמת־גן בבעתים

קרית־אונו

פתח־תקוה

כפר־סבא

הרצליה

בידור

חג העצמאות ה־23 למדינת ישראל

חגיגות העצמאות המרכזיות

אמפי הפארק הלאומי רמת־גן

הערב ליל העצמאות 28.4.71 שתי הצגות 8.30, 11.45

בהשתתפות הלהקות השולטות בעולם הפזמונים

כחול מזעזע ★ SHOCKING BLUE
שנבחרה ללהקת השנה

קריסטי ★ CHRISTIE
4 תקליטי זהב - אות כבוד מבית המלכות האנגלי

מונגו ג'רי ★ MUNGO JERRY
הכובשת את מצעדי הפזמונים בעולם

אריק איינשטיין ★ הצ'רצ'ילים

במחירים עממיים

תחבורה מיוחדת — קו מיוחד לפארק מהתחנה המרכזית תל־אביב רציף 6, קו 35; משכנות תים קו 30. ● מקולנוע „רמה" רמת־גן קו מיוחד לפארק דרך הרא"ה; קו 67 מרמת־גן.

היכל התרבות

הערב 28.4 שתי הצגות ב־9.30־12.00

בהשתתפות:

כוכבי הבידור של ישראל

* שמואל רודנסקי
בהופעת אורח
* אורי זהר
* גדי יגיל
* רבקה זהר
* בומבה צור
* מוטי פליישר

תצוגת אופנה עם מיטב דוגמניות ישראל של חברת „אלסטקס" — מפעל העילית של ישראל לייצור בגדיים, מחוכים וחזיות.

קולנוע „תל־אביב"

הערב 28.4 שתי הצגות ב־9.30 - 11.45

בהשתתפות:

* שייקה אופיר
* שמואל רודנסקי
בהופעת אורח
* רבקה מיכאלי
* אורי גלר סקופ!! מי אני?
* עדנה לב
* שמואל שי
* יוצאי להקות צבאיות
להקת הבידור של השנה של התנועה הקיבוצית להקת „שומבצלי"
* תצוגת אופנה
של חברת אלסטקס עם מיטב דוגמניות ישראל
* המנחה: שמואל שי

כרטיסים במשרד „רוקוקו", דיזנגוף 93 טל. 223663, 245719 ובכל משרדי הכרטיסים בתל־אביב ובסביבה.

פרסום בלקין

3 נשפים מפוארים
28 — 29 — 30.4.71
ובתוספת לתכנית הסנסציונית:
* הופעת 2 נשים „במשחקים אסורים"
* מיסטר X — הקוסם הבינלאומי
* תזמורת רקודים מעולה —
שירה בציבור בשירים „מאז ועד היום"
בשבת תה מנחה
רקודים ותכנית מלאה במחירים מוזלים
הזמינו מקומות מראש!

בית ליסין

בליל שבת, ה' באייר תשל"א, 30.4.71 בשעה 9.30 בבית ליסין

מפגש אמנים

עם

הצגת „אלבום משפחתי"

בהפקת בימת „צוותא" ★ מאת: אביבה גלי ★ בימוי: מרים ברנשטיין־כהן
משתתפים: פני לובין, רבקה גור, יוסף שכרוב וחנוך עינב.
כרטיסים במחיר 3.— ל"י להשיג ב„הדרן", „קסטל", בית ברנר ובית ליסין.
טלויזיה במועדון מ־7.30 ★ מזנון.
המרכז לתרבות ולחינוך של ההסתדרות
המחלקה לתרבות ולנוער במועצת פועלי תל־אביב

תיאטרון בידור

חוה אלברשטיין

יום ו' 30.4 חיפה בתנך	8.30
יום ו' 7.5 חולון אדמון	7.30

לתושבי תל־אביב והסביבה

מוצ"ש 1.5 בת־דור	8.30
יום ה' 6.5 בית־הסורת	10.00

כוסתן ספרדי

לתושבי תל־אביב והסביבה

יום ה' 29.4 בית חחייל 2 הצגות	7.00 ו־9.30
יום ב' 3.5 אהל	8.30
מוצ"ש 8.5 בית המורה 2 הצגות	7.00 ו־9.30
יום ו' 30.4 גבעתיים שביט	9.00

נחמה הנדל ... שלמה ניצן — שירים ומספרים

יום ד' 28.5 בלגיה בריסל	
יום ה' 29.5 צרפת פריז	
יום ו' 30.5 אנגליה לונדון	
יום ד' 5.5 תל־אביב היכל התרבות	9.00

[illegible]

המפיק: יעקב אגמון

עלי באבא

מסעדה

רח' הנביאים 16 טל. 82748 ליד שער שכם

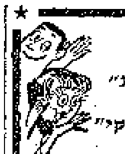
ירושלים

מקום מפגש נעים ואקסוטי לארוחות צהריים וערב.

מאכלים ערביים פיקנטיים — זוכו לתשבחות מבקרי העתונים.
מומלצת לתיירים
שרות אדיב מחירים נוחים
מקומות חנייה רבים ליד המסעדה

מחר יום חמישי מוצאי יום העצמאות בבית לסין
7.00: ערב צ'רלי צ'פלין (סרט עלילתי ארוך)
9.15: „אילוף הסוררת"
אליזבט טילור, ריצ'רד ברטון.

הערב באולמי „עצמאות" ב„בית ז'בוטינסקי" רח' המלך ג'ורג' 38 ת"א

נשף של החוג „סנובוס"

תזמורת עם הזמר
סם אנטוני

ואז, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אנו רוקדים עד השעה 12 — הלילה הזה עד 2 בבוקר. שבכל הלילות רק הופעה אחת — הלילה הזה 2 הופעות וגם הגרלות. שבכל הלילות אנו כושטים, בין נוטמים ובין נחנקים — הלילה הזה כולנו נושמים באולם הד' מאוורר והמפואר — „עצמאות".

הופעה מס. 1
זמר צעיר עם קול והדר
זכריה עמוס
הופעה מס. 2
הזמרת הדינמית
גילה אדרי

ביום ה' כלומר מחר, נשף משולב עם מבקרי העתונות במלון „רמת אביב" בגן היפה של המלון, אתור הלבבות לצלילי תזמורתו של
סם אנטוני
מופיעים
כוכבת המחזמר „שיער"
מיכל נוי
והזמר החתיך
ויקי תבור

במוצ"ש אחתר האולם המפואר עם הנוף המשגע של בריכת „גליה" באולמי „גלי", פרטים על מוצ"ש בעתון של יום שישי.
נא לגזור ולשמור את המודעה כדי לא להתבלבל.

צוותא בר בימוי [illegible]

נבקיות עמואל (ש"א)
מוצ"ש 1.5.71
ב־8.30 בערב
באבן גבירול 54,
יצירות לעוגב
סולנית: סיוה זכאי (אלט)

צוותא מציגה

אלבום משפחתי

אגודת הסטודנטים אוניברסיטת תל־אביב

מועדון - בר־מינן

קרית השמחה

ביום רביעי 28.4.71 בשעה 23.00 באיצטדיון כדורסל

בתוכנית

כחול מזעזע

* עליזה עזיקרי
* צמד דרום
* דודו דותן
* דליה כהן
* מנחה דודו דותן

לאחר התוכנית ריקודים לצלילי תזמורת זמרי החוף

כרטיסים ניתן להשיג במקום

הערב בהבימה

בשעה 10.30

כוכבים נוצצים

בהשתתפות טובי האמנים ולהקות מתכנית עשירה

אילנה רובינא ★ אריק לביא
תזמורת אלכס וייס ★ צמד הפרברים
להקת ריקודים (של מועצת פועלי ר"ג וגבעתיים) בהדרכת יואב אשריאל:
הרקדת הקהל

כרטיסים במשרדים ובקופת הבימה

תיאטרון מרתף [illegible]

בן־יהודה 256 תל־אביב
לרגל יום העצמאות
„שרטי, מחתרת" (חדשים)
רומן פולנסקי,
סרטים חדשים ואחרים
הערב ב־9.00 ב־10.45 וב־12.30
מחר ב־9.00 וב־11.00
יום ו' ב־9.00 וב־11.00 וב־12.30
כרטיסים בקסטל ובהדרן ובטלפון 445100

טעם הדבש

[illegible]
צוותא 30.4 חצות

AGFAMATIC מצלמת
לבר־בת מצוה, יום הולדת
פוטו ספפורד בן יהודה 8

אביב פילם מציגים:
הזמר המפורסם ★ ניקוס קסטופולוס
★ דורה סיג'אני

„רק אותך אוהב"

בצבעים

דרמה מוסיקלית עם מבחר שלגרים חדשים ורעננים מיוון התוססת!

הצגת בכורה ארצית ● ממוצ"ש 1.5
בקולנוע „זוהר" תל־אביב

לשוחרי אמנות הקולנוע

הצגות חצות!!! — בקולנוע פריז תל־אביב

הלילה בחצות!	מחר בחצות!
	מוצאי יום העצמאות
סרטו של קארל ריד	סרטו של ג'וזף ג'אני
„האדם השלישי"	„גם זאת אהבה"
THE THIRD MAN	POOR COW
★ אורסון וולס	★ קרול וויט
	★ טרנס סטמפ

בימת צוותא מציגה

במוצ"ש 1.5 ב־10.30 בצוותא

להקת „שובבי ציון"

— קובי רכט, קובי אשרת, חגי יובל.
דודי בן זאב — קטעי קישור.
אהרון קמינסקי — תופים.

ביה"ס להנדסאים

הטכניון — מכון טכנולוגי לישראל
משרד העבודה — משרד החנוך — המכון הממשלתי להכשרה טכנית

מודיע על

פתיחת ההרשמה

לקראת שנה"ל תשל"ב

1. למגמות ותת מגמות ההנדסאות

אלקטרוניקה, מכונות, כימיה
בניה, חשמל, פלסטיקה
אדריכלות, מכשור ובקרה, מיכון חקלאי
פיזיקה, דרכים, אוירונוטיקה

2. למגמות הטכנאות

אלקטרוניקה, בניה, מכונות
חשמל, מדידות, מתכת

משך הלמודים
א. למודי יום הנדסאות — שנתים, כ־40 שעות בשבוע.
ב. למודי ערב הנדסאות — ארבע שנים.
ג. למודי צבירה — פעם פעמים בשבוע לפי בחירה.
ד. למודי יום טכנאות — שנה מוגברת.
ה. למודי ערב טכנאות — שנתים מוגברות.

הערות
א. מתקבלים/ות בוגרי/ות י"ב תיכון לרבות בעלי תעודת בגרות אקסטרנית או בוגרי בתי ספר תיכוניים מקצועיים (רמה 4 שנתית).
ב. תלמידים/ות המשתתפים/ות בלמודי יום זכאים/ות מהלוואות מטעם משרד העבודה.
ג. חיילים/ות בשרות חובה הלומדים בכתות הערב מקבלים החזר משכר למוד בשעור 50%.

3. לכתות קדם הנדסאות

כתות ערב חד שנתיות לבוגרי י"א כתות של בתי ספר תיכוניים ו/א מקצועיים.

לשם קבלת פרטים או הרשמה יש לפנות:

- **בחיפה:** (למודי יום וערב) משרד ביה"ס חצר הטכניון, הדר הכרמל טלפון: 68101 קוים 5, 36, 7, אחרי הצהרים 68439, כל יום בשעות 8.00—13.00 ובימים א' ג' ה' בשעות 16.00—18.00.
- **בתל־אביב:** (למודי ערב בלבד) הטכניון, רח' ליסין 14, טלפון 03/268126 כל יום למנה"צ ואחה"צ.
- **במדרשת רופין:** (למוד יום בלבד) טלפון כפר־יונה, 053/98383.
- **בעמק הירדן:** (למודי אחה"צ) מועצה איזורית, עמק הירדן, צמח טלפון 50421.
- **באילת:** (למודי ערב בלבד) מהנדס ד. רטף תמנע, מכרות הנחושת, טלפון 2121/2.
- **בנצרת:** מהנדס סרוגי, רח' 10/316, טלפון 54831.
- **בצפת:** מר כמדין, ביה"ס עמל, ע"ש בלאושילד, טלפון 30184.
- **בתל־חי:** מר ח. אברהמי, המכללה האזורית טל' 067/40043.

האוניברסיטה העברית בירושלים

בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש פאול ברוואלד

הרשמה ללימודי „מוסמך בעבודה סוציאלית" לשנת הלימודים תשל"ב

ביה"ס לעבודה סוציאלית ע"ש פאול ברוואלד מודיע על תוכנית לימודים דו־שנתית לקראת התואר „מוסמך בעבודה סוציאלית". בתכנית הלימודים שתי מגמות: מגמה עיונית־מחקרית ומגמה מינהלית.

התכנית תתרכז בפיתוח קשר ידע ומקצועי הדרושים לקידום הידע בעבודה סוציאלית ולניהול יעיל של שירותי הרווחה. תכנית הלימודים לשנה הראשונה תהיה משותפת לכל התלמידים, ואילו בשנה השניה יבחרו התלמידים בהתמחות בתחום המחקר או בתחום הניהול של שירותי הרווחה הסוציאלית. חלק מהקורסים יינתנו בחוגים אחרים. הלימודים בתכנית יחייבו את התלמידים להקדיש את מלוא זמנם ללימודים, ללא אפשרות של עבודה מחוץ לאוניברסיטה.

לימודי המוסמך מכוונים להכין אנשים להמשך לימודים לתואר שלישי.

לימודים לתואר השלישי באוניברסיטה מתנים בקבלת התלמיד כתלמיד מחקר ומילוי כל הדרישות המוגדרות על־ידי האוניברסיטה העברית.

האוניברסיטה מעמידה להשות תלמידי התואר השני, שיימצאו זכאים לקבלם ושאין להם סטיפנדיות אחרות, הלוואות ו/או קרנות למילגות לימודים. ו/או עבודת עזרה בהוראה או במחקר.

בתלמידים לקראת התואר השני יתקבלו בעלי תואר „בוגר בעבודה סוציאלית" או בעלי תואר „בוגר" במקצועות קרובים, אשר רמת ציוניהם גבוהה ולאחר שעברו תהליכי מיון נוספים. בוגרי המקצועות הקרובים, אשר יתקבלו לתכנית יידרשו להשלים ידיעותיהם הבסיסיות בעבודה סוציאלית.

ההרשמה נפתחה ב־ד' בטבת תשל"א — 17.1.71 ותסתיים כ"ד' בסיון תשל"א — 28.5.71.

המעוניינים בתכנית לימודים זו מתבקשים לפנות לשם קבלה פרטים לפי הכתובת: המזכירות ללימודי התואר מוסמך (חדר 501), ביה"ס לעבודה סוציאלית, קרית האוניברסיטה העברית, ירושלים.

פגישות למעוניינים באינפורמציה נוספת וביעוץ שלפני הרשמה תתקיימנה במקומות ובתאריכים בהתאם למפורט להלן:

עיר	מקום	תאריך	שעה
ירושלים	ביה"ס לעבודה סוציאלית באוניברסיטה חדר 501	9.5.71	5—7 אחה"צ
תל־אביב	משרדי מלבין, רח' קפלן 13 קומה ו'	2.5.71	5—7 אחה"צ
חיפה	המכון האוניברסיטאי של חיפה ביה"ס לעבודה סוציאלית, חדר 242	2.5.71	12—2 בצהריים

כמו כן אפשר לקבוע פגישה באמצעות המזכירות, טלפון 867, ירושלים.

המכון לפריון העבודה והייצור — המכון הממשלתי

איזור ירושלים

השתלמות למנהלים

בעיבוד נתונים אוטומטי

תערך במלון „שורש" — הרי יהודה

בימים 9.5.71 — 13.5.71

● **פרטים והרשמה:** המכון לפריון העבודה והייצור סניף ירושלים — מגרש הרוסים, טלפון: 29766.

אחוד הקבוצות והקבוצים

שולח

ברכת חזק ואמץ

לממשלת ישראל, לצבא ההגנה לישראל, לתנועת העבודה על כל שלוחותיה, לחברים בקבוצי הספר, בהאחזויות ובישובים החדשים.

תהיה שנת ה־23 של המדינה שנת עליה וגידול, שנת ביצור הבטחון ופתוח המשק, שנת ליכוד וקירוב לבבות, שנת בוא השלום.

גריל־ברביקיו

לבית ולחוץ
זה מה שנחוץ
לבלוי האביב
והקיץ בטבע
עם הגריל
שלנו תהנה
פי שבע

*

פנה ישירות ליצרן:
משה בנטוב,
תל־אביב, רחוב נירים 12 (מול הסינרמה), טלפון 37950

משרד העבודה — אגף הנוער והחינוך המקצועי
משרד הבטחון — התעשיה הצבאית

בית הספר התעשייתי ליד התעשיה הצבאית

התחילה ההרשמה לבית הספר התעשייתי במרחב ירושלים לשנת הלימודים תשל"ב

- תקופת הלימוד 4 שנים
- הלימודים בביה"ס מתחלקים ל:
  א. **הכשרה מקצועית** במגמות: מסגרות מכנית, מכשירנות, חרטות, כרסום והשחזה,
  ב. **לימודים עיוניים** במקצועות: פיסיקה, מתמטיקה, שרטוט, טכנולוגיה, אזרחות, היסטוריה, עברית, אנגלית וכו'.
- בתום הלימודים מקבלים המסיימים תעודת גמר ממשלתית.

מתקבלים תלמידים מסיימי בתי ספר יסודיים, ההרשמה:
א. שרות התעסוקה לנוער — רח' שמעון בן שטח (ירושלים).
ב. ברחוב המלך ג'ורג' 16 חדר מס' 21 בימים ג'—ד', שעות 12.00—14.00.

על הפונים להצטייד בתעודת סיום כתה ז' ותעודת זהות של ההורים.

ביה"ס המרכזי למלונאות

ע"ש אריה אבישר

מודיע על פתיחת

קורס ניהול משק

ב־17.6.71

על המעונינים עד גיל 45 לפנות למזכירות בית־הספר במלון „תדמור" הרצליה ולשכות העבודה של שרות התעסוקה והיחידה להכוונת חיילים משוחררים.

● ההרשמה במזכירות ביה"ס במלון „תדמור" הרצליה דוקא בכל ימות השבוע בין השעות 8.00—16.30, פרט ליום ששי.

מלגות ומענקים למועמדים מתאימים

הנהלת חשבונות

למד במכון

לביא

בעזרת ספרי

לביא

קורסים למתחילים מתקדמים ומשתלמים בהנה"ח

למבוגרים
בוקר וערב
כל 6 שבועות
נפתח קורס חדש
הפתיחה
ב־10.5

ת"א סמולנסקין 7
טלפון 229960

למסירה

סוכנות של מפעל לרהיטי מטבח

לאזור תל־אביב

דרושה חנות (בבעלות או שכירות) בגודל של לפחות 40 מ"ר, באחד הרחובות: בן־יהודה, דיזנגוף, אלנבי, אבן גבירול. השקעה להון חוזר 100 אלף. רווחים מצוינים.

לפנות עם „מטבח אמריקאי", חיפה, ת.ד. 4496 למס' 5472.

חנות במקום מרכזי בחיפה
עם אפשרות להשקעה מרובית
במוכנות פלעדית
לחיפה והצפון
ת.ד. 1081 חיפה

למדינת ישראל,
במלאת כ"ג לתקומתה,
לממשלתה, לצבאה
ולאמנה — אורשת תהלה,
כבוד ויקר על הגדולות
והנפלאות בעבר,
ושפע ברכות לעתיד:
תרום קרנך תמיד
יהי שלום בחילך
שלוה בגבוליך
ושבו בניך אליך!

הסנה — חברה ישראלית לביטוח בע"מ
הראשונה בישראל
בגודלה, מהימנותה ותבניתה

משרד העבודה

אגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית

מרכז לחינוך מקצועי קדם־צבאי — **„אונים"**

נפתחת ההרשמה לקורסים:

הקורס	השכלה	משך הקורס
אלקטרוניקה (שחדות משולבת)	י' כתות לפחות	17 חודשים
מכונאות רכב, בנזין, ודיזל	ח' כתות לפחות	12 חודשים
חשמלאות רכב	ט' כתות לפחות	12 חודשים
מכונאי קירור	ט' כתות לפחות	12 חודשים
תמ"מ (חשמלאות ומכשירנות מטוסים)	י' כתות לפחות	17 חודשים
חצ"ק (חשמלאות ציוד קרקע)	ט' כתות לפחות	17 חודשים
מצ"ק (מכונאות ציוד קרקע)	ט' כתות לפחות	17 חודשים
פחחות רכב	ח' כתות לפחות	12 חודשים
טבחות	ח' כתות לפחות	12 חודשים

המסיימים בהצלחה עוסקים במקצועם בתקופת גיוסם לצה"ל.
מתקבלים נערים מעל לגיל 16.

● פרטים והרשמה, ב„אונים", כפר סבא, רח' הנרייטה סאלד ואצל יועצי התעסוקה בלשכות העבודה לנוער.

מכון אוניברסיטאי לטכנולוגיה חולון

מודיע על

רישום מועמדים

לשנה אקדמית תשל"ב לקראת תואר ראשון

במחלקות:

- ★ הנדסת חשמל - אלקטרוניקה
- ★ הנדסה מיכנית
- ★ הנדסת תעשיה וניהול

טופסי הרשמה אפשר לקבל במזכירות האקדמית של המכון — רחוב גולומב 52, חולון, חדר 406 (קומה ד'), בימים א'—ה' בין השעות 8.00—14.00, וביום ו' 8.00—12.00.

פרטים אפשר לקבל בטלפון 851181.

למעונינים תשלח חוברת הסברה באמצעות הדואר

כתיבה מכונה תלמד ב־12 שעות
בבי"ס למסחר „רימון" ת"א, רח' דיזנגוף 85, טל. 226017
שיטה עיורת — פיקוח ממשלתי

המרכז הישראלי לניהול

יום עיון

„P. E. R. T. לתכנון פרוייקטים ולמעקב אחר ביצועם"

בימים ה' ו'
6, 7 במאי 1971
במלון „אויה" טבריה

פרטים והרשמה בסניפי המי"ל:

ירושלים:	טל' 27341
חיפה:	טל' 40678
תל־אביב:	טל' 257202

לימודים

חינוך על-יסודי · בי"ס לאקסטרנים · בגרות · הנדסאי אלקטרוניקה · פקידות · הטכנאות

לימודים

חינוך על־יסודי · בי"ס לאכסטרנים · בגרות • • • רדיו אלקטרוניקה · פקידות · חשבונאות • • •

מערכות התקשורת משתכללות

גם אנחנו גדלים ומשתכללים

ועוברים ללמוד בשנת הלימודים תשל"ב בקריתנו החדשה והמצוידת במערב ירושלים

מתקבלים תלמידים מסיימי בתי ספר יסודיים ללימוד במסלול 4½ שנתי, תיכון מקצועי עם בגרות וכן ללימוד מקצועי 4 שנתי רגיל.

למקצועות:

טכנאות הטלפון, הטלגרף והאלקטרוניקה

לכתה ב' מתקבלים מסיימי כתה א' של בתי ספר מקצועיים 4 שנתיים. תקופת הלימודים 4—4½ שנים בהתאם למגמה.

ליד המוסד קיימת פנימיה.

ההרשמה לבית הספר ולפנימיה, מתקיימת במשרד בית הספר, דרך חברון, אבו־טור ירושלים, טל' 35202, אוטובוס 6 ו־7.

פרטים בבתי הדואר ובמזכירויות בתי הספר היסודיים.

בית הספר לטכנאי בזק

שליד משרד התקשורת

ללימוד מקצועות הטלפון, הטלגרף והאלקטרוניקה

משרד העבודה

אגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית

מכתב גלוי

לבוגרי בתי"ס יסודיים ולהוריהם

אתם עומדים בפני החלטה חשובה ביותר בבואכם לבחור את דרככם לעתיד. העולם אשר בו יהיה עליכם לעבוד ולחיות הוא עולם של טכנולוגיה ; זה יהיה עולם של בעלי מקצוע.

על כן העתיד הוא לבעל המקצוע המעולה.

אנו מציעים לכם ללמוד מקצוע בבית־ספר תעשייתי, שהוא בית־ספר צמוד למפעלי תעשייה נבחרים בעלי ציוד משוכלל ומדריכים מקצועיים מעולים.

תלמידי ביה"ס התעשייתי הם הנבחרת של לומדי מקצוע. המעולים שבבעלי המקצוע הם חניכי בתי־ספר התעשייתיים.

תלמיד הלומד בבי"ס תעשייתי יודע, כי המפעל מעונין כי הוא ימשיך לעבוד בו, על כן הלימוד בבי"ס תעשייתי מבטיח גם את מקום העבודה בעתיד.
בבית־ספר תעשייתי לומדים מקצועות עיוניים הדרושים למקצוע ולהרחבת השכלה הכללית.

פרטים והרשמה בסניפי אגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית

- בירושלים — מגרש הרוסים, יפו 30
- בתל־אביב — רח' יונה הנביא 13
- בחיפה — רח' העצמאות 82
- בבאר־שבע — מרכז הנגב

וכן בבתי־הספר התעשייתיים לפי הרשימה שלהלן :—

מחוז ירושלים

ביה"ס התעשייתי תע"ש, ת.ד. 1505 ירושלים, טל. 35251 — מסגרות מכנות.
ביה"ס התעשייתי ליד סדנת משטרת ישראל, מחנה אלנבי תלפיות, טל. 45838 — 65837, מכונאות רכב.
ביה"ס התעשייתי ליד פולגת, בהי"ר פולגת — קרית גת, טל. 051/91121 — טכסטיל.
ביה"ס התעשייתי להב מועצת הפועלות, לחב בית שמש — קונפקציה לבנים והלבשה.
ביה"ס התעשייתי אגד, מרכז תלאורזה, רח' ירמיהו, טל. 24465 — מסגרות מרכבים.
ביה"ס התעשייתי מבצע, נזרה, ת.ד. 10, טל. 055/91365 — מסגרות מכנות, נשקות.

מחוז תל־אביב

תע"ש, הקריה רח' ב', תל־אביב, טל. 259322, מסגרות מכניות, טפטורנות — השחזה — חרטות.
תעשיה אוירית, לוד, טל. 971249 — מכונאות מטוסים.
אור אמקור, אזור תעשיה חולון, טל. 845151 — מסגרות מכנית — מבלטנות — חרטות.
אורט ש.ה.ס., אזור התעשיה חולון, טל. 846111 — מסגרות מבנים — חרטות, חשמל תעשייתי.
פורד ת"א, רח' המסגר 43, טל. 33221 — מכונאות רכב.
לילנד ת"א, ד.נ. יהוד, טל. 755793 — מכונאות רכב.
אגד ת"א, חולון אזור התעשיה, טל. 845131 — מכונאות רכב — מסגרות מורכבים.
דן ת"א, רח' ארלוזורוב 14, טל. 233411 — מכונאות רכב.
חמת, חולון, אזור התעשיה, טל. 849111 — מסגרות מכנית.
נצר סירני, באר־יעקב — קבוצ, טל. 961851 — מסגרות מבנים.
אורמת, יבנה אזור התעשיה, טל. 055/95186 — מסגרות מבנים.
טל־רד, לוד, ת.ד. 50, טל. 962381 — חשמל, מסגרות.
שטרן—תומל, מסילת השמואלים 44, ת"א, טל. 34474 — קונפקציה.

מחוז חיפה

כימיקלים ופוספטים, מפרץ חיפה, כביש אתא, ת.ד. 1428, חיפה, טל. 721381 — מסגרות מכנית, אחזקת מפעל.
„צור", אזור התעשיה, ת.ד. 32, נהריה, טל. 921351 — מסגרות מכנית וחרושת כלים.
דן כרמל, רח' יפה נוף 104, כרמל חיפה — מלצרות וטבחות.
„אגד" (מוסך צפון), מפרץ חיפה עיר גנים, טל. 723201 — מכונאות רכב, מסגרות, מרכבים לאוטובוסים.
וולקן, בתי יציקה וולקן בע"מ, ת.ד. 624, חיפה, טל. 721304 — דפסנות יד.

מחוז באר־שבע

בי"ס תעשייתי קמ"ג, ת.ד. 9001, באר־שבע, טל. 5211 — עבוד שבבי, מסגרות אחזקה.
בי"ס תעשייתי שער הנגב אורט, מוסך אזורי הלמי הנגב, טל. 051/94109 — מכונאות רכב, טרקטורים.
בי"ס תעשייתי „טמפו" — „אורט", מפעלי „סנמר" ירוחם, טל. 95101 — מסגרות עבוד שבבי.

מחלקת הפרסום הממשלתית

משרד העבודה / משרד החינוך והתרבות — הועדה לאנרגיה אטומית
המכון הממשלתי להכשרה טכנית — הקריה למחקר גרעיני — נגב
אוניברסיטת הנגב

בית הספר להנדסאים טכנאים - באר־שבע

בשיתוף עם הועדה לאנרגיה אטומית

הקריה למחקר גרעיני נגב

מודיע:

על פתיחת הרשמה

לקורס טכנאי חשמל

- **תנאי קבלה:** מתקבלים בוגרי בתי ספר מקצועיים, תיכוניים או עיוניים, ארבע שנתיים או בעלי תעודות בגרות אקסטרניים.
- **משך הלימודים:** הלימודים יתקיימו בבאר שבע במשך 15 חודשים, כלימודי יום.
- **מילגות:** התלמידים יקבלו מילגות מהקריה למחקר גרעיני נגב במשך כל תקופת הלימודים.
- **פרטים והרשמה:** בביה"ס להנדסאים וטכנאים, רח' בזל 71, ת.ד. 45 באר־שבע, טלפון 3290. בימים א—ה בין השעות 08.00—13.00, בימים א' ג' ה' גם בין השעות 17.00—20.00. ביום ו' אין קבלת קהל.
- **מועד פתיחה משוער:** חודש יולי 1971.
- **להרשמה יש להביא:**
  א. תעודות המעידות על השכלה מתאימה.
  ב. פנקס מילואים.
  ג. 3 תמונות.
  ד. 30.— ל"י דמי הרשמה.
- **תואר וזכויות** — עם גמר הלימודים ועמידה בהצלחה בבחינות הפנימיות, בחינות הגמר החיצוניות ועבודת הגמר, יוענק למסיימים התואר „טכנאי". תעודה כנ"ל מקנה לבעליה הזכות להמשיך בלימודיו לקראת התואר „הנדסאי" באשר זמן לימודיו כ„טכנאי" יחשב לו כנקודות זכות.

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל

המדור ללמודי חוץ

מודיע על פתיחת קורס ערב שנתי

בתל־אביב

ניהול אחזקה

הקורס מיועד לסגל טכני ומנהלי בכיר.

מועד פתיחת הקורס: יום ב' 10.5.71.

קטלוג, פרטים והרשמה: הטכניון, רח' ליסין 14, תל־אביב, טלפון 268126.

כתיבה במכונה תלמדו ב־24 שעות בבי"ס לקצרנות „ריבנר", ת"א, רח' דיזנגוף 85, טל. 226017. שיטה עיוורת. פיקוח ממשלתי

אולפן עקיבא

מרכז ללמוד השפה והתרבות העברית נתניה

משרד החינוך והתרבות
המחלקה להנחלת הלשון

כתיב נכון

16.5.1971

קורס בן 4 שבועות ליודעי עברית הזקוקים לשפור הכתיב.

- ✱ שפור ההבעה בכתב ובע"פ.
- ✱ נסוח מכתבים ודו"חות.
- ✱ עיון בפרקי ספרות עברית ותנ"ך.

הקורס מתקיים בתנאי פנימיה, תושבי נתניה והסביבה מתקבלים גם כתלמידים אקסטרנים.

פרטים והרשמה: אולפן עקיבא, מרכז ללמוד השפה והתרבות העברית, חבצלת השרון ע"י נתניה, טלפון: 053-23947, 053-24506.

מישלב מכון ישראלי להשכלה

ליד המרכז לתרבות ולחינוך
ויצמן 53, ת"א, ת.ד. 373

נמשכת ההרשמה לכיתות בוקר חדשות

למבוגרים

בגרות ומוקדמות

למועדים אוקטובר - 71, אפריל - 72

הקורס מיועד לאחיות, עצמאיים, מדריכי נוער, נהגים, אנשי כוחות הבטחון, משוחררי צה"ל, עקרות בית ולעובדים במשמרות המעדיפים לימודים בשעות הבוקר.

פרטים והרשמה:
תל־אביב: מישלב, רח' וייצמן 53, ת"א, 10—1, 5—7, טל' 9—263185
חיפה: מישלב, החלוץ 49, בשעות 8—10, 4—6, פרט לימי ג', ו'.

לימודים

והיו משיאין משואות

תריסר עולים, נציגי גלויות ערב, צפון־אפריקה ויהדות הזעקה ישיאו הערב בהר־הרצל את משואת העצמאות לציון מלאת 23 שנה לעצמאות ישראל. לרובם תהיה זו הפעם הראשונה לחגוג את החג בישראל, אחר שבעבר היה עליהם לחגוג אותו במחתרת

משואת הזדהות עם אסירי ציון בכלא

אלכסנדר בלבנוב !"

"כן !"

"מדוע אתה רוצה לנסוע לישראל ?"

"אני יהודי. אני רוצה לנסוע הביתה !"

"אלכסנדר בלבנוב ! אתה קרס בל רוסי. אתה נולדת במוסקבה, בירת רוסיה הגדולה, כבן המהפכה הבולשביקית, במשטר קומוניסטי, שאיננו יודע הפליה בין לאומים וגזעים. אתה חניך הקומסומול. סיימת את האוניברסיטה של למונוסוב כפיסיקאי מצטיין, ונתקבלת לעבודה חשובה במכון לפיסיקה גרעינית. אשתך סיימה לימודיה כביולוגית מצטיינת. יש לך שני ילדים חמודים שלא חסר להם דבר. מה לך ולנסיעה לארץ קפיטליסטית זרה, שבה שורדים רעב ומצוקה, שקברניטיה מחרחרי מלחמה הרפתקאים בעזרת נשק אמריקני את שאיפת הדופש של עמים שכנים. מקומך — כאן".

"אני רוצה לנסוע הביתה אל בני עמי הקוראים לי לשוב לי מולדת העתיקה שלנו. אני... אלכסנדר בלבנוב... אני... יהודי אני... בין שתרצו ובין שלא תרצו. אני רוצה להיות יהודי חופשי, תודה לכם של הכנסת האורחים".

"...אני אלכסנדר בלבנוב מתכבד להדליק משואה זו לכבוד יום העצמאות של מדינת ישראל, כאן על הר הרצל בירושלים הבירה..."

אלכסנדר בלבנוב איננו מתונן בכושר ריטורי, אך אילו ניתן לו, היה מוסיף במעמד זה נאום קצר, שהנה תמציה הדברים שהשמיע באוזנינו, ערב יציאתו לירושלים, כדי להדליק את המשואה בטקס הגדול שיתקיים הערב בהר־הרצל:

"...אינני יודע מדוע בחרתם דוקא בי, ומה פעלתי על שמגיע בחלקי הכבוד הגדול הזה. אני בסך הכל בן 39 ומעולם לא דחיתי עסקן. גם לא הייתי פעיל במיוחד למען הרעיון הציוני, כאשר הוקמה מדינת ישראל, הייתי תלמיד גימנסיה בן 16 במוסקבה. בבית לא דיברו הרבה על יהדות. ובכל זאת — במבט לאחור — אני יכול לומר, שאני גדלתי בלבי הניצוץ הראשון. היהודים מקיימים כדינת, משמע — זה ניצן רציני. מי אני אלכסנדר בלבנוב, ואן מובילה דרכי ?

השנים חלפות כידוע מהר מאד. סיימתי את לימודי בגימנסיה ונרשמתי לאוניברסיטה במוסקבה. הייתי תלמיד יהודי בין 450 התלמידים אחרים, רובם — רוסים. סיימתי את לימודי האוניברסיטה ונתקבלתי לעבודה כפיסיקאי במכון שליד האוניברסיטה שבו עבדתי 7 שנים. בעבודה לא הרגשתי במיוחד באנטישמיות. גם מנהל המחלקה שלי, היה יהודי. אבל ברחוב, המצב היה שונה. לא פעם אמרו לי, כאשר הרגישו שאני יהודי: "הנה זו הממשלה שלכם" — והצביעו לעבר מגדלי הקרמלין והיהודים...

ואז פרצה מלחמת ששת הימים ונדלק בלבי הניצוץ השני. אולם חלפו עוד כמה שנים, עד שהגמילה ההחלטה הסופית. למדתי את התנ"ך וגיליתי עולם חדש, שלא ידעתיו מקודם. שאלתי שאלות, חקרתי ודרשתי, עד שהגיעה דעתי לרעיוני שאנחנו נוסעים לישראל יהי מה.

לפני 7 חודשים הגשתי בקשה לעזוב את רוסיה. קראו לי לבירור, אך נשארתי איתן בדעתי. למחרת פיטרו אותי מן העבודה. חברי לעבודה אמרו לי: "אתה עושה את השגיאה הגדולה ביותר של חייך". אך, אני ידעתי שאין לי דרך אחרת. 7 חודשים חיכיתי להיתר יציאה. למזלנו המשיכה רעייתי לעבוד, עד 5 ימים לפני נסיעתנו. ועכשיו אנחנו כאן. בתי הגדולה, בת 16, נמצאת באולפן בקיבוץ, בני הקטן, בן 7, נמצא אתנו כאן, בבאר־שבע, במרכז הקליטה, וכבר החל לדבר מילים ראשונות בעברית.

לו היו שואלים לדעתי, הייתי אומר שאת המשואות על הר הרצל בירושלים צריכים להדליק אותם יהודים היושבים בבתי סוהר ובמחנות עבודה ברוסיה בגלל מלחמתם על הזכות להיות יהודים; את המשואות צריכים היו להדליק אותם יהודים שלחמו וסבלו בגלל פעילותם. להם מגיע הכבוד הזה, בפיצוי על מה שעבר עליהם.

אך, מאחר שזה בלתי אפשרי לפי שעה, אני מוכן לראות את עצמי כשליח שלהם. אני רוצה להודות על קבלת הפנים החמה שזכינו לה בבואנו הביתה. אך, חובה עלינו לזכור בלילה זה, שהם עדיין נשארו שם, באחים וברחוקים, ומוטלת עלינו החובה הקדושה לעשות הכל כדי להחזירם הביתה, למען יוכלו גם הם להדליק את המשואה שלהם, פה בירושלים..."

שלמה גבעון

אלכסנדר בלבנוב

בזכות הפעילות הציונית

חנה בניטה

מדוע דוקא אני ?" — זאת היתה השאלה הראשונה ששאלה חנה (רולנד) בניטה, כאשר נמסר לה כי נבחרה על ידי התאחדות עולי צפון אפריקה לייצגם בטקס הדלקת המשואות, ערב יום העצמאות.

להגה ("זה שמי בארץ, אבל כולם קוראים לי רולנד"), לא ברור מדוע זכתה בכבוד זה. אך בני משפחתה של העולה החדשה, הנמצאת זה חדשים בארץ, סבורים כי יתכן והזכות להדליק אחת המשואות — בשם עולי צפון אפריקה — נפלה בחלקה של חנה, בזכות הפעילות הציונית, שלה ושל בני משפחתה, בפאריס.

אל "ציר האורות" הגיעו חנה (34), בעלה אדולף ובני משפחתם לפני כשמונה שנים, לאחר שהחליטו לנטוש את אלג'יר. בפאריס התפרנסה המשפחה בעיקר מעסקי מלונאות — תחום בו עסקו גם הוריה של חנה וגם בעלה — ובמקצת גם בעסקי מלבושים. חנה עצמה עבדה בבית המלון שנוהל בידי הוריה ובעלה, ופעלה — בשעות הפנאי שלה — במועדון יהודי, שסייע רבות לאנשים מבוגרים. משפחתה היתה פעילה בעניני ציונות ועליה. וכתוצאה מכך אף הושלכו פעם הירים לבלא לשביעות אחרים.

הבן לא זקוק לאולפן

מחשבה על עליה לישראל החלו מקננות בלב משפחת בניטה כשנה לפני מלחמת ששת הימים, אך על שבוצע הרעיון, הלכה לנו, חלפו ארבע שנים. עתה, שוהה המשפחה במרכז הקליטה במבשרת ציון, שליד הקסטל; ובבית הדו־משפחתי הקטן, שקירותיו החיצוניים מצופים בלוחות־שיש, שוקדים בני הזוג בניטה על הבנת שיעורי־הבית, שניתנו להם עלידי מורתם באולפן. בנם אריק (אלף סגולה) — שחגג את בר־המצווה שלו, לפני כחודש, ליד הכותל המערבי — אינו זקוק לאולפן, והוא לומד בכיתה ח' בבית־הספר היסודי ברמת־אשכול בבירה.

בעוד חדשים אחדים תעתיק חנה בניטה את מגוריה לדירת־קבע בבירה, כנראה בשכונת רמת־אשכול. הכניסה לדירה והבטחת מקום לימודים מיידי לשלושת הילדים, עומדים בראש מעיינותם של חנה ובעלה; ורק לאחר מכן, ולאחר שישתלטו על השפה העברית, יחפשו לעצמם תעסוקה הולמת. בעקבות הזוג רולנד ואדולף בניטה, יעלו, כנראה, ארצה גם רבים מבני משפחתם.

בינתיים, מלאה הנה התפעלות מתנאי הדיור, מהשירותים ומהיחס, להם זכו במרכז־הקליטה. "לא ידענו כי נמצא במרכז־הקליטה את כל הדרוש לנו, האפילו כוסות ומזלגות", אומר אדולף בניטה, ואשתו מוסיפה בהתלהבות: "אני מקווה שלכל העולים החדשים יהיה טוב כמו לנו, וכי כולם יהיו מאושרים כמונו".

"אינני יודעת מדוע בחרו דווקא בי, כדי לייצג את עולי צפון־אפריקה", חוזרת ואומרת חנה בניטה, דקת־הגוף, החובשת לעיניה משקפים הנתונים במסגרת דקיקה ומוזהבת, "אבל אני יודעת שזכיתי בכבוד, ובאמת, כבוד כזה אחרי חדשים בארץ".

יחיאל לימור

שלהבתה של יהדות הזעקה

כאשר יעלה הערב ד"ר מאיר גלפונד, הרופא ממוסקבה, להדליק את המשואה בהר הרצל, במעמד נשיא ישראל, הוא ירצה לבטא את המיפנה ההיסטורי שמשואת יהודי ברית המועצות נושאת בשלהבתה: לא עוד יהדות הדממה. הפעם זו שלהבתה של יהדות הזעקה.

ד"ר גלפונד, גבר צנום ונעים סבר, שאת העברית שבפיו למד בתקופת היותו אסיר־ציון, בארץ גזירת גידחה, הגיע לישראל לפני כשעלה סחודש ימים, עם אשתו מרינה, ועם הבת, סיסולה, בת שמונה וחצי. עוד ב־24 בפברואר השתתף ד"ר גלפונד בגל הראשון של ההפגנות היהודיות שנערכו ליד הסוביט העליון במוסקבה. הוא לא העלה אז על דעתו, אפילו בחלום, כי לא יחלפו שבועיים ימים עד שירד עם משפחתו בכבש "אל על" בלוד, ויגיע עד למעמד המהמם של קבלת הפנים לקבוצת העולים, שנערכה לאש הממשלה גולדה מאיר.

האם הופתע עתה בקבלו את ההזמנה ליטול חלק, במעמד המלכתי המכובד בהר־הרצל ? "כן ודאי כן, הגיב ד"ר גלפונד, "הייתי מופתע ומרוגש, כי זוהי זכות נדירה ! אינני יודע מדוע זה מגיע לי ולא לעולה אחר בכל מקום, בטוחני, כך הוסיף, כי זהו ביטוי של כבוד למאבקם של יהודי ברית־המועצות"...

על המזנון, בדירת האולפן של המשפחה, ניצב גוש של אבן־גיר שחורה, שבה חקוקה מנורה, דמויות מגזירות, הבולטת שבתגלו בחפירות בארץ־ישראל. בתחתיתה של האבן חקוקות בעברית המלים: "אם אין אני לי מי לי". זהו כיום סיסמת מאבקם של יהודי ברית המועצות — הסביר ד"ר גלפונד. את מנורת־האבן ועוד שתי חנוכיות — אחת עשויה מעץ והשניה מברונזה — הוא הביא עמו מן מוסקבה. "קיבלתים במתנה, לפני ההגירה, משלושה חברים שלי שנשארו שם. הם ממתינים עתה להיתרי יציאה, ואת המתנות התקינו במו ידיהם"...

פעילות ציונית במחתרת

את ראשית חינוכו הציוני קיבל ד"ר מאיר גלפונד בעיירת מולדתו זמירינקה — אותה זמירינקה הנזכרת פעמיים כה לבית ביצירותיהם של סופרים ומשוררים עבריים מן "הקבוצה האדריכלאית". במלחמת העולם השניה נגלתה המשפחה מפני הגרמנים לדרום אוראל, שם עבר מאיר שלוש שנים וחצי בקולחוז נידח. כשחזרו לזמירינקה, אחר המלחמה, המשיך את לימודיו בבית־הספר. באותה תקופה מייסדים הוא וחבריו חוג רעיוני־ציוני ומפרסמים עלונים מחתרתיים באידיש וברוסית. מה נכתב באותם העלונים ?

"כתבנו" — נזכר ד"ר גלפונד — "כי ארץ־ישראל היא המולדה ההיסטורית של העם היהודי, ואין מקלט אחר מלבד ארץ־ישראל". החוג הרעיוני התרחב והתפשט מזמירינקה לקיוב ולויניצה. פעילות ציונית מחתרתית זו הביאה למעצרם של גלפונד ועוד 11 מחבריו, בשנת 1949. הוא היה אז כבן 18. הקבוצה הוגלתה, ללא משפט, למחנה ריכוז בירכתי צפון, באזור הקרח הנצחי שם היה עליהם לרצות את עונש עשר שנים המיועד. "אני עדיין זוכר את המספר שלי במחנה הריכוז — 4 ו. 515. המספר היה טבוע על המכנסיים והחולצה" — מספר ד"ר גלפונד.

במחנה הריכוז — הוסיף — קיבלתי חינוך ציוני אינטנסיבי. היתה שם פעילות ציונית. בין האסירים במחנה היו לנו מורים, שלימדו אותנו עברית והיסטוריה של הציונות. בוודאי, לא היו ספרים ולא מחברות, הכל מהראש, הכל מהזכרון !...

עבודה קשה במכרות, ונפקויות אחרים. מאיר גלפונד חלה כעבור שנה, ירד במשקל, שלחו אותו לבית־חולים, וכאן עבד בבית חולים זה כאח.

*

עם מותו של סטאלין, בשנת 1954, הוזן גלפונד וחבריו עם השחררים ממחנות הריכוז. ליתן שנאסר עליו לגור בעיר גדולה, הוא נדד לקאזאחסטאן, עבד שם כאח־רחמן בבית־חולים והתחיל ללמוד רפואה. את לימודי הרפואה עלה השלים במוסקבה, אליה הגיע בשנת 1959. לאחר מכן החל עובד כרופא, תחילה ברפואה פוסקנאית, ולאחר מכן בקליניקה של בית־חולים, שם שרת עד לעלייתו לישראל. גם במוסקבה, שם ההנחות במיוחד במתנות לב, המשיך ד"ר גלפונד ללמוד עברית באולפנים מחתרתיים, הוא ואשתו, ילידת מוסקבה, האשה הוא מהנדסת־חשמל, לפי מקצועה.

קישון — ברוסית...

היא קרא ספרות רבה על ישראל, משוכפלת במכונת־כתיבה, העוברת במוסקבה מיד ליד. כך קרא על החיים בקיבוצים, על מלחמת השחרור ועל מערכות סיני ששת הימים. "אפילו את קישון קראתי ברוסית, מודפס במכונת־כתיבה".

כן, על עליה לארץ־ישראל התחיל חולם עוד באותם הימים שעסק בפעילות ציונית בעיירתו, בזמירינקה. אך למעשה, הגיש את הבקשה להיתר יציאה בחודש נובמבר שעבר. בפברואר נמסרה לו הודעה בטלפון על דחיית בקשתו. ואז נערכה ההפגנה הראשונה בסוביט העליון, שבה לקחו חלק הוא ושלושת חבריו. בעקבות אותה הפגנה קיבל הוא את היתר היציאה ואילו שלושת חבריו לא קיבלו. הם נשארו שם. זה הטעם שמחתו של ד"ר מאיר גלפונד לא תהיה שלימה כל עוד חבריו למאבק לא יהיו יחד עמו כאן...

ג. שדוני

ד"ר מאיר גלפונד

כאשר הראש מורם — לא חשוב הכסף

כשאדליק את המשואה בהר־הרצל, אתפלל לדבר אחד — שיהיה שלום בארץ" — אומר יוסף ג'מאל בן ה־54. אך מיד הוא מוסיף, וצערו ניכר: "אך לצערי איני יכול לומר שאני מאמין בשלום. אולי בנך יזכה לראותו, אני לא. הערבים אינם רוצים בו, גם אם יחתמו פעם על הסכם, איני מאמין לחתימתם".

הוא מכיר היטב את הערבים. הוא נולד, גדל וחי ביניהם עד לפני 8 חדשים, עת הגיע ארצה. את מרבית תקופת חייו עשה בסוריה, שבה נולד. ב־1949, לאחר מלחמת השחרור בארץ־ישראל, עבר ללבנון, שם התגורר מאז.

חלום בן 27 שנים

הוא מספר: "עבדתי בחאלב, עיר הולדתי, כמורה לערבית בבית־הספר "אליאנס". כשעובר הצרפתים את סוריה נסגר בית־הספר והתחלתי לעבוד כקופאי במשרד ממשלתי. אך ב־1948, בעת מלחמת השחרור, סולקתי מעבודתי. ברחתי ללבנון והתחלתי לעבוד שם בבית הספר "אליאנס", שם המשכתי בכך עד צאתי את המדינה".

חלום העליה לארץ־ישראל ניצת לראשונה בליבו של יוסף ג'מאל לפני 27 שנים. "באתי אז עם תלמידי מחאלב למכביה בארץ, שוהינו כחדשיים וחצי בה לתוכות. אחי כבר היו אז בארץ ועלתה גם בי המחשבה להשאר כאן ולעבוד כמורה. אך הציעו לי אז משרות כשיכים ביתחים, שעה ששם, בסוריה, הייתי מורה בעיר גדולה, הנחתי לשם תוך תקוה לשוב ולעלות לאחר זמן".

"לאחר זמן" זה היה לשנות דור. בינתיים נולדו הילדים, ארבעה במספר, שני בנים ושתי בנות. "החיים בלבנון, אם לומר את האמת, היו טובים למדי. אפילו בימים ה"חמים" של מלחמת ששת הימים והביקור של הצנחנים הישראליים בנמל התעופה של ביירות, לא פגעו ביהודים" — מספר מר ג'מאל.

צבורים לכל דבר

"היו חמושי מוח מיסלמים ד אנשי ארגוני חבלה שרצו וניסו להתנכל ליהודים" — מתכנת רעיהו — "פה ושם אף הצליחו במעשהו, אך המשלטונות שמרו ושומרים על שכונת היהודים. הם אינם רוצים "צרות" עם ישראל, כנראה".

אולם כשבגרו הבן הבכור והבת, החליט יוסף ג'מאל, כי עתידם רק בישראל. הוא שלח אותם כחלוצים לפני המשפחה, לפני כשנתיים. ושנה אחריהם יצאה המשפחה כולה מלבנון והגיעה לישראל. הבן, הבראה ומשמע כצבר לכל דבר, לומד עתה בתסטיקה בשנה א' באוניברסיטת תל־אביב והבת משלימה את לימודי הבנות בכיתה השטינית המיוחדת לילדי עולים דוברי צרפתית בצרצות. שני הילדים האחרים הם תלמידי בית הספר היסודי בשכונת רמת הנשיא בבת־ים.

לצבא — אב יהיה צורך

יוסף ג'מאל עצמו, גבה־קומה, בעל חזות אצילית נאורה זיכנו שליו ובינוה, עובד עתה כקופאי בבנק, עבודת ההוראה, בה עסק כ־32 שנה — הוא מודה בגילוי לב — במאכה עליו קצת. היה רוצה לעבוד במשרד הבטחון, שם לדעתו, יוכל להועיל יותר, או אולי במשרד ממשלתי אחר, אך ברור לו כי לשם כך עליו להמתין תקופה מסוימת — "עד שילמד אותי היטב"...

אם כי אינו מרוצה ממשכורתו, אינו מתלונן. "אני מרוצה, מרוצה מאד מהצעד שעשיתי בעלייתי ארצה" — הוא חוזר ומדגיש, "טוב לנו מאד פה ואנו שמחים. עם בלבנון התביישנו לומר שאנו יהודים, כאן אנו גאים להרגיש שאנו יהודים. הראש מורם, זה העיקר. מה חשוב הכסף".

וכשבנו הבכור ייצא בחופשת הקיץ לראשונה לשירות בצה"ל כמתנדב, לא יהיה גבול לגאוות האב. "אסתובב אז זקוף וגאה. ואם יהיה צורך, אלך גם אני לצבא".

אברהם תירוש

יוסף ג'מאל

(המשך בעמוד הבא) ←

— ...והיו משיאין משואות —

„בגרוזיה יש יהודים גאים וחזקים בלב"

בן-ציון יעקבשווילי

מסיבה חשאית אחת לפחות, לכבוד יום העצמאות של ישראל, נערכה אשתקד בבית יהודי בטיבליסי, בירת הרפובליקה הגרוזינית שבמרום ברית המועצות. בני משפחת בן-ציון יעקבשווילי, היטיבו לבם במומתקים ובוודקה, ושרו בעברית זמירות של בטיחה לגאולה מסידור התפילה ומההגדה של פסח. לאחר שביום הקודם — יום הזכרון — הדליקו נרות ואמרו.

על צלחת הגרמופון סובב לו תקליט שירים ישראליים וכולם החזיקו אחריו בשירת „לשנה הבאה בירושלים" — „ירושלים של זהב". רצה הגורל והם בירושלים. ליתר דיוק במרכז הקליטה בכרמיאל. לירושלים הוזמן אבא בן-ציון להדליק משואה על הר הרצל.

„לפני שנה לא היו לנו, לגאורגיה, סיבות רבות לשמחה. בקשתו לעלות לישראל אשר הגיש שנתיים קודם לכן, לא אושרה ולא נדחתה. אותו הדיחו מעבודתו כמהנדס הקלטות ואפילו במקצועו השני — כלכלן — סרבו להעניק לו עבודה, כעונש. גזרו עליו חרפת רעב. הוא יסבול אותה בדומיה, „אכלו" בשקט את רכושו שנמכר בהדרגה, „הייתי מוכן לשבת כך עד סוף חיי" — אמר. ושב כתב על „המכתב לגולדה". כשם השלטונות הסובייטיים גבר כאשר נתפרסם בעולם המכתב שהופנה לגולדה מאיר ובו נתבקשה לסייע לעלייתן של י"ח משפחות יהודיות מגרוזיה. בן-ציון יעקבשווילי היה אחד החותמים. כעבור חודשיים הורשו לו לצאת. כיצד ארגנו את החתימות? על שאלה זו ודומות לה הוא מסרב לענות. עדיין יושבים יהודים בגרוזיה „והם לא מרשים לי לספר" — הוא מחייך מתוך מסתורין. דבר אחד מדגיש: „רציתי לצאת מן היום שהתחתמה רוסיה על מגילת זכויות האדם של האו"ם, על כן לא פחדתי גם לחתום על המכתב, למרות שידעתי כי צפויות לי צרות. בסך הכל ביקשתי את מה שמגיע לנו".

בן 56, אלמן ואב לשני בנים מבוגרים ובת בת 14, גדל בן-ציון במשפחה יהודית שומרת מסורת. היא לא היתה שונה מרוב המשפחות היהודיות בגרוזיה, ברפובליקה זו שבהרי הקווקז, לא הצרו השלטונות את צעדי היהודים ולא סגרו בתי כנסת, למרות שהללו הפגינו אדישות כלפי ממשלת ברה"מ והמפלגה הקומוניסטית. חזקה היתה עליהם חוקת המדינה שקבעה חופש דת. „היהודים בגרוזיה חזקים" — הוא מתפאר — „לא בשרירים כמו בלב. הם אמיצים. לעולם לא היו נותנים שיסגרו להם אפילו בית כנסת אחד. לו כל יהודי בריה"מ היו כמותנו הגרוזינים, לא היתה הממשלה מצליחה להתנכל להם".

מעולם לא התנגש עם השלטונות. לא נקרא לחקירה ולא ישב בבית סוהר. בביתו שלו נהנה מכל טוב. מדוע אם כן שאף לעלות לישראל? „מפני שאני יהודי" — מחסל בן ציון יעקבשווילי את השאלה.

ליהודי היה מוכן לכות בגוריזה ולא לבטל את הבקשה לרשיון עליה שעלתה לו בפרנסתו. שלוש שנים „אכלו" את רכושם כדי להתקיים, וכאשר זכה ערב פסח בדרכון לישראל, כבר לא נותר לו הרבה מה למכור.

צבי לביא

אני מחכה ליום בו אתחיל לשלם מסים...

פרופ' יעקב עדס

טענות על טיפול כושל ועל מחדלי מערכת הקליטה שלנו, נשמעים לעיתים קרובות מפי עולים חדשים. על רקע זה נעים לשמוע שיר-הלל לקליטה, כפי שהוא מושמע מפי פרופסור יעקב (ז'אק) עדס, שייצג את עולי לבנון, בטקס הדלקת המשואות בערב יום העצמאות.

„כאשר אדם מגיע למדינה חדשה, שאת שפתה אינו יודע, יש לו קשיים רבים", אומר פרופ' עדס, שהיה מרצה לרוקחות בפקולטה לרפואה באוניברסיטה הצרפתית בביירות, „אבל כאן, במדינת ישראל, הביאו אותי ישר למרכז-קליטה בירושלים, וסייעו לי במציאת דיור ועבודה, כך שממש לא היו בעיות". את מלוא התפעלותו מקליטתו „החלקה" והמהירה בארץ הביע פרופ' עדס בשיר שכתב עם סיום לימודיו באולפן — פרי ביכורים בשפה העברית.

לפרופ' יעקב עדס (52) לא בהירה הסיבה מדוע נבחר לייצג את עולי לבנון. „אולי המליץ עלי חבר שלי שלמד יחד אתי בבית"ס „אליאנס" בביירות, לפני עשרות שנים, ואולי בדרך כי משום שהייתי חבר ועד העדה היהודית בלבנון", הוא מהרהר בקול רם ומוסיף: „כאשר הודיעו לי על בחירתי הופתעתי והתרגשתי מן הכבוד". הטקס בו ישתתף הערב, יהיה גם הטקס הראשון של הדלקת המשואות שבו צופה פרופ' עדס, למרות שהגיע ארצה לפני כשנה ורבע; „אך בשנה שעברה, ביום העצמאות, שכבתי במיטה עם חום גבוה".

העליה לישראל של פרופסור עדס — העובד כמנהל מדור במכון לביקורת ולתקנים של משרד הבריאות — נעשתה בעקיפין. „החלטנו לעזוב את לבנון ולעבור לקנדה, מתוך שהתעשתנו לגורלנו, כיהודים, אם נשאר בביירות", מגלה פרופ' עדס. חששות אלה התגברו, לנוכח המצב הכלכלי המשופר והקשרים ההדוקים המשותפים עם נוצרים ומוסלמים, בתקופת מלחמת ששת הימים, כאשר נאלצה המשפחה לנוס מביירות. „ההמון צעק שכל היהודים ימותו, ואנו ברחנו לכפר בוצרי בהרים, ובו שהינו ימים אחדים", נזכר הרוקח-העולה.

השהות בת החדשים הספורים בקנדה, הבהירה לפרופ' עדס כי לא זה מקומו. אז החליט לעלות ארצה. „וברגע שירדתי מן המטוס בלוד הרגשתי כי זה מקומי. פתאום חשתי שמתמיד הייתי בעצם ציוני, מבלי לחוש בכך, ואולי סייע לכך החינוך היהודי-ציוני שקבלתי בילדותי".

בין החפצים שהביאה עימה משפחת עדס בבואה ארצה, היה גם ספר תורה מעוטר, שנכתב בידי סבו של פרופ' עדס. את ספר התורה הזה הוא מתכוון למסור, בשבועות הקרובים, לתשורה לבית-הכנסת בשכונת רמת-אשכול בבירה, בה הוא מתגורר.

פרופ' עדס, המבקש להיות ישראלי לכל דבר — משתדל להקפיד על דיבורו בשפה העברית. כך, למשל, הודיע לפני כחודש לעובדי המעבדה בה הוא עובד, ואשר דיברו עימו צרפתית: „די, מהיום נדבר רק עברית"; ואמנם, הוא עומד בדיבורו, ואף החל ללמוד עברית-למתקדמים, בקורס-ערב מיוחד לעולים.

„אני מחכה לשנה הבאה", אומר פרופ' עדס בחיוך רחב, ולנוכח התהייה המסתמנת על פני השומע, הוא ממהר להסביר: „בשנה הבאה אתחיל לשלם מסים, כמו כולם, ואז אהיה ממש אזרח ישראלי לכל דבר"...

יחיאל לימור

העליה מלוב נמשכת שש שנים

אילה זוארץ

לפני למעלה משש שנים החלה „נסיעתה" של משפחת זוארץ מלוב לישראל, לפני כחצי שנה נסתיימה. כשתדליק אילה, בת ה-21, את משואת יום העצמאות, תצרף לכך תפילת הודיה חרישית, על כי משפחתה באה אל המנוחה ואל הנחלה.

הנסיעה לישראל החלה ב-1964. האם עם שבעה מילדיה, ואילה בתוכם, יצאו לאיטליה, בדרכם לארץ ישראל. אך את אבי המשפחה ואת הבן הבכור עיכבו. אף נטלו מן האב את דרכונו והאשימוהו בציונות.

המשפחה התיישבה באיטליה כשנתיים, ואילה עסקה בספרות נשים כדי לעזור בפרנסת האם והילדים. משלא ניתן לאב ולבן הבכור לצאת, שבה האם עם הילדים ללוב, שם עסק האב במסחר רהיטים. אילה, שלימודיה נשתבשו עקב טילטולי המשפחה, לא שבה עוד אל בית-הספר.

כשפרצה מלחמת ששת הימים, היתה אילה זוארץ עם אמה ואחיה בטוניס, אצל קרובי משפחה. בשבוע המלחמה לא העזו לנסות להגיע לטריפולי, כשעבר לאחר שבוע, לא מצאו איש מן המשפחה בבית.

מספרת אילה: „כשחזרנו, לא ראינו יהודים ברחובות טריפולי עירנו. חנויות של יהודים היו שרופות ובתי יהודים נפגעו. גם בית הכנסת נשרף. אחר כך סיפרו לנו שהמוסלמים הרגו שתי משפחות יהודיות.

„בביתנו לא מצאנו איש והיינו מודאגים מאד. הדירה שלנו נפגעה מעט שהרצפה בחנויות שבקומת הקרקע של הבית. נאמר לנו שכל היהודים נלקחו על ידי השלטונות למחנה סגור, בעיקר כדי להגן עליהם מפני פורעים מוסלמים. הלכנו לשם. מצאנו במחנה רק את אחותי ששהתה בפרוץ המלחמה אצל חברים ונשלחה אתם למחנה.

הרכוש לא הוחזר

„לאחר שלושה ימים יצאה אמי לחפש את המשפחה. היא מצאה אותם אצל בעל-הבית שלנו וכל המשפחה חזרה אל המחנה".

כחודש שהו במחנה והדבר לא עבר. ביולי 1967 ניתן להם היתר לעזוב את המדינה ועם בגדיהם לגופם בלבד נסעו לאיטליה, בלב השאירו רכוש, אדמות ובתים וקיוו שיוכלו עוד לממש חלק ממנו. משום כך המתינו באיטליה ולא נסעו מיד לישראל. ואכן, לאחר זמן ניתן לאם המשפחה, כמו ליהודים אחרים שיצאו לאיטליה, לחזור ללוב כדי לנסות למכור את הרכוש. אך תוך כדי שהותה שם, שוב נשתנתה המדיניות ולא רק שלא הצליחה במשימתה, אלא שעיכבו בה שם כחצי שנה, עד שהצליחה לשוב ולהתאחד עם משפחתה באיטליה.

לפני כחצי שנה עלתה סוף סוף משפחת זוארץ לישראל — האב, האם, שלוש בנות ושני בנים. שני בנים אחרים נשארו באיטליה ובן אחד נסע לארה"ב.

נציגת יהדות לוב

האב עדיין לא סודר בעבודה. הוא נשלח ל„עבודה שחורה" במטבח של קופת חולים ולא עמד בה. היה רוצה להקלט בתעשיה, אך הוא עדיין לומד. גם אילה אינה עובדת: היא לומדת עברית באולפן-ערב ומבקשת עצה לעבוד במקצועה כספרית.

אך היום אינה נותנת לדאגות הקטנות להעיב על שמחתה ועל גאוותה, כי היא, אילה זוארץ, נבחרה להדליק את המשואה כנציגת יהדות לוב.

אברהם תירוש

חגיגת יום העצמאות ביער חארקוב

חיים ספיבקובסקי

„אילו ביקשו ממני פירוש למלה פלא, הייתי עונה כך: ישראל — ואני בישראל — זה הפלא של גורלי", — אומר חיים ספיבקובסקי כממלמל אל עצמו, ומיד הוא מתלהט ומוסיף: „כאשר נאמר לי שנבחרתי להיות בין אלה שידליקו את המשואה בהר הרצל, והסבירו לי את משמעות הדבר, החלו עיני לדמוע, חשתי כי בגורלי נפל לי לחדש את מסורת הדורות שממנה נותקה בזדון יהדות ברית המועצות".

מסכת חייו של חיים ספיבקובסקי מגלמת בתוכה את מאבק הגבורה, הסבל והכיסופים של יהדות ברית-המועצות. עתה יושב הוא במרכז הקליטה בחיפה, עם אשתו ובנו בן החמש. חלום חייו התגשם בחודש מארס השנה — עת הגיע לישראל.

השומרים הסתלקו

„תאר לעצמך" — הוא נזכר — „ביום העצמאות בשנה שעברה, הזמינו אותי חברי לבוא ממוסקווה ולחגוג אתם את יום העצמאות בחארקוב. התכנסנו כ-100 איש ביער ובילינו את היום בשירה ובמחולות. שרנו שירים עבריים, וצלינו שישליק. שני שוטרים הופיעו לפתע. אך חזרו כלעומת שבאו. יתכן שלא רצו להתגרות ב-100 יהודים גאים ובני חורין. אמרתי אז לשניים מחברי הנמצאים עתה אתי במרכז הקליטה: יבוא היום ונחגוג חג זה בארצנו. אך לא האמנתי שיום זה יבוא בה מהר".

„קשה להסביר לישראלי" — הוא אומר — „מה פירוש לפרוק עול, לפתע, להיעדר מהעבודה ולהתכנס ביער לחגוג חג לאומי יהודי בארץ כמו רוסיה. זהו ממש מעשה גבורה. דגל לאומי לא היה לנו ואז צייר ידידי ניקולאי על דיקט דגל ישראלי וצבענו אותו בצבעי השמחה. גם ניקולאי נמצא אתנו כאן עתה".

חיים ספיבקובסקי, כלכלן במקצועו, הוא גבר צנום, אך מוצק, שבארץ מולדתו עסק בתיכנון פרוייקטים תעשייתיים. את אויר העולם ראה לפני 43 שנה בחארקוב. הוריו — מספר הוא — היו יהודים גאים אך לא דתיים או ציונים. שלא כרבים אחרים שמצפונם הלאומי התעורר רק אחרי מלחמת ששת הימים, החלה אצלו ההתעוררות כבר בשלהי מלחמת העולם השניה, עם היוודע זוועותיו של היטלר וגודל השואה. כבר אז החל להלום על פלסטינה. „בגיל 16 גירשו אותי ואת חברי מהקומסומול על שום שניסינו לארגן קבוצת נוער יהודית" — הוא נזכר.

הציונות — תורשה גנטית...

ב-1950, זמן קצר לאחר סיימו את לימודיו באוניברסיטה, נתקל במאמר אנטי-ציוני של איליה אהרנבורג. למקרא המאמר, בער בו זעמו להתגונן והוא ישב וכתב לו מיד תגובה חריפה. לא חלפו אלא ימים אחדים והוא נעצר באשמת ניהול תעמולה ציונית. ועדה מיוחדת (ולא בית משפט) דנה אותו ל-10 שנות מאסר באשמת „התבטאויות כוחניות-ריסיות נגד סטאלין". הוא ישב במחנה עבודה, בירכתי סיביר, חמש שנים ושמונה חודשים ושוחרר. „שם" — הוא מספר — „התחלתי לחגוג עם חברי את יום העצמאות שם בחארקוב. לא ידענו מתי בדיוק חל יום העצמאות וקבענו כתאריך קבוע את ה-15 במארס. מתחילה היינו קבוצת דוגגים קטנה ואחר כך החלו להצטרף אלינו יהודים רבים שלפני כן יהדותם כלל לא עניינה אותם. נהייתי ציוני מושבע. הציונות בראתה לי כשמעון מוסרי, מעין אמונה אלוהית. אני חושב שאצל כל יהודי הציונות היא תורשה גנטית. אף אם היא רדומה עמוק, היא מתעוררת באחד הימים, אם כתגובה לאנטי-שמיות של הסביבה ואם בשעת הלידה, כאשר נשקפת סכנה לעם היהודי, כמו שקרה במלחמת ששת הימים. בחארקוב, עיר מיליונית, אין בתי כנסת זולת אחד ומעט יהודים הם דתיים. עתה, כאשר מתירים ליהודי אחד לצאת, מיד נרשמים לעליה עשרות יהודים. כל אחד שיוצא, משמש כקטליזטור לאחרים".

הוויית חייו עם בואו לישראל, היה ביקורו בירושלים. „אני לא יודע להסביר לעצמי למה, אבל אחוזה בי ההרגשות עצובות כשהגעתי לירושלים. בעיר זו התמקדו כיסופי חיי. אתה יודע איך קראתי לבני כשנולד: אריאל, כשמה הקדום של ירושלים".

דוד זוהר

שמחה וכאב מהולים יחדיו

לפני שמונה חדשים נמלט יגאל ציון (23) בדרכים עקלקלות מגלות ערב. כעבור ארבעה שבועות של לימודים יסודיים באולפן הישראלי דיבר הפליט עברית שוטפת ורהוטה. בעיר מולדתו למד הנדסת בנין. בטכניון בחיפה הוא משתלם בהנדסת קרקע ובכבישים לקראת התואר השני. כל משפחתו עלתה עמו. מעט יהודים נותרו מאחור. אף על פי כן — כל מלה מיותרת מפיו עלולה לחרוץ את גורלם.

אביו היה צורף. למעשה היתה המשפחה יכולה להסתפח עם גלי העליה שבאו לאחר קום המדינה. אין הוא יודע מדוע לא הבשילו הנסיבות לעליה כשהיתה מותרת. אז היה תינוק בעריסה. כשהצטמצמה הקהילה היהודית היא נעשתה מיעוט נרדף. בכל מקום הזכירו לו את יהדותו. בבזיונות, בעקיצות. לא הצלו אותו לרעה, לא התנכלו לו, עובדה שרכש השכלה אקדמאית.

שש-בש — בציפיה למאסר

כלכלת המשפחה התערערה ב-1959, כאשר מת אבא. אולם סכנות החלה נשקפת להם רק ב-1967. לאחר מלחמת ששת הימים הסתגרו היהודים בבתיהם. בעלי מקצועות חפשיים היו מבלים את זמנם ליד לוחות ה„שש-בש" בציפיה למשטרה שתשליך אותם למאסר. המאסרים היו עניין של יום ביומו, לא אחדים מצאו את מותם. לא יכלת להוציא מפיך שיהודי אתה.

הוא העז להמשיך וללמוד. נתנו לו. לבו פרכס כאשר ידע שעין בוחנת צופיה תמיד אחר מעשיו ודבריו. הוא שקל אותם שבע פעמים. כל טלפון — סופו כלא. נוהג בשבע עינים, של עצמו, לא מבין עד היום כיצד ומדוע לא תפסו אותו. המזל שיחק לו. אין סיבה אחרת. כאשר סיים את לימודיו, ברח — ומשפחתו בעקבותיו — בהפרש של ימים אחדים.

השנה הוא משתתף בהדלקת יום העצמאות. אשתקד ביום זה היה רתוק למקלט הבדידות, לשידור הערבי מירושלים שתאר את החגיגות. הוא התפלל בלבו לשנה הבאה בירושלים והשתעשע באשליות. לא האמין בהתגשמות של חלומות.

עכשיו הוא כאן. שמח? „שמחה וכאב באותה מידה, שמחה שניצלתי. כואב על חברי שנשארו שם"...

צבי לביא

המשימה: להיקלט בחברה הישראלית

אבנר משה, בן ה-24, ממדליקי המשואות ביום העצמאות, הוא בחור חינני, חייכן, שעלה ארצה לפני שנה ושמונה חדשים מארץ ערבית. עתה הוא לומד היסטוריה של המזרח התיכון וגיאוגרפיה באוניברסיטת תל-אביב.

את חדרו במעונות הסטודנטים הוא מחלק עם עולה חדש מרוסיה. השפה המשותפת, כמובן, עברית. „לפני שעליתי, ידעתי מעט מאד עברית: קצת לקרוא וקצת לכתוב. קצת מהמסורת. עד מלחמת ששת הימים, לא עשו לנו הרבה בעיות. אנחנו גם התרחקנו מדברים שיכולים לעורר בעיות. למשל, לא התעסקנו בפוליטיקה, כדי שלא יתעוררו בנו בעיות.

„לפני פרוץ המלחמה היה המצב טוב. אבי אדם מבוגר והיה לו קשה לעזוב. לעזוב את העבודה ולנסוע למקום שהוא לא יודע מה יעשה שם ומה יהיה. הוא היה כמו כולם: מחכים עד הרגע האחרון".

„הרגשנו שהולכת לפרוץ מלחמה ופחדנו פחד מוות. קיבלנו את הרושם שישראל חלשה. כל פעם ששמענו שכל המדינות הערביות משתתפות, היינו בטוחים שאם ישראל תיכנס למלחמה — אלף אחוז היא לא תנצח".

איך יצא מארץ מוצאו ומבית הסוהר בו ישב זמן רב, עדיין לא ברור לו. „הכל היה בסתר, הכל סודר מלמעלה. העיקר שאני פה, ברוך שהתמצאתי הרבה. התמונה שהיתה לי לפני בואי היתה מושפעת מהתעמולה הערבית. אמנם שם קלטנו לפעמים את „קול ישראל" בערבית, אבל רק חדשות, והיו הרבה הפרעות. לפי התעמולה, ישראל היא ארץ שאין בה אוכל, אין עבודה, רק שביתות כל הזמן. כשבאתי, באמת נדהמתי שהכל הפוך. מדינה מתקדמת מאד".

אחרי שנה של מכינה, החל אבנר ללמוד כסטודנט מן המניין, מצא לו ידידה, גם היא עולה, וחוג חברים, רובם ככולם עולים חדשים. ביום העצמאות, אחרי הדלקת המשואה, יחזור לתל-אביב. מה יעשה, עדיין אינו יודע. „צריך לגבש תכנית עם החברים. בשנה שעברה עשינו קומזיץ על שפת הים. היה יפה מאד, אבל זה היה רק אנחנו, עולים חדשים. הבעיה אצלנו כבר באמצע: לא עולים — ולא ישראלים. אנחנו לא בדיוק כמו עולים חדשים. כבר עשו לנו את הכל, נתנו את הדחף, אבל הישראלים לא מכניסים אותנו בחברה. בוודאי שאנחנו רוצים להכנס, להרגיש כמו כולם. אנחנו התחלנו לעשות מאמצים כדי להכנס ולהקלט בחברה, אבל הם לא מעודדים אותנו. ואי-אפשר לנסות פעם אחרי פעם. אני יכול להתאקלם בחברה אחרת, עם עולים חדשים. עם הישראלים היחס הוא של — שלום, שלום. עניני לימודים וזהו, לא יוצאים יחד, לא הולכים לטייל יחד. אני לא היחיד שלא הצלחתי להקלט בחברה ישראלית. זאת הבעיה של רוב העולים החדשים. את הסיבה אינני יודע בדיוק, אולי מפני שלישראלים יש להם ביום לבין עצמם משהו יותר משותף, מאשר עם העולים החדשים. גם היו יחד בצבא, הם היו יחד במלחמה, יש להם דברים שהיו משותפים.

„מה יהיה? אינני יודע. אולי כשמספר העולים החדשים יעלה על הישראלים, תיפתר הבעיה".

נורית ברצקי

השאיפה: להיות ארכיטקט בישראל

יצחק ציטניצקי

מול קבר הרצל שרה מקהלת ילדים את „כחול ולבן" שהפך המנונם של יהודי ברית המועצות. הסטודנט יצחק ציטניצקי נצמד לבמה עליה נערכה החזרה לטקס הכרזת יום העצמאות. השיר והמעמד היו מוכרחים להחזיר את מחוגי שעונו שנה לאחור, אל קרחת יער מבודדת במבואות מינסק, אל חבורת הצעירים היהודים היושבים סביב למדורה ושרים באחת הפעמים הראשונות את אותו „כחול ולבן" שכתב חברם ישראל ראשל.

כך חגגו במחתרת את יום העצמאות. עשו שבת לעצמם והשתמטו מעבודתם ולימודיהם, ערכו כרה, קראו את מגילת העצמאות ושרו משירי מלחמת ששת הימים.

יצחק, בן ה-24, נולד בהפוגה קצרה בין מאסר למאסר — של אביו. האב, יהודי חילוני, צינקוגרפיקאי, חבר נאמן של המפלגה הקומוניסטית, נפל קרבן לטיהורים הפראיים שערך סטאלין בשנות השלושים. ב-1933 הושלך לכלא ללא משפט למשך 10 שנים. שוחרר והספיק לבלות קצת יותר משנה בחיק משפחתו. אחר כך נאסר שנית, והפעם „לעולם", בישוב סיבירי נידח וקפוא, איגרקה במקום. בן חצי שנה היה בעוללה האב בשניה, אלא שהפעם ניתנה רשות למשפחה ללכת עמו. אותו ישוב איננו בית סוהר, גם לא מחנה עבודת כפיה, לכאורה, עיירה ככל העיירות בהבדל אחד: אסור לעזוב את תחומה. היה לך להתייצב ולחתום ערב ערב בתחנת המשטרה, אתה צפוי יום יום לילה לילה לביקורי פתע של המשטרה בדירתך, להווכח אם אתה קיים. חסרון נוסף: אסור לך לעבוד במקצוע. התפרנס מכל הבא ליד. היו עוד משפחות יהודיות באיגרקה אשר הוגלו מלטביה ובסרביה ובשטחים היסודות הפיניים לאחר כיבוש חבלים אלה בפרוץ מלחמת העולם השניה, קהילה יהודית לא התגבשה באותה גלות. מי יכול היה להתיר!

ציוריו על נושאים יהודיים

בריהאביליטציה של 1957 שוחררו הגולים. משפחתו חזרה למינסק. ביקשו מאביו שיחזור לשורות המפלגה הקומוניסטית. הוא ויתר על ה„כבוד" שהנחילו לו מטה נפש ומדירים. התמסר בחזרה אל כן הציור ושולחן השרטוט. התקבל לאיגוד הציירים והיה מקשט ספרים, מעטר עתונים, כתבי עת ומצייר פלקאטים, זה עבור המדינה. באולפנו הפרטי היה צייר על להבת היהדות והיהודים, סיפורים, נופי העיירה, חגי ישראל. הגיעו: תמורה לתרגות מרוקנים מכל סממן דתי, רק את הפסח היו חוגגים — וגם זאת עד 1959, כאשר מת סבא. את תמונותיו לא יכול אבא למכור, אבל להציגן בתערוכת יחיד הרשו לו פעם אחת.

כיצד נעשה הבן יצחק ציוני? „כדי להיות ציוני" — הוא משיב — „אינך צריך לקבל חינוך דתי. מספיק לשבת בציבור". הציונות שלו התבטאה בהפצת הרשויות בבקשות עליה, בפעילות חשאית אך מאורגנת נגד התעמולה האנטישמית והאנטי-ישראלית והאנטי-יהודית בכל רחבי ברית המועצות. אין טעם לרדת לפרטים, רק נזק יכול לצמוח להכרים שנשארו במינסק.

מכל מקום, בעת היותו סיים את שנת לימודיו השלישית בפקולטה לארכיטקטורה של הפוליטכניקום המקומי, אך נזרק מהנה ברגע כי ביקש לעליה. פעמיים הוזמן לחקירה בק.ג.ב. ואיימו עליו במאסר אם לא יבטל את בקשתו. כבר היה נעלי ליהודיה כלבתו, אך לא נרתע והתעקש לעלות. כאשר נוכחו בקשיותו פתחו לפניו את השער. שבוע לפני כן התירו את עליית הוריו ואחותו. האמינו להם שהוא יחזור בו וישאר. עכשיו הוא גר בבאר-שבע, לומד עברית ומתכונן להשלים את לימודיו. הוא רוצה להיות ארכיטקט של ישראל.

צבי לביא

מה, מתי והיכן בחג העצמאות

מאת שאול הון

בצלל אורות צבעוניים במצעדי לפידים ומשואות, משארם א־שייח' בדרום ו־עד מרגלות החרמון בצפון ומאופק הים במערב ועד הירדן ויושבי הבקעה במזרח — הקרב העם המזדרז את חג העצמאות, המציין פתיחת השנה הכ"ד לקוממה. את בוא החג של מדינתנו יציין צה"ל בכי־ערוצות נשק ומבהונים, שי־יוקמו בעיקר באזורי סי־ני, וכן במפגני צניחה לי־מטבם ארצי של חיל האו־ויר, שבו יראו גם המטו־סים החדישים. גם חיל הים יבליט את כוחו שבמעגש ה־המשט יערך מול חופי חי־פה ותל־אביב.

בתחום חיי הרוח ונוי יום יום יתמקדו האירועים בהענ־קת פרס ישראל על ידי נשיא המדינה, בעריכת חידון הת־נ"ך העולמי לנוער, בקיום תפילות חג בבתי הכנסת ו־בסדרת פיקניקים המובילים ל־קומזיצים ליד מדורות לפל "עמך". הטקס המרכזי של העלאת הרישר המשואות בהר הרצל בירושלים יעמיק בסי־מן העליה מארצות המצוקה: מדליקי המשואות הם עולים מברית המועצות, מארצות ערב ומארצות צפון אפריקה. ריקודי דייגר שיופיעו בפ־רים וביישובים קטנים יותר, יגוונו את השמחה באורות ססגוניים.

דגל הלאום יחזור ויועלה אל ראש התורן עם מישמצ המגיפה, שתבעשר על סיפו של יום הזכרון ותחילתו של יום העצמאות — בשעה 7 בערב. אולם 7 דקות לפני כן כבר יכריז יו"ר הכנסת על אירועי החג בטקס שייע־רך בהר הרצל. במעמד זה ייערך הטקס המסורתי של העברת הדגל מפיקוד הדרום לידי נציג פיקוד הצפון, וידלקו המשואות ע"י תריסר נציגי העולים מארצות המצוקה. נשיא המדינה ישא דברים ויבחר לצפות ב־8.30 בערב והנאום יועבר בשידורי ישראל.

האופי העממי של החגיגות יתבטא גם, ביום העצמאות, בקיום פיקניקים המונים ב־חורשות הפונות מרכז והספ־רה. המנצח על הפעולות הע־ממיות, כבר הגדים וערך מאות בימות הסברה בערים ובישובים תשובים — החל בליל שבת ועד סוף השבוע. אל ריכוזי הפיקניקים ישל־חו אמנים ויערכו בהם כיב־בד בידור ושעשועים. כן יערכו בו התחרויות ספורט עממיות במקומות שונים בארץ.

חג שמח!

המטס והמשט

חיל האוויר יפגין מחר את כוחו ועצמתו בשמי הארץ ובמטס שיתחיל בשעה 11.42 יעבור ראשיתו של המטס על תל־אביב: "סנונית" יפרבו מבדי עשן לבי שעה 11.45 וימשיכו ה"בזים" המטוסים ירמי — "סקייהוקים", "פנטומים", ועוד. כעבור 3 דקות ייערך מפגן עשן צבעוני ע"י להקת "העגורות".

המטס ימשיך בדרכו דרומה ובשעה 11.54 יחלוף מעל באר־שבע. כאן יפנו אגף שמאלה ויעברו בגבם וביעף מהיר מעל ירושלים בשעה 12.03. עתה ימשיכו המטוסים בדרכם לכיוון צפון ויעברו על פני חיפה בשעה 12.12.

לאחר הפוגה של שעת הצהרים יחזרו ה"צוגות" וי־ופיעו במטס בשמי ירושלים בשעה 15.10 בפתיחה למצעד, לשתף מבצעים אחדים שובל עשן בצבעי כחול־לבן, אחריהם הופעה של מטוסי סילון.

בשעה 10.30 ייערך מפגן צניחה מחוף ת"א: הדגמת אספניה לצנחני חיילים — גם צניחה אינדיבידואלית וגם צניחה חופשית. בין הצונחים — 15 חיילות.

חיל הים יערוך בת"א מפגן תצוגה של כוחו משעה 9.50 בבוקר ביום העצמאות. במשט ישתתפו ספינות טילים, צוללות וסירות נחת. תיאור המשט יועבר ברשת רמקולים לאורך החוף. ב־11.45 יעבור המשט לפני חוף חיפה וכאן יכלול המפגן מבצע הנחתה: 30 חיילים של חיל הים יוצנחו לים מתוך 6 ספינות טילים וסירות גומי.

תל־אביב: מפגן ימי, ומפגן צניחה על שפת הים

התאורה החגיגית שהותקנה בעיר תופעל במלואה עם כניסת החג, בשעה 7 בערב, והעיר תוצף באורות צבעוניים. מוקד האירועים ההמוניים בעיר יהיו ב"קרית השמחה", שגבולותיה: בצפון — רח' ארלוזורוב, במערב — רח' בן־יהודה, במזרח — רח' אבן־גבירול, בדרום — רח' בוגרשוב. בתחום זה תיאסר התנועה לכלי הרכב, לבל יופרעו המוני החוגגים. התאורה החגיגית תקיף גם את יפו העתיקה ואת דיזנגוף ובככר מלכי ישראל שלפני העיריה תופעל מערכת רמקולים, שתשדר מוסיקה לריקודים ושירים ישראליים עד 3 לפנות בוקר. כן יופעלו שני עיגודים בככר מלכי ישראל ובככר דיזנגוף, שיבצעו על המחולות ההמוניים ועל המחולות הפולקלוריים שייערכו.

זיקוקין די־נור יופעלו משעה 8: עד דקות בכל שעה.

מפגן חיל הים ייערך ביו־פת של תל־אביב ביום העצמאות ויתחיל בשעה 9.50 בבוקר. בשעה 10.30 ייערך מפגן צניחה אל ים של תל־אביב. מערכת המלילים, שהותקנה בבניני המגדלים הצרפתית (רח' פרישמן) ועד פינת רח' יונה הנביא, תפרש את מהלך האירועים לקהל הצופים. משעה 11 יתחיל טקס קבלת הפנים המסורתית של ראש העיר והמועצה על המי־הון ורציונותיה, שייערך לכ־3000 מותיקי העיר ונכבדיה. קבלת הפנים תימשך עד 1 בצהרים. לצלילי התזמורות של הכבאים, הנוער והזמורת הש־גרירים.

במוצאי יום העצמאות תוצף העיר שוב במערכת אורות צבעוניים ויופעלו שוב — משעה 7 בערב עד 11 בלילה, לאלה שירצו להבנות לעמוד על רגליהם ולרקוד.

גבעתיים

ב־7.30 בערב תוצג התזמורה העירונית לכלי נשיפה בככר נח. ב־8.10 יכריז שם ראש העיריה על פתיחת אירועי החג. תופיע להקת "צחוק בצד", להקת ריקודים, האמנים צמי גיצל והתחיל הורקדת המונית. במקביל תופעל אותו זמן בככר וולפין (רח' דרבנים) בימת בידור עם צחי גיצל ולהקת "צחוק בצד". כן יופיעו חובבים וייערכו ריקודים. זיקוקין די־נור יופרחו בדרום העיר בשעה 9.30.

ביום העצמאות יערוך ראש העיר קבלת פנים ב־11.30 בבית ראשונים.

ירושלים: פסטיבל הזמר, מצעד הגדנ"ע וחידון תנ"ך

ב־6.30 יתחיל בהר הרצל טקס הדלקת המשואות. ב־7.30 בערב תיפתח בימה לריקודי עם בככר בית אגרון ובככר תל אור. בימת הבידור המרכזית תיפתח ב־8 מול "היכל שלמה", יופרחו זיקוקין בככר מבורה, וייערך נשף הדלחונאים, מצעד אמנים ומו־כזי בידור בשכונות. בבית הנשיא תיערך קבלת פנים לסגל הדיפלומטי. ב־11 בלילה ייערך קומזיץ לנוער בעמק המצלבה.

ביום העצמאות ייערך ב־8 תפילת הודיה חגיגית בבית הכנסת "ישורון" בהשתתפות נשיא המדינה, ראש הממשלה והשרים יביאו לנשיא את ברכת החג. ב־10.30 תיערך בגן ספר שחריה לתושבים. ב־11 יקבל הנשיא 100 חיילים מצטיינים. ב־13 ייערך בבית העם חידון התנ"ך העולמי לנוער. אותה שעה יערוך ראש העיר קבלת פנים במצודת דוד. ב־2.30 אחה"צ ייערך טקס הפתיחה ברוממה למצעד הגדנ"ע, שיצעד מרוממה דרך ככר צורדיה, רח' יפו, שער יפו, דרך הברון לתחנת הרכבת.

ב־7.30 בערב ייערך טקס הענקת פרסי ישראל שיוענקו ע"י נשיא המדינה. בשעה 9 בערב יתחיל בבנייני האומה פסטיבל הזמר והפזמון. אותה שעה יופיעו להקות קצב במגרש "הפועל".

רמת גן: שיט עליז באגם ומפגן "הפועל" באיצטדיון

טקס פתיחת החג ייערך ב־7 בערב בככר המכבים. ב־8 יופעל כאן בימת בידור בהשתתפות מקהלה, תזמורות ולהקות לריקודים. ייערכו ריקודי עם לצלילי תזמורות ו־בימה מרקידים. ב־9 תוצג תכנית אמנים באמפיתיאטרון בפארק הלאומי.

ביום העצמאות ייערך תפילת הודיה ב־10 בבוקר בבתי הכנסת. משעות הבוקר ייערכו פיקניקים המוניים בפארק הלאומי, בליווי מוסיקה וריקודי עם וכן שיט באגם. ב־5.45 אחה"צ יתקיים כנס "הפועל" באיצטדיון העירוני. ב־8 בערב ריקודי עם בככר המכבים, בליווי תזמורות ריקודים.

בני ברק

ב־8.30 בערב תופעל בימת בידור עד חצות ברח' השומר, מול בניין "אוסם". יופיעו האמנים דליה עמיהוד, אפי טולדנו, נסים עזיקרי, להקת "אבני הכותל", להקת מחול והזמנת ריקודים.

אירועי יום העצמאות יצמצמו בתפילה דגיגיה ב־10 בבוקר בבית הכנסת הגדול ובקבלת פנים בבית העיריה ב־5 אחה"צ מטעם ראש העיר ופנביו.

פתח תקוה: מצעד מחולות

אירועי החג ייפתחו ב־8 בערב בטקס מרכזי ברחבת בנין העיריה, תוצג תכנית אמנותית.

ביום העצמאות יעביר ברחובות העיר מצעד מחולות, שיתחיל ב־6.30 בערב מרחוב פרנקפורטר עד רחבת בנין העיריה. המצעד יעביר ברחובות רוטשילד, הובבי ציון וחיים עוזר. במוצאי החג ב־8 תופעל ברחבת העיריה בימת בידור מרכזית לנוער. אותה שעה ייערכו מופעי בידור שכונתיים במחנה יהודה ובעמישב.

קרית אונו

ב־7.30 תופעל בימה בידור לתרנגולת מגדל המים בדרך לוי אשכול. יופיעו האמנים עזרא דגן, צמד רעים, להקת הלקון ולהקות מהסביבה. לצלילי תזמורות ייערכו ריקודים. יופרחו זיקוקין די־נור. כן ייערכו קומזיצים לבני הנוער ותלמידי בתי הספר.

ביום העצמאות ייערך ב־9.30 בבוקר מירוץ אופניים שיתחיל ליד בנין המועצה המקומית. ב־12.30 ייערכו תחרויות כדורגל לקבוצות נוער מקומיות על מגרש המועצה המקומית. ב־3 אחה"צ משחק כדורגל על מגרש "הפועל": נבחרת המועצה המקומית נגד ותיקי "הפועל".

ראש העין

ברחבת בנין המועצה המקומית יתחילו אירועי החג בשעה 7 בערב ותופעל בימת בידור מרכזית, בהופעת אמנים.

אור יהודה

אירועי החג יתחילו ב־7.30 בערב עם הפעלת בימת בידור בגן התשעה. יופיעו אמנים ותזמורת נוער. כן ייערכו הופעות ספורט וריקודים.

גבעת שמואל

בתהלוכות ובזיזים של הבוגקן "העומר הצעירי", שיעברו ברחובות המושבה, ייפתחו אירועי החג. על בימת הבידור יופיעו אמנים ולהקות משעה 9 בערב עד הגוה.

המועצה המקומית הכריזה על תחרות הבית המקושט והוקצבו 4 פרסים: 100 ל"י, פרס ראשון, 75 ל"י פרס שני, 50 ל"י פרס שלישי ו־25 ל"י פרס רביעי. בשעות הבוקר של יום העצמאות יוצג הצגה קולנוע חינם לילדים ונוער בקולנוע "אורון".

נוה מונוסון

בימת הבידור תיפתח ב־8 בליל העצמאות, במגרש הספורט המקומי. ביום העצמאות יתחילו ב־10 בבוקר תחרויות ספורט לנוער ולמבוגרים.

גני תקוה

עצרת החג תיפתח בגן הראשונים מעל בימת הבידור שהוקמה שם.

יהוד

אירועי החג יתחילו ב־7 בערב ברחבת מרכז התרבות, בה הוקמה בימה בידור מרכזית.

רמת השרון

ב־7 בערב יוכרז על פתיחת אירועי יום העצמאות וייערך מירוץ לפידים. ב־8 תופעל בימת הבידור המרכזית ברחבת בית הנוער ב־בוה מגן, רח' התנית. יופרחו זיקוקין די־נור.

ביום העצמאות, ב־10 בבוקר, ייערך על מגרש "הפועל" במושבה מירוץ אופניים ומסילונים וכן תחרות בכדורגל. ב־3.30 אחה"צ ייערך מירוץ אופניים: זינוק וסיום ליד בנין המועצה המקומית. ב־4 מירוץ סילונים.

הוד השרון

בימות הבידור יופעלו בערב החג ובמוצאי החג בגן הגבורים ברמתיים.

חתני פרס ישראל תשל"א

פרופ' י. ארנון

ד"ר ח. אורמיאן

פרופ' ש. ליברמן

א. ארוך

פרופ' ז. צלטנר

חולון: פיקניק לתושבים

מצעד בני נוער ברחובות העיר יפתח את אירועי יום העצמאות בערב, בליווי תזמורות וריקודים, יופעלו שתי בימות הרקדה — האחת בקרן הרחובות סוקולוב — קיבל והשניה בצומת סוקולוב — חנקין.

ביום העצמאות ייערך פיקניק המוני לתושבי העיר — בהרי נצרת, הוזמנו להשתתף כאורח עולים חדשים, בגבי הילדים ייערכו חגיגות בשעות 9—11 בבוקר. משעה 5 אחר הצהרים עד 7 בערב תיערך קבלת פנים מטעם ראש העיריה בבית יד לבנים. במוצאי החג יופעלו מחדש בימות הבידור וההרקדה לנוער.

בת ים: תהלוכת לפידים

ראש העיר יכריז חגיגית בככר וינגייט על פתיחת אירועי יום העצמאות בשעה 7 בערב, ומיד תצא תהלוכה ססגונית של 1500 נושאי לפידים, שתעבור במסלול של 2.5 ק"מ — בחוף הים ועד שכונת רמת הנשיא. שתי בימות בידור מרכזיות תופעלנה. בשעה 8.30 — באמפיתיאטרון ובשכונת רמת יוסף. תזמורות וזיקוקין די־נור יוסיפו צבע לאירועים. בימה הרקדה תיפתח ב־11 בלילה ותפעל עד אור הבוקר.

ביום העצמאות תיערך ב־8 בבוקר תפילת הודיה בבית הכנסת "היכל יעקב", בהשתתפות ראש העיר, חברי מועצת העיריה ורבני העיר. ב־10 בבוקר ייערך מפגן טיסנאות באיצטדיון העירוני, בהשתתפות חניכי התנועות לתעופה וגדנ"ע אויר. לקבלת הפנים המסורתית של ראש העיריה, הנערכת בבית העיריה, הוזמנו כ־2500 אורחים, בתוכם כ־500 עולים חדשים מברית המועצות וממדינות אחרות.

בימות ההרקדה יתחדשו במוצאי החג בשכונת רמת יוסף.

נתניה: קומזיץ על שפת הים ומפגן מפרשיות

בשעה 17.30 יכריז ראש העיר על פתיחת אירועי החג בככר העצמאות. על בימת הבידור יופיעו אמנים, תזמורת ואקורדיוניסט ויופרחו זיקוקין די־נור. בחצות ייערכו קומזיצים של תנועות הנוער על שפת הים. העיריה הכריזה על תחרות החנות המקושטת ובשעה 8 בערב יבדקו השופטים את החנויות המקושטות. הפרסים יחולקו במוצאי החג מעל הבימה המרכזית. הפרסים: 500 ל"י, 300 ל"י ו־150 ל"י.

ביום העצמאות ייערך ב־10 בבוקר מפגן ימי של מפרשיות. ב־11 ייערכו הצגות חינם לתלמידים בקולנוע "אסתר" ובבית הנוער. ב־3 אחר הצהרים — מירוצי העצמאות. במוצאי יום העצמאות, ב־7.30 בערב, תיערך תחרות גילוי כשרונות צעירים והופעת אמנים.

הרצליה: שיט מפרשיות

ב־7.30 בערב תיערך בבתי הכנסת תפילה חגיגית בהשתתפות ראש העיר, חברי מועצת העיריה ורבני העיר. ב־8.30 יפתח ראש העיר את אירועי החג מעל בימת הבידור בגן בן שפר. יופיעו האמנים צמד דרום, דליה עמיהוד, הזמורת "השחקים" ולהקות זמר וריקוד של מועדוני הנוער. ב־12 בלילה ייערך מצעד אמנים בקולנוע "דודי", בהשתתפות רבקה מיכאלי, שמעון ישראלי, להקת "אבני הכותל", שלישית אדלר ולהקת ריקודי עם. אותו זמן ייערכו ריקודים לנוער בקולנוע "זין אורי" לצלילי תזמורות.

יום העצמאות ייפתח בתפילה חגיגית בבתי הכנסת ב־7.30 בבוקר. ב־10 ייערך מירוץ אופניים וב־11 שיט מפרשיות ועפי הסבת עם המנועדנן הימי "זבולון" על שם הצלילת האגודה "דקר". ב־2 אחה"צ ייערך מחרוה כדורגל לקבוצות נוער וב־3.30 תחרות כדורגל על גביע יום העצמאות. ב־6 בערב תיערך תחרות כדור־יד של נבחרות הנוער במגרש הכדורסל של "הפועל". ב־8.30 בערב ייערך נשף יום העצמאות בגן "הי־ורי־לנד", בהשתתפות מייק בורשטיין, אילנת רובינא ותזמורת.

רעננה

עצרת מרכזית תיפתח בליל החג ב־8 באמפיתיאטרון. ב־10 בלילה תופעל בימת מחולות במרכז המושבה.

כפר סבא

בימת הבידור המרכזית תיפתח ב־8 ב"קרית השמחה": רח' הכרמל פינת תרחובות תל חי והעמק, בחצות תיפתח בימה נוספת בקולנוע "עמל" ויופיעו אמנים ולהקות. אותה שעה ייערך ב"אולמי שרון" מפגש לותיקים חגיגי מטעם ארגון חברי ההגנה.

במוצאי החג תופעל בימת בידור לנוער ב־8 ב"קרית השמחה".

ישובי הדרום

ראשון לציון

במצעד מחולות בהתרוממות הראשונים של העיר ובזיקוקין די־נור ייפתחו אירועי יום העצמאות, בשעה 8 בערב. במצעד המחולות ישתתפו 1000 תלמידי בתי הספר היסודיים בעיר. בימות בידור תוצבנה במקומות שונים בעיר, לפיזור השמחה ולמניעת הצפיפות.

נס־ציונה

בימות הרקדה ומרכזים לריקודי עם הוצבו על הכביש הראשי של המושבה. לידם יתרכזו אירועי השמחה, שיתחילו ב־7.30 בערב ואילך.

רחובות

אירועי החג יתחילו ב־8 בערב ליד הבימה המרכזית, שהוקמה במבואותיה הדרומיים של העיר. יופיעו אמנים ולהקות.

עצרת חגיגית תיערך ביום העצמאות ב־3.30 אחה"צ בככר המגרון ביד ויצמן. ינאמו ראש העיר ומנכ"ל הביטוח הלאומי.

מזכרת בתיה

במרכז אירועי החג יעמוד טקס האימון של משטרת רמלה—לתחבות ע"י המועצה המקומית. במהלך הטקס יקרא דתוב על טס השוטרים ויחולקו תעודות הוקרה לאישי ציבור. מעל הבימה שהוקמה ליד ריתנת המועצה המקומית יופיעו אמנים.

רמלה

אירועי החג ייפתחו ב־8 בערב מעל הבימה המרכזית שהוקמה במרכז המסחרי בשדי ויצמן.

ביום העצמאות תערוך עיריית רמלה פיקניק המוני לתושבי שכונת אביב הגיורא. בשעות לפנה"צ ייערכו תחרויות ספורט על גביע ראש העיר.

חיפה: תחרויות ספורט מפגן ימי וצניחה לים

לאחר הכרזת החג תיערך ב־7.15 הרקדה המונית בבית אבא חושי ב־8 יופעלו שתי בימות הרקדה בקריות. ב־8.15 תיערך תפילה חגיגית בבית הכנסת המרכזי. מ־8 ועד חצות ייערכו ריקודי עם ברחוב הרצל, וברחבת הטכניון, במרכז הכרמל ולפני בבית אבא חושי, "קרית השמחה". ב־9.30 ייערך נשף ליל העצמאות בבת־גלים. באותה שעה תיערך קבלת פנים מטעם מועצת הפועלים ב"אורנים". בחצות ייערכו קומזיצים של תנועות הנוער.

ביום החג ייערכו בבוקר תפילות הודיה בבתי הכנסת. ב־10 יתחילו בבית אבא חושי תחרויות ספורט. אותה שעה יערוך ראש העיר קבלת פנים ב"גן האם". ב־11.45 — מפגן ימי וצניחה לים. ב־6.30 בערב ייערכו חגיגות מחול וזמר ב"גן האם".

נהריה: מופעים באיצטדיון

ב־7.45 בערב ייפתחו אירועי החג במצעד תזמורת הנוער לאורך שדרות הגעתון. ב־8 יברך ראש העיר בככר העיריה ויופרחו זיקוקין מעל גג בית העיריה. ב־8.40 יופיעו להקות מחול ותיערך הרקדה המונית עד אור הבוקר. ביום העצמאות יחלו ב־10 בבוקר תחרויות ספורט של תלמידים ונוער באיצטדיון העירוני. ב־3.30 אחר הצהרים ייערך שם משחק הכדור על גביע יום העצמאות. ב־6 בערב תופיע תזמורת הנוער העירונית בככר העיריה וייערכו ריקודים עד חצות.

עכו

ב־7 בערב יתחילו אירועי החג וב־8.15 ייפתחו בימות הרקדה ברחובות העיר. ביום העצמאות ב־4 אחר הצהרים תיערך בבית התרבות העירוני קבלת פנים לנכבדים.

עמק יזרעאל

נצרת ונצרת עילית

אירועי השמחה ייערכו הפעם במשותף ויתחילו משעה 7 בערב. ייערך טקס קבלת פנים משותף מטעם הממונה על מחוז הצפון בחסותו של השר פנחס ספיר. טכס זה ייערך ביום העצמאות משעה 3.30 אחר הצהרים ויוזמנו תושבי שני המקומות ויושבי הסביבה. יוצגו תוכניות אמנותיות ויופיעו להקות ומקהלות של יהודים וערבים. ביום העצמאות ייערך בנצרת מירוץ הקפת העיר. כן תיפתח תערוכת נשק בנצרת עילית מטעם פיקוד הצפון.

מגדל העמק

עצרת־עם המונית תיפתח בליל החג עם תוכניה אמנותית גדושה עד אור הבוקר — באמפיתיאטרון המקומי. ביום העצמאות יסעו תושבי העיירה במאורגן לפיקניקים על שפת הכינרת.

עפולה

העצרת המרכזית ב־8 בערב. ביום העצמאות יערוך ראש המועצה טכס קבלת פנים לתושבים. במוצאי החג תיערך חגיגה לבני הנוער במרכז הנוער, בעפולה עילית.

בית שאן

בימת הבידור הגדולה תופעל משעה 7 בערב ליד בנין המועצה. היא תופעל גם במשך יום העצמאות. תערוכת נשק מטעם פיקוד הצפון תיפתח לביקוריהם של תושבי העיר והילדים.

טבריה: משחקי כדורסל

על פתיחת אירועי החג יוכרז ברחבת התותח ב־7 בערב. ייערך נשף לצעירים על חוף הכינרת. ביום העצמאות יערכו משחקי כדורסל למקרמת עבודה על גביע לזכרו של יצחק מרקו ז"ל, שנהרג לפני כחודשיים בחברון. בשעה 4 יערוך ראש העיר קבלת פנים. בחוף התכלת לעולים חדשים.

עמק הירדן

ביום העצמאות תיערך ב־9 בבוקר קבלת פנים של המועצה האזורית בחדר האוכל של קבוץ אלומות. יוענקו פרסים ליוצרים מישובי הסביבה בתחום הספרות והציור.

צפת: כדורגל לותיקים

בימת העצמאות תופעל בגן הורדים. יופיעו: סולימאן הגדול, להקת פיקוד הצפון, רביעית ארמאנדו הנערת הכוכבי, שתי בימות בידור נוספות יופעלו בככר המגינים וכרתבת אשתי.

ביום העצמאות ייערכו ב־9 תפילות הודיה בבתי הכנסת. ב־3 אחר הצהרים ייערך משחק כדורגל בין "הפועל" המקומי ובין ותיקי העיר.

מרום הגליל

בישובי מרום הגליל יופיעו להקת "צלילי הגולן" והקום הפרסי בבני ולהקות מקומיות. ביום העצמאות ייערכו משחקי כדורגל בין קבוצות הישובים — על גביע המועצה המקומית מרום־הגליל. ב־4 אחר הצהרים תיערך בבית העם המרכזי בספסופה תוכנית אמנותית לישובי הסביבה. יופיעו: צוות הנוזי, פיקוד צפון, גדי יגיל, צבי ברנע ושפדיה דמארי.

קרית שמונה

בליל החג תיפתח הערובת ושוק במרכז הכפולים ויופיעו אמנים. שני מוקדי השמחה יהיו במרכז ובבית הספר התיכון המקיף. יופיעו אמנים מבחוץ. ביום העצמאות ייערך פיקניק לתושבי העיירה בחורשת טל. במשך היום יהיו אירועי ספורט. במוצאי החג יערוך ראש המועצה קבלת פנים במרכז הקהילתי.

אשדוד: תחרות ירי

אירועי החג יתחילו ב־7.30 בערב ליד שתי בימות הבידור — במרכז א' ובמרכז ב', את ברכת החג יביאו ראש העיר והרבנים הכלליים, מעל הבימות. יופיעו: אושיק לוי ולהקת הקצב, שמשון ישראלי, שלישית "לא איכפת" ורבקה זהר. כן יופיעו זמרים, מקהלה ולהקת מחול ואף הגכורות מבחוץ ובהגבעה. וזיקוקין די־נור יופרחו ותיערך הרקדה המונית עד 2 אחר חצות.

ביום העצמאות תתחיל ב־9 בבוקר תחרות ארצית לקליעה למטרה במיטווח העירוני, על גביע ראש העיר. מ־10 בבוקר ונמשך כל היום יוקרנו חינם סרטים ב־3 בתי הקולנוע בעיר לתלמידי בתי־ספר יסודיים. ב־3.30 אחר הצהרים תיערך תחרות כדורגל חגיגית על גביע העצמאות בין נבחרת העיר ובין בית"ר תל־אביב. ב־5 אחר־הצהרים יערכו ראש העיר ורעייתו מסיבת קבלת־פנים לתושבי העיר באולם ויצ"ו. ב־6 בערב תיערך בקולנוע "דנון" בימת כשרונות של חובבים.

אשקלון: מטוות קליעה

אירועי החג יתחילו בשעה 7 בערב ברחבה שליד בית המשפט, בדברי ברכתו של ראש העיר. יופרחו זיקוקין די־נור, יופיעו אמנים, להקות מחול מקומיות, להקת המחול הצ'רקסית ויערך מצעד כשרונות. תזמורת תרקיד את החוגגים עד לאחר חצות. בתי הקולנוע בעיר יקרינו סרטים עד לאחר חצות.

ביום החג יערכו ב־8 בבוקר תפילות חגיגיות בבתי הכנסת, בהשתתפות נציגי העיריה והרבנים. משעה 9 עד 2 בצהרים, ייערכו תחרויות קליעה במטווח העירוני באפרידר. ראש העיר יחלק את הגביעים למצטיינים. במגרש הספורט בשכונת שמשון יתחילו ב־10 בבוקר תחרויות ספורט לנוער. ב־3 אחר הצהרים תיערך באיצטדיון העירוני תחרות כדורגל בינלאומית לנשים: נבחרת אוסטריה נגד נבחרת ישראל. ב־4 אחר הצהרים תיפתח "קרית השמחה" במרכז אפרידר עד 11 בלילה. ב־6.30 בערב תופעל בימת זמר ומחול ליד בית־הקפה "מלון" באפרידר. ב־8 בערב זיקוקין במרכז אפרידר ופתיחת הדיסקוטק המוגני ליד המוזיאון.

ישובי הנגב

פיקניק המוני לישובי הנגב, בהשתתפות עולים חדשים, ייערך ביום העצמאות. כן ייערכו טיולים וסיורים באיזורי הנגב והדרום והאף בהם ישתתפו עולים חדשים.

(המשך בעמוד 48) ←

מה ולאן בחג העצמאות

(המשך מעמוד 47)

באר שבע: תצוגת נשק

מפקד נוער ותהלוכות לפידים יצאו ב־6.30 בערב מגן העיריה אל בימת הבידור המרכזית, ליד קולנוע „קרן". בבית הכנסת „סטרומה" תיערך תפילה חגיגית. לאחר מכן ייפתח חניון צה"ל בהשתתפות נציגי ביסות השריון, חיל התותחנים ונציגי העיריה. ב־8.15 תיפתח בימת השמחה ברחבת קולנוע „קרן" ויופרחו זיקוקין. בחצות — בימת כשרונות בבית העם.

ביום העצמאות ייקבעו פינות זמר בגן העיריה, בגן הנשיאים, במרכז המסחרי ד' בשכונה ד'. ב־10 יתחילו אירועים ספורטיביים; תחרויות כדורגל על גביע יום העצמאות באיצטדיון העירוני. ב־11 תיפתח בבית־העם תערוכת אמני באר־שבע והנגב. אחרי הצהריים יערכו מטעם ראש העיר והממונה על המחוז קבלת פנים חגיגית לאישי ציבור ונכבדים במלון „נאות מדבר". ב־8 בערב תיפתח בימת נוער ליד קולנוע „קרן".

קרית גת: פיקניק המוני

ב־8 בערב תיפתח בליל החג הבימה המרכזית בככר ליד בית התרבות. את ברכת החג ישא ראש המועצה המקומית. תיערך תהלוכת לפידים ויופיעו אמנים מבחוץ ואף מקומיים. יופרחו זיקוקין די־נור והתזמורת תרקיד את המקומיים עד חצות. לאחר מכן תיערך „בימת חצות" בקולנוע „היכל העשור" ויופיעו אמני־חוץ.

ביום העצמאות יוצאו ב־9 בבוקר אלפי תושבים לשטח הפיקניק בחורשה שליד קרית גת וייערך פיקניק המוני. בימת בידור הוצבה שם ותופיע התזמורת. ב־10 בבוקר ייערך באיצטדיון העירוני טורניר סיום של כדורגל לקבוצות מקומיות שעלו לחצי הגמר.

אופקים

ב־7.15 בערב תיפתח תהלוכת נשק במגרש הכדורגל שליד בית „הפועל". לאחר מכן תיפתח בימת הבידור המרכזית ברחבה שלפני בנין המועצה. יופרחו זיקוקין די־נור, יופיעו להקות בידור ותיערך הרקדה המונית לצלילי תזמורות. בחצות תתרכז השמחה ליד בית העם המקומי.

ביום החג ייערכו תפילות חגיגיות בבית הכנסת המרכזי. תערוכת הנשק תישאר פתוחה עד חצות. מ־10 בבוקר תושמע מוסיקה באמצעות רשת רמקולים לכל העיירה. ייערכו תחרויות ספורט לנוער ותחרות כדורגל בין נבחרת מפעל הטקסטיל „אופ־צור" ובין עובדי המוסדות — במגרש הפועל. בתום יום העצמאות תיערך הרקדה המונית במרכז העיירה.

ירוחם

ב־8 בערב ייפתחו אירועי החג במרכז המסחרי, ליד בנין המועצה, שם הוצבה בימת בידור ועליה יופיעו זמרים ולהקות. בבית הקולנוע יוקרנו סרטים וייערכו ריקודים. ביום העצמאות תיפתח תערוכת הנשק של צה"ל וייערכו אירועי ספורט במגרשי הספורט המקומיים. בימת בידור תופעל במוצאי החג במרכז המסחרי.

ערד

אירועי החג ייפתחו באיצטדיון העירוני בדברי ברכה של ראש המועצה והפרחת זיקוקין. על הבימה יופיעו להקות בידור ותיערך הרקדה המונית. כן תופיע להקת מחול של סטודנטים מתל־אביב ולהקה צבאית. בחצות — ריקודים לצלילי התזמורת והקרנת סרטים בבית העם.

ביום העצמאות תיערך צעדה משפחתית מאורגנת של תושבי ערד אל חורשת הקק"ל, בה ייערכו פיקניק מסורתי ותחרויות שונות בספורט וכן תחרות כשרונות צעירים.

נתיבות

במצעד דגלים ולפידים של תלמידים ייפתחו אירועי החג בערב. ב־9 תופעל בימת הבידור לפני בנין המועצה. ביום העצמאות תיערך בבית הקולנוע הצגת שחרית לילדים. יופיע קוסם, יוקרן סרט, וייערך דיון על מלחמת הקוממיות.

דימונה: צעדה משפחתית

ב־7 בערב תצא צעדת נוער של תלמידי בתי הספר ותנועות הנוער בשני מסלולים — אל רחבת האירועים שמאחורי בנין העיריה. ב־8 יחלו אירועי החג מעל הבימה המרכזית בגן אשכול. בימה מיוחדת תופעל לילדים במגרשי הטניס. יופיעו אמנים מקומיים ומבחוץ, להקות זמר ומחול. על בימת הילדים יוקרנו סרטים, יופיע קוסם, ייערכו ריקודים לצלילי תזמורות ויופרחו זיקוקין.

ביום העצמאות ייערכו תפילות חג בבתי הכנסת. בשעות הבוקר תיערך צעדה משפחתית על כביש כורנוב עד לאיצטדיון העירוני, שם ייערך משחק כדורגל לנוער. ב־10 פתיחה חגיגית של המוזיאון העירוני. ב־12 פתיחת מאהל בדואי בגן אשכול וקבלת פנים מטעם ראש העיר לנכבדי הציבור. אחה"צ אירועי אופניים לילדים ובני נוער.

אילת: מפגני צלילה

ב־8 בערב ייפתחו החגיגות על ידי ראש העיר מעל הבימה המרכזית ליד הסופרמרקט. ב־9 בערב יופיעו אמנים עד 1.30 לאחר חצות. כן תופיע להקה צבאית, „לוס קאשארוס", שלישית ענבל ורפי ויים. ב־11 בלילה זיקוקין.

ביום העצמאות ייערך מפגן אניות חיל הים ב־9 בבוקר וזו הזדמנות לביקור הקהל בנמל הישן. תוצג תערוכת נשק וצוות להומה וייערכו מפגני צלילה משעה 9 בבוקר ובכל שעה שלאחריה. ב־10 תיערך עצרת לילדי העיר בקולנוע „אילות". ב־3 אחר הצהרים ייערך משחק כדורגל חגיגי בין נבחרת צה"ל בנגב אילת לבין נבחרת אילת. לזוכה יוענק גביע על ידי ראש העיריה. ב־6.30 בערב תיפתח „קרית השמחה" בגן פרדקין.

מעריב לספורטאים · מעריב לספורטאים

הכינוס ה־9 של „הפועל" — מצעד של כוכבים

מאת: ישראל רוזנבלט

בתחילת השבוע הבא לרוב ארצה עליה איכותית, במבדלים שלא ידענו כמותה. מארצות הרווחה בספורט: ארה"ב, יפאן, שוודיה — „קבוצה זרם מעולה ההסעלה של מדליות זהב, כסף וארד אולימפיות; שיאים עולמיים והיעצני העונה של המסלול והברכה, שטוון כולו לכינוס ה־9 של „הפועל", הנפתח מחר.

הכדורגל, השולט כל פנה בביצת הספורטיבית, יפנה את מקומו (עד בואה של הקבוצה האנגלית „וולבס") לאתלטיקה, שחיה והתעמלות, אשר יתעצו באיכות ובכמות בכינוס.

100 אתלטים (מהם רק 5 ישראלים) מ־17 מדינות; זאך שחיינים מ־10 מדינות ו־23 מתעמלים מ־6 ארצות, יהיו רק חלק מן האוסף הבינלאומי הנוצץ של ספורטאים, אשר במעט כשבוע יעמיד לפני חובבי הספורט הישראליים מבחר אפשרויות מגוון, שכמוהו לא הורגלה.

האיצטדיון הלאומי ברמת־גן, עליו יערכו מרבית מופעי האתלטיקה, ישקוק חיים. כל המסלולים יהיו הפוטיס ורק אתלטים ישראליים בודדים יעתלנו בריצות ההזמנה (יובל וישביצר, ציון חצרוני, הנה קייזר, אסתר שחמורוב ואביבה בקץ), שכן הרמה הנדרשת היא גבוהה למדי.

במאיץ הקלאסי ל־100 מטרים (גברים) יתייצב אחד המשתתפים לשיא העולמי (9.9 שניות), האמריקני שוחר העיר צ'ארלי גרין, אשר זכה באולימפיאדת מכסיקו ב־מדליית זהב בריצת השליחים 4X100 מ' ובמדליית ארד בריצת 100 מ'. המתחרה העיקרי של גרין במאיון ל־100 מ' יהיה ויליאם דראלי מאוגנדה, השותף לשיא האפריקני בריצה זו בזמן של 10.1 שניות.

הרצים האפריקניים יאפילו על צמיתיהם מארה"ב, כאשר יחלו הריצות הבינוניות והארוכות. בריצה 800 מ' יופיע רוברט אואוקו מקניה, אלוף חבר העמים הבריטי (זמנו 1.46.9 דקה). אבל נראה, כי רגעי השיא של „מלכת הספורט" בכינוס יהיו כאשר ינתן אות הזינוק לריצת 1500 מטרים. בריצה מופלאה זו יתמודד כמובן את נציג העוצמת הלב השוטר הקנייאתי קיפצ'ונג קיינו, האלוף האולימפי במכסיקו ובעל מדליית ארד בריצת 5000 מטרים, לינו, שקבע אשתקד את התוצאה הטובה בעולם בריצת 1500 מ' יתחרה עם הרץ האתיופי יוהנס מוחמד, עם הרץ האמריקני הסטייפן צ'אק לאבנס ועם הרץ האנגלי ג'והן לירקבריד.

קיינו לא יסיים את חלקו בכינוס לבד בתום ריצת 1500 המטרים. הוא יתחרה גם במירוק ל־5000 מ', שם יתמודד עם בן אתיופיה, סקלה פירגועה ויהרן האמריקני ביל רילי, המחשב כיום למס' 1 בארה"ב בריצה זו.

גם בין הנשים יהיה מה לראות על המסלול. בריצה הקצרה ל־100 מטרים (בה תשתתף אסתר שחמורוב) יופיעו גם אליס אנום מגאנה, שתפסה מקום שני במשחקי חבר העמים הבריטי באדינבורו, עם זמן של 11.3 שניות, זה היה גם זמנה של האצנית ההולנדית וילמה ונדנברג, באליפות אירופה. בת ארצה של ונדנברג, מייאקה סטארק, הופיע בריצת 100 מ' משוכות כשזמנה 13.4 שניות, ואילו בריצת 400 מ' נראה את בעלת השיא האפריקני יהודית איישה מאוגנדה — 52.8 שניות.

ליד בור הקפיצה שוב הקהל מהמעוניה לאתלטיקה אלה"ב, בקפיצה לרוחק שיגיה לנו מעצמת הספורט מס' 1 את נורמן טייט, שהוא בעל השיא הלאומי (8.10 מ') ואת צ'ארלי מייס (8.01 מ'). טייט ישתתף גם בקפיצה משולשת, שבה הישגו הטוב ביותר הוא 16.82 מ'.

בקפיצה במוט ייערך כנראה מאבק מרתק בגבהים שהם „אסטרונומיים" לגבי ההישגים המקובלים בארץ. האמריקני צ'אק ויליאמסון, עם הישג של 5.16 מ', יתחרה עם השוודי הנס לגרקוויסט — 5.13 מ'. הרמה הגבוהה תישמר גם בקפיצה לגובה. השוודי בו ג'ונסון (2.18 מ') יתמודד עם השייך פיה מגאנה (2.17 מ') ואילו בשטח ההדיפות והזריקות יקבלו הענק השוודי הפזוקן ריקי ברוך, הזורק דיסקוס ל„סביבות" השיא העולמי וגם בהדיפת כדור־ברזל אין הישגיו מבוטלים.

גם חובבי השחיה לא יקופחו. משלחת ארה"ב לכינוס תכלול את פראנק הקל, המנצב לשחיה מס' 1 בעולם, הכל, זוכת ב־4 מדליות זהב באליפות ארה"ב האחרונה (נוצת בין היתר את מרק ספיץ) ישתתף בכינוס במשחים ל־100 ו־200 מ' חתירה, 100 מ' פרפר ו־400 מ' מעורב אישי.

„כוכב" השחיה השני שתשגר אלינו ארה"ב יהיה מייק ברטון, האלוף האולימפי של מכסיקו במשחה 1500 מ' חתירה ובעל השיא העולמי במשחה 800 מ' חתירה. ברטון יתחור גם ב־400 מ'.

את עליונות ארה"ב בבריכה ינסה לערער המערב־גרמני גרהארד שילר (52.9 שניות ב־100 חתירה) והדרום־קוריאני צ'יאוריון ב־400 מ' חתירה.

בין הנשים היוצג ארה"ב על ידי 4 שחייניות, שנסגבינון מהורגה כיום במקום השני בעולם. הארבע הן: סינדי פליסטאד, פרה ויליר, קים ברכס וברבי דרבי. מהמתחרות העיקריות של האמריקניות יהיו אנגליקה קרי אוס ממערב־גרמניה (גב) ופטרישיה צ'אן מסינגאפור (פרפר).

לאלה מחובבי הספורט שיחפצו להירגע באווירתו הר שלווה של אולם ההתעמלות מזומן מצעד מתעמלים עשיר, שבו יתבלטו בעיקר טאקישי האיטה, „קפטן" נבחרת יפאן בהתעמלות ובעל מדליית־זהב אולימפית במשחקי טוקיו (טבעות), בנוח ממין היפה ייצגו אך הי כהלכה ב־9 לתקות החתעמלות (אשר יופיעו בעיקר בתרגילי עמידה), בניהן מצוירות בנות מאלמר (שוודיה), אשר הוכתרו בג'ימנסטר ראדת האחרונה בבאזל כלהקת ההתעמלות הטובה בעולם.

שבוע ימים, תחרויות ב־10 ענפים. שפע „כוכבים", מלוא החופן ספורט לחובביו הצמאים.

מחר יחל המאבק למדליות

תחרויות כינוס „הפועל" יחלו מחר בבוקר — עוד לפני טכס הפתיחה החגיגי — ב־משחקי טורניר הטניס, התחרות את אליפות ספורט הפועלים הבינלאומית, המתקיימים ב„מקומי בבמגרשי „הפועל" בצפון תל־אביב, ליד התערוכה משעה 8 בבוקר, הטורניר יימשך עד 3 במאי.

ביום ששי יכנסו למעגל ה־תחרויות ספורטאי עשרה ענפים נלו שהמאים, להלן תכנית האירועים ליום זה.

אתלטיקה

● התחרות הזמנה באתלטיקה, באיצטדיון האוניברסיטה בירושלים מ־2.30 אחה"צ.

כדורעף

● משחקי טורניר הגברים — באיצטדיון הפועל בחולון, ב־7 בערב: נבחרת „הפועל" — נבחרת הנוער. ב־8.30: „לונג־איילנד" ארה"ב — נבחרת ישראל.

● טורניר הנשים — באולם „הפועל" ירושלים. ב־7: „דצ'נצת" איטליה — נבחרת „מכבי"; ב־8.30: „לוגיס" (בלגיה) — „הפועל".

כדורסל

● בהיכל הספורט בנעמן. ב־7: נבחרת פינלנד — נבחרת „הפועל"; ב־9: נבחרת גרמניה — נבחרת „הפועל".

כדוריד

● טורניר אליפות ספורט הפועלים, גברים. במגרש „הפועל" בגבעתיים. ב־6.30: הולנד — בלגיה; ב־8: אוסטריה — נבחרת „הפועל" ישראל.

● נשים, במגרש „הפועל" ברחובות: ב־8: הולנד — „הפועל" ישראל.

טניס שולחן

● באולם האוניברסיטה, הר הכרמל חיפה, מ־7.30 בערב. תחרות הזמנה ליחידים בהשתתפות 7 אורחים מחו"ל.

קליעה

● במטווח רמת־גן מ־9 בבוקר. תחרות באקדח חופשי, קליבר זעיר, תרגיל אולימפי (60 כדור).

משקולות

● באולם מועצת פועלי רמת־גן, מ־5 אחה"צ במשקל ליב 52 ק"ג, 56, נוצה 67.5 ק"ג.

שיוף

● אליפות ספורט הפועלים הבינלאומית, ב„בית בוסל" בצפת מ־4 אחה"צ — התחרויות ברומה ליחידים (גברים).

אופניים

● מירוץ אופניים ל־40 ק"מ מיכלת ליער הנשיא וחזרה, בשעה 4 אחה"צ.

מחר טקס הפתיחה באיצטדיון ר"ג

טכס הפתיחה של הכינוס ה־9 של „הפועל" יחל מחר ב־5.45 אחה"צ באיצטדיון רמת־גן בהופעה ראוותית של ילדים על במה, לפני כניסת נשיא המדינה מר זלמן שזר. אחר־כך יחל מצעד 26 המשלחות ולאחריה יערכו בזה אחר זה שורה של מופעי התעמלות המונית, על ידי אלפי ילדים, והתעמלות ראווה; התעמלות על מכשירים והופעות של להקות ההתעמלות משוודיה ודנמרק. יופרחו זיקוקין־די־נור והטכס יסתיים בהתעמלות המונית. בצילום: חזרה כללית של אחד ממפגני ההתעמלות ההמונית, שנערכה שלשום.

שייך — זה רק שם

„אני מתהר לזכות מאי במדליית זהב בקפיצה לגובה וב„בילה ליהודים לי מבון וינגייט. מגיה שהספקתי לראות מאז באתי לי ישראל נדמה לי, שזהו המקום הטוב ביותר בעבורי לי ללמוד היהד גופני".

את הדברים הללו אמר לי גבר רזה וגבוה בעל אצבעות ארוכות וציפורניים מטופחות. בנו של כהן דת מוסלמי בר אחת המדינות הקטנות ביותר בעולם (380 אלף תושבים) — גאמביה, שעל החוף המערבי של יבשת אפריקה, לחורצת בין סנגאל, גיניאה וספירת ליאונה.

שמו: שייך טיג'אן פאל, „אבל ה„שייך" שבשמי אינו מעיד, כי יש לי תואר כבוד מוסלמי זה. זהו פשוט שמי הפרטי", מסביר קצין המשטרה בן ה־22, שיש לו עוד ארבעת אחים ושלוש אחיות. „שני אחי הם ספורטאים מעולים. אחד עוסק כמוני בקפיצה לגובה והשני ב„קפיצה ברוחב ובריצות קצרות".

„אני מתפלל לכך, שביום התחרות שלי יהיה כאן המזג החיק לאד. זוהי לגבי צרובה להיפגנ כעולה. אני אוהב מזג אויר לוהט. — רק בו אני מגיע לשיאי (2.15 מטרים בגובה ומעלה מ־8 מטרים ברוחב)".

את הקריירה הבינלאומית שלי התחל ב־1965 ב„רגל שמאל", כשתפס מקום רביעי באליפות אפריקה. אבל דווקא הכשלון — כבקיתנו — דירבן אותו להישגים ובונוה שקידה בלתי רגילה (ארבע שעות של אימון יומיומי) ניטל מדליות זהב וכסף בזו אחר זו. „מאותה שנה לא וויתרתי — ובכל תחרות שי השתתפתי זכיתי ב„משהו". הי עיקר זה להביא הביתה מדליות...".

קופץ לגובה מאי

אלוף אולימפי מיפאן

בפעם הראשונה יוכלו חובבי הספורט בישראל „להתבשם" — ממש כך — מופעי רביניע המופלא של תרגילי ההתעמלות, כפי שרק מתעמלים יפאניים מסוגלים. שיא של רזרות והופעה שעד כה שליטה בכל שרירי ואיבר בגופ; שיא של תנועות „חתוליות" הרביצים — זהו פורום של מתעמלי „ארץ השמש העולה", לום בלי ספק המנצחת מספר אחת בעולם בענף אסתטי זה.

באליפות העולם שנערכה בחודש אוקטובר בלובליאנה שביוגוסלאוויה „הכתלטו" היפאנים על רוב המקומות הראשונים. בין שבעה הראשונים היו לא פחות מחמישה יפאניים.

אחד מאלה הוא מצ'אצ'י האיאטה, בן 30, „קפטן" נבחרת יפאן בהתעמלות זה שבע שנים. הוא היה בלונדיאנה המנוגר שבנציגו אר־צו תפס מקום שביעי בדירוג הכללי — והמפיצי בין היפאנים. זהו גבר גמיש, „קפיצי", שגובהו רק 1.60 מטר ומשקלו 60 ק"ג. ביום ההתק שבמתעמלי ארצו אור־לם „זוכרים לו חסד נעוריו": באולימפיאדת טוקיו בעל מדליית זהב איקית בתרגילי הטבעות. משכה יש ברעתו לפרוש מתחרויות. „בישראל זו תהיה כנראה אחת ההופעות האחרונות שלי. אני כבר זקן בשביל כל המאמן הגדול. אני מאמין גדול בניעד האלה בני חסותי, „ילדי פיפוהי, הר הגליות שלי", אמר וליטף את ראשם של המתעמל הר־התעמלות הצעירים שנתלוו אליו „שהוי בצמאי כל מילה שהוציא מפיו".

יש להם ממי ללמוד ואת מי לחקות.

מתעמל מאקיני האיאטה

קיינו — הנסיך של המסלול

מאת: אלכס דורון

אין ספק, שהוא הדמות המעניינת ביותר, המרכזית, בתחרויות האתלטיקה בכינוס. אולם הוא עושה הכל כדי להישאר כמות־שהוא, למרות פירסומו הגדול: שקט, עניו, בעל חוש הומור נעים. „שמי „קיפ", קיפ קיינו", הקדים להציג עצמו לפני והושיט ידו לשלום, שותחנו ליד הבריכה ב„חוף הירוק", נוח ערב קרירה נשבה והוא רק סיים עתה ריצת אימון של 10 ק"מ.

בן 31, נשוי ואב לארבע בנות, שהגדולה היא בת שמונה („אם תרצה לעסוק בספורט אעודד אותה ואף אבהו, אם לא — לא! לא אבריח"). תפקידו באזילובי: מפקח אימון גופני של משטרת קניה. „באחרון מייחד בביתי יש 16 מדליות זהב. במקום נכבד — על הליצני בתחריות גדולה כמו אולימפיאדה, אליפות אפריקה, משחקי חבר העמים או משחקי האיים הקאריביים. בפינה אחרת — כל זוהר. לי מעלת ממאה בוודאי. לאלה אני קורא „מדליות הזהב הקטנות שלי"...".

ישראל היא המדינה ה־76 ברשימת סיורי מקצה העולם ועד קצהו („עד כה גמרתי כבר עם שלושה דרכונים"). לפני בואו לכאן השתתף בתחרות בטרינידאד, שבאיי הודו המערביות. „התחרויות נכשלו המיפה ימים. זכיתי בחמש מדליות. כליעור בכל יום מדליית זהב אחת... בי אמת עבודת קשה".

בקיץ האחרון השתתף בקורס מאמנים מיוחד בבית הספר למדריכי ספורט של הצבא הבריטי באלדרשוט ונתפרסם בעולם כשנראה משחק בכדורגל — ודווקא שיתק לא רע, למרות שנזהר לשמור היטב על רגליו. הן היו דאגות לו אחרי הכל למסלול הריצה. „בשאריש, שהמרשר הג'ספי מוגד בי — אפרוש ואקדיש זמני לאימון והדרכה. מתי זה עלול להיות? מי יודע — אולי בעוד חמש שנים, אולי יותר...".

בשנים האחרונות הוא מתרכז רק בריצה ארוכה — מעל שלושה ק"מ (במרחק זה הוא עדיין שיאן העולם; לספיל החזיק גם בשיא ב־5000 מטר). כל אימון יומי רציני כולל ריצה ל־16 ק"מ, בר שעהו נחשב המייל ל„קלף החזק" שלו. בן נתפרסם בבך שבאיר עצה להכים כובע בעה הריצה — „זה היה מעין תפאורת הויהוי שלי. אבל בוטחים עברו עליו וכבר אינני זקוק להם זיהוי זה..." מבהירה אותו בכל מקום", מהילך „קיפ", המומחים בעולם סבורים, כי היה יכול להיות גדול הרצים בדור האחרון, אילו הקדים מעט להתהיל בקריירה שלו (1962) ואלמלא היה נפצע בהוות אביו האיבר העני, כאשר ציפת בקיץ 1963 לרסן פרת משתוללת, שבצעה ברגלו והוא נאלץ היה לקבל טיפול רפואי ממושך.

קיינו הוא בן לשבט הררי בקניה ולא סבל מבעיית של גובה במכסיקו (מדליית זהב ב־1500 מטר וכסף ב־5000).

טייט: אתלט רב־גוני

קופץ הרוחק והמשולשת נורמן טייט מארה"ב

לפני שבע שנים בחרו בו מומחי הספורט בארה"ב ל„ספורטאי הפילם ביותר של השנה" — לבלית שאת שיאי האליפים קבע רק בשנתיים־שלוש האחרונות ואילו בשנת ההצטיינות במעט שר לא נתפרסם מחוץ לגבולות אמריקה.

נורמן טייט, בן 28, מורה במקצועו בברונקס, ניו־יורק. קופץ לרוחק, משולשת וגם רץ למרחקים קצרים. ארבע פעמים ודווקא עם הפסקות גדולות בין הפעם הראשונה והשניה, נטל את התואר האמריקני בקפיצה לרוחק באולם (8.10 מטר). זה היה בשנים 1956 וברציפות בשנים 69, 70 ו־1971).

במשולשת הוא מחזיק בהישג הטוב ביותר באולם — 16.28 מטר. ייצג את ארה"ב באולימפיאדה במכסיקו במשולשת, אך לא הצליח להשתלב בין השישה הראשונים בגמר למרות הישגו 15.84 מטר בשלב המוקדם. אילו חזר וקפץ כך בתחרות הגמר היה מדורג ב־5. נחשב כיום למועמד הבטוח ביותר לתואר האליפות בארה"ב בעיקר ברוחק, כיוון שבוב בימון, האלוף האולימפי, לא הצליח מאז קפיצת־השיא המדהימה שלו במכסיקו לחזור ולעבור ל־8.90 מטר. הוא אפילו רחוק מזה כמעט במטר...

שיאן העולם ב־3000 מטר „קיפ" קיינו מקניה

צ'ארלי גרין: שיא עולמי בלי אימונים

צ'ארלי גרין — משתתף לשיא העולמי בריצת 100 מ' — הוא שיפוס „שמרני" ביותר ומן הדמויות המוזרות והציוריות ביותר באתלטיקה העולמית. בן 26, סגן בצבא האמריקני, כסטודנט יצא את אוניברסיטת נבראסקה בעיקר בתחרויות האליפות באולם. בשעתו התפרסם בהוראה שהשמיע שלפי „המדריך באוזני העולם", בובדיוק, שיש בכוונתו לנצח אותו לגם לקבוע שיא עולמי ללום בך...

השבלים רצו 60 יארד, הוא קבע 5.9 שניות. גרין היה שני, עם אותו זמן, „שמי דגותו" נתבטאת בבך, שאינו מוכן לשנות מדרכו לגבי ה־אימונים: הוא מתאמן רק שעה חודשים בשנה, ארבעה ימים בשבוע ושעה אחת לכל היותר, ביום...

המומחים אומרים, כי אילו היה טיפה מעט מדרכו וה־מגביר לא בהרבה את האימונים — היה יכול ללא קושי לזכות בכל הריצות הקצרות, לקבוע שיאי עולם בכל המרחקים כ־100 יארד ועל 100 מ'.

אבל צ'ארלי אינו זז מעמדתו: „היכולת לרוץ מרחקים קצרים במהירות־שיא, זו מתת אלוהים... זה איננו ביטול!" מדוע איננו מרבה להתאמן? — לכך יש לו תשובה בוטחת: „אימונים פירושו סכנה של פציעה. אני מתאב מאד בזיים", אבל הוא גם טוען לדספיד...

נובהו 1.80 מטר ומשקלו 76 ק"ג. במכסיקו היה שלישי ב־100 מטר והשתתף במירוץ השליחים, שארה"ב זכתה בו במדליית זהב ושיא עולמי (39.2).

הישגיו: 5.9 שניות ב־60 יארד; 9.1 שניות ב־100 יארד; 9.9 שניות ב־100 מטר (שווה לשיא העולם). ב־1966 נחשב לאצן כמספר 1 בתבל ואילו ב־1967 וב־1968 ל־מספר 2.

כבר בהיותו נער בבית ספר תיכון נתגלה „כשרונו הרגליים" שלו: 100 יארד — ב־9.4 עם רוח ו־9.5 — ללא משבים; 220 יארד — ב־20.5 שניות בצורה רוחנית ו־21 שניות במזג אויר שקט.

בשעתו אף „הלשינו" עליו שאינו „מיודד עם המסלול" — והשום כך כל עצלותו. „ההישגים יוצאים לו מן השרוול — ללא מאמץ".

ואילו הוא עצמו?...

יש לו חוש הומור מיוחד במינו. בשעתו לעג, כי הוא הטוב ברצים ליחוס לבד בארה"ב, עד שהופיע הומי סמית ודהר לשיא מדהים (19.5 שניות). גרין נשאל אם עדיין הוא דבק בגירסתו, שהוא „הטוב מכולם", ועל כך השיב: „החלטתי, שכדאי לי שנות את הדעה במקצת"...

[illegible] למרחקים קצרים צ'ארלי גרין מארה"ב

משרד התחבורה
המפקח על התעבורה - מחוז ת"א והמרכז
הודעה בדבר הגבלות תנועה בתל־אביב
יום העצמאות תשל"א

בתוקף סמכותי לפי תקנה 17 ו־18 לתקנות התעבורה תשכ"א — 1961 הנני מודיע על האיסורים וההגבלות הבאות ביום ד', 28.4.1971 מהשעה המצוינת ועד גמר החגיגות:

מס.	הרחוב	הקטע	ההגבלה	משעה
1.	אבן־גבירול	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
2.	אדם הכהן	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
3.	אהרונסון	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
4.	אימבר	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
5.	אלחריזי	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
6.	אמיל זולא	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
7.	אסתר המלכה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
8.	בארי־טוביה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
9.	בירון	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
10.	ב ל ו ך	ארלוזורוב — אבן־גבירול	סגור לתנועה	19.00
11.	בן־עמי	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
12.	בר־גיורא	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
13.	בר־כוכבא	זמנהוף בוגרשוב	סגור לתנועה	19.00
14.	גוטליב	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
15.	גורדון	בן־יהודה כיכר המלך	סגור לתנועה	19.00
16.	גוש חלב	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
17.	ג ז ר	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
18.	גליקסון	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
19.	גבסין	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
20.	ג ר ץ	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
21.	דוניאבוב	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
22.	דב הוז	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
23.	דיזנגוף	ארלוזורוב מלך ג'ורג'	סגור לתנועה	19.00
24.	הדסה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
25.	הירשנברג	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
26.	המלך ג'ורג'	שד' מסריק — בוגרשוב	סגור לתנועה	19.00
27.	זמנרדס	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
28.	הקליר	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
29.	הרמן כהן	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
30.	ויזל	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
31.	ד י ס	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
32.	ז'אן ז'ורס	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
33.	זמנהוף	ככר צינה — שטמפן	סגור לתנועה	19.00
34.	זובוטינסקי	בן־עמי בוגרשוב	סגור לתנועה	19.00
35.	חולדה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
36.	טשרניחובסקי	דיזנגוף — בוגרשוב	סגור לתנועה	19.00
37.	יהל"ל	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
38.	ידפת	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
39.	י ע ל	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
40.	ישראלים	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
41.	לוריא	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
42.	ליברמן	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
43.	לכיש	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
44.	לסינג	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
45.	מאפו	דב הוז בן־יהודה	סגור לתנועה	19.00
46.	מגידו	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
47.	מנדלי	דב הוז בן־יהודה	סגור לתנועה	19.00
48.	מנדלסון	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
49.	מעבר יוסף	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
50.	מצדה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
51.	מצפה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
52.	נצח־ישראל	מלך ג'ורג' — גורדון	סגור לתנועה	19.00
53.	סביד אריה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
54.	סילינ	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
55.	סירקין	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
56.	סמולנסקין	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
57.	פילון	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
58.	פינסקר	צינה בוגרשוב	סגור לתנועה	19.00
59.	פרוג	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
60.	פרישמן	בן־יהודה אבן גבירול	סגור לתנועה	19.00
61.	רות	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
62.	רייק	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
63.	ריינס	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
64.	רמ"ק	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
65.	שד' חן	עירייה — נצח ישראל	סגור לתנועה	19.00
66.	שד' מסריק	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
67.	שד' קק"ל	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
68.	שמגיד	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
69.	שולמית	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
70.	שלום עליכם	מגדלי בוגרשוב	סגור לתנועה	19.00
71.	שלמה המלך	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
72.	שמואל הנגיד	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
73.	שייר	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
74.	שפינוזה	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
75.	ש ץ	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00
76.	תל־חי	לכל אורכו	סגור לתנועה	19.00

כן יחולו שינויים בקוי התחבורה הציבורית משעה 19.00.
ציבור הנהגים מתבקש לציית לשלטים שהוצבו ולהוראות המשטרה.

ר. טהון — רשות התמרור מרכזית

משרד התחבורה
המפקח על התעבורה - מחוז ת"א והמרכז
הודעה בדבר הגבלות תנועה בבת־ים
יום העצמאות תשל"א

בתוקף סמכותי לפי תקנה 17 ו־18 לתקנות התעבורה תשכ"א—1961 הנני מודיע על האיסורים וההגבלות הבאות ביום רביעי 28.4.71 מהשעה המצוינת ועד גמר החגיגות:

הרחוב	הקטע	משעה	ההגבלה
בלפור	מהלפר—עצמאות	18.30	סגור לתנועה וחנייה
בלפור	מהלפר—ירושלים	20.30	סגור לתנועה וחנייה
הלפר	מבלפור—הרצל	18.30	חד סטרי מערבה ואיסור חנייה
הנשיאים	מעצמאות—ז'בוטינסקי	19.00	סגור לתנועה וחנייה
ירושלים	מעצמאות—הרצל	18.30	סגור לתנועה
עצמאות (מסלול צפוני)	סוקולוב—הנשיאים	19.00	סגור לתנועה וחנייה
עצמאות (מסלול דרומי)	מהנשיאים—מסריק	19.00	סגור לתנועה וחנייה
רוטשילד	מהרצל—הנשיאים	18.00	סגור לתנועה
רוטשילד	מארלוזורוב—עצמאות	18.30	סגור לתנועה

החל משעה 18.30 יחולו שינויים בתחבורה הציבורית, הציבור מתבקש לציית לשלטים שהוצבו ולהוראות המשטרה.

ר. טהון
רשות תמרור מרכזית

משרד התחבורה
המפקח על התעבורה/מחוז ת"א והמרכז
הודעה בדבר הגבלות תנועה בגבעתיים
יום העצמאות תשל"א

בתוקף סמכותי לפי תקנה 17 ו־18 לתקנות התעבורה תשכ"א—1961, הנני מודיע על ההגבלות והאיסורים הבאים מהשעה המצויינת ועד גמר החגיגות:

הרחוב	הקטע	משעה	ההגבלה
כצנלסון	ממודיעין עד ויצמן	19.00	סגור לתנועה
סירקין	מביאליק עד שנקין	19.00	סגור לתנועה

ציבור הנהגים מתבקש לציית לשלטים שהוצבו ולהוראות המשטרה.

ר. טהון
רשות תמרור מרכזית

משרד התחבורה
המפקח על התעבורה - מחוז ת"א והמרכז
הודעה בדבר הגבלות תנועה בתל־אביב
לרגל מפגן הצניחה

בתוקף סמכותי לפי תקנה 17 ו־18 לתקנות התעבורה תשכ"א — 1961 הנני מודיע על ההגבלות והאיסורים הבאים ביום חמישי 29.4.71 משעה 07.00 לרגל מפגן הצניחה לימה של תל־אביב.

	הרחוב	הקטע	ההגבלה
1.	הרברט סמואל	לכל אורכו	סגור לתנועה
2.	יונה הנביא	מרח' הכובשים עד הרברט סמואל	סגור לתנועה פרט לאוטובוסים
3.	גאולה	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
4.	הרב קוק	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
5.	אהרונסון	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
6.	זרובבל	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
7.	עזרא	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
8.	נחמיה	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
9.	דניאל	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
10.	כרמלית	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
11.	חנינה	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
12.	מישאל	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
13.	עזריה	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
14.	מעורים	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
15.	לבנונית החוף	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
16.	שושנת הסוס	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
17.	ידי החולות	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
18.	זלזלת	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
19.	הירקון	מרח' אלנבי עד עזרא	סגור לתנועה פרט לאוטובוסים ורכב הצלה
20.	הירקון	מרח' ארלוזורוב עד אלנבי	סגור לתנועה פרט לרכב הצלה
21.	אלנבי	מרח' הכובשים עד הה. סמואל	סגור לתנועה
22.	טרומפלדור	מרח' בן־יהודה עד הה. סמואל	סגור לתנועה
23.	פרישמן	מרח' בן־יהודה עד הה. סמואל	סגור לתנועה
24.	גורדון	לכל אורכו	סגור לתנועה פרט לאמבולנסים
25.	ארלוזורוב	מבן־יהודה עד הירקון	סגור לתנועה
26.	קק"ל	מבן־יהודה עד הירקון	סגור לתנועה
27.	בוגרשוב	מבן־יהודה עד הירקון	סגור לתנועה
28.	נס־ציונה	מבן־יהודה עד הירקון	סגור לתנועה
29.	אידלסון	מבן־יהודה עד הירקון	סגור לתנועה

כן יחולו שינויים בתחבורה הציבורית, ציבור הנהגים מתבקש לציית לשלטים שהוצבו ולהוראות המשטרה.

ר. טהון — רשות התמרור מרכזית

משרד התחבורה
המפקח על התעבורה - מחוז ת"א והמרכז
הודעה בדבר הגבלות תנועה ברמת־גן
יום העצמאות תשל"א

בתוקף סמכותי לפי תקנה 17 ו־18 לתקנות התעבורה תשכ"א—1961, הנני מודיע על ההגבלות והאיסורים הבאים מהשעה המצויינת ועד גמר החגיגות:

א. ביום ד' 28.4.71 ערב יום העצמאות:

הרחוב	הקטע	משעה	ההגבלה
ביאליק	מהמעגל עד ככר העצמאות	19.00	סגור לתנועה
הרצל	מז'בוטינסקי עד צומת לבבי	19.00	סגור לתנועה
הרואה	מיהלום עד ככר המכבים	19.00	סגור לתנועה
המעגל	מביאליק עד סמטת הבאר	19.00	איסור חנייה

ב. ביום ה' 29.4.71 יום העצמאות:

הרחוב	הקטע	משעה	ההגבלה
אבא הלל	ממבצע קדש עד לרש"י	16.30—18.00	אסור תנועה מערבה
מודיעין	מאבא הלל עד לז'בוטינסקי	16.30—18.00	אסור תנועה דרומה
הירקון	ממודיעין עד תשמונאים	16.30—18.00	אסור תנועה מערבה
התשמונאים	לכל אורכו	16.30—21.00	אסור תנועה צפונה
אבא הלל	ממבצע קדש עד לרש"י	19.30—21.00	אסור תנועה מזרחה
מודיעין	מאבא הלל עד לז'בוטינסקי	19.30—21.00	אסור תנועה צפונה
הירקון	ממודיעין עד תשמונאים	19.30—21.00	אסור תנועה מזרחה
דרך הרצליה	מרשפון עד עמר החבות	19.00—21.00	אסור תנועה דרומה

ציבור הנהגים מתבקש לציית לשלטים שהוצבו ולהוראות המשטרה.

ר. טהון
רשות תמרור מרכזית

משרד התחבורה
המפקח על התעבורה - מחוז ת"א והמרכז
הודעה בדבר הגבלות תנועה בחולון
יום העצמאות תשל"א

בתוקף סמכותי לפי תקנה 17 ו־18 לתקנות התעבורה תשכ"א — 1961 הנני מודיע על האיסורים וההגבלות הבאות ביום רביעי 28.4.71 מהשעה המצוינת ועד גמר החגיגות.

הרחוב	הקטע	משעה	ההגבלה
שד' קוגל	מככר קוגל — סוקולוב (מסלול מערבי)	19.00	סגור לתנועה
סוקולוב	מככר סטרומה — קראוזה	19.00	סגור לתנועה
שנקר	מז'בוטינסקי — חומה ומגדל	19.00	סגור לתנועה
הנקין	מז'בוטינסקי — חומה ומגדל	19.00	סגור לתנועה
קליפר	לכל אורכו	19.00	חד סטרי מערבה
קראוזה	מז'בוטינסקי — סוקולוב (בצידו המזרחי)	18.00	אין עצירה
ויצמן	מחומה ומגדל — סוקולוב	19.00	סגור לתנועה

החל משעה 18.00 יחולו שינויים בתחבורה הציבורית, הציבור מתבקש לציית לשלטים שהוצבו ולהוראות המשטרה.

ר. טהון
רשות התמרור מרכזית

מדינת ישראל
משרד התחבורה,
המפקח על התעבורה

צו בדבר הגבלות התנועה והחניה בערב יום העצמאות תשל"א

בתוקף סמכותי בהתאם לתקנה התעבורה 17, 16 ק.ת. 2501 מ־1970, הנני מצווה בזה לאמור: —

ההוראות המפורטות מטה תכנסנה לתקפן בהתאם למפורט והתבטלנה בשעה 04.00 אור ליום ה', ד' אייר תשל"א.

1. יום רביעי, ג' באייר תשל"א (28.4.71)

א. איסור תנועה

תנועת כלי הרכב תהיה אסורה בדרכים וברחובות ובשעות כדלקמן:

משעה 08.00 עד 2.00
רח' חסן שוקרי בקטע בין רח' ביאליק לנביאים.

משעה 15.00 עד 2.00
רח' ביאליק בקטע בין רח' החלוץ — חסן שוקרי.
רח' חסן שוקרי בקטע בין רח' בנביאים ורח' שפירא.
רח' ברזולדי בקטע בין רח' בנביאים ורח' שפירא.
רח' שמריהו לוין בקטע בין רח' נביאים ורח' שפירא.
רח' אבן סינא בקטע בין רח' ביאליק — הנביאים.

משעה 18.30 עד 4.00
רח' הרצל בקטע נביאים—יל"ג.
רח' הנביאים בקטע בין רח' צפת — חסן שוקרי.
רח' הרצליה בקטע בין שדי' א"ש — צפת.

ב. איסור חניה

חניית כלי הרכב בשני צדי הכביש תהיה אסורה בדרכים וברחובות כדלקמן:

משעה 07.00 עד 24.00
רחובות אבן סינא, איבן רושד, ברזילי, הרצל, החלוץ, הנבה, חסן שוקרי, לבונטין, מיכאל, הנביאים, עמק הניחים, שבתאי לוי, עומר אל כיאם — לכל אורכם. רחוב ארלוזורוב בקטע בין רח' יוסף — גורדון, רחוב בר־כוכבא בקטע בין רח' מיכאל — הרצל, שד' א"ב בקטע בין אלנבי — טבריה.

משעה 16.00 עד 24.00
דרך הים בקטע בין מרכז הכרמל — שושנת הכרמל.
שד' מוריה בקטע בין מרכז הכרמל — שדי' קיש.
שד' מוריה בקטע בין מרכז הכרמל — וולפסון.
שד' הנשיא בקטע בין שער הלבנון — לד' מהניים.
רח' יפה נוף בקטע בין קיש — שער הלבנון.
שד' הבריושים, רחוב קלר — לכל אורכם.

ג. שרותי אוטובוסים

בחלק מהקוים העירוניים והפרבריים יחולו שינויים בו ביום.

פרטים יובאו לידיעת הציבור ע"י הנהלת השרותים.

(—) ד' מצפון
המפקח על התעבורה
מחוזות חיפה והצפון

בנק החקלאות לישראל בע"מ

מאזן ליום 31 במרס 1971

	ל"י	ל"י	31.3.1970 ל"י
מזומנים ויתרות בבנק ישראל ובמוסדות בנקאיים		5,755,002	4,504,882
ניירות ערך (באור 2)			
אגרות חוב של ממשלת ישראל	6,621,597		4,593,190
מניות בחברות בנות	4,255,733		949,997
מניות בחברה אחרת	191,000		65,000
		11,068,330	5,608,187
הלואות וחשבונות אחרים (באור 3)			
הלואות	403,734,220		360,144,987
חשבונות אחרים	7,839,562		6,833,386
		411,573,782	356,978,373
פקדונות באוצר מדינת ישראל		61,993,483	39,980,008
בנין הבנק וציודו, בערך סמלי		1	1
התחייבויות לקוחות (ראה חשבון מקביל)			
בעד אשראים דוקומנטריים	1,025,662		—
בעד ערבויות (כולל חברה בת 88,936 ל"י)	4,498,473		4,321,593
		5,524,135	4,321,593
		495,914,735	421,393,044

	ל"י רשום	ל"י מונפק ונפרע	31.3.1970 ל"י
הון ועודפים			
הון המניות			
מניות רגילות בנות 1.— ל"י	104,700,000	79,550,926	78,350,926
מניות מבוכרות א' 8% צוברות ומשתתפות בנות 10.— ל"י	7,500,000	7,500,000	7,500,000
מניות מבוכרות ב' 8% צוברות ומשתתפות בנות 10.— ל"י	7,500,000	7,500,000	—
מניות בכורה 4% צוברות, בנות 1.— ל"י	300,000	300,000	300,000
	120,000,000	94,850,926	85,150,926
תקבולים על חשבון מניות רגילות		385,267	202,100
עודפים —			
קרן שמורה	20,000,000		17,500,000
יתרת הרווח שלא יועדה	646,684		341,814
		20,646,684	17,841,814
		115,882,877	104,194,840
עתודה לכיסוי הפסדים אפשריים על הלוואות		12,150,000	* 11,136,000
אגרות חוב (באור 4)		22,440,788	18,333,363
כספים למתן הלוואות ופקדונות באוצר			
פקדונות אוצר מדינת ישראל	264,270,794		239,631,177
פקדונות והלוואות ממוסדות בנקאיים — (באור 4)	34,903,453		13,722,006
פקדונות והלוואות מאחרים	18,776,497		12,599,766
		317,950,744	265,952,949
פקדונות וחשבונות אחרים			
פקדונות לפי דרישה	6,087,024		5,016,318
חשבונות אחרים (כולל חברה בת בסך 2,203,774 ל"י, עתודה ודיבידנד מוצע לתשלום)	16,079,167		* 12,438,992
		22,166,191	17,455,310
התחייבויות על חשבון לקוחות (ראה חשבון מקביל)			
בעד אשראים דוקומנטריים	1,025,662		—
בעד ערבויות	4,498,473		4,321,593
		5,524,135	4,321,593
		495,914,735	421,393,044

* בניין מחדש.

דו"ח רווח והפסד לשנה שנסתיימה ביום 31 במרס 1971

	ל"י	1969/70 ל"י
הכנסות (באור 5)		
ריבית *	37,708,794	32,702,830
ריבית בניירות ערך והכנסות שונות (כולל 300,000 ל"י ריבית שנצברה בגין שנים קודמות — באור 2 (א) (2))	1,562,522	582,037
	39,271,316	33,284,867
הוצאות		
ריבית על אגרות חוב *	2,734,359	1,852,526
ריבית אחרת *	15,712,642	13,571,281
הוצאות מנהליות וכלליות והפחתת רכוש הבנק	2,753,153	2,065,977
הפרשה לכסוי הפסדים אפשריים על הלואות (באור 6)	1,015,000	1,760,000
	22,215,154	19,249,784
רווח לפני מסים על ההכנסה	17,056,162	14,035,083
מיסים על ההכנסה — הפרשה (באור 7)	9,200,000	** 7,731,610
רווח לאחר מיסים על ההכנסה	7,856,162	6,303,473
יתרת הרווח לתחילת השנה	341,814	** 1,304,383
רווח לייעוד	8,197,976	7,607,856
העברה לקרן שמורה	2,500,000	3,000,000
דיבידנד סופי מוצע — נטו (באור 8)	5,051,292	4,266,042
	7,551,292	7,266,042
יתרת הרווח שלא יועדה לסוף השנה	646,684	341,814

* כולל הפרשי הצמדה שנתקבלו או ששולמו
** הותאם (באור 7 ב')

הבאורים המצורפים לדו"חות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

(—) פרופ' חיים הלפרין
יו"ר הדירקטוריון

(—) דוד קלדרון
מנהל כללי, חבר דירקטוריון

(—) בן ציון תלפנן
חבר דירקטוריון

באורים לדו"ח הכספי ליום 31 במרס 1971

באור 1 — הצמדה

הנכסים וההתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן נכללו לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך המאזן ואלה הצמודים לשער הדולר נכללו לפי שער החליפין הרשמי ליום המאזן.

באור 2 — ניירות ערך

א. (1) אגרות חוב של הממשלה:

	ל"י	31.3.1970 ל"י
שטרי אוצר לפי העלות	256,899	42,980
אגרות חוב מאושרות להשקעה, לפי העלות(*) —		
שאין להן שער	4,740,390	3,278,892
שיש להן שער	1,624,308	1,271,318
	6,621,597	4,593,190

(*) הריבית שנצברה על אגרות החוב המאושרות להשקעה, בסך 1,009,385 ל"י, נכללה בסעיף "חשבונות אחרים". העלות בתוספת ריבית על אגרות החוב שיש להן שער היא 2,074,051 ל"י (ב־31 במרס 1970 1,547,011 ל"י), ומחירן בשוק ליום המאזן הוא 2,306,715 ל"י (ב־31 במרס 1970 1,585,829 ל"י).

(2) בהתאם להנחיות המפקח על הבנקים חל שינוי ברישום ההכנסה מריבית על אגרות חוב של ממשלת ישראל. בהתאם לכך כלל הבנק השנה בהכנסותיו את הריבית שנצברה על אגרות החוב המאושרות להשקעה מתאריך רכישתן.

ב. מניות בחברות בנות
המניות בחברות בנות, שאין להן שער, נכללו לפי העלות שאינה עולה על ערכן המשוער.

ג. מניות בחברה אחרת

1. המניות — שאין להן שער — נכללו לפי העלות בניכוי הפרשה לירידת ערך בסך של 14,000 ל"י.
2. קיימת התקשרות לרכישת מניות נוספות בסך של 490,000 ל"י (ב־31 במרס 1970 — 638,000 ל"י) צמודה לשער הדולר.

באור 3 — הלואות וחשבונות אחרים

א. ההלואות כוללות סך של 296,055,744 ל"י (ב־31 במרס 1970 — 247,980,287 ל"י) שניתנו מתוך כספים למתן הלואות.

ב. ההלואות כוללות הלואות לחברות בנות בסך של 4,708,428 ל"י (ב־31 במרס 1970 — 955,344 ל"י).

ג. אוצר מדינת ישראל התחייב לפצות את הבנק על בטול תנאי הצמדה על הלואות לפיתוח החקלאות. בסעיף "חשבונות אחרים" נכלל חוב האוצר הנובע מההתחייבות הנ"ל בסך 1,637,891 ל"י, (ב־31 במרס 1970 — 1,755,435 ל"י).

באור 4 — שעבודים

אגרות החוב שהונפקו על ידי הבנק צמודות בחלקן למדד המחירים לצרכן ובחלקן לשער הדולר — מובטחות על ידי שעבודים שוטפים על רכוש הבנק. כן רשם הבנק שעבוד שוטף בקשר להסכם לקבלת הלואה מהבנק הבינלאומי לשיקום ופתוח בסך של 70 מיליון ל"י (20 מיליון דולר). מתוך סכום זה נתקבל עד ליום המאזן סך 3,403,367 ל"י.

באור 5 — ריבית

הכנסות ריבית נרשמות על בסיס מזומנים בתוספת אומדן גביות במשך חודש וחצי לאחר תאריך המאזן בניכוי אומדן הגביות כאמור מהשנה הקודמת.

באור 6 — עתודה לכיסוי הפסדים אפשריים על הלואות

ההפרשה בשנת הדו"ח, בסך 1,015,000 ל"י, מהווה כ־¼% מיתרת ההלואות ליום 31 במרס 1971. ההפרשה בשנים קודמות חושבה בסכום המהווה כ־½% מיתרת ההלואות בסוף כל שנה, (בשנת 1969/70 — 1,760,000 ל"י).

באור 7 — מס הכנסה

א. לבנק הוצאו שומות לתקופה עד 31 במרס 1969.
ב. החל בשנה 1969/70 עבר הבנק מהצגת דיבידנד ברוטו להצגת דיבידנד נטו, בהתאם לכך הוצגה ההפרשה למס הכנסה לשנת 1969/70 בסך 7,731,610 ל"י במקום 6,580,000 ל"י.
במקביל הוצגה יתרת הרווח ליום 1 באפריל 1969 בסך 1,304,383 ל"י במקום 72,773 ל"י.

באור 8 — דיבידנד סופי מוצע — נטו

דיבידנד: —	%	ל"י	1969/70 %	1969/70 ל"י
על מניות מבוכרות א' 8% צוברות ומשתתפות	13	731,250	13	731,250
על מניות מבוכרות ב' 8% צוברות ומשתתפות	13	731,250	—	—
על מניות בכורה 4% צוברות	4	9,000	4	9,000
על מניות רגילות	6	3,579,792	6	3,525,792
		5,051,292		4,266,042

באור 9 — פיצויים

התחייבות הבנק בגין פיצויים לעובדים מכוסה במלואה על ידי סכומים שהופקדו בקופת גמל.

באור 10 — הצהרה בהתאם לסעיף 107 (5) לפקודת החברות

רווחי חברות בנות לא נכללו בחשבונות הבנק.

דין וחשבון מבקרי החשבון לבעלי המניות של בנק החקלאות לישראל בע"מ

בדקנו את המאזן של בנק החקלאות לישראל בע"מ ליום 31 במרס 1971 ואת דו"ח רווח והפסד לשנה שנסתיימה באותו תאריך. בדיקתנו נערכה לפי תקני בקורת מקובלים ובהתאם לכך נקטנו באותם נוהלי בקורת אשר חשבנום לדרושים בהתאם לנסיבות.

לדעתנו, המאזן ודו"ח רווח והפסד הנ"ל משקפים באופן נאות את מצב עסקי הבנק ליום 31 במרס 1971 ואת תוצאות פעולותיו לשנה שנסתיימה באותו תאריך, וזאת בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים, אשר יושמו באופן עקיב לשנה הקודמת, להוציא שנויים בשיטת הערכת ניירות ערך שנעשו לפי הנחיות המפקח על הבנקים, כמפורט בביאור 2, ובעקבות ההפרשה לכסוי הפסדים אפשריים על הלואות כמפורט בביאור 6, ואשר אנו מסכימים להם.

בהתאם לתקנה 9 מתקנות ניירות ערך (דו"חות תקופתיים ומיידיים), תש"ל — 1970 אנו מאשרים כי לדעתנו הדו"חות הכספיים הנ"ל ערוכים בהתאם לתקנות ניירות ערך (עריכת דו"חות כספיים), השכ"ט — 1969 עד כמה שתקנות אלה חלות על הדו"חות הכספיים של הבנק.

תל־אביב, 21 באפריל 1971

בבלי בריזר ושות'
רואי־חשבון

נפתח הכביש עין פשחה - עין גדי שהשלים את קו האורך המזרחי של מדינת ישראל

עיני רבים היו נשואות בציפיה ובתקוה לסלילתו של כביש מיוחד וחשוב זה. ועם השלמתו הפך כביש זה, לאחד הכבישים החדישים והיפים ביותר בארץ.

בעקלתונים הרבים שנסללו בו עקב תנאי השטח הטופוגרפים הקשים במיוחד, גילו אלה, מראות נוף נהדרים ומרהיבים ביופיים המשקיפים על ים המלח וסביבתו.

בעבודות המצעים והאספלטים, אשר בוצעו ע"י „החופר" לאחר שזכתה במכרז שהוצע מטעם מחלקת העבודות הציבוריות מ.ע.צ., היה על חברת „החופר", להוריד לשטח, אחד ממתקניה החדישים והמשוכללים לייצור האספלטים. לצורך ביצוע עבודה זו, תוך ניצול האבן המקומית, נדרש מהחברה להוריד את המעבדה על צוותה המקצועי, אשר עקבה בהתמדה אחר דרישות מכון התקנים הישראלי. קשיים רבים נוספים היו כאשר בא הצורך בהעלאת ובהעפלת הכלים בתלילות הגבוהה למדי בביצוע כביש הגישה למצפה שלם שבצד הכביש עין פשחה עין גדי. מצפה, אשר ממנו נשקף מראה ים המלח ועבר הירדן המזרחי.

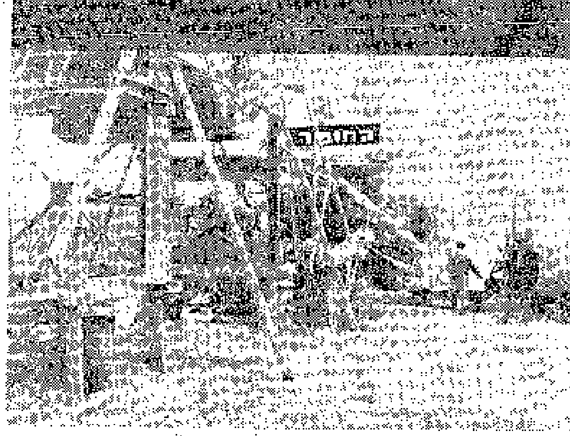
בשיטות מאולתרות הועלו הכלים הכבדים, מכונות הפיזור והכבישה, דבר שהיקשה והכביד בביצוע העבודה. אספקת המים הדרושים לעבודות הכבישה והסלילה, הצריכה התקנת משאבות לשאיבת המים מהמעינות המתוקים שבמקום.

בביצוע פרויקט זה, היה רתום במלוא אונו ומירצו, בהשקיעו מיטב שעותיו משך ימים ולילות רבים, בנוסף לניהול החברה היום יומי מנהל „החופר" מר נתן פומרנץ חלוץ בנית כבישים בארץ.

עובדה החשובה לידיעת המטיילים והנוסעים לאילת, כי השלמת כביש זה קיצרה את המרחק הגיאוגרפי בין הצפון לאילת, בכ־140 ק"מ.

למעלה — הכביש בהתהוותו — עבודות הפיזור והכבישה ע"י פינישרים ומכבשים נעשות בידי מקצועי של „החופר".

משמאל — זהו מתקן האספלט, אחד המשוכללים של „החופר" אשר הורד לביצוע עבודות האספלט בעין פשחה — עין גדי.

עם פתיחת הכביש עין פשחה - עין גדי

מברך „החופר" (ישראל) בע"מ

ב"נ. ע. צ. ירושלים מהנדס המחוז, מר א. גיל

מהנדס, מר בן ציון פיש מנהל פיקוח הנדסי

מהנדס, מר דוד כהנא מפקח הפרויקט

מהנדס, מר יוסף קוף מהנדס מפקח באתר

בן תבוא על הברכה מפקדת יהודה ושומרון על שיתוף פעולתה הברוכה.

דרושים

מהנדסים · טכנאים · בימאים · שרטטים · מחסנאים · מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · סוכנים

בית הספר התיכון העירוני בבני ברק

לשנת הלימודים תשל"ב

דרושים מורים

לכל הכתות במקצועות:

גיאוגרפיה, פיזיקה, כימיה, ביולוגיה, עברית

מועמדים בעלי תאר אקדמי ונסיון בהוראה יפנו בכתב למזכירות בית הספר: בני ברק, ת.ד. 845.

דרוש

חרט צעיר

אחרי שרות צבאי

לפנות: זאב ויברטורים

רחוב הרצל 91 תל-אביב

למפעל מזון בפתח-תקוה

דרושים

1. מסגרים כלליים
2. מפעילי מתקנים

עם רקע במסגרות

העבודה במשמרות

רצויים מועמדים מגיל 35 ומעלה

נא להתקשר בין השעות 8.00 — 17.00 לטלפון 911578.

למפעל תעשייתי בתל-אביב

דרוש/ה

פקיד/ה להנהלת חשבונות

בעל/ת סוג ד', נסיון 3 שנות עבודה לפחות היודע/ת לעבוד על מכונה להנה"ח אוליבטי AUDIT 513 השולט/ת בשפה העברית על בוריה.

שעות העבודה 8.00 — 16.00.

מועמדים מתאימים יפנו לת.ד. 5083 תל-אביב עבור פקיד חשבונות. תנאים טובים למועמד המתאים.

סודיות מובטחת.

דרוש/ה

מנהל/ת חשבונות

עצמאית

למשרה מלאה

לחברה העוסקת במשלוחים בינלאומיים.

הצעות בצרוף תולדות חיים ונסיון מקצועי להפנות לת.ד. 9225 תל-אביב.

למשרדה הראשי של חברה ארצית גדולה

דרושה

טלפונאית - כתבנית

עם נסיון בהדפסה במכונת כתיבה בעברית ובאנגלית.

בהצעות, בכתב יד בציון הנסיון הקודם וקורות חיים, נא לפנות לת.ד. 26238, ת"א.

לתעשיות אלקטרוכימיות (פרוטרום) בע"מ

דרוש מהנדס כימי

לתפקיד מנהל מתקן יצור

הכישורים:

1. נסיון של 5 שנים בתעשיה.
2. ידיעת השפה העברית הכרחית, רצוי גם אנגלית.

מעונינים יפנו לת.ד. 1929 חיפה.

סודיות מובטחת

PHILCO

אזור התעשיה, בת-ים, רח' הסוללים 9

המפעל להרכבת טלויזיות

דרושים

טכנאי טלויזיה

לפנות, למר זוהרובר טל' 864140 או אישית למפעל.

למפעלי תעמס בע"מ

דרושים

מסגרי אחזקה

רצוי — בעלי נסיון בתמסורות, קונביירים וריתוך.

לפנות: רח' תמנע 7 חולון, טלפון 842121.

למשרד עורכי דין

דרושה

פקידה כתבנית

ליום עבודה מפוצל

לפנות:

טלפון 221910, 247171 או ת.ד. 16074 ת"א.

דרושה

מזכירה

ידיעת השפות עברית ואנגלית הכרחית

בהצעות נא לפנות:

מ.י.ז.ע — סריגת אופנה בע"מ

שד' הראיון 110 תל-אביב, ת.ד. 2602

טל. 826117/8/9.

למפעל תעשייתי דרוש

עוזר למנהל חשבונות ראשי

מקום העבודה בתל-אביב.

לפנות, בצרוף המלצות ותולדות חיים ליד ת.ד. 14142 תל-אביב מספר 284.

"אר-עד"

מפעלי טכסטיל בע"מ

דרוש

שתאי

(שרד)

לפנות:

רח' הרכל 13 רמת-גן

טלפון 723520

למשרד רואי חשבון במרכז העיר

דרושים:

1. בוחן מרכז
   עם נסיון של שנתיים לפחות בבקורת
2. בוחן
3. מנהלת חשבונות סוג ד'
   עצמאית עם נסיון של שנתיים לפחות

לפנות:

טל' 56046

דרושים:

1. רתכי חשמל
2. מסגרים רתכים
3. מכונאי דיזל לעבודה בת"א ובאזור.

לפנות

גוש צוור בע"מ

רח' המסגר 59 ת"א

לחברה ציבורית לבנין

דרושים

מנהלי עבודה מנוסים

לשלד ולגמר עבודות בניה

בסביבות ירושלים

המעונינים יפנו בכתב לת.ד. 983 תל-אביב עם פרוט נסיון בעבודה.

האם אתה הוא האיש בעל היוזמה והכשרון בארגון ובכתיבה, בעל נסיון, או שאיפה לעסוק ביחסי ציבור? אם תשובתך חיובית התקשר עמנו לקביעת ראיון לטל. 02-24664

לבכללה הפוליטכנית

דרוש/ה מורה לעיצוב פנים

בלימודי ערב.

לפנות רחוב טשרניחובסקי 31 ת"א

התיכון

דרושים

מכונאי יצור

לרכוז הנושאים הבאים:

1. זרימת חמרים בקו היצור.
2. הכנסת שיטות פיקוח ובקרה.
3. זרימת אינפורמציה.

רצוי עם נסיון בשטח מערכות זרימת אינפורמציה.

נא להתקשר למזכירות המפעל טלפון: 852357 בימים א'—ה' לקביעת פגישה

פרדי קלאוזנר

מפעלי הלבשה בע"מ

יצרן מכנסי גברים

רח' הרצל 7, גדרה — מול „אגד" מרכז

טלפון 055—91300

מציעים עבודה קבועה ומשתלמת היטב

להוברים/ות מנוסים/ות

למכנסי גברים.

בדבר פרטים נא לפנות למפעל בשעות העבודה מהשעה 7 בבוקר עד 5 אחה"צ.

דרושים

חייטים, תופרות, גזרנים, תופרות יד ובחורות לגיזרת

עבודה קבועה · תנאים טובים

דרבי-ליג, רח' בלת יצחק 68, תל-אביב

בעל נסיון באחזקה ונהול מזנון מהיר - שרות עצמי

חלבי — בשרי

ופריטים — תנחיה — פקוח עובדים

מעונין במשרה מתאימה

ת.ד. 516 חולון

דרוש

מורה נהיגה

לאוטובוסים ולמשאיות

למכורה

משכורת גבוהה

עם זכות עבודה.

כלפורי רחובות.

דרושה

עובדת עם לינה

לנהול משק-בית.

חדר לבד.

תנאים טובים.

לפנות: טל' 611941, לטובה — בערב 730208.

לתעשיה מבוססת הלמוד ב-12 שפות בבי"ס למסחר

„דימון"

ת"א, רח' דיזנגוף 85

טלפון 226017

למשרד רואה חשבון בתל-אביב דרושה

פקידה — כתבנית

רצויה ידיעה בהנהלת חשבונות

לטלפן 54661/2

הכנסה גבוהה!

דרוש מפיץ מוכשר

להפצת מוצרים בחנויות מכלת באזור המרכז

תנאים טובים לאדם המתאים.

רכב מסחרי — הכרחי

נא לפנות בפרטים מלאים לת.ד. 16284, ת"א, עבור „מפיץ"

איגוד ערים אזור תל-אביב—יפו—חולון (בתי מטבחיים)

מכרז על משרה פנויה

בבית המטבחיים האזורי בחולון

תאור המשרה רופא וטרינרי בבית המטבחיים — חצי משרה.

הדרגה „ג" של רופאים וטרינריים.

דרישות המשרה: א. דיפלומה של רופא וטרינרי

ב. נסיון עבודה בבית מטבחיים

ג. רצוי ידע בשטת עבודה מעבדתית

את ההצעות, בצירוף תיאור תולדות חיים ותעודות המעידות על הכשרת המועמד, יש להגיש במעטפה סגורה ל: איגוד ערים אזור ת"א-יפו—חולון (בתי-מטבחיים) ת.ד. 263 חולון, או למזכירות בית המטבחיים.

התאריך האחרון להגשת הצעות הוא 15.5.71.

א. כוזאר — יו"ר האיגוד

לדהיטי „מרס"

דרושים

★ **מוכרים**

בעלי נסיון בשטח הרהיטים

★ **נגרים**

לביצוע תקוני רהיטים

★

לפנות לרהיטי מרס

רח' הרצל 158 ת"א

בשעות העבודה.

דרושים:

חרטים

מסגרים

משחיזים

פריזריסטים

מעולים

לפנות:

עשת-לפיד

רח' עליה 55 ת"א

טלפון 824369

דרוש

נער

לשליחויות ולעבודות משרדיות

לפני שירות בצה"ל

אדלר את שטרן

חיפה

רח' יפו 43

טלפון 528201—2

למפעל תעשייתי בפתח-תקוה

דרושה

טלפנית

להתקשר טלפונית ת"א 919101 בין השעות 14.00—15.30

לחברת ביטוח גדולה בת"א

דרושים

1. מנהל(ת) חשבונות
   עם נסיון של כמה שנים.
2. פקיד(ה) לתיקיה.

ידיעת השפה אחת לועזית הכרחית.

טלפון: 8—15 622421/5

למשרד פרסום

דרוש מיד

גרפיקאי עצמאי

לעבודה ליום שלם

★

לקביעת ראיון נא לפנות טלפונית 615669

דרוש/ה

טכנאי/ת שרטט/ת

לתכנון כבישים ופיתוח

טל. 256987 למר אביב.

דרוש

מכונן אוטומטים

בעל נסיון על מכונות „אינדקס" או „בראון-שרפ"

להתקשר טלפונית ת"א 32386 בשעות 7—16

הגמנסיה העברית ירושלים

תיכון עירוני א'

דרוש לשנת הלימודים תשל"ב

מורה

לפיזיקה ולמתימטיקה

לכל הכתות

מועמדים בעלי נסיון בהוראה מתבקשים לפנות להנהלת הגמנסיה ת. ד. 7015 ירושלים.

מוסד כלכלי גדול מחפש

בתל-אביב

עובד מכירות

לטרקטורים ומכונות חקלאיות

בעל ידיעה טכנית בטיכון חקלאי, נסיון מסחרי, כושר הבעה בכתב ובעל פה.

ידיעת השפה האנגלית רצויה.

מועמדים מתאימים מתבקשים לכתוב לת.ד. 9242, תל אביב עבור מס. 11.

למפעל לתעשיית מכונות במרכז תל-אביב

דרושה

פקידה עצמאית

ל-4 שעות עבודה ביום

היודעת לנהל משרד, הדפסה בעברית ובאנגלית, תרגום מ-2 השפות ונסיון בהנהלת חשבונות.

ימי עבודה 5 ימים בשבוע (פרט ליום ששי)

רק פקידות מנוסות ורציניות מתבקשות לפנות בכתב לת.ד. 35005 תל-אביב. בציון נסיון, מקומות עבודה קודמים ומשכורת מבוקשת.

החברה להגנת הטבע

דרוש

מנהל אדמיניסטרטיבי

בבית ספר שדה עין-גדי

הכישורים הדרושים:

כושר ונסיון לנהול וארגון.

יועדפו מועמדים בעלי ידע בנושאי טבע וידיעת הארץ.

מגורים בעין-גדי.

לפנות: בכתב לחברה להגנת הטבע, רחוב השפלה 4, תל-אביב.

למפעל לתעשיית מכונות במרכז תל-אביב

דרושים

1) **חרט מעולה**
   בעל נסיון בשטח בנין מכונות, בוגר בי"ס מקצועי

2) **מסגר מכני**
   בעל נסיון בבנין מכונות, בוגר בי"ס מקצועי.

לפנות טלפונית 823855 בשעות 16.00 — 18.00 לשם קביעת ראיון.

למפעל גדול בסביבת ת"א

דרוש

חרט

נא לפנות בכתב בציון קורות חיים לת.ד. 38 פתח-תקוה, או טלפונית 03/914931 לקביעת ראיון.

דרוש

להברה חיפאית גדולה לרכב

איש מכירות מנוסה

תנאים טובים למועמד המתאים

נא לפנות בציון קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 4353 חיפה עבור מס. 19.

סודיות מובטחת

דרושים

מהנדסים · טכנאים · ביקאים · שרטטים · מחסנאים • • • דרושים • • • מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · קופנים • • •

מכרז קיבוצי מס' 1
נציבות
שירות המדינה
מודיעה על:
מכרז
עתודה של לשכנים
למשרד החוץ
בנציגויות ישראל באפריקה, דרום אמריקה ואסיה

הדרגה: י"ב, י"ג של הדירוג האחיד.

● דרישות המשרה:

א. שליטה בשפה הצרפתית או האנגלית, או הספרדית.
ב. השכלה תיכונית, נסיון של שלוש שנים בעבודה אדמיניסטרטיבית, רצוי בניהול חשבונות וטיפול בנושאי משק ואפסנאות.
ג. כושר הבעה בעל־פה ובכתב, כושר לנהל משא ומתן.
ד. גיל עד 38.
ה. בעלי אזרחות ישראל ולאחר תום ה־ שירות הצבאי.

יועדפו מועמדים נשואים שרעיותיהם יכולות לשמש כמזכירות־כתבניות בעברית ובאחת ה־ שפות צרפתית או אנגלית או ספרדית.
המועמדים שיבחרו יהוו עתודה למשרות של לשכנים. עליהם להיות נכונים לצאת בכל מקום שיידרשו.
מועמד שימצא מתאים למלא משרה בחוץ לארץ יועסק על־פי חוזה מיוחד. מועמד שלא יוזמן לעבודה תוך שנה תהא מועמדותו בטלה.
פרטים נוספים והגשת בקשות בנציבות שירות המדינה, הקריה, ירושלים או באחת מלשכות היה הנחוזות, תל־אביב, הקריה, רחוב ה־ מס. 5 או בחיפה, בבית הממשלה או בבאר שבע, משרד הפנים, דרך הנשיאים.

● המועד האחרון להגשת בקשות הוארך לי"ד באייר תשל"א (9.5.71)

כור מתכת בע"מ

באזור תל־אביב
דרוש טכנאי ייצור
עם נסיון של 5—3 שנים, לתפקיד קריאת נורמות, תכנון ופקוח על הייצור, שיפור שיטות. רצוי נסיון במפעלים לעיבוד שבבי.

המועמדים יפנו לראש מח' כח־אדם, „כור מתכת", ת.ד. 1944 תל־אביב.

„טפחות"
בנק משכנתאות לישראל בע"מ
דרוש פקיד גביה ופיגורים
בסניף אשדוד.

● תאור התפקיד: קבלת קהל לבירורים ולהסדרי פיגורים, טיפול־שוטף בדוחות גביה ופיגורים ובדיקת תיקי הלוואות למפגרים.
● הכישורים הדרושים: השכלה תיכונית, ידיעת השפה העברית על בוריה, יועדפו מועמדים בעלי נסיון בענין גבה והתאמה לפעול.

הדרגה תקבע בהתאם לכישורי המועמד. פניות תחשבנה, על גבי טופס בקשה למשרה פנויה, לסניף אשדוד במרכז מסחרי א', רחבת שרת, עד ליום 6.5.71 ועד בכלל.
את הטופס ניתן להשיג במקום הנ"ל.

להברה הנדסית
דרושים מהנדסי בנין
לבצוע פרויקטים גדולים בדרום הארץ.

נסיון של שלש שנים לפחות.
למועמדים המתאימים מובטחים תנאים טובים.
לקביעת ראיון להתקשר לטלפון 820102, תל־אביב.

להברת יצוא גדולה
דרושה
מזכירה מנוסה
הכשורים: שליטה בשפות עברית ו־ אנגלית, ידיעת הדפסה בשתי השפות, כושר נהול משרד בצורה עצמאית, נסיון של 3 שנים לפחות.
שעות העבודה מ־8.00—16.00.
נא לפנות לטלפון 613049, 612797 ת"א

דרוש מגיה
סוג מעולה
בעל נסיון של 5 שנים לפחות בעתון יומי.
לפנות בכתב ת.ד. 20050 תל־אביב עבור „מגיה".

גזית סוכנות לבטוח חיים בע"מ
דרך פ"ת 44 ת"א, קומה ד' חדר 426
טל. 39204, 37560

נותרו מספר מקומות
לקורס החדש
לבטוח חיים
הנפתח בעוד ימים מספר

אם הנך איש מכירות או מעונין לרכוש מקצוע חדש —
פנה אלינו בכתב ת.ד. 9218 או לפי כתובת המשרד, או בקר בו בין השעות 10—14.00 ו־17.00—19.00.

לחברה גדולה בת"א
דרושים
1. מחסנאי לחלקי חילוף לרכב מנועי
2. פקידה כללית
השולטת בשפות עברית וצרפתית (ידיעת השפות הנ"ל הכרחית)
נא לפנות טלפונית אל 39871, ת"א בשעות 8.00 עד 16.30.

לחברה כלל־ארצית
דרושים
לעבודה בת"א
1. פקידה עצמאית לניהול משרד בעלת נסיון של 3 שנים לפחות.
2. פקידה מתלמדת (תועדפנה תלמידות תיכון ערב).
3. צעיר בעל רשיון נהגות לקטנוע לעבודות משרדיות ולשליחויות.

*

נא לפנות ל„מגן וסלע" — רחוב אלנבי 134, תל־אביב או טלפון 613663

דרושה
מנהלת משק
מקצועית
למלון כפר הנופש „החוף הירוק"
המעוניינות מתבקשות לפנות במקום, או טל' 053-25551/2/3 או ת.ד. 230 נתניה.

ב. ש.
חברה לאוטומציה ולניקוב בע"מ
תל־אביב, קרליבך 7
לרגל הרחבת פעולותינו
דרושות לנו דחוף
נקבניות כרטיסי ניקוב
למתאימות תנאי עבודה טובים ואפשרויות לקידום מהיר.
לקביעת ראיון נא להתקשר טל: 266681.

למוסד כלכלי צבורי
דרושה
לעבודה מידית
מפעילה
למכונת „אקזקטה"
שעות העבודה מ־08.00—13.00
לפנות ת.ד. 2859 תל־אביב.

משרד העבודה
האגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית

נציבות שירות המדינה
מודיעה כי
האגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית
מציע משרות בשטח ההוראה/ ההדרכה המקצועית
תנאי עבודה נאותים ועבודה שיש בה אתגר ועניין בחיפה והסביבה:

★ מדריך למכונאות
(בקרית שפרינצק)
★ מדריך לחרטות
(עכו)
★ מדריך למתכת
לעבודות טכניות אחרות
(בתחנת אבחון ומרכז הסתגלות)

כמועמדים יתקבלו פועלי תעשיה בעלי הכשרה מקצועית מוקדמת ונסיון בעבודה במקצוע במיכון מודרני.
על המעונינים לפנות למשרד העבודה, האגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית, דרך העצמאות 92 חיפה — טלפון 66141.

המועצה המקומית הוד־השרון
מכרז פומבי מס' 115/71
בהתאם לסעיף 13 לצו המועצות המקומיות (שירות העובדים תשכ"ב—1962) מכריזה בזה ה־ מועצה המקומית הוד־השרון על משרה פנויה של
מנהל בית הנוער
— בדירוג עובדי הוראה.
תיאור התפקיד והתנאים אישיים הדרושים למי־ לוי המשרה מנהל מוסד לחנוך משלים ואחראי על מבנה, ציוד וכלל הפעולות החנוכיות במוסד. מרכז את צוות המדריכים והמכוונים בעבודה ה־ תנוכית חינוכית־יומית. משתף עצמו בפעולה חנו־ כית ישירה עם נוער במוסד. העבודה בעיקרה בשעות אחה"צ והערב.
רמה של מורה או מדריך מוסמך. בעל נסיון בעבודה חנוכית או סוציאלית — טפולית בקרב נוער. בעל ותק מעבודה במסגרות החנוך ה־ משלים של שנה לפחות בעבודה מעשית.
בעל כושר הבעה בעל־פה ובכתב המסוגל להד־ רכות מדריכים ולעבוד עם נוער בגיל ההתבגרות.
● הבקשות למכרז יש להגיש למזכיר המועצה עד יום י"ד באייר תשל"א 9.5.71 שעה 12.00 על טופס משרד הפנים מש/003 ש־ אפשר להשיגו במשרדי המועצה בשעות הקבלה הרגילות — אל הטופס יש לצרף קורות חיים בתמציה, תעודת הסמכה והמלצות ממקומות עבודה קודמים.
משה ינוביץ, ראש המועצה

למכון מרכזי לתערובת
בסביבות תל־אביב
דרושים:
1. גורס
בעל נסיון במכון תערובות.
2. מערבלן
3. עוזר לאחראי אחזקה
רצוי בוגר בית ספר מקצועי יוצא צבא
העבודה במשמרות
לפנות ל־ת.ד. 1469 ת"א עבור „מכון מרכזי לתערובות".

לחברת אלקטרוניקה בתל־אביב
דרושים:
1) חרטים־כרסמים
בעלי נסיון במכניקה עדינה.
2) מזכירה־כתבנית אנגלית
לחצי יום, ידיעות בעברית יתרון.
3) מזכירה־כתבנית עברית
לתקופה של מספר חדשים.
לפנות בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 1639 תל־אביב, עבור א/68.

דרוש איש מכירות
לציוד טכני
רצוי בעל ידע טכני במערכות פנאומטיות ובעל רשיון נהיגה
ידיעת השפות האנגלית והעברית הכרחית
לפנות לת.ד. 4313 חיפה, עבור מס. 10, עבור איש מכירות

למפעל מזון בסביבות תל־אביב
דרושים
1. טכנולוג מזון
2. הנדסאי־כימאי
מועמדים בעלי יזמה המעונינים בתפקיד עצמאי ומגוון יפנו בצרוף פרוט נסיון קודם לת.ד. 1737, תל־אביב.

למפעל תעשייתי לרכיבים מדוייקים
דרוש
מנהל
למחלקת מתכת גדולה
כשורים דרושים:
1. השכלה מקצועית.
2. נסיון בשטח המתכת.
3. נסיון של לפחות 4 שנים בניהול עבודה.

מועמדים בעלי כשורים מתאימים יפנו בכתב בצרוף פרטים לת.ד. 20050 תל־אביב, עבור מס' ר/128.
תנאים טובים וסכויי התקדמות למועמד המתאים.

חברת אומטיסו
(ישראל) בע"מ
מבקשת
נערות מגיל 16
לעבודת הרכבה מדוייקת
המועמדות שתימצאנה מתאימות תועברנה הכשרה מתאימה.

*

נא לפנות אישית למחלקת המנגנון, רחוב ביאליק 12, ת"א, במשך שעות היום.

למפעל מתכת באזור הדרום
דרוש
מנהל ייצור
הכישורים הדרושים:
— מהנדס ייצור או מכונות.
— בעל נסיון בנושאי יציקה, טיפול טרמי ועבוד שבבי.
למועמד שייבחר יינתנו תנאי שירות טובים וכן עזרה בדיור.
● על המעוניינים לפנות ל־ ת.ד. 387 באר שבע, ולציין פרטים מתאימים.
סודיות מובטחת

למכון התקנים הישראלי
דרושים
1. לתקופה של כחצי שנה
טכנאי
לעבודה במעבדה לבינויה
בבדיקות צבעים ומוצרי נפט.
2. בתבנית אנגלית
נא לפנות למחלקת כח־אדם במכון, רחוב האוניברסיטה 42, רמת־אביב ת"א טל. 413351.

למשרד תערוכות גדול
דרושים
גרפיקאים מעולים
בעלי נסיון בתערוכות וכושר ביצוע ממדרגה ראשונה.
רצוי בוגרי בצלאל.
למשרה מלאה כולל נסיעה לחו"ל
לטלפן 215682, 246196 ת"א.

דרושה מזכירה
לעבודה בין השעות 8.00—2.30
בעלת ידע טכני בסיסי
השפה האנגלית והעברית הכרחית
נא לפנות בצרוף קורות חיים לת.ד. 4353 חיפה, עבור מס. 20.
— סודיות מובטחת —

מכתשים באר־שבע
המפעלים לכימיה בע"מ
מחלקת כח אדם ● ת.ד. 60 באר־שבע

דרוש
כלכלן בכיר
למכתשים באר־שבע ולחטיבה הכימית של כור־תעשיות בע"מ

התפקיד יכלול:
ניתוח כלכלי של תוצאות בקרה, תמחירית ופיננסית, ביצוע מחקרים כלכליים, ניתוח כדאיות השקעות ותיכנון כלכלי לטווח קצר וארוך של החטיבה הכימית.
הכישורים:
נסיון של 5 שנים לפחות בכלכלה תעשיי־ תית, רצוי נסיון בתעשיה הכימית.
● מקום העבודה באר־שבע ו/או ת"א.
● תנאים טובים מובטחים למועמד המתאים.
נא לפנות בכתב בציון קורות חיים ונסיון קודם לכתובת דלעיל.

● סודיות מובטחת

דרושים
לבתי־ההבראה
של קופת־חולים:
1. מנהלות בית, בוגרות בי"ס לכלכלה ומשק
2. אחראים/אחראיות לחדרי אוכל
המעוניינים יפנו למחלקת בתי־ ההבראה, מרכז קופת־חולים, רחוב ארלוזורוב 101, בימים א', ב' 2.5.71, בשעות 8—10.00 בבוקר.

למפעל בגד עור בע"מ מגדל העמק
דרושים
1. עובד בניהול מחלקה לייצור תיקים
2. טכנאי למכונות תפירה
תינתן עדיפות לבעל נסיון.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב למנהל כח אדם, תוך ציון פרטים על נסיון קודם לא יאוחר מ־10.5.71.

למפעל מבוסס
דרוש
מהנדס מכונות
צעיר/מתחיל
אתגר מקצועי ★ תנאים מצוינים
לפנות בכתב בפרטים מלאים לת.ד. 2905 תל־אביב.

לבעלי טנדרים להסעת נוסעים
המעונינים בעבודה קבועה בחיפה והסביבה
נא לפנות ל„מעוז" רחוב הנמל 17 טל. 66679.
ל„י. יונאי ובניו בע"מ" רחוב הבנקים 3 טלפון 531985.
ל„הגה" משרד להובלה רחוב הנמל 61 טלפון 62153, חיפה.

למשרד רואי־חשבון בתל־אביב
דרושים
● 1) בוחנים
● 2) פקידים/ות בעלי נסיון בהנה־ הלת חשבונות של שנה אחת לפחות.
● הדרכה וקידום מקצועי לעובדים המתאימים
לפנות לת.ד. 1334 תל־אביב למספר ד/16060.

מהנדסים · טכנאים · בנאים · שרטטים · מחסנאים • • • דרושים • מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · סוכנים • • •

הוועדה לאנרגיה אטומית
קריה למחקר גרעיני – נגב

דרושים

לעבודה קבועה, מעניינת ואחראית במכוני מחקר

חשמלאי אחזקה

— בוגרי בי"ס מקצועי, בעלי נסיון באחזקת מערכות חשמל מורכבות.

מסגר/מכונאי אחזקה

— בוגר בי"ס מקצועי בנגמת מסגרות מכנית או מכונאות כללית.
— רצוי בעל נסיון בעבודות אחזקה מכנית.

טכנאים או הנדסאי מכונות

— לעבודות תכנון.
— בעלי נסיון של שנתיים, לפחות, בעבודות תכנון.

ג׳יגים/פרז׳יריסטים

— בוגרי בי"ס מקצועי תלת שנתי במגמת מסגרות כלים.
— רצוי נסיון מקצועי של שנתיים לפחות.

שרטטי בנין או מכונות

— בוגרי בי"ס מקצועי או קורס הד שנתי מטעם משרד העבודה במגמת שרטוט בנין או מכונות.

מ.כ שירנים

— בוגרי בי"ס מקצועי וכן קורס מכשירנים של חיל האויר.

למועמדים שיבחרו ינתנו:
— תנאי שכר טובים.
— עזרה בדיור.
— אפשרויות קידום והשתלמות מקצועית.

● על המעוניינים לפנות לת.ד. 9001 באר־שבע, ולציין פרטי השכלה ונסיון. סודיות מובטחת

כור מתכת בע"מ

עתיד המתכת
ב"כור מתכת"
החודש
אנו פותחים קורס
מסגרות מבנים וריתוך

בחמת, חולון, אשר יימשך 4 חדשים.

מלגת קיום בסך —.400 ל"י נטו לחודש תוענק לכל חניך (בנוסף להוצאות נסיעה וארוחת חמה).
מובטחת עבודה אחרי סיום הקורס עם הכנסה נאותה

מועמדים בעלי השכלה של 10—8 כתות יפנו לראש מח׳ כח־אדם, "כור מתכת", ת.ד. 1944, תל־אביב.

תושבי ירושלים

נותרו
מקומות ספורים בלבד
בקורס
יועצים לביטוח חיים
אשר יתחיל בחודש מאי
בירושלים

לקביעת ראיון נא לפנות לת.ד. 29277, תל־אביב.

סודיות מובטחת

לחברה אמריקאית בחיפה
דרושים
מבקרי איכות

הכישורים:
* בוגרי בית־ספר מקצועי
* 3—5 שנות נסיון בתעשיית המתכת — עיבוד שבבי
* ידיעת אנגלית רצויה

תנאים טובים למתאימים.

בדבר פרטים נא לפנות אל:
חיפה ת.ד. 7206 טל׳ 04-529479, 04-520071

משרד העבודה
אגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית

נציבות שירות המדינה
מודיעה כי
האגף להכשרה
והשתלמות מקצועית
מציע משרות בשטח
ההוראה/ההדרכה מקצועית

תנאי עבודה נאותים ועבודה שיש בה אתגר ועניין בקורס פקידי קבלה בירושלים.

כמועמדים יתקבלו בעלי הכשרה מקצועית מוקדמת ונסיון בעבודה במקצוע.

על המעוניינים לפנות למשרד העבודה, רח׳ יפו 30, ירושלים, טלפון 27341.

הוועדה לאנרגיה אטומית
המרכז למחקר גרעיני, נחל־שורק

לעבודה בצוות מחקר מתקדם – מבוקש:

★ **מהנדס מכונות**

בעל נסיון של 3 שנים לפחות רצוי בעל נסיון בעבודות נהות ומחקר. קיימת אפשרות השתלמות לקראת תואר גבוה יותר.

לעבודה בבחנת מכשירי מחקר מבוקש:

★ **טכנאי אלקטרוניקה בכיר**

נסיון של 5 שנים בעבודות פיתוח ויכולת לעבוד באופן עצמאי.

על המעוניינים לפנות בכתב אל מחלקת כח אדם במרכז למחקר גרעיני, נחל־שורק, דאר יבנה ולצרף פירוט קורות חיים.

אפשר להתקשר טלפונית (952075) בשעות העבודה.

אוניברסיטת חיפה

דרושים
מועמדים להוראת מקצועות מתמטיים

לקראת השנים תשל"ב או תשל"ג
בעלי הכשרה מתאימה ונסיון
בהוראה ובמחקר.

המעוניינים מתבקשים להפנות הצעות למזכירות האקדמית ולצרף מהלך חיים, תחומי התמחותם, רשימת פרסומיהם ושמות ממליצים.
המועמדים לקראת תשל"ב מתבקשים להגיש בקשותיהם עד 15.6.71.
המועמדים לקראת תשל"ג יכולים להגיש בקשות עד 30.10.71.

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל

המדור ללמודי חוץ
מודיע על משרות פנויות
במשרד המדור בתל־אביב

1. **מזכירה - בתבנית**

בוגרת תיכון, הדפסה במכונות כתיבה עברית ואנגלית, נסיון של 3 שנים בעבודה משרדית.
שעות העבודה: 4 פעמים בשבוע עד שעה 14.00 ופעמיים בשבוע מפוצל.

2. **חניך**

נער בגיל 15—16, רצוי תלמיד תיכון ערב, לעבודות עזר במשרד ולשליחויות.

נא לפנות למדור ללמודי חוץ, תל־אביב, רחוב ליסין 14, בין השעות 08.00 — 13.00.

למוסד ממלכתי
דרושים

1. **מנהל מתקן**

יועדפו קצינים בעלי נסיון בניהול יחידות תחזוקה/ימ"ח בדרגת סרן — רב־סרן.

2. **עוזר מנהל יחידת המשק והאחזקה**

יועדפו קצינים בעלי רקע טכני, קציני הימוש או קציני אפסנאות בדרגת סגן — סרן.

3. **מכונאי רכב**

בעל נסיון באחזקת רכב באחסנת חרום ל־6 חודשי עבודה באיזור המרכז ולאחר מכן באיזור חיפה. יועדפו משוחררי שרות קבע.

התפקידים כרוכים בעבודה מעבר לשעות העבודה המקובלות.

יש לפנות בצרוף קורות חיים לת.ד. 33190 ת"א.
סודיות מובטחת

למפעל תעשייתי גדול
בסביבות חיפה
דרוש
הנדסאי בנין

● תאור התפקיד:
1. עיבוד מרכזים וחישובי כמויות
2. פיקוח על עבודות קבלנים
3. אחזקת מבנים
4. ניהול צוות עובדים בנין

● הכישורים:
1. בוגר בית ספר להנדסאים, מגמת בנין
2. נסיון של 3—4 שנים לפחות
3. השכר יקבע בהתאם לכישורי המועמד

המעוניינים יפנו לת.ד. 437, חיפה, מחלקת כ"א

מכון ויצמן למדע

דרוש
הנדסאי - מכשירן

הכישורים הדרושים:
הנדסאי אלקטרוניקה ו/או מכשירן בעל נסיון כמעבדה ניסית.
משרה מס׳ 127
על המעוניינים לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים ופירוט נסיון קודם למחלקת המנגנון ת.ד. 26, רחובות, בציון מספר המשרה.

לקונצרן תעשייתי גדול במרחב ת"א
דרושים
מועמדים
למחי השמירה
העבודה מתנהלת במשמרות

● על המעוניינים לפנות לטל. 264111/64 או בכתב לת.ד. 6397 תל־אביב.

דרושים לנו
בתל־אביב
נערים לעזרה
בעבודות ובשליחויות
בגיל 17 — 14.

— תנאים טובים
— ללומדי תיכון ערב, החברה תשא בהוצאות שכר הלימוד.

נא לפנות טלפונית למס׳ 623571 למנהל המשק.

למפעל למחקר, פתוח, תכנון, וייצור
מערכות אלקטרוניות

דרוש מנהל ייצור

לניהול אלקטרומכני הבולל כל שלבי הייצור של פרויקטים מורכבים

* מובטח: תנאי עבודה ושכר טובים, אתגר אישי ומקצועי אוירה חברתית.
● המועמדים מתבקשים לפנות בכתב בציון תולדות חיים אל ת.ד. 7132 תל־אביב.

— סודיות מלאה מובטחת —

Burroughs המכון

דרושים
תכניתנים/בוחנים

למחלקת מחשבים זעירים (minicomputers)

א. **בוחן שיטות/תכניתן מעולה**
בעל נסיון באפליקציות מסחריות.

★

ב. **תכניתן מתחיל**
לאחר קורס, שסיים את הקורס בהצטיינות, בעל השכלה ורקע מתאימים.

★

למועמדים המתאימים צפוי אתגר בפתוח מערכות תכנה ואפליקציות על מחשבי מיני חדישים.

לפנות בצרוף קורות חיים, פרוט נסיון קודם והעתקי תעודות לת.ד. 29131 תל־אביב עבור "תכניתן/בוחן".

ההנך מבין לרווחה של מתכת?

טכנאי מכונות
מסגר מכני/מכשירן
חרט/כרסם
שרטט מכונות

במפעלנו תופתע לטובה!

● פרטים נוספים? נשמח לספק לך אם תפנה לת.ד. 4656 חיפה (עבור 135), תוך פירוט קורות חיים ורקע מקצועי.

NCR

דרושה
למשרדנו בתל־אביב
כתבנית מרכזנית

הכשורים הדרושים:
— ידע בהפעלת מרכזיה בת 6 קוים
— נסיון בכתבנות עברית
— נסיון בפקידות ועבודה עם קהל

תנאים טובים. עבודה יציבה.
נא לפנות בכתב יד תוך ציון קורות חיים
ל"א. מיטווך ובנין בע"מ
עבור מחלקת מנגנון ת.ד. 1089 ת"א.

— סודיות מובטחת —

למוסד על תיכוני להכשרה טכנולוגית
דרושים
לעבודה במעבדות והדרכה:

★ **טכנאי אלקטרוניקה**
דרגה ג—ד של דירוג הטכנאים — 3 משרות

★ **טכנאי מכונות**
דרגה ג—ד של דירוג הטכנאים — 2 משרות

● בדבר פרטים נא לפנות ת. ד. 33294 תל־אביב

דרושים
לאגודה צרכנית שיתופית בע"מ
דן השרון
נהגים עם טנדרים סגורים למשלוחים

בהצעות רציניות נא לפנות למשרד האגודה רח׳ כצנלסון 115 גבעתיים בשעות 8.00—9.00 בבוקר, במזכירות.